

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE KİŞİLERARASI
PROBLEMLER ARASINDAKİ İLİŞKİDE
ZİHİNSELLEŞTİRME VE DUYGU DÜZENLEME
GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜ

Ayşe ÇİNİ
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE KİŞİLERARASI PROBLEMLER
ARASINDAKİ İLİŞKİDE ZİHİNSELLEŞTİRME VE DUYGU
DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜNÜN ARACI ROLÜ

THE MEDIATING ROLE OF MENTALIZATION AND EMOTION REGULATION
DIFFICULTY IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL ACCEPTANCE-
REJECTION AND INTERPERSONAL PROBLEMS

Ayşe ÇİNİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Aysin SATAN

İstanbul, 2022

Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2022

ÖNSÖZ

Bu çalışma ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin, kişinin yetişkinlik döneminde yaşadığı güçlükler açısından ele alınmasını içermektedir. Bu güçlükler, çocuklar ve ebeveynleri ile yaptığım görüşmeler, gözlemler ve çalışmalar sonucunda edindiğim mesleki tecrübelerin bilimsel bir çerçevede sunulmasını kapsamaktadır. Araştırmama görüş ve önerileri ile katkı sağlayan tez danışmanım Prof. Dr. Ayşin SATAN'a teşekkür ederim.

Kişinin yetişkin hayatında karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelmek için içsel haritalarına dönmesini sağlayan yolu, çocukluk döneminde kurduğu bağlar inşa etmektedir. Bu çalışmamı, anneme ithaf ediyorum. Çünkü; çocuğun, dünyaya dair kurduğu ilk bağı tanımlamak için Melanie Klein: "Eğer iyi nesne derine kök salmışsa, geçici sarsıntılara dayanmak da mümkün olur ve ruh sağlığının, kişilik oluşumunun ve başarılı ben gelişiminin temelleri atılır." demiştir.

Ayşe ÇİNİ

ÖZET

Bu araştırmada genç yetişkinlerde ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu temel değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve bu değişkenlerin demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi araştırma amaçları arasında yer almaktadır. İlişkisel tarama türündeki bu araştırma için çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya yaşları 18-35 arasında değişmekte olan 258 kadın ve 105 erkek olmak üzere toplam 363 genç yetişkin katılmıştır. Bu araştırmada veriler 2021 yılı Nisan ve Ekim ayları arasında evrimii formlar aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmada veri toplama amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Kabul-Red lği (EKRÖ)-Yetişkin Kısa Formu, Zihinselleştirme lği (Z), Duygu Düzenleme Glği lği (DDGÖ)-Kısa Formu ve Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel lekleri (KPE)-Kısa Formu kullanılmıştır.

Araştırmada veriler SPSS 21 ve MPLUS 6.12 paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme glği ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson Momentler arpımı Korelasyonu, demografik değişkenlerin analizinde ise t Testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Ayrıca Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) yoluyla ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme glği'nin aracı rolü incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre anne kabul-reddi ile yaş, medeni durum, iş durumu, baba eğitim düzeyi arasında, zihinselleştirme ile psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık olup olmaması arasında ve çocuklukta bakım veren kişi ile kişilerarası problemler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ebeveynlerin birlikte/ayrı olması, cinsiyet, ebeveynler arasındaki ilişkinin iyi/kötü olması, anne eğitim düzeyi ve çocukluk dönemi travmatik yaşantı değişkenleri ise temel değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Araştırmada ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme glği ve kişilerarası problemler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırma modelinde anne kabul-reddi kişilerarası problemleri anlamlı olarak yordarken baba kabul-reddinin yordamaması nedeniyle araştırmaya anne kabul-reddi ile devam edilmiştir. Araştırmada anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme kısmi, duygu düzenleme glği tam aracı role sahiptir. Son aşamada aracı değişkenler beraber analize alındığında

ise modelin mükemmel ve kabul edilebilir uyum göstererek doğrulandığı görölmektedir. Elde edilen bulgular literatüre göre tartışılarak bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü, kişilerarası problemler.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the mediating role of mentalization and emotion regulation difficulty in the relationship between parental acceptance-rejection and interpersonal problems in young adults. In addition, examining the relationships between these basic variables and determining whether these variables differ significantly according to demographic variables are among the research objectives. A study group was formed for this research in correlational survey type. A total of 363 young adults, 258 women and 105 men, aged between 18-35, participated in the study. In this study, data were collected through online forms between April and October 2021. Personal Information Form, Adult Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ)-Short Form, Mentalization Scale (MentS), Difficulties in Emotion Regulation Scale (DERS)-Brief Form, and Inventory of Interpersonal Problems-Circumplex Scales (IIP-C)-Short Form were used to collect data in the research was used.

In the research, the data were analyzed using SPSS 21 and MPLUS 6.12 package programs. Pearson Product-Moment Correlation was used to analyze the relationships between parental acceptance-rejection, mentalization, emotion regulation difficulty, and interpersonal problems, and t-Test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to analyze sociodemographic variables. In addition, the mediating role of mentalization and emotion regulation difficulty in the relationship between parental acceptance-rejection and interpersonal problems was examined through Structural Equation Modeling (SEM).

According to the results of the research, significant relationships were found between maternal acceptance-rejection and age, marital status, job status, father's education level, between mentalization and presence of psychological/psychiatric disorders, and between childhood caregivers and interpersonal problems. Parents' being together/separated, gender, good/bad relationship between parents, mother's education level and childhood traumatic experience do not differ significantly compared to basic variables. In the study, significant relationships were found between parental acceptance-rejection, mentalization, emotion regulation difficulty and interpersonal problems. While maternal acceptance-rejection significantly predicted interpersonal problems in the research model, the study was continued with maternal acceptance-rejection since father acceptance-rejection did not predict. In the research, mentalization has a partial and emotion regulation difficulty has a full mediator role in the relationship between maternal acceptance-rejection and

interpersonal problems. At the last stage, when the mediating variables are analyzed together, it is seen that the model is confirmed by showing perfect and acceptable fit. The findings were discussed according to the literature and suggestions for future studies were presented.

Key Words: Parental acceptance-rejection, mentalization, emotion regulation difficulty, interpersonal problems.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR.....	xi
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	7
1.3.Araştırmanın Önemi	9
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	11
1.5.Araştırmanın Varsayımları	11
1.6.Araştırma Tanımları ve Kısaltmalar	11
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	13
2.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR)	13
2.1. Ebeveynliğin sıcaklık boyutu	14
2.1.2. Ebeveyn kabul-reddinin alt kuramları.....	15
2.1.3. Baş etme alt kuramı.....	20
2.1.4. Sosyokültürel sistemler alt kuramı	21
2.1.5. Ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler	23
2.2. Zihinselleştirme	26
2.2.1. Zihinselleştirme türleri ve boyutları.....	29
2.2.2. Hatalı zihinselleştirme türleri	30
2.2.3. Zihinselleştirme öncesi modlar	31
2.2.4. Bağlanma ve zihinselleştirme.....	32
2.2.5. Psikopatoloji ve terapide zihinselleştirme.....	35
2.2.6. Zihinselleştirme ve ebeveyn kabul-reddi	38
2.2.7. Zihinselleştirme ve kişilerarası problemler	39
2.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü.....	42
2.3.1. Duygu düzenleme güçlüğü ve ebeveyn kabul-reddi	46
2.3.2. Duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler.....	49

2.4. Kişilerarası Problemler	51
2.4.1. Kişilerarası döngüsel modeller	51
2.4.1.1. Leary'nin kişilerarası döngüsel modeli	51
2.4.1.2. Schaefer'in anne davranışları için döngüsel modeli	52
2.4.1.3. Lorr ve McNair'in kişilerarası daire modeli	53
2.4.1.4. Benjamin'in sosyal davranışların yapısal analizi	55
2.4.1.5. Wiggins'in kişilerarası döngüsel modeli	57
2.4.1.6. Gurtman'ın kişilerarası döngüsel modeli	58
2.4.1.7. Horowitz'ın kişilerarası döngüsel modeli	59
2.4.1.8. Kiesler'in kişilerarası daire modeli	61
2.4.1.9. Strong ve Hill'in kişilerarası daire modeli	62
2.4.2. Kişilerarası problemler ile ilgili araştırmalar	63
BÖLÜM III: YÖNTEM	68
3.1. Araştırma Modeli	68
3.2. Çalışma Grubu	68
3.3. Veri Toplama Araçları	71
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	71
3.3.2. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) - Yetişkin Kısa Formu	72
3.3.3. Zihinselleştirme Ölçeği (ZÖ)	73
3.3.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) - Kısa Formu	73
3.3.5. Kişilerarası Problemler Envanteri- Döngüsel Ölçekleri (KPE) Kısa Formu	74
3.4. Verilerin Toplanması	75
3.5. Verilerin Analizi	76
BÖLÜM IV: BULGULAR	77
4.1. Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular	77
4.2. Temel Değişkenlerle İlgili Bulgular	86
4.3. Yapısal Eşitlik Modeli Analizinden Elde Edilen Bulgular	86
BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	96
5.1. Sonuç	96
5.2. Tartışma	97
5.2.1. Ebeveyn Kabul-Reddi, Zihinselleştirme, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkilerin Tartışılması	98

5.2.2. Ebeveyn Kabul-Reddi, Zihinselleştirme, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası Problemlerin Demografik Değişkenler İle Arasındaki İlişkilerin Tartışılması.....	102
5.2.3.Ebeveyn Kabul-Reddi İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rollerinin Tartışılması..	110
5.3. Öneriler	122
5.3.1. Araştırmacılara yönelik öneriler.....	122
5.3.2. Uygulayıcılara yönelik öneriler.....	124
KAYNAKÇA.....	126
EKLER	155
Ek-1: Kişisel Bilgi Formu.....	155
Ek-2: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Anne Formu (Örnek Maddeler)	156
Ek-3: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Baba Formu (Örnek Maddeler).....	157
Ek 4: Zihinselleştirme Ölçeği (Örnek Maddeler)	158
Ek-5: Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği Kısa Formu (Örnek Maddeler)	159
Ek-6: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekleri Kısa Formu (Örnek Maddeler).....	160
Ek-7: Araştırmaya Katılım Gönüllülük Formu.....	161

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	69
Tablo 2. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri	77
Tablo 3. Araştırma Değişkenlerinin Medeni Duruma Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	78
Tablo 4. Araştırma Değişkenlerinin Mevcut Olan Psikolojik/ Psikiyatrik Rahatsızlığa Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları	78
Tablo 5. Araştırma Değişkenlerinin Çocuklukta Bakım Veren Kişiye Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları	79
Tablo 6. Araştırma Değişkenlerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	80
Tablo 7. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşma Kaynağına İlişkin LSD Sonuçları.....	80
Tablo 8. Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların İş Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	81
Tablo 9. Katılımcıların İş Durumuna Göre Farklılaşma Kaynağına İlişkin LSD Sonuçları	81
Tablo 10. Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	82
Tablo 11. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Farklılaşma Kaynağına İlişkin LSD Sonuçları	82
Tablo 12. Araştırma Değişkenlerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları	83
Tablo 13. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	83
Tablo 14. Araştırma Değişkenlerinin Anne Baba İlişki Durumunun İyi/ Kötü Olarak Algılanmasına İlişkin t Testi Sonuçları	84
Tablo 15. Araştırma Değişkenlerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları	84
Tablo 16. Araştırma Değişkenlerinin Ailede Psikolojik /Psikiyatrik Rahatsızlık Olup Olmamasına Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	85
Tablo 17. Araştırma Değişkenlerinin Çocuklukta Travmatik Yaşam Olayı Yaşayıp Yaşamamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları.....	85
Tablo 18. Değişkenler Arasındaki İlişkilere Ait Korelasyon Katsayıları.....	86
Tablo 19. Anne Kabul/Red İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü Değişkeninin Aracı Rolüne İlişkin Modelin Uyumuna Yönelik İstatistiksel Değerler	91
Tablo 20. Anne Kabul/Red İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme Değişkeninin Aracı Rolüne İlişkin Modelin Uyumuna Yönelik İstatistiksel Değerler.....	94
Tablo 21. Anne Kabul/Red İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Çoklu Aracı Rolüne İlişkin Modelin Uyumuna Yönelik İstatistiksel Değerler	95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Modeli	9
Şekil 2. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).	14
Şekil 3. Bağımlılık/ Bağımsızlığın Ebeveyn Kabul-Reddi İle İlişkisi (Rohner, 2019a). ...	17
Şekil 4. EKAR'ın Baş Etme Alt Kuramı (Rohner, 2019a).....	21
Şekil 5. EKAR Sosyokültürel Sistemler Modeli (2019a).....	22
Şekil 6. Zihinselleştirme Haritası (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).	28
Şekil 7. Duygu Düzenleme ve Psikolojinin 7 Alt alanı (Gross, 1998a).	44
Şekil 8. Duygu Üretme Süreci Modeli (Gross, 1998b).	46
Şekil 9. Ailenin Çocukların Duygularını Düzenleme ve Uyumu Üzerindeki Etkisinin Üçlü Modeli (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).	47
Şekil 10. Kişilerarası Davranışların Sınıflandırılması (Leary, 2004).	52
Şekil 11. Annenin Davranışlarının Kavramsal Döngüsü Kuramı (Schaefer, 1959).....	53
Şekil 12 Kişilerarası Daire Modeli (Lorr ve McNair, 1965).	55
Şekil 13. Kişilerarası Davranışın Yapısal Analizi (Benjamin, 1996, aktaran Benjamin 2002).	56
Şekil 14. Wiggins'in Kişilerarası Modeli (1979).	57
Şekil 15. Kişilerarası Döngüsel Model (Gurtman, 1996).	59
Şekil 16. Horowitz Kişilerarası Döngüsel Modeli (Horowitz, 1996).	61
Şekil 17. Kiesler'in 1982 Kişilerarası Daire Modeli (1983).	62
Şekil 18. Strong ve Hill'in Kişilerarası Daire Modeli (Strong ve Hill, 1986; aktaran Strong ve diğ., 1988).	63
Şekil 19. Anne Kabul/Red ve Baba Kabul/Red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli	88
Şekil 20. Anne Kabul/Red ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli.....	89
Şekil 21. Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası İlişkiler Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli.....	90
Şekil 22. Anne Kabul/Red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü Değişkeninin Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Yapısal Eşitlik Modeli.....	91
Şekil 23. Anne Kabul/Red ve Zihinselleştirme Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli	92
Şekil 24. Zihinselleştirme ve Kişilerarası Problemler Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli .	92
Şekil 25. Anne Kabul/Red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme Değişkeninin Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Yapısal Eşitlik Modeli.....	93
Şekil 26. Anne kabul/red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Çoklu Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Yapısal Eşitlik Modeli	95

KISALTMALAR

EKAR: Ebeveyn Kabul-Reddi

APA: American Psychiatric Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)

SPSS: Statistical Package For Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Kişilik, kişinin var olduğu sosyal çevre ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkan imgeleri kişiselleştirme sürecidir. Bu süreç, kişilerarası ilişkilerle beraber ele alınmaktadır. Bu süreçte kişi, ihtiyaçlarını karşılayarak kaygısını azaltmaya çalışmakta ve bu enerji sistemi içerisinde tutarlı kendilik imajı geliştirmeye çalışmaktadır (Sullivan, 2013). Kişilerarası ilişkiler, uyaran etkisi ve bu etkinin yorumu ile oluşan tepkilerin karşılıklı dönüşümünü içeren nedensellik ilkesi ile çalışmaktadır. Kişinin davranışlarının öngörülemez olması, tutarlılık ve süreklilik taşımaması; durumsal özellikleri ve kişilik eğilimleri hakkında bilgi vermektedir (Carson, 2017). Kişilerarası ilişkilerde ihtiyaçların karşılanmaması ise gerilim ve öfori dengesini bozarak kişinin yaşamının dinamik yapısına zarar vermektedir (Sullivan, 2013). Kişilerarası ilişkiler, kişinin diğerleri ile kurduğu etkileşim sırasında gösterdiği kalıplardan oluşmaktadır. Kişinin işlevsel olmayan bilişsel aktivitesi işlevsel olmayan kişilerarası davranış kalıplarına yol açmaktadır (Safran, 1984). Kişilerarası teorik yapıda bu davranışlar sosyal gereksinimlere esneklik sağlamayan, aşırı kısıtlandırılmış, uygunsuz ve yetersiz olarak görülerek kişinin davranışlarına dair netlik ve farkındalık içermeyen bir etkileşim sunmaktadır (Kiesler, 1979). Bu etkileşim, kişinin sosyal bağlamda gösterdiği davranış kalıpları, yaşadığı güçlükler, kullandığı temaların altında yatan sebepler, diğerlerinde uyandırdığı etkiler ve içerisine girdiği döngüsel yapı hakkında bilgi vermektedir (Schaefer, 1959; Lorr ve McNair, 1965; Benjamin, 1974; Wiggins, 1979; Kiesler, 1983; Strong ve Hill, 1986, aktaran Strong ve diğ., 1988; Horowitz, 1996; Gurtman, 1996; Leary, 2004). Bu döngüsel yapı baskınlıktan girişken olmamaya ve soğukluktan kendini feda etmeye uzanan iki eksen ile sembolize edilmektedir. Ayrıca bu yapı kişinin sosyal bağlamda sıklıkla yaşadığı; baskınlık, kincilik, soğukluk, sosyal çekiniklik, girişken olmamak, aşırı uyumluluk, kendini feda etme ve talepkarlık gibi güçlükler hakkında da bilgi vermektedir (Horowitz, Alden, Wiggins ve Pincus, 2000). Literatüre göre bu yapı, kişilerarası pek çok problem ile karakterize olmaktadır.

Yurt dışında yapılan çalışmalarda kişilerarası problemler; mükemmeliyetçilik (Hill, Zrull ve Turlington, 1997), kişilik bozuklukları (Locke, 2000), bağlanma, duygu düzenleme, olumsuz duygulanım (Wei, Vogel, Ku ve Zakalik, 2005), aleksitimi (Vanheule, Desmet, Meganck ve Bogaerts, 2007), kendine zarar verme (Stepp ve diğ., 2008), istifleme bozukluğu (Grisham, Steketee ve Frost, 2008), internet bağımlılığı (Seo, Kang ve Yom,

2009), yeme bozuklukları (Hartmann, Zeeck ve Barrett, 2010; Ambwani, Slane, Thomas, Hopwood ve Grilo, 2014), anksiyete, depresyon (Huh, Kim, Yu ve Chae, 2014), duygu düzenleme güçlüğü, psikopatoloji (Dimaggio ve diğ., 2017), dürtüsellik, zihinselleştirme, borderline kişilik bozukluğu (Euler ve diğ., 2019), çocukluk çağı ruhsal travmaları, travma sonrası stres bozukluğu (Zorzella, Muller, Cribbie, Bambrah ve Classen, 2020), çocukluk çağı örselenme yaşantıları (Gruhn ve Compas, 2020) ile beraber incelenmiştir.

Ülkemizde yapılan çalışmaları incelediğimizde kişilerarası problemlerin; çocukluk travmaları, kişilik özellikleri (Çabuk, 2015), ebeveyn kabul-reddi, psikolojik belirtiler, duygu düzenleme (Dilvin-Abacı, 2018), sürücü davranışları (Özer ve Öz, 2018) baba katılımı, büyülenmeci narsisizm, kırılğan narsisizm, bilişsel duygu düzenleme (Köymen, 2019), erken dönem uyumsuz şemalar (Bağçivan, 2020), algılanan ebeveynlik biçimleri, borderline kişilik bozukluğu (Akbay, 2020), psikolojik problemler, kendini engelleyen yapılar (Akyüz-Yılmaz, 2020), utanca yatkinlik, uyumsuz başa çıkma stratejileri ve psikopatoloji (Görgü-Akçay, 2021) değişkenleri ile beraber ele alınarak incelendiği görülmektedir.

Kişilik işleyişindeki bozulmaların kişinin kötü ya da problemlili olmasından kaynaklandığı algısı günümüzde değişmektedir. Kişilik örüntüleri, sadece kişiye bağlı değil aynı zamanda genetik, ebeveyn yaklaşımları ve akran ilişkileri gibi çok boyutlu bir yapı ile değerlendirilmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği [APA], 2013). Kişiliğin bu dinamik yapısında ise ebeveyn ve çocuk ilişkisi ön plana çıkmaktadır.

Ebeveyn ve çocuk ilişkisi kişinin yaşamında öğrenme, eğitim, sosyal-duygusal beceriler, kişilerarası ilişkiler gibi pek çok alanda belirleyici bir zemin hazırlamaktadır. Çocuğun dünyasında hazırlanan bu zemin yetişkin hayatında engelleyici ya da destek sağlayıcı ve geliştirici bir iskelet görevi görmektedir. Bu şekilde kişinin yaşama bakış çerçevesinin başlangıç ve bitiş noktası belirlenmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki pek çok kuram ve yaklaşım ile incelenmektedir. Rohner'a göre ebeveynin kabul edici tutumu kişinin kendisine olan saygısını artırmakta ve kendisini daha yeterli bir birey olarak görmesine destek olmaktadır. Ebeveynin reddedici tutumu ise bu durumu tam tersine çevirerek kişinin yaşamında pek çok problem ile karakterize olmaktadır (Rohner, 2019a).

Literatürü incelediğimizde kültürel ve kültürlerarası pek çok çalışmada ebeveyn kabul-reddinin kişinin yaşamında farklı problem boyutları ile ele alındığı görülmektedir. Bu

konuda yapılan meta-analiz çalışmaları ebeveyn kabul-reddinin kişinin psikolojik uyumunda önemini ortaya koymaktadır (Khaleque ve Rohner, 2002; Khaleque ve Rohner, 2012b; Ali, Khaleque ve Rohner, 2015). Ebeveyn kabul-reddi ile olumsuz kişilik eğilimleri (Khaleque ve Rohner, 2012a; Khaleque, 2017) arasında da anlamlı ilişkiler ortaya koyulmuştur. Ayrıca suçluluk, utanç, kişilik özellikleri (Deniz, 2004), partner kabulü (Varan, Rohner ve Eryuksel, 2008), kişilerarası problemler, yaşam doyumu (Petrowski ve diğ., 2009), kişilik yapıları, psikopatolojik belirtiler (Yakın, 2011), dışsallaştırma problemleri (Xing ve Wang, 2017), prososyal davranışlar (Putnick ve diğ., 2018), kişilerarası anksiyete (Giotsa, Kyriazos ve Mitrogiorgou, 2018), duygu düzenleme güçlüğü (Dilvin-Abacı, 2018), reddedilme duyarlılığı (İnce, 2020) ile pek çok psikopatolojik ya da kişilerarası probleme yol açabilecek örüntüler ebeveyn kabul-reddi ile beraber ele alınmıştır.

Çocukluk döneminde algılanan bu olumsuz deneyimler, duygusal ve davranışsal güçlükler ile yetişkin hayatındaki kişilerarası problemlere yatkınlığa neden olmaktadır. Kişilerarası problemler; kişilerarası stres düzeyi ve kişilik örüntüleri hakkında bilgi vermektedir (Pincus ve Wiggins, 1990). Bu örüntüler pek çok olumsuz deneyim ve psikopatoloji ile ilişkilendirilmektedir. Çocukluk döneminde yaşanan duygusal kötü muamale, cinsel ya da fiziksel istismar ve ihmal yaşayan çocukların duygu düzenleme becerilerinin daha düşük olduğu ve içselleştirme-dışsallaştırma problemleri gibi psikopatolojik örüntüler ortaya koyduğu görülmektedir. Dolayısıyla çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimler ile duygularını düzenleyememek çocuğun kabul görmemesine yol açmaktadır (Kim ve Cicchetti, 2010). Sosyal olarak kabul görmemek ve reddedilmek kişinin adeta fiziksel acı çeker gibi sosyal anlamda da acı çekmesine yol açmaktadır. Beyin görüntüleme çalışmalarına göre; kişinin fiziksel acı çekmesinin beyinde oluşturduğu etki ile sosyal olarak reddedildiğinde çektiği acının uyandırdığı etki oldukça benzerdir. Bu da reddedilmenin vereceği acının kişinin sadece duygusal dünyası ile sınırlı kalmayarak yaşamında fiziksel anlamda da etkiler uyandıracakını göstermektedir (Eisenberger, Lieberman ve Williams, 2003). Kişilerarası ilişkilerde erken dönemlerde yaşanan bu güçlükler yetişkin hayatında yaşanabilecek güçlüklerle de önyak olmaktadır.

Çocuğun ilk bağ kurduğu kişi olan ebeveyni tarafından kabul edilmek kendisine ve dünyaya yönelik kabul edici ve olumlu yaklaşım göstermesini sağlamaktadır. Bu kabul edici ve destekleyici tutum aynı zamanda kişinin duygularını ifade etme, düzenleme gibi

duygusal becerilerini de geliştirmektedir. Bunun tam tersinde ise kişi olumsuz zihinsel temsiller ile kendisini ve dñnyayı gñvenilmez, dağınık olarak gñrmeye başlamaktadır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki reddedici ilişki ile çocuk, sağlıklı ve tutarlı benlik algısı geliştirememektedir. Bireyselleřemeyen benliğinin bir tezahürü olarak kişilerarası ilişkilerde insanlara çok yakınlaşarak bağımlılık öřñntüsü göstermekte ya da sevgiye ve desteğe olan ihtiyaçını reddederek savunmacı bağımsızlık ve olumsuz duygular ile kendi dñnyasına çekilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Kendi dñnyasına çekilen kişi olumsuz duygu dñnyası ile baş başa kalmaktadır. Yaşanan olumsuz deneyimler karşısında duygusal tepkisizlik ya da tutarsızlık gösterebilmektedir. Ebeveyni tarafından duyguları anlamak, ifade etmek, göstermek ile ilgili deneyim yaşamamış çocuk, duygularını düzenlemekte de güçlük yaşamaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012). Kişinin duygularının farkında olması, duygularını anlaması ve kabul etmesi ile amaca uygun davranışlar göstermesi duygu düzenlemenin yapısını oluşturmaktadır. Duyguların yoğunlaştığı durumlarda düştüsellik göstermemek ve bağlama uygun duygu düzenleme stratejilerinin kullanılması bu yapının temelini oluşturmaktadır. Bu kapsamda yaşanan zorluklar ise duygu düzenleme güçlüğu olarak ifade edilmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Duygu düzenleme, kişinin özellikle duygularının yoğunlaştığı zamanlarda tepki süreçlerini izlemek, değerlendirmek ve amacına uygun olarak değiştirmek gibi içsel ve dışsal motivasyonel yapılardan oluşan bir sistemdir. Bu sistem öz-düzenleme becerileri gerektirmesinin yanı sıra sosyal etkileşim ile de ilişkilendirilmektedir. Bu etkileşimde ebeveynin doğrudan ve dolaylı etkisi bulunmaktadır (Thompson, 1994). Literatüre göre duygu düzenleme güçlüğu kişinin yaşamında pek çok problem ile karakterize olmaktadır. Bunlardan bazıları; depresyon, anksiyete (Marganska, Gallagher ve Miranda, 2013), kişilerarası işlev bozuklukları, yeme bozuklukları (Ambwani, Slane, Thomas, Hopwood ve Grilo, 2014), saldırganlık, güvensiz bağlanma (Casselman ve McKenzie, 2015), patolojik kişilik özellikleri (Pollock, McCabe, Southard ve Zeigler-Hill, 2016), çocukluk çağı örselenme yaşantılarıdır (Gruhn ve Compas, 2020). Aynı zamanda ebeveynlik biçimi, duygu düzenleme güçlüğünün önemli bir yordayıcısıdır (Chang, Schwartz, Dodge ve McBride-Chang, 2003).

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki kişinin sadece duygusal dñnyası değil aynı zamanda zihin dñnyasına da kaynaklık etmektedir. Yaşamın ilk yıllarında dñnyayı tanımaya ebeveyni ile başlayan çocuk, kendisini ve diğerlerini anlamaya; zihinselleştirmeye de bu ilişki ile başlamaktadır. Sıcak, yakın ve güvene dayalı bir

ebeveyn-çocuk ilişkisi kişinin kendisini ve diğerlerini anlama kapasitesini geliştirmektedir (Bateman ve Fonagy, 2004). Zihinselleştirme; kişinin istek, inanç ve arzu gibi öznel dünyaları anlamaya yönelik gösterdiği zihinsel kapasitesidir (Fonagy, 2006). Bu kapasite kişinin ben ve diğerleri arasında ayırım yapmasına, güvenli ve sağlıklı bağ kurmasına katkı sağlamaktadır. Zihinselleştirme yapamamak ise kişinin sadece bilişsel becerileri ile ilgili değil sosyal ve duygusal yaşantısında da işlevselliğinin bozulmasına neden olmaktadır (Allen, 2006). Bu nedenle zihinselleştirme çocuğun bakımını üstlenen kişi ile kurduğu temele dayanan bağlanma kavramı ile beraber ele alınmaktadır (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998; Fonagy ve Bateman, 2006; Bouchard ve diğ., 2008; Luyten, Van Houdenhove, Lemma, Target ve Fonagy, 2012; Hayden, Müllauer, Gaugeler, Senft ve Andreas, 2019).

Literatürü incelediğimizde yurt içinde ve dışında yapılan çalışmalarda zihinselleştirmenin bağlanma yanı sıra pek çok değişken ile beraber incelendiği görülmektedir: ebeveyn davranışları (Benbassat ve Priel, 2012), borderline kişilik bozukluğu (Ha, Sharp, Ensink, Fonagy ve Cirino, 2013), ebeveynin zihin durumları (Rostad ve Whitaker, 2016), yeme bozukluğu (Kuipers, van Loenhout, van der Ark ve Bekker, 2016; Innamorati ve diğ., 2017), travmatik deneyimler (Abate, Marshall ve Sharp, 2017; Ensink, Begin, Normandin, Godbout ve Fonagy, 2017), kumar oynama, dürtüsellik (Cosenza, Ciccarelli ve Nigro, 2019), depresyon, dikkat problemleri (Poznyak ve diğ., 2019), patolojik narsisizm (Drozek ve Unruh, 2020), ebeveyn tutumları, psikolojik belirtiler (Cüre-Acer, 2020), dayanıklılık (Aşut, 2020), çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalma (Kurt, 2020), travma sonrası stres bozukluğu (Huang ve diğ., 2020), kişilik bozuklukları (Zetl ve diğ., 2020), somatizasyon (Gürkan, 2020), duygu düzenleme (Gambin, Woźniak-Prus, Konecka ve Sharp, 2021). Dolayısıyla araştırmalara konu olan yaşanan güçlükler göz önüne alındığında, çocukluk döneminde ebeveyn ile kurulan ilişkinin irdelenmesi büyük önem taşımaktadır.

Ebeveynin çocuğun duygularının farkına varması, duygu dünyasını anlaması ve yorumlaması, duyguları ve davranışları ile ilgili bağlantılar kurması gibi çoklu bilişsel aktiviteler içeren zihinselleştirme ile ilişkilendirilmektedir (Rutherford, Wallace, Laurent ve Mayes, 2015). Gelişmiş zihinselleştirme kapasitesi, duygu düzenleme becerilerinin kullanımını olumlu yönde etkilemektedir (Hızır, 2019). Dolayısıyla zihinselleştirme, kişinin duygu düzenleme konusunda yaşayacağı güçlükler ile de ilişkilendirilmektedir. Bu

ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü, bağlanma ile beraber ele alınmaktadır (Yu ve Song, 2020)

Ebeveyn, yaşamın ilk yıllarında çocukla kurduğu ilişkide çocuğun duygularını deneyimlemesinde ve temsilinde önemli rol üstlenmektedir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki duygulara dair bu zihinsel etkileşim çocuğun kendilik gelişiminde dolayısıyla kişilik organizasyonunda belirleyici olmaktadır. Çocuk, bu bağlamda duygularını ilişkilendirerek düzenleme becerisi ve dürtü kontrolü kazanmaktadır. Ebeveynin çocuğun duygu durumuna yönelik ifadeleri, duygusal istikrarı ve duygularını yansıtması çocuğun karmaşık ve sembolize edilmemiş içsel durumunun belirgin hale gelmesine destek olmaktadır. Zihin durumlarının farkındalığı ile de erken dönemlerde içsel ve dışsal dünyaya dair denklik sağlanmaktadır. Ebeveyn çocuğun iç dünyasına dair duygularının yoğunlaştığı psikik eşdeğerlik modunda çocuğun duygu dünyasına dair yansıtma sağlayarak duygularının fiziksel gerçeklikten ayrılmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum sağlanamadığı takdirde ise çocuğun zihinsel temsilleri, yoğun duygulanım ile beraber karmaşık ve düzensiz dış gerçeklik ile baş başa kalmaktadır. Bu dış gerçeklik, çocuğun iç gerçekliği haline gelerek kişiliğinde dolayısıyla kişilerarası ilişkilerinde güçlükler ile yetişkin hayatına aksetmektedir (Fonagy, Gergely, Jurist ve Target, 2018). Nesne ilişkilerine göre bu durum, anne ve çocuk arasında kurulan ilişkiye dayalı olduğu ifade edilmektedir. Annenin çocuğa sunduğu yeterince iyi bakım ve ego desteği, fiziksel niteliklerden çok daha fazlası anlamına gelmektedir. Bebeğin dünyaya geldiği bağlam ve bu bağlamın onu tutması bu çevreye kök salmasını kolaylaştırmaktadır (Winnicott, 1960). Nesnenin, çocuğun benliğinde sağlıklı kökler oluşturması, sağlıklı kişilik gelişimini desteklemektedir (Klein, 2014). Bu da kişinin yetişkin hayatında inşa edeceği ilişkiler için sağlam bir temel anlamına gelmektedir

Havighurst'a göre 18-35 yaş arasındaki kişiler genç yetişkin olarak kabul edilmektedir. Genç yetişkinlik dönemi; kişinin yaşamında önemli seçimler yaptığı, kararlar aldığı ve yaşamına dair yön verdiği bir dönemeç olarak görülmektedir (Onur, 1995). Bu dönemin yapı taşında ise kişilerarası ilişkilerin ve duyguların dinamiğini oluşturan ebeveyn-çocuk ilişkisi ve deneyimleri yer almaktadır (Rohner, 2004). Kişinin algıladığı ebeveyn kabul-reddi olumsuz duygulanımların başında yer alan depresyonun önemli bir yordayıcısıdır. Kişinin kendisine ve dünyaya dair bu olumsuz duygulanım ile baş etmesinde dayanıklılığı aracı etmektedir. Algılanan ebeveyn reddi arttıkça kişinin

dayanıklılığı da azalmaktadır (Sart, Börkan ve Erkman, 2016). Algılanan ebeveyn kabulü, kişinin olumsuz duygulanım ile arasında koruyucu ve önleyici bir tampon görevi görmektedir. Dolayısıyla kişinin ruh sağlığı ve psikolojik uyumunda belirleyici olmaktadır. Psikolojik uyumsuzluğun göstergelerinden olan anksiyete, depresyon gibi olumsuz duygulanımların yanı sıra saldırganca davranış düzeyi algılanan ebeveyn reddi ile beraber artmaktadır Bu da kişinin duygu ve davranış örüntülerinin kişisel ve kişilerarası düzeyde risk taşıdığına bir göstergesidir (Miranda, Affuso, Esposito ve Bacchini, 2016). Türkiye Üniversite Gençliği Profil Araştırması (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2016) yakın çevre ile ilişkilerde risk faktörlerinden birisi olarak da çocuğun ebeveynine duygusal erişilebilirliğin olmamasını göstermektedir.

Yapılan tüm çalışmalar göz önüne alındığında ebeveyn ve çocuk ilişkisinin kişinin hayatının genç yetişkinlik döneminde sosyal ve duygusal işlevselliğinde belirleyici önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetişkin hayatında geri dönülemez ve derinden izler bırakan bu ilişki pek çok psikopatolojik problemi, bireysel güçlüğü ve dolayısıyla kişilerarası ilişkilerde ve toplumsal bağlamda sorunları da beraberinde getirmektedir. Bireysel anlamda kişinin potansiyelini ortaya koymasının önüne geçen engelleyici bu süreç, arkadaşlık, aile ve iş yaşamı olmak üzere toplumun tümüne nüfuz etmektedir. Bu nedenle genç yetişkinlik döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisi ve buna bağlı güçlüklerin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

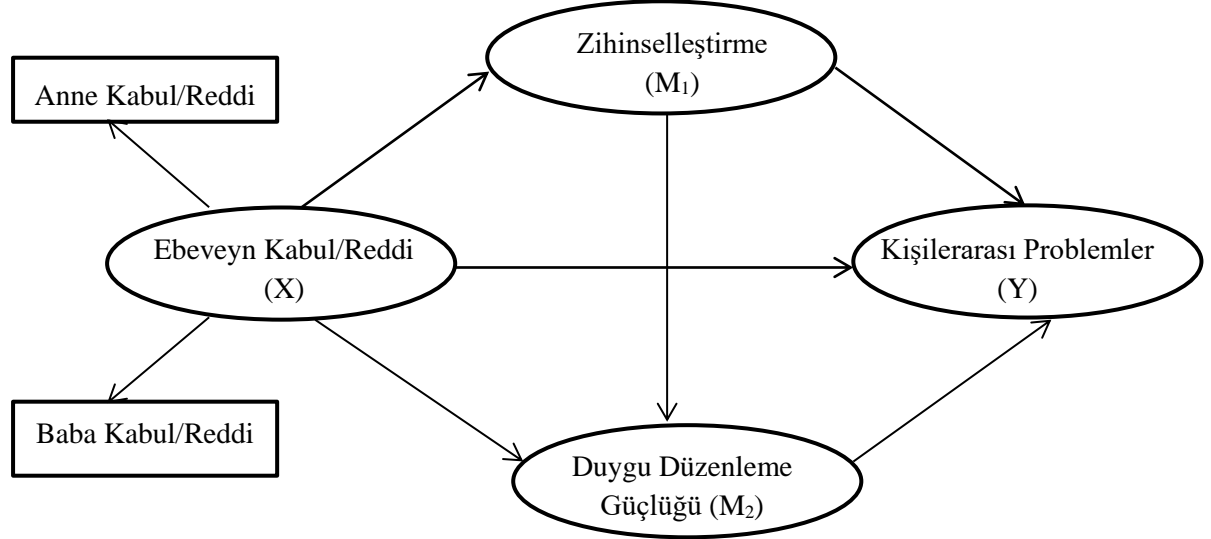
Bu araştırmanın amacı, ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğüne aracılık rolünün incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda önerilen model Şekil 1'de gösterilmektedir. Ayrıca bu çalışmada ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler demografik değişkenler açısından da incelenmektedir.

1.2.1.Araştırma soruları

1. Ebeveyn kabul/reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmakta mıdır?
2. Ebeveyn kabul/reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler demografik değişkenler açısından farklılaşmakta mıdır?
3. Ebeveyn kabul/red kişilerarası problemleri anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

- 3.1. Anne kabul/red kişilerarası problemleri anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
- 3.2. Baba kabul/red kişilerarası problemleri anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
4. Ebeveyn kabul/red duygu düzenleme güçlüğü değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
 - 4.1. Anne kabul/red duygu düzenleme güçlüğü değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
 - 4.2. Baba kabul/red duygu düzenleme güçlüğü değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
5. Duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası problemler değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
6. Ebeveyn kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolü bulunmakta mıdır?
 - 6.1. Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolü bulunmakta mıdır?
 - 6.2. Baba kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolü bulunmakta mıdır?
7. Ebeveyn kabul/red zihinselleştirme değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
 - 7.1. Anne kabul/red zihinselleştirme değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
 - 7.2. Baba kabul/red zihinselleştirme değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
8. Zihinselleştirme, kişilerarası problemler değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
9. Zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü değişkenini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
10. Ebeveyn kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme değişkeninin aracı rolü bulunmakta mıdır?
 - 10.1. Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme değişkeninin aracı rolü bulunmakta mıdır?
 - 10.2. Baba kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme değişkeninin aracı rolü bulunmakta mıdır?
11. Ebeveyn kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirmenin çoklu aracı rolü bulunmakta mıdır?

- 11.1. Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirmenin çoklu aracı rolü bulunmakta mıdır?
- 11.2. Baba kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirmenin çoklu aracı rolü bulunmakta mıdır?

Şekil 1. Araştırma Modeli

1.3.Araştırmanın Önemi

Genç yetişkinlik dönemi, kişinin temel niteliklerini keşfettiği ve yakın ilişkiler geliştirdiği bir basamaktır. Kişinin çevresi ile etkileşimi sonucunda kişilik özellikleri belirlenmektedir. Kişilik özellikleri bu evrede hem değişmekte hem de sabit nitelik kazanarak süreklilik göstermektedir (Onur, 1995). Erikson'a göre bu dönemde yakınlık ve yalıtılmışlık psikososyal krizinin atlatılması gerekmektedir. Kişilerarası ilişkiler kurarak ve diğerleri ile yakın olarak psikosoyal anlamda sevginin kazanımı amaçlanmaktadır. Bu sağlanamadığında ise kişi uzaklaşmakta ve kendi dünyasına çekilmektedir. Kişinin kendi kimliğini ortaya koyarak sosyal bağlamda anlamlı ilişkiler kurması kilit nokta olarak görülmektedir. İş ve evlilik gibi sorumluluklar ve toplumsal ilişkiler önem kazanmaktadır (Henson ve Eller, 1999; aktaran Çelikkaleli ve diğ., 2014). Kişiliğin, aile-toplum-kültürden oluşan sistemsel yapı içerisinde inşa olduğu göz önüne alındığında, bu yapıda ilk kişilerarası süreçler içeren ebeveyn-çocuk ilişkisi yer almaktadır. Ebeveyn-çocuk arasında mikrokozmos özelliği taşıyan bu ilişki ile çocuk, yaşamının geri kalanında kuracağı ilişkilerin yapısal fonksiyonlarını deneyimlemektedir (Bronfenbrenner, 1979). Ebeveyn ile

kurulan ilişkinin niteliği kişinin kuracağı ilişkileri, aileyi ve dolayısıyla tüm toplumu etkilemektedir.

Çocukluk dönemi, kişinin yetişkin hayatında pek çok bilişsel, sosyal ve aynı zamanda duygusal becerinin kazanımı ile karakterize olan önemli bir evredir. Yapılan çalışmalara baktığımızda ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkide herhangi bir eksiklik ya da güçlük kişinin yetişkin hayatında psikososyal işlevselliğine ve psikolojik uyumuna zarar vermektedir. Kişilerarası problemlerin önemli bir kaynağı ebeveynin reddedici tutumudur. Ebeveyn ve çocuk arasında soğukluk, uzaklık ve güvensizlik üzerine kurulu bir ilişki olması durumunda kişi, kendisini reddedilmiş olarak algılamaktadır. Ebeveyni tarafından reddedilmek ise kişinin hem kendisine hem de dünyaya yönelik olumsuz varsayımlar ile yaklaşmasına yol açmaktadır. Benliğinde değersizlik hissi ve olumsuz duygulanım ile açılan boşluk, kişinin hayatındakilere de sirayet etmektedir. Bu olumsuz duygulanım ile baş etmekte ve düzenlemekte güçlük çeken kişi çocukluğundaki reddedilme deneyimini yetişkin hayatındaki kişilerarası ilişkilere de taşımaktadır. Bu güvensiz deneyim, tetikleyici bir durum karşısında yeniden peyda olmakta ve kişi baş etmekte güçlük çekmektedir. Bu noktada kişinin bilişsel fonksiyonları devreye girmektedir. Kişinin kendisini ve diğerlerini anlamaya dayalı zihinselleştirme kapasitesi ebeveyn ve çocuk arasındaki yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlere dayanmaktadır. Ebeveyni tarafından reddedildiğini algılayan kişi; empati, duygusal ifade, yakınlık gösterme, güven, bağ kurma, bireyselleşme gibi kişilerarası örüntüler için gereken sağlıklı temellere dayalı ilişkiler kurmak ve sürdürmekte güçlük yaşamaktadır. Dolayısıyla kişi, kendisi ve sosyal çevresi arasında sağlıklı organizasyonlar gösterememektedir. Bu organizasyonların yokluğu ise tehlikeli bir dünyada güçlüklerle karşı yoğun mücadele gösterme ya da vazgeçme olarak karşılığını bulmaktadır.

Günümüzde genç yetişkinlere yönelik olarak psikolojik danışma hizmeti veren Psikolojik Danışma ve Uygulama Araştırma Merkezleri, olası psikososyal problemlere karşı hem koruyucu/önleyici hem de iyileştirici müdahale hizmetleri ile kişinin yaşam işlevselliğini geliştirerek psikolojik sağlamlığını artırmaktadır. Bu şekilde kişinin yetişkin hayatında yaşadığı güçlükler hakkında yapılacak psikoeğitsel çalışmaların zihinselleştirme, duygu düzenleme ve kişilerarası problemler bağlamında revize edilmesi pek çok psikolojik ve psikopatolojik problemin önlenmesine katkı sunacaktır. Çocuklar, ergenler ve ebeveynleri için ise bu rolü okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

sağlamaktadır. Ebeveyn kabul-reddinin çocukluk dönemindeki deneyimlere dayandığı göz önüne alındığında bu çalışmadan elde edilecek bulguların ülkemiz Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan Psikolojik Danışmanların, ebeveyn ve çocuk ilişkisine dair ebeveynlere yönelik olarak yapacakları psikoeğitsel çalışmalar, seminerler ve bilgilendirici yayınlar ile ebeveynlerin çocuklarına karşı sıcaklık/şefkate dayalı kabul edici tutum ve davranış geliştirmeleri amacıyla kullanılması önemli görülmektedir.

Kişisel, bilişsel ve sosyal anlamda yaşanan tüm bu güçlükler kişinin işlevselliğinde engelleyici faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Yurt içinde ve dışında yapılan çalışmalara baktığımızda ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemlerin beraber ele alındığı çalışmaya rastlanmamıştır. Özellikle bu araştırmanın bir modeli test ettiği ve demografik değişkenler ile beraber kapsamlı bir biçimde temel değişkenleri de ortaya koyduğu düşünüldüğünde çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle genç yetişkinlik döneminde ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemlerin araştırılması gerekli görülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın çalışma grubu yaşları 18-35 arasında değişmekte olan 363 kişiden oluşan genç yetişkin grubu ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma kapsamında katılımcılardan pandemi koşulları nedeniyle yüz yüze değil Google Form aracılığı ile veri toplanmıştır. Analiz edilen bu veriler, katılımcıların gönüllü ve içten verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Katılımcılar, veri toplamak amacıyla oluşturulan Google Form'da yer alan sorulara içtenlikle cevap vererek araştırmaya katılmışlardır.

1.6. Araştırma Tanımları ve Kısaltmalar

Ebeveyn Kabul-Reddi: Ebeveynin çocuğa olan sevgisini, ilgi ve desteğini gösterdiği fiziksel ve sözel davranışlar ebeveyn kabulü olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel ifadeler; ebeveynin bakışlarıyla onaylamak ya da gülümsemek, kucaklamak gibi sıcaklık gösterdiği davranışlardır. Sözel ifadeler ise; övmek, iltifat etmek gibi söylenen güzel sözler anlamına

çelmektedir. Ebeveynin bu sıcaklığı göstermemesi, düşmanca/saldırınca davranması, çocuğun ilgi ve ihtiyaç gereksinimini ihmal edip kayıtsız kalması ya da çocuğun herhangi bir nedenle bu sevgi ve şefkati hissedememesi ebeveyn reddi olarak tanımlanmaktadır (Rohner, 2021).

Zihinselleştirme: Kişinin kendisi ve diğerlerinin ihtiyaç, inanç, arzu, istek gibi öznel dünyasını anlamaya yönelik girişimlerdir. Bu girişimler erken çocukluk döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisine bağlı olarak kişinin zihinselleştirme kapasitesini meydana getirmektedir (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998).

Duygu Düzenleme Güçlüğü: Kişinin bağlamın gerektirdikleri ile duygu kalıpları arasında ilişki kuramaması ve bu kalıpların bozulması duygu düzenleme güçlüğü olarak tanımlanmaktadır. Bu güçlük kişinin sosyal yaşam işlevselliğinde ile algı ve anlayışındaki bozulmalarla karakterize olmaktadır (Cole, Michel ve Teti, 1994).

Kişilerarası Problemler: Kişinin diğer insanlarla kurduğu açık, sembolik, bilinçli, hayali ya da gerçek tüm davranış örüntüleri kişilerarası ilişkileri meydana getirmekte ve kişilik organizasyonuna temel olmaktadır. Bu organizasyon istendik ve istendik olmayan pek çok algı ve davranış ile karakterize olmaktadır. Bu algı ve davranışlar sonucunda oluşan eylemler bileşenidir (Leary, 2004).

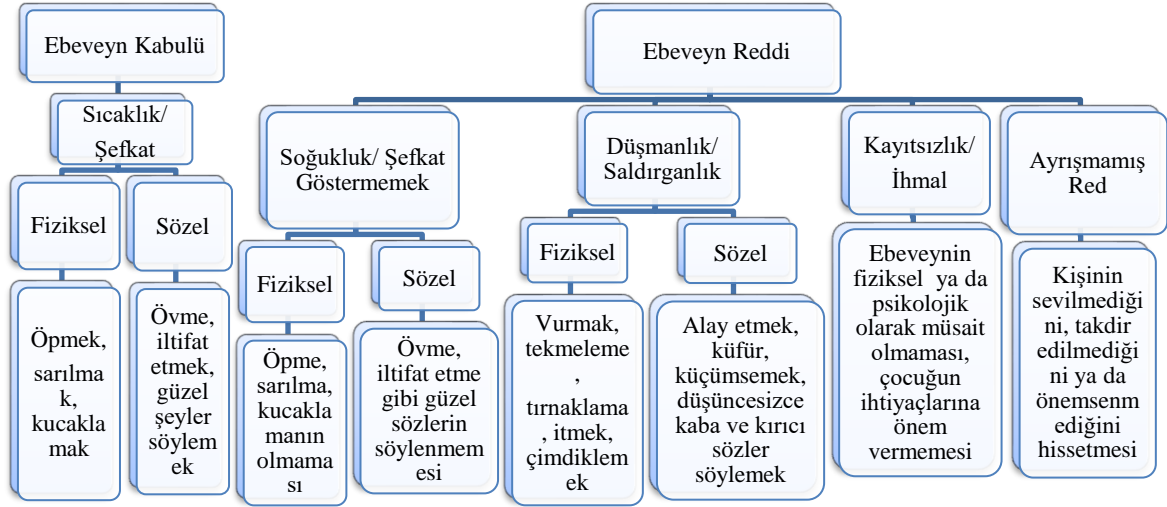
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR)

Çocukluk deneyimleri kişinin yaşamında bilişsel, sosyal ve fiziksel olarak önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk ve ebeveyn ya da çocuğun bakımını üstlenen kişi (anneanne, teyze, akraba, komşu vb.) ile kurulan ilişki yetişkinlik döneminde psikolojik ve davranışsal uyumunda belirleyicidir. Ebeveyn kabul-reddi; çocuğun, ebeveyni ya da bakımını üstlenen kişi ile kurduğu ilişki sonucunda sevilip sevilmediği (kabul edilip edilmediğini) yorumlama şekline dayanmaktadır. Ebeveyn Kabul Red Kuramı; çocuklukta algılanan ebeveyn yaklaşımlarının, çocuğun kişilik gelişimi, sorunlarla baş etmesi ve sosyokültürel bağlamda incelenmesini esas almaktadır. Kuramın yapısını incelediğimizde bağlanma teorisi, sembolik etkileşim, psikanalitik kuram gibi farklı ekollerden etkilendiği de görülmektedir. Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nın (EKAR) tarihsel gelişimine göre 1960 yılında ebeveyn-çocuk ilişkisinin yetişkinliğe etkilerini incelemek amacıyla ortaya çıkmıştır. 2000'li yıllara doğru ise ebeveyn dışında kurulan yakın kişilerarası ilişkileri de kapsamaya başlamıştır. 2014 yılına gelindiğinde ise kuram artık sadece ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi değil aynı zamanda yetişkinlik dönemindeki akran, akraba gibi yakın ilişkilerin tümünü kapsayarak genişlemiş ve Kişilerarası Kabul Red Kuramı olarak tanımlanmaya başlamıştır. Kuramda yaşanan isim değişikliğine rağmen hatırlanan ebeveyn çocuk ilişkisi kuramın ana gövdesini oluşturmakta ve kuramda önemli bir yer tutmaktadır (Rohner 2019a).

Ebeveyn kabul – reddi dört temel noktada sınıflandırılmaktadır. Bunlar; sıcaklık / şefkat, bunun tam tersi ise soğukluk / şefkat eksikliği, düşmanlık / saldırganlık, kayıtsızlık / ihmâl ve ayrışmamış reddidir. Ebeveyn kabul-reddi alt kuramları ise; kişilik, başa çıkma ve sosyokültürel sistemlerdir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

2.1. Ebeveynliğin sıcaklık boyutu

Şekil 2. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

Sıcaklık boyutu çocuğun, ebeveynin davranışlarının nasıl anlamlandırıldığını ve değerlendirdiğini göstermektedir. Ebeveynin fiziksel, sözel ya da sembolik davranış kalıpları çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin niteliğini belirlemektedir. Burada önemli olan nokta ise ebeveynin davranışlarının süreklilik arz etmesidir. Sürekliliğin bir ucunda kabul edilme diğer ucunda ise reddedilme yer almaktadır (Rohner, 2019a). Çocuğun ebeveyni tarafından kabul edilmesi ya da reddedilmesi kurulan ilişkide sevgi bağının kalitesini belirlemektedir. Ebeveyn tarafından algılanan sıcaklık, şefkat, özen, ilgi gibi fiziksel ya da sözel davranışlar kabul edilme olarak değerlendirilmektedir (Rohner, 2005a). Ebeveyn kabulünün sıcaklık/şefkat boyutunda öpmek, sarılmak gibi fiziksel ifadeler yer alırken, övmek, çocuk hakkında güzel şeyler söylemek ise sözel ifadeler arasında yer almaktadır. Bu olumlu duyguların yokluğu ya da eksikliği fiziksel ve psikolojik izler bırakmaktadır ve ebeveyn reddi olarak ifade edilmektedir (Rohner, 2004).

Ebeveyn kabulünün tam tersinde yer alan ebeveyn reddi dört temel özellik ile tanımlanmaktadır. Bunlar: soğukluk/şefkat göstermemek, düşmanlık/saldırganlık, ilgisizlik/ihmal ve ayrışmamış reddir. Düşmanlık/saldırganlık alt boyutuna baktığımızda ise; vurmak, ısırma, itmek gibi fiziksel ifadeler yer alırken, küfretmek, küçümsemek, alay etmek gibi sözel ifadeler de yer almaktadır. İlgisizlik ve ihmal ise ebeveynin fiziksel ya da psikolojik olarak yokluğu ve çocuğun ihtiyaçlarına dikkat edilmemesi ya da cevap verilmemesidir. Ayrıca ebeveynin duygusal olarak erişilmez olması da bu kapsamda

değerlendirilmektedir. Bu deneyimlerden bazıları sıcak ve sevgi dolu ailelerde bile görülmektedir. Bu nedenle ebeveynin yaklaşımının süreklilik taşıyıp taşımadığına dikkat edilmelidir. Tüm bunların dışında çocuğun değer görmediğini, sevilmediğini hissetmesi ise ayrışmamış red olarak kabul edilmektedir (Rohner, 2019a). On yedi ülkeden çocuk ve yetişkinlerin katılımı ile yapılan 102 çalışmayı içeren meta-analiz çalışmasında ebeveynin ayrışmamış reddi ve psikolojik uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynin ayrışmamış reddinin çocuğun psikolojik uyumsuzluğunda anlamlı pozitif bir etki değere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca annenin ayrışmamış reddinin psikolojik uyumsuzlukta daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Annenin ayrışmamış reddi çocuklarda yetişkinlerden daha fazla psikolojik uyumsuzluğa yol açmaktadır (Ali, Khatun, Khaleque ve Rohner, 2019). Bu da bize çocukluk döneminde bağlanma figürü (genellikle anne) ile kurulan ilişkinin kişinin yetişkinlik döneminde psikolojik uyumunda pek çok kültürde önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir.

Bir davranışın kabul edilme ya da reddedilme olarak algılanması durumunda sevginin gösterilme biçimi ve algılanma biçimi de ön plana çıkmaktadır. Sevginin gösterilme biçimi kültürel ve toplumsal bağlamda değişiklik gösterebilmektedir. Bu da o topluma ait olmayan birisi için reddedilme olarak algılanabilir. Sevginin sembolik olarak gösterimi toplumsal ve kültürel bağlamda değerlendirilmelidir (Rohner, 2004).

2.1.2. Ebeveyn kabul-reddinin alt kuramları

Ebeveyn Kabul Red Kuramı üç alt kuramdan oluşmaktadır. Bunlar: (1) Kişilik alt kuramı, (2) Baş etme alt kuramı ve (3) Sosyokültürel sistemlerdir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

2.1.2.1. Kişilik alt kuramı

Kişilik alt kuramı dışsal ve içsel olarak organize edilmiş süreçleri temsil etmektedir. Bu süreçler kişinin bilişsel, algısal ve motivasyonel eğilimleri yanı sıra yaşam olaylarına verilen tepkileri ifade eder. Bu boyutta çocukların farklı dil, ırk ve sosyokültürel bağlamda olmalarına rağmen algıladıkları ebeveyn kabul-reddine göre benzer tepkiler verip vermediğini ve çocuklukta reddedilmenin etkileri yaşamın hangi dönemine kadar sürmekte olduğu incelenmektedir (Rohner, 2005a).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı, çocukluk dönemindeki ilgi, sıcaklık bakım gibi deneyimlerin yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum ve kişilik gelişimi üzerindeki etkilerini bağlanma ile açıklamaktadır. Bağlanma figürü ya da partner ile kurulan ilişki kalitesi çocuğun ve aynı zamanda yetişkinin psikolojik uyumu, güven duygusu ve esenliğinde belirleyicidir (Rohner, 2021). Reddedilmenin süresi, sıklığı ve şiddeti, kişinin ruh sağlığını belirlemektedir (Rohner, 2019a).

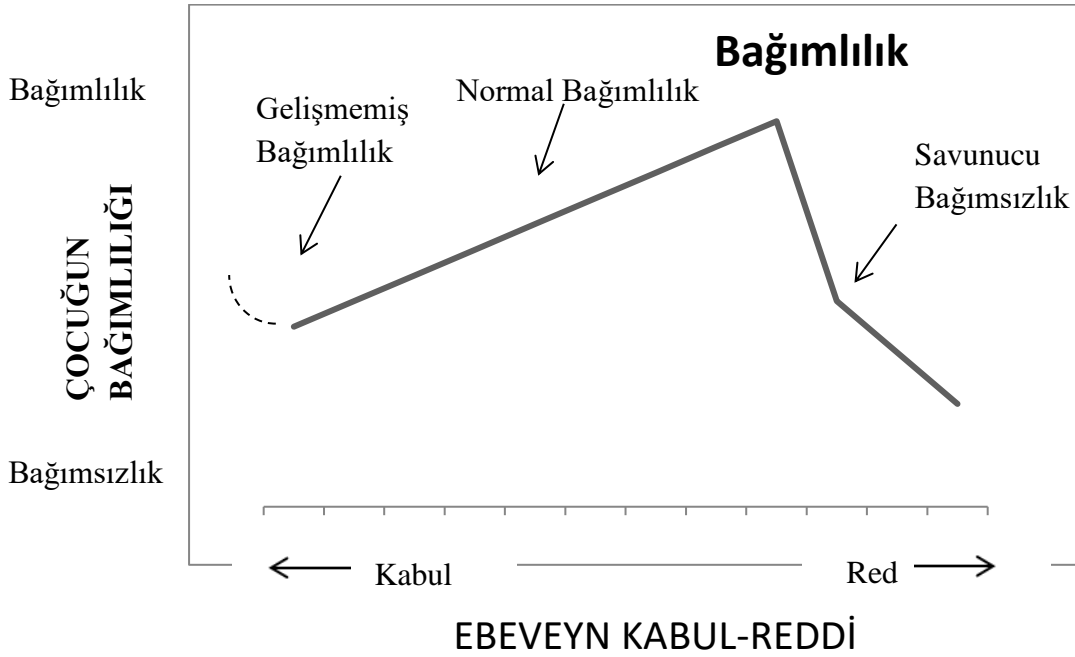
Ebeveynleri tarafından reddedildiği algılayan kişi olumsuz zihinsel temsilleri ile çarpık bilişsel yapıya sahiptir. Bu bilişsel yapı, kişinin yaşamı boyunca belli insan niteliklerini araması ya da bu nitelikleri olan insanlardan kaçınmasına yol açmaktadır. Bu durum yetişkin hayatında kişilerarası ilişkilere de taşınmaktadır. Reddedilmeyi çağrıştıran en küçük olay bile kişinin bu konudaki hassasiyetini tetiklemektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

Algılanan ebeveyn reddi pek çok kişilik ile ilgili pek çok probleme yol açmaktadır. Bunlar; (1) Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık, (2) Düşmanlık ve saldırganlık, (3) Olumsuz öz-saygı, (4) Olumsuz öz-yeterlik, (5) Duygusal tepkisizlik ve (6) Duygusal tutarsızlıktır (Rohner, 2019a). Bu durum reddedildiğini düşünen kişide insanın doğası ve kişilerarası ilişkilerde olumsuz dünya görüşüne sebep olmaktadır.

2.1.2.2. Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık

EKAR'a göre reddedildiğini düşünen çocukların kabul edilen çocuklara göre daha fazla bakım, ilgi, fiziksel temas arayışı içine girmesi ya da kaybetme korkusu ile yapışkan ilişkiler kurması ve onay arayışı bağımlılık ile ilişkilendirilmektedir (Rohner, 1980). Bağımlılık, bağlanma figüründen görülmek istenen özen, ilgi, bakım gibi duygusal değerlere duyulan özlemi ve bu konuda girişimleri ifade eder. EKAR'a göre çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkide, ebeveyni tarafından yeterince duygusal doyum sağlanmadıysa çocuk, endişeli ya da güvensiz olmaktadır. Bu olumsuz duygular da bağlandığı kişi ya da partnerine bağımlı olma eğilimi göstermesine yol açmaktadır. Bu bağımlılık sıkıntılı dönemlerde sevgi, ilgi ve onay arayışı şeklinde kendini göstermektedir. Ebeveyni ile kuramadığı sıcaklık, yakınlık ve duygusal desteği yetişkinlikte partnerinden aramaya çalışmaktadır. Çocuklarda bu arayış bağlanma figürüne karşı ağlama, sızlanma gibi şekillerde görülürken gençler ve yetişkinlerde ise kaygı uyandıran yaşam olayları

karşısında güven, destek ve onay arayışı şeklinde tezahür etmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Şekil 3. Bağımlılık/ Bağımsızlığın Ebeveyn Kabul-Reddi İle İlişkisi (Rohner, 2019a).

Bağımsız insanlar güven ve duygusal doyum sağladıkları için bağımlı insanlara göre sık ve yoğun ihtiyaç ya da beklenti içine girmemektedirler. Algılanan ebeveyn kabul-reddi düzeyi bu bağımlılığın da düzeyini belirlemektedir (Rohner, 2004). Bu bağımlılıktan kaçınılması, yok sayılması ve reddedilmesi ise savunmaya dayalı bağımsızlığı doğurmaktadır. Savunmaya dayalı bağımsızlık ilk etapta sağlıklı bir izlenim vermesine rağmen bağımlılık kadar zarar vericidir. Kişinin reddedilmeye dayalı yaşadığı öfke, güvensizlik ve acıdan kaçınmak için “kimseye ihtiyacım yok” mesajı altında çevreye verilmek istenen güçlülük imajı aslında kırılğan bir kişiliğin yanılsamasıdır. Bu da kişinin reddedilmesi ile karşı reddini doğurmakta ve sonucunda da yeniden reddedilme gibi bir kısır döngüye girmesine yol açmaktadır (Rohner, 2019a). Tüm bu yapının altında aslında reddedilmenin getirisi olan öfke, güvensizlik gibi olumsuz duyguları bastırmak ve yok saymak, derinden kabul edilme gereksinimini karşılamak yatmaktadır (Rohner, 2004).

2.1.2.3. Düşmanlık ve saldırganlık

Ebeveyni tarafından reddedildiğini düşünen çocuklar pasif ya da agresif saldırganlık göstererek açık ya da örtük bir biçimde ebeveynlerine düşmanlık beslemektedir. Yaşadıkları düşmanlık duygusunun bastırılması ya da bu duygunun ifade edilmesine izin

verilmeyen bir ortamda yetişen çocukların saldırganlık dürtüleri rüyalar ya da fanteziler gibi gerçek ya da hayali sembolik temsiller olarak yansıtılmaya başlamaktadır. Akranları ile sağlıklı ilişkiler kuramaması ya da destekleyici arkadaşlıkların eksikliği ise özgüvenindeki hasarın boyutunu artırmakta ve düşmanca davranan bir yetişkine dönüşmesine yol açmaktadır (Rohner, 1980). Kasıtlı olan reddedilme, kasıtlı olmayan düşmanlıklara yol açmaktadır. Algılanan reddedilme, kişinin olayları, insanları ya da durumları algılama eğiliminde bozulmalara yol açarak seçici dikkat ve hatalı algı, çarpık bilgi işlemeye neden olmaktadır. Reddedildiğini düşünen kişiler, karşısındaki kişinin kasıtlı olarak yapmadığı şeyleri kasıtlı olarak yapılmış görme eğilimindedirler. Çarpıtılmış zihinsel temsiller olayların algılanma ve yorumlanmasını yapılandırmaktadır Bu zihinsel temsiller ya da olumsuz şemalar kişilerarası ilişkilerde baş göstermektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

2.1.2.4. *Olumsuz öz-saygı*

EKAR'a göre öz-saygı kişinin kendine verdiği değeri ifade etmektedir. Ebeveyni tarafından reddedildiğini algılayan kişi, yaşamında önemli yer tutan ebeveyninin bile ona değer vermediğini, sevmediğini düşünmektedir. Ebeveyni tarafından değer görmemek ise kişinin benliğini değer görmeye ya da sevmeye layık olmayan şekilde algılamasına yol açmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Ebeveyni tarafından değer görmemek, doğrudan ya da dolaylı eleştiriler sonucunda kişi, diğer insanlar tarafından da değer görmeye layık olmadığını düşünmesine yol açmaktadır. Bu da kişinin benlik saygısını zedelemektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

2.1.2.5. *Olumsuz öz-yeterlilik*

Öz-yeterlilik günlük yaşamdaki görev ve sorumlulukları yerine getirebilme kapasitesidir. Kişinin kendi kendisine yetebilmesini ifade eder. Benlik değeri düşük olan kişi kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacağını düşünmesi ile beraber küresel anlamda da kendisi ile ilgili olumsuz düşünceler içerisine girebilmektedir. Bu bağlamda olumsuz öz-saygı ve olumsuz dünya görüşü ile de ilişkilendirilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

2.1.2.6. *Duygusal tepkisizlik*

Ebeveyn ile çocuk arasında kabul ve redde dayanan bu duygusal durum, zihinsel temsilleri, kişilerarası ilişkileri deneyimleri algılama, yorumlama ve tepki verme süreçlerini belirlemektedir. Reddedildiğine dair zihinsel temsilleri olan kişinin ilişkilerde güvenmekte zorluk çekmesine ya da aşırı duyarlılık yaşamasına sebep olmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Bu da kişinin duygusal anlamda zorluklar yaşamasına ve duyarlılığı yüksek olduğu için kendisini duygusal olarak kapatmasına ya da geri çekmesine yol açmaktadır. Duygularını sarıp saklayarak daha fazla incinmek istememektedir. Sıcak, yakın ve kalıcı ilişkiler kurmaktan kaçınarak kayıtsız kalmayı tercih etmektedir. Bu da duygu dünyasını tetikleyecek durumların, kişinin dünyasında donukluk ve kayıtsızlık ile karşılık bulmasına yol açmaktadır (Rohner, 1980).

2.1.2.7. *Duygusal tutarsızlık*

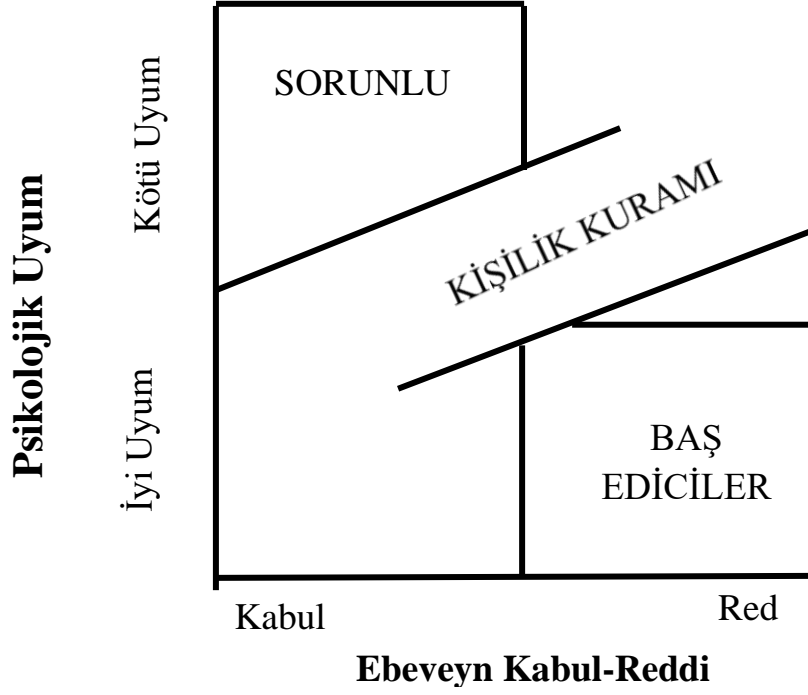
Ebeveyni tarafından reddedilme kişinin öfke, kızgınlık gibi yoğun acı duyguları ile kendi dünyasına çekilmesine yol açmaktadır. Bu olumsuz süreç reddedilen çocukta başa çıkma gücünü zayıflatmakta ve duygusal anlamda çalkantılara yol açmaktadır. Kişinin duyarlılığını azaltmak, acıdan kaçınmak için yaptığı bu girişim aslında sevgiyi kabul etme, ifade etme, gösterme ve diğerlerini kabul etme konusunda yaşadığı güçlüklerin bir yansımasıdır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

2.1.2.8. *Olumsuz dünya görüşü*

Çocukların dünyaya ilişkin görüşleri hem kendi kişisel yaşantılarını hem de diğerleri ile ilgili bildiği ve inandığı deneyimlerden oluşmaktadır. Reddedilmenin sonucu kişi yaşadığı acı, üzüntü ile 'dünya güvenilirmez' ya da 'dünya kötü bir yer' şeklinde dünyanın doğasına dair olumsuz bir dünya algısı ile hareket etmeye başlamaktadır (Rohner, 1980). EKAR'a göre reddedildiğini algılayan kişi doğaya, insanlara ve kişiler arası ilişkilere karşı daha olumsuz tutum göstermektedir. İnsan doğasını güvenilirmez, tehlikeli, tehdit edici ve düşmanca bulma eğilimi taşımaktadır (Rohner, 2019a). Bu da reddedildiğini düşünen çocuk ya da yetişkinin yaşadığı deneyimler, durumlar, gözlem ve yorumlar sonucu bozulmuş zihinsel temsilleri ile diğer insanlara karşı güvenmekte güçlük yaşamasına, hep tetikte olmasına ve küçümsenme ya da güvenilirmezlik durumlarına karşı aşırı duyarlılık göstermesine yol açmaktadır (Rohner, 2004).

2.1.3. Baş etme alt kuramı

Baş çıkma alt teorisi ise çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından reddedildiklerini algılayan kişilerin, olumsuzluklar ile başa çıkmalarını kolaylaştıran ve dayanıklılıklarını artıran etmenleri incelemektedir. EKAR'a göre başa çıkma alt boyutu kişinin günlük sorunları nasıl karşıladığı ya da dayandığı ile ilgilenmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Benlik; kişinin iç (kişilik) ve dış (biyolojik) özellikleri ile zihinsel durumlarını temsil eder. Diğerleri ise reddeden ebeveyn ya da bağlanma figürlerinin kişisel ya da kişilerarası özellikleri, reddetme sıklığı, şekli ve şiddeti anlamına gelirken bağlam ise; kişinin yaşamında diğer önemli insanları ve çevresinin sosyal durumsal özellikleri anlamına gelir. EKAR'a göre davranış modeli kişinin reddedilme ile başa çıkmasını ifade eden benlik ile diğerleri ve bağlamın etkileşimini anlamına gelmektedir. Benlik, diğerleri ve bağlamın ortak değerlendirilmesidir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012). EKAR'a göre başa çıkma alt boyutu kişinin kendi yaşayacaklarını seçme gücünü ifade eder. Yaşadıklarını şans ya da başkalarına atfetmek yerine farklılaşmış benlik duygusu ile kendi seçimlerinin ve kaderinin sorumluluğunu alır. Reddedildiğini düşünen kişiler iş ve meslek hayatlarında başarılı olsalar bile duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak etkilerini hissetmekte ve dolayısıyla dayanıklılıklarını etkilemektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Baş etme alt boyutu bu reddedilme ile başa çıkma gücünü göstermektedir. Diğer insanlar kendisini zaman zaman piyon gibi hissedebilir ya da yaşadıkları her olayı kadere, şansa ya da güçlü insanların seçimlerine bağlayabilmektedir. Reddedilme ile başa çıkan insan ise kısmen de olsa kendi yaşayacaklarını seçebilmekte ve az da olsa kendi kaderi üzerinde irade gösterebilmektedir. Güçlüklerle baş etme kaynağını kendisinde bulmaktadır. Bu durumda kişiselleştirme kavramı karşımıza çıkmaktadır. Kişiselleştirme; kişilerarası rastlantısal yaşam olaylarını otomatik olarak benmerkezi bir şekilde olumsuz olarak kendisine atfetme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Bir kişinin olumsuz görüşleri ya da küçük duyarsızlığını kasıtlı bir reddetme ya da zarar verme davranışı olarak algılamaktır. Kişiselleştirmeyenlerin, kişilerarası ilişkilerde belirsizliklere karşı toleransı daha yüksektir. Bu da dayanıklılık ve baş etme gücü ile ilişkilidir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012). Algılanan reddedilmenin sonucunda oluşan öfke, olumsuz duygular ve stresle baş etmekte güçlük çekme dolayısıyla duygu düzenlemekte güçlüğü de yol açmaktadır. Ebeveynleri tarafından kabul edildiğini düşünen kişilerin stres verici yaşam olayların üstesinden rahatlıkla geldiği ve sakinlikle baş ettiği görülmektedir (Rohner, 2019a).

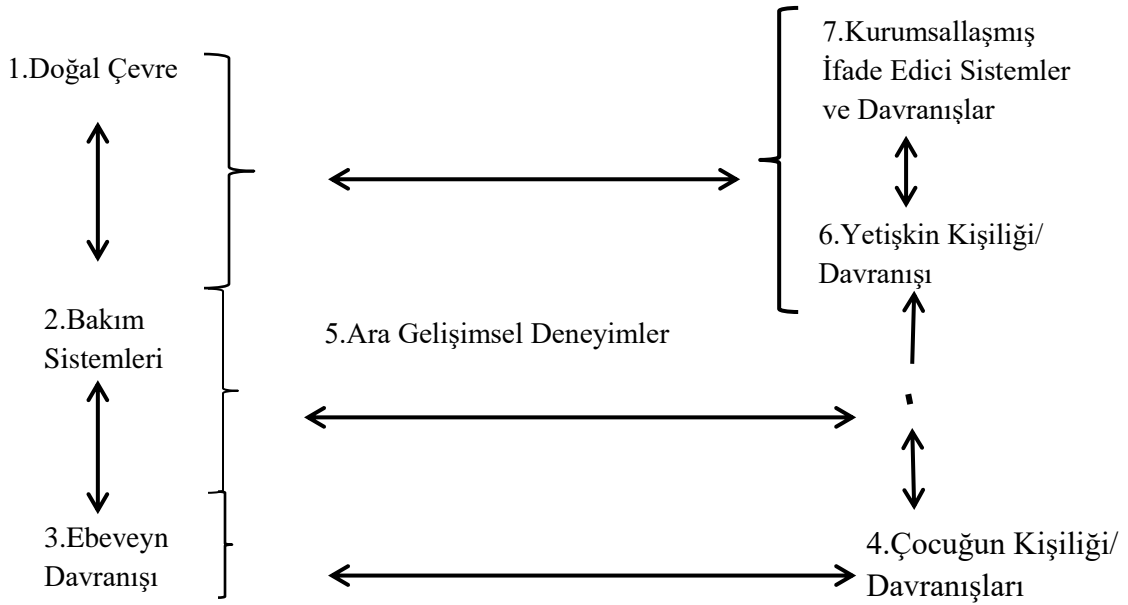
Şekil 4. EKAR'ın Baş Etme Alt Kuramı (Rohner, 2019a).

Baş etme alt kuramında 'baş edici' kavramı karşımıza çıkmaktadır. Baş ediciler; ebeveynleri tarafından reddedildiklerini algılasalar bile bununla duygusal olarak baş etme becerisi geliştirerek ruhsal sağlığını koruyabilen kişilerdir. Araçsal baş ediciler ise; okul, meslek hayatında görev odaklı faaliyetlerde başarılı olan fakat duygusal ve ruhsal sağlığı bozulmuş kişilerdir. Buna rağmen mesleklerinde üst düzey performans göstermektedirler (Rohner, 2019a). EKAR'a göre sıcak, destekleyici alternatif bir bağlanma figürü kişinin reddedilme ile başa çıkmasını kolaylaştırmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012). Sosyal ve bilişsel becerilerin gelişiminde kritik dönem olarak görülen çocukluk döneminde hatırlanan ebeveyn ya da ebeveynlerin kabul-reddi yetişkinlik döneminde uyumunda belirleyicidir. Dolayısıyla bu becerilerin kazanılması kişinin baş etme becerilerinde de belirleyici önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Rohner, 2019a).

2.1.4. Sosyokültürel sistemler alt kuramı

Sosyokültürel sistemler alt kuramı ebeveynlerin çocuklarını kabul etme ya da reddetme eğilimlerinin sebeplerini toplumsal bağlamda incelemekte ve küresel boyutta değerlendirmeler sağlamaktadır. Sosyokültürel sistemler alt kuramında ebeveynlerin toplumsal bağlamda çocuklarını kabul etme ya da reddetme eğilimlerini ve dini inançlarının, sanatsal eğilimlerinin çocukluk döneminde ebeveyni ile yaşadığı deneyimler ile ilişkisini incelenmektedir. Ebeveynin kabul ya da reddedici tutumu aile yapısı, sosyal,

politik ve toplumsal organizasyon, siyasal örgütlenme gibi toplumun tümünü kapsayacak nitelikte ele alınmaktadır. Ayrıca ebeveyn kabul-reddi çocuğun kişilik gelişiminde doğrudan etkilidir. Ebeveynin davranışlarının niteliği, kalitesi çocuğun mizaç özellikleri, davranış örüntüleri ve kişilik gelişimde belirleyicidir. Sosyokültürel sistemdeki sanatsal, dini ve kültürel anlamda sembolik davranışların değişmesi ebeveynin çocuğa yönelik davranışlarında da değişimlere yol açmaktadır. Çocuğun akranları ve yetişkinlerle etkileşimi, toplumların kurallaşmış ifade sistemleri sosyokültürel sistemler bağlamında ele alınmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Şekil 5. EKAR Sosyokültürel Sistemler Modeli (2019a).

Sosyokültürel sistemler modeli birey ve toplum bağlamında ebeveyn kabul-reddi öncülleri ve sonuçları üzerinde durmaktadır. Model ebeveyn davranışları ve çocuğun kişilik/davranış özellikleri üzerinde çift yönlü olarak dursa da aynı zamanda gençler üzerindeki yaşadıkları çevrenin, akranların ve diğer yetişkinlerin davranış ve özelliklerinin etkisini de değerlendirmekte ve kurumsallaşmış ifade sistemleri olarak tanımlanmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kurumsallaşmış ifade sistemleri ve davranışları kişinin sanatsal, geleneksel, müzikal, folklorik gelenek ve tercihleri, mizah tarzları gibi sembolik dini gelenek ve davranışlarını ifade etmektedir (Rohner, 2019a). Kurumsallaşmış ifade sistemleri bir toplumda yer alan din, sanat, müzik ve kültürel değerleri insanların içsel durumlarını, psikolojik özelliklerini ifade ettiği için EKAR'a göre ifade ediciler olarak adlandırılmaktadır. İfade ediciler,

sembolik olarak bir toplumda bulunan insanların dokunuşları ile var olsa da zamanla yine insanlar aracılığı ile değişmekte ve aynı zamanda insanların gelecekteki inanç ve davranışlarını da etkilemektedirler (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Sosyokültürel farklar EKAR'a göre doğaüstü dünya hakkında inançlarda da belirgin hale gelmektedir. Doğaüstü dünya hakkında sıcak, destekleyici, cömert gibi olumlu betimlemelerin yapıldığı toplumlarda ebeveynlerin kabulü görülürken (Rohner, 1975; aktaran Rohner 2019a) yıkıcı ve öngörülemez gibi olumsuz şekilde tanımlamaların yapıldığı toplumlarda ise ebeveyn reddi görülmektedir (Rohner, 2019a).

Sosyokültürel alt sistemlere göre toplumsal ve bireysel olarak ebeveyn kabulünde farklı risk faktörleri yer almaktadır. Sosyal desteğe sahip olmayan ve aynı zamanda bekar olan ebeveynlerin yoksulluk ile beraber risk grubunda dikkat çektiği görülmektedir. Yoksulluğun ise tek başına risk taşımadığı fakat diğer sosyal ve duygusal sorunlar ile bir etmen olduğu ifade edilmiştir (Rohner 1986; aktaran Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

2.1.5. Ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler

EKAR'a göre ebeveynin kabul-reddi kişinin duygusal uyumunda, zihinsel temsillerinde ve dolayısıyla olayları, dünyayı algılama ve tepki verme biçiminde önemli görülerek kişilik alt boyutunda ele alınmaktadır (Rohner, 2019a). Ebeveyn ve çocuk arasında kurulan ilişkide çocukluk döneminde zihinsel temsiller oluşturulmaktadır. Bu zihinsel temsiller kişinin yetişkin hayatında diğer insanlara istemsizce yakınlaşma ya da uzaklaşmasına yol açmaktadır. Bu durum kişilerarası ilişkilerde değer algılarında dolayısıyla psikolojik uyumunda belirleyici rol oynamaktadır (Rohner ve Brothers, 1999). Ebeveyn davranışları, kişilerarası problemlerin psikopatolojik örüntüsünde önemli bir yer tutmaktadır. Ebeveynin baskıcı, ilgili, aşırı korumacı ya iltimasa dayalı tutumları çocuğun yetişkinlik döneminde kişilerarası problemler yaşamasına zemin hazırlamaktadır (Gilbert, Allan ve Goss, 1996). Yurt dışında bu konuda pek çok araştırma bulunmaktadır:

Dünya genelinde kültürlerarası yapılan araştırmalar ebeveyn reddi ile depresyon, dışsallaştırma problemleri, davranış bozuklukları, suça sürüklenme ve madde bağımlılığı arasında ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır (Rohner ve Britner, 2002). Khaleque ve Rohner (2012a) tarafından yapılan 18 farklı ülkeden çocuk ve yetişkinlerin katılımı ile yapılan 36 araştırmayı kapsayan algılanan ebeveyn kabulü ve kişilik eğilimlerinin

uluslararası olarak incelendiği meta-analiz çalışmasında ebeveyn kabul-reddi ile düşmanlık/saldırganlık, bağımsızlık, pozitif öz-saygı, pozitif öz yeterlik, duygusal tepkisizlik, duygusal tutarsızlık, olumlu dünya görüşü arasındaki ilişki incelenmiştir. Anne ve baba kabulü ile yedi farklı kişilik eğilimi arasında ortaya konulan bu anlamlı ilişki bize kişilik ve ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkinin önemini göstermektedir. Ayrıca her kişilik eğiliminde farklı etki değeri görülmesi, özellikle bağımsızlık değişkeninin diğer kişilik eğilimlerine göre daha düşük etki değeri taşıması bu farklılığa dikkat çekmektedir. Yine Khaleque ve Rohner (2012b) tarafından 22 farklı ülkeden 66 çalışmayı kapsayan meta-analiz çalışmasına göre çocuk ve yetişkinlerde anne ve baba kabulünün psikolojik uyum üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca algılanan baba kabulünün psikolojik uyum üzerindeki etki büyüklüğü, algılanan anne kabulünden daha büyük etki değeri taşıdığı görülmektedir. Yaşları 15 ile 20 arasında değişmekte olan 321 kolej öğrencisi ile yapılan bir başka çalışmada ise ebeveyn reddi ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide kişilerarası güçlüklerin aracı rolü incelenmiştir. Anne ve baba reddinin gençlerin ruh sağlığı ile pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğu, kişilerarası güçlüklerin ise aracı rolünü üstelendiği görülmektedir. Özellikle anne reddinin, baba reddinden daha fazla anlamlı etki taşıması dikkat çekicidir (Saleem, Asghar, Subhan ve Mahmood, 2019).

Khaleque ve Rohner (2002) tarafından algılanan ebeveyn kabul-reddi ve psikolojik uyum konusunda yapılan kültürel ve kültürlerarası büyük etnik gruplardan çocuk ve yetişkinlerin katıldığı 43 araştırmanın incelendiği meta-analiz çalışmasında ebeveyn kabul-reddinin farklı etnik gruplarda psikolojik uyum konusunda anlamlı etki değeri taşıdığı görülmektedir. Bu konuda yapılan bir başka kültürlerarası meta-analiz çalışmasında öğrencilerin psikolojik uyumu ve okul davranışları öğretmen ve ebeveyn kabul-reddi bağlamında incelenmiştir. Çalışma, çocuk ve ergenlerin katıldığı, 12 farklı ülkede yapılmış 9 araştırmayı kapsamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; anne, babanın kabulünün yanı sıra öğretmenin kabul edici tutumu çocuğun psikolojik uyumu ve okul davranışlarını yordamaktadır (Ali, Khaleque ve Rohner, 2015). Bu da bize kişinin psikolojik uyumunda kabul edilmenin sosyokültürel bağlamda da değişmeyen önemini göstermektedir.

Bu konuda kültürler arası farklılıkları görmek adına ebeveyn kabul reddi ve prososyal davranışlar arasındaki ilişkinin boylamsal olarak incelendiği bir başka çalışmaya ise 9 farklı ülkeden 1178 anne, 1024 baba ve 1178 çocuk katılmıştır. Çocukların prososyal davranışları ile ebeveyn kabul reddi arasındaki ilişki çocukların 9, 10 ve 12 yaşları aracı rol

olarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çocuğun prososyal davranışlarının artmasının ebeveynin çocuğu kabulünü artırdığı ve bunun da çocuğun ergenlik döneminde daha fazla prososyal davranış kazanmasını desteklediği görülmektedir (Putnick ve diğ., 2018). Bu da bize sadece ebeveyn kabulünün, çocuğun davranışlarını etkilemesini değil aynı zamanda çocuğun davranışlarının da ebeveyn kabulünde ve çocuğun uyumunda belirleyici olduğunu göstermektedir.

Petrowski ve diğerleri (2009) tarafından yapılan ve 2948 kişinin katıldığı araştırmada algılanan ebeveyn yetiştirme tutumları ve kişilerarası problemler ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada algılanan baba yetiştirme tutumlarının alt boyutları olan reddetme-ceza ve kontrol aşırı koruma ile kişilerarası problemlerin tüm alt boyutları ile pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Duygusal sıcaklık alt boyutu ile aşırı kınarlık, soğukluk, sosyal çekiniklik, kendine güvenmeme/girişken olmama, sömürülebilirlik ve baskınlık arasında ise negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Algılanan anne yetiştirme tutumlarından reddetme-ceza ve kontrol aşırı koruma ile kişilerarası problemlerin tüm alt boyutları ile pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Duygusal sıcaklık alt boyutu ile aşırı kınarlık, soğukluk, sosyal çekiniklik, kendine güvenmeme/girişken olmama, sömürülebilirlik, muhtaçlık ve baskınlık arasında ise negatif anlamlı ilişki bulunmuştur.

Konu ile ilgili olarak yurt içinde Varan, Rohner ve Eryuksel (2008) yaptığı çalışmada çocukluk döneminde ebeveyn kabulü ve yetişkinlik döneminde partner kabulünün psikolojik uyum ile ilişkisini bağlanma temelinde ele alınmıştır. Yaşları 17 ile 71 arasında değişen 681 yetişkinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre partner kabulü ve hem anne hem babanın kabulü ile psikolojik uyum arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş ve psikolojik uyum erkeklerde %22'sini, kadınlarda ise varyansın %18'ini açıklamaktadır. Yapısal eşitlik modellemesine göre ise ebeveyn kabul-reddinin partner kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide aracılık etmektedir. Dolayısıyla sadece anne ve babanın kabulü değil aynı zamanda partner kabulü de psikolojik uyum konusunda belirleyici olmaktadır.

Dilvin-Abacı (2018) tarafından yapılan tez çalışmasında ise ebeveyn kabul reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemlerin aracı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; anne ve baba reddinin kişilerarası problemleri anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Beş yüz seksen

üniversite öğrencisinin katıldığı bu çalışmada kişilerarası problemlerin ve duygu düzenleme güçlüğüünün aracı rolü üstlendiği görülmektedir (Dilvin-Abacı, 2018).

Yakın (2011) ebeveyn kabul-reddi/kontrolü psikopatolojik zeminde ele almıştır. Yaşları 18-47 arasında değişen 801 üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada katılımcıların ebeveyn kabul-red düzeyleri kişilik özellikleri (deneyime açıklık, vicdanlılık, dışadönüklük, uyumluluk, nevrozizm, negatif değerlik), kontrol odağı, mükemmeliyetçilik, kaygı, öfke ve depresif belirtiler değişkenleri ile ilişkisi incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ebeveyn reddinin kişinin psikolojik uyumunu yordadığı görülmektedir. Yapısal eşitlik modellemesine göre ise mükemmeliyetçiliğin ebeveyn kabul-reddi ile kaygı, öfke, depresyon gibi psikopatolojik belirtiler arasında aracı rolü üstlendiği görülmektedir.

Kişilerarası ilişkilerde önemli bir yer tutan suçluluk ve utanç ebeveyn kabul-reddi ile beraber Deniz (2014) tarafından ele alınmıştır. Araştırmada ebeveyn kabul-reddi/kontrolü yetişkin hayatında kişilik özellikleri (içedönüklük, dürüstlük, uyumluluk, nevroziklik, deneyimlere açıklık, negatif değerlik) ile psikopatolojik zeminde ele alındığı çalışmaya 589 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn kabul-reddi ile kişilik özellikleri arasında suçluluk ve utancın aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Ayrıca suçluluk ve utancın ebeveyn kabul-reddi ile anksiyete, somatizasyon, olumsuzluk benlik, düşmanlık ve depresyon ile beraber ele aldığı psikopatolojik ögeler arasında aracılık etmektedir.

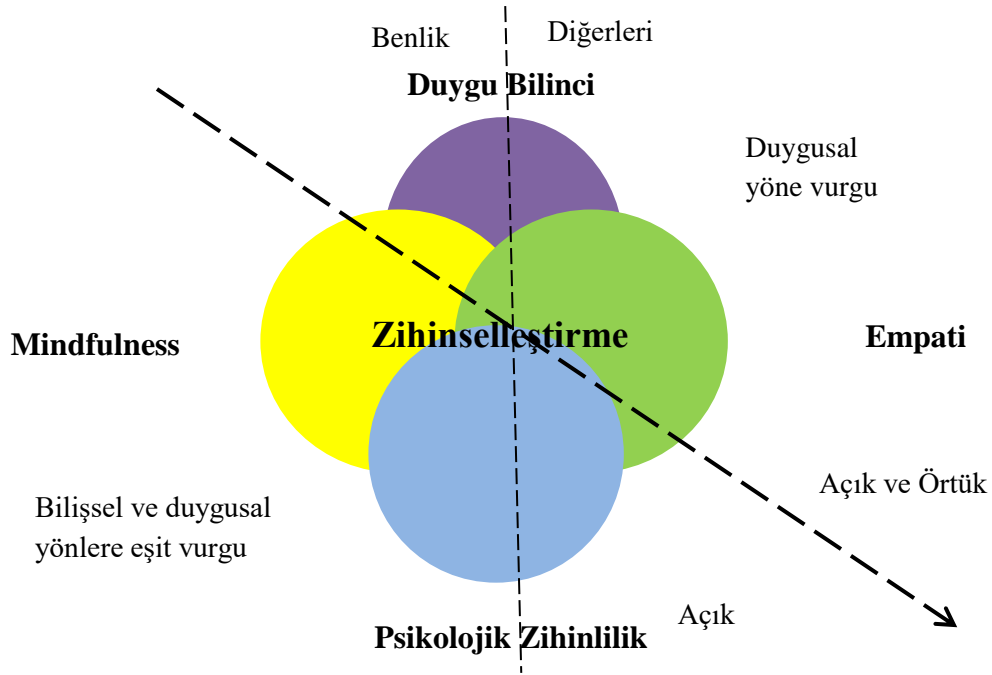
2.2. Zihinselleştirme

Zihin durumları, söylenen ve görünenin altında yatan belirsiz süreçleri kavramak, ben ve diğerlerinin ayırımına varmak, diğer insanların zihinsel durumlarının altında yatan sebepleri açıklamak ve duygusal deneyimleri hakkında ön yargılardan sıyrılarak uygun değerlendirme ve yorumlamayı sağlamaktadır (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998). Zihinselleştirme; içerisinde katılma, algılama, tanıma, yorumlama, betimleme çıkarım, hayal etme, yansıtma, hatırlama gibi pek çok zihinsel durumu barındıran çok boyutlu bir bilişsel aktivitedir (Allen, 2006). Bir insanın kendisi ve diğerlerinin öznel dünyasına (istek, inanç ve arzu gibi) dikkat etmeye, anlamaya yönelik olan bu aktivite aynı zamanda benliğinin dışındakileri ve diğerlerinin içindekileri görme girişimleri olarak tanımlanmaktadır. Kişinin zihinsel gelişimi ve zihin kalitesi hakkında bilgi vermektedir (Allen, Fonagy ve Bateman, 2008). Örtük ya da açık şekilde kişinin kendisi ve diğerleri ile

kurduğu bu sürecin temelinde, öznel dünyaya dair bilişsel ya da duyuşsal organizasyonlar yer almaktadır (Bateman ve Fonagy, 2004). Zihinselleştirme modu kişinin diğer insanlarla sağlıklı ilişkiler kurmasının temelidir. Örneğin; zihinselleştirme modunda olan kişi markette sıraya geçmeyen insanı anlamaya çalışarak sıraya geçmesi için ikna etmeye çalışabilmektedir. Zihinselleştirme modunda olmayan birisi ise kontrolden çıkarak baskı kurmaya çalışabilir ve bu durumda vurmaya, itmeye kalkabilir (Allen, 2006). Zihinselleştirme ya da yansıtıcı işleyişin kişinin yaşamında beş madde ile önemi görülmektedir:

1. Kişinin kendisini ve diğer insanların eylemlerini anlamaya başlaması ile beraber diğerlerinin davranışları tahmin edilebilir hale gelmektedir. Yaşanan olay ya da durumlar karşısında yaygın olarak verilen beklendik tepkiler, olumsuz durumların uyandırdığı olumsuz etkiyi azaltma eğilimi sağlamaktadır.
2. Ebeveyn-çocuk arasındaki güvenli bağlanmayı geliştirir ve korur. Zihinsel ve duygusal durumlar bağlanma ile ilişkilendirilmektedir.
3. Çocuğun; görünen ile gerçek arasında ayırım yapmasına ve kendi benliğini dış dünyadan ayırmasını sağlamaktadır. Bu durum kişinin kendisi ve diğerleri ile ilgili sağlıklı değerlendirmeler yapmasına olanak verir. Ben ve diğerlerin zihinsel durumları ile davranışları arasında gerçekçi ilişkiler kurulmasını sağlamaktadır.
4. Kişinin diğer insanların zihin durumları hakkında bilgi sahibi olması iletişim becerilerini de güçlendirmektedir.
5. Kişinin iç ve dış dünya ile entegrasyonunu sağlaması organize edilmemiş benlik ile beraber kişilik örüntüleri ya da nevrotik durumların ortaya çıkmasında da tampon görevi görmektedir (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998).

Zihinselleştirmenin yapısını incelediğimizde ise zihin körlüğü, empati, duygusal zeka, psikolojik zihinlilik, içgörü, mindfulness, akılcılık, eylemlilik ve imgelemi içine alan çok boyutlu bir örüntü karşımız çıkmaktadır (Allen, 2006).

Şekil 6. Zihinselleştirme Haritası (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).

Zihinselleştirme örüntüsünü oluşturan bileşenleri incelediğimizde karşımıza ilk olarak mindfulness çıkmaktadır. Mindfulness; niyet, dikkat ve tutumun bileşiminden oluşan bir süreçtir. Bu süreçte kişi ne istediğini düşünerek niyet etmektedir. Kendi arzu, istek ve inançlarına dikkatle kulak vermektedir. Şimdi ve burada iç ve dış davranışlarına, tutumlarına şefkatle katılarak farkındalık sağlamakta ve değişime hazır olmaktadır (Shapiro, Carlson, Astin ve Freedman, 2006). Beden ve zihin arasındaki bu buluşmada kişi akılcı olmayan düşünceleri ve başa çıkmakta zorlandığı duygularına zihin aracılığı ile şefkatle farkındalık sağlamayı, öğrenmeyi ve büyümeyi amaç edinmektedir (Kabat-Zinn, 2003). Zihinselleştirmede duygu, düşünce ve davranışların farkında olmak için dikkat gerekmektedir. Mindfulness ile bu noktada örtüşmektedir. Yüksek düzeyde mindfulness yüksek düzeyde zihinselleştirme ile karakterize olmaktadır. Fakat zihinselleştirme bilişsel anlamda dikkatten daha fazlasını, ayrıntıları gerektirmesi ve mindfulnessın ise daha geniş bir spektrumda dikkat sağlaması ile ayrılmaktadırlar (Falkenström ve diğ., 2014). Duygu bilinci ise duyguları anlama ve ifade etme dolayısıyla algılama ve yansıtma yeteneği konusunda zihinselleştirme ile ortak paydada buluşmakta ve iki noktada farkları bulunmaktadır: (1) Duygu bilincinde duygular bağımsız ve ayrı boyutlarda değerlendirilirken zihinselleştirmede duygular kısmen bilişin ötesindedir. (2) Duygu bilinci ben ve diğerleri açısından daha dinamik bir ilerleme gösterirken zihinselleştirmede ise çocukluk döneminde ana hatları çizilmiştir (Mohaupt, Holgersen, Binder ve Nielsen,

2006). Psikolojik zihinlilik ise kişinin duygu, düşünce ve davranışları ile temas halinde ve psikolojik süreçlerin farkında olması anlamına gelmektedir. Hem kendisi hem de diğerleri ile ilgili bu farkındalığın, anlam ve ilişki kurmanın tam tersi ise zihin körlüğüdür. Psikolojik zihinlilik ile mindfulness ve empati arasında pozitif anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Beitel, Ferrer ve Cecero, 2005). Kişinin empati geliştirmesi için üç bileşene ihtiyacı vardır: (1) kendi ve diğerleri ile ilgili zihinsel temsillerin duygular aracılığı ile paylaşımı, (2) kişinin ben ve diğerleri arasında farkındalıkla ayırım yapabilmesi, (3) diğer insanların öznel perspektifini benimsemek için bilişsel esneklik ve öz-düzenleyici süreçlerdir (Decety ve Jackson, 2004). Tüm bu bileşenler birbirlerini tamamlayarak zihinselleştirmenin doğasını meydana getirmektedirler. Duygusal yöne vurgu yapması, diğerleri ile ilişkili olması nedeniyle empati sağ tarafta yer almaktadır. Hem bilişsel hem duygusal yönden kişinin benliğini etkilemesi nedeniyle mindfulness sol tarafta yer alırken, hem ben hem diğerleri ile ilişkili olması hem de bilişsel ve duygusal yöne vurgu yapan psikolojik zihinlilik alt kısımda yer almaktadır. Duygu bilinci ise duygusal yöne vurgu yapması nedeniyle üst kısımda yer almaktadır. Zihinselleştirme ise bu dört ögenin kesişiminden meydana gelmektedir (Choi-Kain ve Gunderson, 2008).

2.2.1. Zihinselleştirme türleri ve boyutları

Zihinselleştirmenin doğasını incelediğimizde örtük-otomatik ve belirgin-kontrollü olmak üzere iki şekilde olduğu görülmektedir. Filogenetik olarak daha eski olan örtük-otomatik zihinselleştirme süreci; paralel işleme, hızlı çalışma, yavaş öğrenme, yansıtıcı olmayan bilinç, simetrik ilişkilerin ve yaygın durumların temsilini içermektedir. Filogenetik olarak daha yeni belirgin-kontrollü zihinselleştirme ise; seri işleme, yavaş çalışma, hızlı öğrenme, yansıtıcı bilinç, asimetrik ilişkilerin, özel durumların ve soyut kavramların temsilini içermektedir (Satpute ve Lieberman, 2006). Bu öznel dünyayı anlamaya yönelik bilinçli ve kasıtlı yapılan girişimler açık zihinselleştirme olarak tanımlanmaktadır. Dolaylı, bilişsizce ya da sezgisel bir şekilde olması ise örtük zihinselleştirmedir. Konuşma sırasında akışı sorularımızla bilinçli bir şekilde yönlendirmemiz açık zihinselleştirmeye, karşımızdaki insanın anlattığı bağlama göre otomatik olarak ses tonumuzu, jest ve mimiklerimizi ayarlamamız ise örtük zihinselleştirmeye örnek olarak verilebilir (Allen, 2006).

Luyten, Campbell, Allison ve Fonagy'e göre (2020) zihinselleştirme 4 boyut ile organize edilmektedir. Bunlar: (1) otomatik ve kontrollü, (2) kendine ve diğerlerine ilişkin,

(3) kendinin ve diğerlerinin iç ve dış özelliklerine ilişkin, (4) bilişsel ve duygusal zihinselleştirmedir. Otomatik kontrollü zihinselleştirme; daha az çaba gerektiren hızlı bir biçimde aktive edilen yansıtıcı, bilinçli ve sözel süreçleri içermektedir. Kontrollü ya da açık zihinselleştirmenin tam tersidir (Luyten, Campbell, Allison ve Fonagy, 2020). Kendine ve diğerlerine ilişkin; kişinin kendi duygu ve düşüncelerinin yanı sıra diğer insanların zihinsel işleyişlerinin de farkına varmasını kapsamaktadır. Bu süreç diğerlerinin psikolojik durumlarının, psikolojik özelliklerinin, zihinsel durumlarının empati aracılığı ile deneyimlenmesidir (Lieberman, 2007).

2.2.2. Hatalı zihinselleştirme türleri

Zihinselleştirme sürecinde yaşanan herhangi bir problem kişinin bu alanda güçlükler yaşamasına yol açmaktadır. Yaşanan bu güçlükler zihinselleştirmenin yanlış işleyişine ve dolayısıyla pek çok kişisel ve kişilerarası problemlere yol açmaktadır. Zihinselleştirme ile ilgili içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerine baktığımızda bu süreçte sıklıkla yaşanan 5 farklı güçlük görülmektedir: (1) Zihinselleştirmenin olmaması; zihinselleştirmenin tamamen yokluğu ile karakterize olmaktadır (Sharp ve Venta, 2013). Bu durum diğerlerinin istek, inanç ve duygularının farkına varamamak olan zihin körlüğü olarak da adlandırılmaktadır. Otizmli kişilerde bu güçlük zihin okumada eksiklik olarak ifade edilmektedir. (2) Düşük zihinselleştirme; bazı zihinselleştirme durumlarının farkına varamamayı ifade etmektedir. Özellikle otizmli kişilerde metafor, ironi ve sarkazm konusunun ayırımına varmakta yaşanan güçlük buna örnek olarak verilebilir (Baron-Cohen, 1997). (3) Aşırı zihinselleştirme; zihinselleştirme sürecinin aşırı aktive edilmesi ve zihinselleştirme sürecinde yaşanan bozulmalar ile karakterize olmaktadır. Şizofreni hastalarında zihin okumada yaşanan eksiklik düşük zihinselleştirmeye, kendisi ve çevresine karşı gerçek dışı düşünceler ve sanrılar ise aşırı zihinselleştirmeye örnek olarak verilebilir (Langdon and Brock, 2008). Borderline kişilik bozukluğunda ise sosyal işaretlere yoğun bir zihin uğraşı vererek yorumlama yine bu durum ile ilişkilendirilmektedir. (4) Sahte (Psödo) zihinselleştirme; zihinselleştirme ile benzer nitelikler gösteren fakat davranışların kontrolü ya da manipülasyonunu amaç edinmesi nedeniyle zihinselleştirmenin gerçekleşmesini sağlayacak temel unsurların eksikliği olarak görülmektedir (Sharp ve Venta, 2013). Psikopati durumunda kişinin karşısındakinin zihin durumlarının empati kurmadan farkına varması ve bunu karşıdaki insana zarar verme amacıyla kullanması örnek olarak verilebilir (Blair, 2005). (5) Çarpık zihinselleştirme;

zihinselleştirmenin ön yargılı bir biçimde ele alınması anlamına gelmektedir. Paranoid düşüncedeki hayali ve projektif yaklaşım ile başka insanın ne düşündüğünü varsaymak buna örnek olarak verilebilir (Allen, 2006).

2.2.3. Zihinselleştirme öncesi modlar

Zihinselleştirme öncesi modlar kaygı, tükenmişlik, yalnızlık, çaresizlik ve umutsuzluk ile sonuçlanmaktadır. Bu durum, kişinin duygu dünyasına ve kişilerarası ilişkilerine zarar vermektedir (Luyten, Van Houdenhove, Lemma, Target ve Fonagy, 2012). Luyten, Campbell, Allison ve Fonagy'ye göre (2020) işlevsel olmayan ve zihinselleştirme kapasitesini sınırlandıran üç farklı zihinselleştirme modu vardır:

2.2.3.1. *Psşik eşdeğerlik modu*

Kişinin kendi düşünce ve duyguları dışında diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlayamaması, diğerlerinin bakış açısından bakamaması ve sadece kendi düşüncelerini, duygularını gerçek saymasını ifade etmektedir (Luyten, Campbell, Allison ve Fonagy, 2020). Psşik eşdeğerlik diğerlerinin zihinlerinin eşitlenmesi ve fiziksel eşitlemeyi içermektedir. Bu eşitlenme, kişinin inançlarını herkesin ortak bir bilinç ile paylaşması ve kişinin diğerlerinin zihin durumları ile ilgili her şeyi bildiği, diğerlerinin de kişinin zihin durumlarını bildiği inancı anlamına gelmektedir. Örneğin; küçük bir çocuğun gece odasında gördüğü siyah elbise ile odasında birisinin olduğunu düşünmesi gibi. Bu durumda elbisenin odadan çıkarılması ya da odada çocuğa güven veren birinin olması ile bu inanç ortadan kaldırılabılır (Fonagy ve Target, 2007).

Kişinin psikolojik ve fiziksel, iç ve dış duyum, duygu, his ve gerçekliğinin dış gerçeklik ile denkliğinin sağlanması anlamına gelmektedir. Sadece benlik bütünlüğü, çaresizlik ve umutsuzluk ile ilişkilendirilmesinin yanı sıra kişilerarası ilişkilerde de anlam kazanmaktadır. Kişi; eleştiri ve reddedilmeyi benliğine ve benlik bütünlüğüne bir saldırı olarak görmektedir. Kendi benliğini bir makine ya da yabancı bir parça olarak görme eğilimindedir. Kendisi ile ilgili olumsuz düşünceleri oldukça gerçektir (Choi-Kain, 2011). Bu parça ona olumsuz duygular yaşatmaktadır ve ondan kurtulmak istemektedir. Böylece benlik bütünlüğünü tamamlayarak koruduğunu hissetmektedir (Luyten, Van Houdenhove, Lemma, Target ve Fonagy, 2012).

2.2.3.2. *Teleolojik mod*

Fonksiyonel somatik bozukluklara biyolojik olarak nesnel kanıtlar arayan amaç yönelimli davranış örüntüsünü temel almaktadır (Luyten, Van Houdenhove, Lemma, Target ve Fonagy, 2012). Zihinsel durumlara odaklanmaktan çok fiziksel temellere odaklanmaktadır. Örneğin; kendine zarar verme. Bu yolla kişi kendi zihinsel durumunu fiziksel yolla iletmektedir. Sevgi, gösterilen fiziksel eylemler ile talep edilmektedir. Böylelikle kişi, kendisinin ve diğerlerinin zihinsel durumlarını değiştirebileceğine inanmaktadır (Choi-Kain, 2011).

2.2.3.3. Taklit modu

Kişinin duygu ve düşüncelerinin gerçeklikten uzaklaşması aşırı ya da sahte zihinselleştirme ile karakterize olmaktadır. Kişinin örtük ya da yetersiz iç odaklanması ayrışmasına ve daha hassas hale gelmesine yol açmaktadır (Luyten, Campbell, Allison ve Fonagy, 2020). Kişinin düşünceleri, hisleri ve duyguları arasındaki kopukluğun yanı sıra ben ve diğerleri arasında geçiş yaşanmakta, perspektif almakta yaşanan güçlük olarak ifade edilmektedir (Luyten, Van Houdenhove, Lemma, Target ve Fonagy, 2012). İç ve dış gerçeklik birbirinden kopmuştur. Zihinsel dünyanın dış dünyadan bağımsız olması sonucuyla boşluk ve anlamsızlık ile duygular ve düşünceler birbirine eşlik etmemektedir. İçsel gerçekliğin eksikliği ile zihin durumları kişinin kendisine zarar vermesine yol açmaktadır (Choi-Kain, 2011). Çocuklarda oyun ve gerçekliğin ayrımı önem kazanmaktadır. Örneğin babasının aldığı süper kahraman kostümünü giydiğinde aynada gördüğü gerçeklikten korkan çocuğun annesinin eteğini pelerin olarak kullanmaya devam etmesi gibi. Çocukların rol oynaması hayal gücü ve duygusal deneyimleri ile düşünce becerilerini desteklemektedir (Fonagy ve Target, 1996).

2.2.4. Bağlanma ve zihinselleştirme

Erken çocukluk deneyimleri benlik organizasyonunda önemli yer edinmektedir. Zihinselleştirme kapasitesi ile beraber duygu düzenleme, dürtü kontrolü, kendini izleme, benlik temsilleri ile benliğin yapı taşı oluşturulmaktadır (Fonagy, Gergely, Jurist ve Target, 2018). Kişinin kendinin ve diğerlerinin zihinsel durumlarını (hisler, inançlar, istek, niyet, yansıtma) algılama kapasitesi bebeklik döneminde oluşmaya başlamaktadır. Yaşamın ilk yıllarında bebeğin bakıcısının kapasitesi benliğin temel yapısında belirleyicidir. Bebeğe bakan kişi ya da ebeveynin bebeğin stres deneyimlerini karşılama biçimi (sakinleştirme, yatıştırma, onaylama gibi) bebeğin özerkleşmesi ve özgürleşmesinde önemlidir. Yansıtma

kapasitesi ile beraber içsel deneyimleri konusunda anlam kazanılarak çeşitliliği ve zenginliği de artmaktadır (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998). Ebeveyn ve çocuk arasında kurulan bu ilişkide zihin önemli bir yansıtıcıdır. Ebeveynin çocuğun zihnini anlaması dolayısıyla davranışlarının nedenlerini anlamasını çocuk ve ebeveyn arasındaki kanalı desteklemektedir. Çocuğun da ebeveynini anlama kapasitesini belirlemektedir. Erken çocukluk döneminde zihinselleştirme kapasitesini inşa etmeye başlayan bu ilişki, karşılıklı zihinsel etkileşim şeklinde ilerlemektedir (Fonagy ve Target, 1997).

Yansıtıcı benlik, yansıtma kapasitesi ile çevreyi gözlemlerimiz sonucu bilinçli ya da bilinçsiz duygu, düşünce, istek ve inanç süreçlerimiz ile kendilik imajımızı oluşturur. Bu kapasite kendimizin ve başkalarının zihin durumlarını fark etme ve davranış sebeplerini anlama üzerine kuruludur. İstek, inanç, pişmanlık gibi günlük değerler, erken çocukluk deneyimleri ile dünyayı algılama şeklimizi oluşturan bu anlama kapasitesi ile ilişkilidir. Çocuğun bakımını üstlenen kişinin kendisini ve başkalarını anlama kapasitesi çocuğun davranışlarının sebeplerini anlamasında ve böylece çocuğun yansıtıcı benliğinin gelişmesinde rol oynar. Çocuğun bakımını üstlenen kişi ile kurduğu ilişki ben ve diğerleri hakkında zihin temsilleri ile zihinsel işleyişin temelini oluşturmaktadır. Bu ilişkinin niteliği, çocuğun ilerleyen yaşamında bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi ve çevreye uyumunda belirleyici olmaktadır (Fonagy, Steele, Steele, Moran ve Higgitt, 1991).

Fonagy, Fearon, Steele, ve Steele'in (1998) yaptıkları çalışmada 100 ebeveyn ve onların ilk çocuklarının yansıtıcı işleyişini üç farklı çalışma ile değerlendirmişlerdir. İlk çalışmada bebeklerin yansıtıcı işleyişleri ve ebeveynlerinin yansıtıcı işleyişleri arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. İkinci çalışmada, aynı çocukların sözel akıcılıkları test edildiğinde güvenli bağlanan çocuklarda zihinselleştirme yeteneğinin erken gelişim gösterdiği görülmüştür. Anne ile güvenli bağlanma bakıcının zihinselleştirme yeteneğinin tek başına yeterli olmadığını fakat çocuğun, davranışların sebeplerinin zihinsel yorumunda daha fazla gelişim göstermesine katkı sağlamaktadır. Üçüncü çalışmada ise; 70 bebek evinde 1 yıl anne ve 16 ay babaları ile evde 'yabancı durum' bağlanmaları gözlemlenmiştir. Çalışma sonucunda ebeveyn hassasiyeti ve bebeğin güvenli bağlanması ile yansıtıcı işleyiş arasında pozitif ilişki olduğu görülmüştür (Fonagy, Fearon, Steele ve Steele, 1998).

Zihinselleştirme ya da yansıtıcı işleyiş, çocuğun bakıcısına bağımlılığını azaltarak özerkliğini geliştirmektedir. Güvenli bağlanmanın kurulması ve sürdürülmesi ile çocuğun

kendi davranışlarını ve duygularını düzenlemesine katkı sağlayarak başkalarının davranışlarını da öngörmesini sağlamaktadır. Düşünce ve hislerin dayanak noktasını öngören çocuk, görünen ve gerçekliği ayırarak kişilerarası ilişkilerde ya da içsel deneyimlerinde zarar görmesini de önlemektedir. Diğer insanların bakış açısını, zihinsel durumunu kavrayarak kurduğu ve kuracağı iletişimin de niteliği artmaktadır. İç ve dış dünya arasında anlamlı ilişkiler kurulmasında destekleyicidir. Bu anlamlı ilişki başarılı bir biçimde kurulamadığında kişi kendi benliği ve diğerleri arasında duygusal olarak anlamsızlık ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu da benlik organizasyonunda bozulmalara yol açmaktadır (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998).

Arnott ve Meins (2007) yaptığı çalışmada doğum öncesi ve doğum sonrasında 25 çift ve 3 yalnız anne ile bebeklerin etkileşimleri sonucunda zihinselleştirme ve bağlanma durumlarını incelemiştir. Doğum öncesinde anne ve babanın özerk ve özerk olmayan davranışları incelenmiştir. Bebek 6 aylık olduğunda ise anne ve babadan ayrı ayrı bebekle 30 dakika oyun oynaması istenerek laboratuvarında video kaydı alınmıştır. Ebeveynin bebek topla oynarken yaptığı konuşmaların çocuğun zihin durumlarına yönelik analiz edilmiştir. Ebeveynin bebeğe yönelik özerk olmayan davranışları kayıtsız, saplantılı ve yönelim sorunlu olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre özerk olan anne ya da babanın yansıtıcı işleyiş düzeyinin özerk olmayanlara göre daha yüksek olduğu ve bebekleri ile güvenli bağlanma sağladıkları görülmektedir.

Zihinselleştirme ve bağlanma ilişkisi göz önüne alındığında, erken çocukluk deneyimleri, genetik yatkınlık ve travmatik yaşantılar ile zihinselleştirmenin gelişim sürecinde bozulmalar meydana gelmektedir (Fonagy ve Bateman, 2006). Zihinselleştirmenin yansıtıcı işleyiş, zihin durumları ve duygulanımın ifade edilmesi olmak üzere üç başlık altında psikopatoloji ile ilişkisi bağlanma temelinde incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre güvensiz bağlanma, DSM-III'te yer alan eksen 1 ve eksen 2 bozuklukları ile yüksek düzeyde yansıtıcı işleyiş arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yansıtıcı işleyiş kişinin kişilerarası ilişkilerden göreceği zarara karşı bir tampon olarak görülmektedir. Yapılan regresyon analizleri sonucunda güvensiz bağlanma ve eksen 1 bozuklukları düşük düzeyde zihinselleştirme ile ilişkilendirilmektedir. Yüksek seviyede savunucu zihin durumları ise bastırma, ketleme, içe atma gibi duygusal deneyimlere kabul edilemez ya da tehdit edici unsurlar olarak zihin durumlarına atıf yapmaktadır. Eksen 1 bozuklukları, zihinselleştirme eksikliği ve güvensiz bağlanmanın eksen

2 bozukluklarının dolayısıyla kişilik bozukluklarının yordayıcısı olduğu görülmektedir. (Bouchard ve diğ., 2008).

Bağlanmanın aşırı aktive edilmesi ya da devre dışı bırakılması zihinselleştirme ile de ilişkilendirilmektedir. Devre dışı bırakılması, kişinin izole olarak bağlanmaktan kaçınarak yalnızlaşması ile daha güçlü görünürken aslında hassasiyetini gizleme çabası olarak görülmektedir. Aşırı bağlanma ise; talepkar, yapışan davranış örüntüsü ile çevresinden bakım, ilgi beklentileri ile karakterize olmaktadır. Her iki durumda da kişinin stres düzenlemekte güçlükleri, kişilerarası problemleri ile beraber fonksiyonel somatik bozukluklar ile ilişkilendirilmektedir. Fonksiyonel somatik bozukluklar stres, bedensel uyarılmayı artırırken duygusal ve bedensel farkındalığı da azaltarak zihinselleştirme sürecinde bozulmaları da beraberinde getirmektedir. Fonksiyonel somatik bozuklukların sürdürülmesinde psişik eşdeğerlik modu, teleolojik mod ve taklit modu ön plana çıkmaktadır (Luyten, Van Houdenhove, Lemma, Target ve Fonagy, 2012).

2.2.5. Psikopatoloji ve terapide zihinselleştirme

Zihinselleştirme bireysel bir yapıdan ziyade karşımızdaki kişi ile ortak bir etkileşimi de ifade etmektedir. Zihinselleştirme aracılığı ile karşımızda insanı ikna edebilir, etkileyebilir, zorlayabilir ya da yok sayabiliriz. Zihinselleştirme kelimesi sadece zihin ile ilgili olanı ifade ettiği düşünülmektedir. Oysa duygular ile ilgili kısım daha baskındır. Zihinselleştirme sürecinin empati ile benzer noktası burada ortaya çıkmaktadır: karşımızdakini anlamak. Zihinselleştirmede net olarak hissetme isteği vardır. Olaylar ne hissettirdi sorusuna cevap aramaktadır. Geçmiş, şimdi ve gelecek olmak üzere farklı zaman dilimleri zihinselleştirmede kullanılmaktadır. Önemli nokta ise zaman çerçeveleri değiştirme kapasitesi ile geçmiş zihinselleştirmelerimizin sonuçlarından edindiğimiz çıkarımlar ile gelecek hakkında öngörü kazanmaktır. Her zihinselleştirmenin ardında geniş bir hikaye yer almaktadır. Bu da bizi psikoterapiye yönlendirmektedir (Allen ve Fonagy, 2006).

Zihinselleştirme temelli tedavi psikoterapi yaklaşımı borderline kişilik bozukluğunda da kullanılmaktadır. Zihinselleştirmenin bir psikoterapi yaklaşımı olarak kullanılmasında 5 sebep görülmektedir:

1. Herhangi bir psikoterapinin tanımı, dolaylı olarak zihinselleştirmeye dayanmaktadır ve sosyal katılım gerektirmektedir. Sosyal katılım ve zihinselleştirmeyi ise birbirinden ayırmak mümkün değildir.

2. Psikoterapide zihinselleştirme ve güvenli bağlanma arasındaki ilişkide zihin, ben ve diğerlerinin keşfi güvene dayalı ilk deneyimlerle bağlantılıdır.

3. Terapi süreci ile hastanın düşünceleri, hisleri, dolaylı olarak görülen inançları sözel ya da sözel olmayan ifadeleri zihninin karmaşık yapısında yıkılıp devamlı yeniden inşa edilmektedir. Bu süreçte eğitim ve deneyim ile hasta zihinsel süreçleri ile ilgili olarak farkındalık kazanır.

4. Psikoterapi süreci hasta ve terapistin ortak dikkati ve paylaşımı ile yürütülen özen gerek gerektiren bir süreçtir.

5. Terapistin kaygılı olduğu, otomatik negatif düşünceler, diyalektik, karşılıklı roller, doğrusal düşünceler, transferans tepkileri gibi durumlarda hastanın dolaylı düşüncelerini açık ve belirgin hale getirmekte hasta ve terapist işbirliği ile başarılıdır (Bateman ve Fonagy, 2004).

Zihinselleştirmeye dayalı terapi sürecinde ilk amaç duygusal stabilizasyon sağlayarak hastanın duygularını ifade etmesini ve duygulanım kontrolünü sağlamaktır. Bu, hastanın içsel temsillerine ulaşılmasının ve içgörü geliştirilmesinin ön koşulu olarak görülmektedir (Bateman ve Fonagy, 2010). Psikoterapi süreci, hastanın düşünce ve deneyimlerini yansıtması ve geliştirmesini sağlayan çok yönlü bir süreçtir. Bu süreçte terapist onun doğrudan ve dolaylı söyledikleri arasında köprü kurarak hastanın gerçekliğine ulaşacaktır (Bateman ve Fonagy, 2004). Empati, destek, açıklama gibi terapötik yaklaşımların yanı sıra hastanın biliş ve davranışlarından ziyade zihnine odaklanılmaktadır. Belirli ve kontrollü stres koşulları altında hasta ve terapist arasında aktarımın gelişmesine çalışılmaktadır. Böylece aktarımın zihinselleştirilmesi amaçlanmaktadır. Terapistin bu süreçte hastaya onunla ilgili hiçbir şey bilmediğini kabul ederek başlanılmaktadır. Bakış açılarının farklılığını anlamak ve kabul etmek için zaman ve sabır harcanmalıdır. Terapist tarafından hastanın aktif olarak olay ve durumların zihinsel temsillerini açıklamasına teşvik edilerek hastanın karşısında değil yanında yer alınması gerekmektedir. Böylece hasta ve terapist arasında işbirliği kurulmasını ve iki tarafın da sorumluluk almasını sağlanmaktadır (Bateman ve Fonagy, 2010). Terapist hastanın terapi sırasında duygusal durumunun aşırı uyarılmasını ya da duygularından uzaklaşmasını engellemek ve duygusal durumlarının işlevsel olmasını sağlayarak ben ve diğerleri hakkında bakış açısının yeniden işlenmesini

desteklemektedir. Hastanın zihinsel durumlar hakkında merakını cezbederek kendi zihinsel durumunu da takip etmeli ve hastanın kendi zihinsel durumunu ketleyebileceğini de süreç içerisinde değerlendirmelidir (Bateman ve Fonagy, 2013).

Zihinselleştirme, psikopatoloji ve bağlanma arasındaki örüntüleri görmek amacıyla borderline kişilik bozukluğu olan 60 kişi gruplara ayrılarak 1-3 yıl boyunca (zaman-1 ve zaman-2) diyalektik davranışçı terapi, transferans odaklı terapi ve destekleyici psikoterapi yaklaşımları uygulanmıştır. Zaman-1 sonunda bağlanma biçimleri incelenerek güvenli, güvensiz (saplantılı, kayıtsız, çözümlenmemiş ve sınıflandırılmayan) kategorilerde değerlendirilmiştir. Katılımcıların sadece %5'i güvenli bağlanma göstermiştir. Katılımcıların zaman-1 ve zaman-2 bağlanma durumları karşılaştırıldığında güvenli bağlanma sayısında %15 artış olduğu görülmektedir. Transfer odaklı terapi yaklaşımında güvensiz bağlanmadan güvenliye geçen sayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Her üç terapi yaklaşımı sonucunda da katılımcıların yansıtıcı işleyiş düzeylerinde anlamlı artış olduğu görülmektedir (Levy ve diğ. ,2006).

Zihinselleştirmenin tedavi amaçla kullanıldığı bir diğer konu ise patolojik narsisizmdir. Patolojik narsisizimli kişiler diğer insanları tutarsız benliğinin bir yansıması olarak görmektedirler. Hayranlık duyarak ya da aşağılayarak benliklerini, yabancıların izdüşümleri ile arttırarak tutarlı hale getirmektedirler. Zihinselleştirmeye dayalı terapi, hastalarda öz-tutarlılık ve öz-süreklilik geliştirilmesini desteklemektedir. Empatik doğrulama yolu ile hastanın hissettiklerinin gerçekliğini onaylar. Terapist olayların gerçekliği hakkında daha derin bilgi talep ederek hastanın, duygu yelpazesini ve olayların akış yönünün farkına varmasını sağlamaktadır. Bu yol ile hasta, olayların ve duyguların bağlamsal açıdan değerlendirmesini yapmaya başlamaktadır. Bağlamsallaştırma, hastanın duyguları ve etkileri arasında köprü kurmasını sağlayarak bunun hakkında düşünmeye sevk etmektedir. Patolojik narsisizm hastaları duygu ve düşüncelerini süzgeçten geçirmeden dürtüsel bir biçimde ifade etmektedirler. Zihinselleştirmeye dayalı terapi, yansıtıcı işleyiş tamponunun aktif hale gelmesini desteklemektedir. Kişinin, diğer insanlar ile girdiği öznel deneyimlerde ne hissettiğini ve olayı nasıl algıladığını görmesini sağlamaktadır. Patolojik narsisizmde ifade edilen duygularda sıklıkla öfke ve kızgınlık yer alırken terapist, hastanın bu duygulara ek olarak neler hissettiğini ifade etmesini sağlayarak duygusal repertuarını geliştirir (Drozek ve Unruh, 2020).

2.2.6. Zihinselleştirme ve ebeveyn kabul-reddi

Ebeveynin çocuga yönelik yaklaşımları çocuğun zihinselleştirme kapasitesinde rol oynayan önemli bir faktördür. Ebeveynin çocuk ile kurduğu ilişkide gösterdiği tepkilerden (güç kullanmak gibi) çocuğun zihinsel becerilerinin etkilenmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla çocuğun; algı, istek, inanç ve duyguları anlama düzeyi de bu doğrultuda şekillenmektedir (Pears ve Moses, 2003).

Çocukların zihinselleştirme düzeylerini incelerken aynı zamanda ebeveynlerin zihin durumlarının ve çocuga yönelik davranışlarının incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu konuda yapılan bir çalışmada 79 ebeveyn/çocuğun bakımını üstlenen kişinin hatırladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ve çocukları ile kurdukları ilişkinin kalitesi incelenmiştir. Algılanan anne reddi ile kaygılı bağlanma ve depresyon arasında, baba reddi ile anne reddi, kaçınan ve kaygılı bağlanma, depresyon arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Zihinselleştirme öncesi modlar ile ebeveyn ile çocuk ilişkisi karakteristikleri (ebeveynin desteği, memnuniyeti, katılımı, iletişimi, özerklik ve sınır ayarı) arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Zihinsel durumların belirginliği ile katılım, iletişim, sınır ayarı ve ebeveyn desteği arasında pozitif, kaçınan bağlanma ile negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Zihinsel durumlara ilgi ve merak ile katılım, iletişim, ebeveynlik memnuniyeti arasında pozitif, kaçınan bağlanma ve zihinselleştirme öncesi modlar ile arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre ise zihinselleştirme öncesi modların ebeveynlik memnuniyetinde, ebeveyn-çocuk katılımında ve iletişimde, sınır ayarında negatif, zihinsel durumların belirginliğinin ebeveyn çocuk katılımı ve iletişimi, sınır ayarında pozitif, zihinsel durumlara ilgi ve merakın ise ebeveyn çocuk katılımını pozitif anlamda yordamaktadır. Kaygılı ve kaçınan bağlanma ise depresyon ve ebeveyn desteğini negatif olarak yordamaktadır. Bu da bize ebeveyn-çocuk ilişkisinde zihnin ve zihin durumlarının önemini göstermektedir (Rostad ve Whitaker, 2016).

Benbassat ve Priel (2012) yaptığı çalışmada ebeveynin zihinselleştirme düzeyinin ve davranışlarının (sıcaklık ve kontrol boyutları) çocuğun uyumu ile ilişkisini incelemiştir. Yaşları 14-18 arasında değişen 105 ergen ve ebeveynlerinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre annenin yansıtıcı işleyişi ile çocuğun yansıtıcı işleyişi arasında, babanın yansıtıcı işleyişi ile çocuğun yansıtıcı işleyişi, sosyal yeterliliği ve içselleştirme problemleri arasında pozitif ve kişisel öz-algısı arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Anne ve babanın

sıcaklığı ile çocuğun kişisel öz algısı arasında pozitif, dışsallaştırma problemleri arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Annenin kontrolü ile çocuğun kişisel öz algısı arasında negatif, dışsallaştırma problemleri ile arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Babanın kontrolü ile çocuğun dışsallaştırma problemleri arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan regresyon analizi sonucunda ebeveyn ile ilgili değişkenlerin (sıcaklığı, kontrol, katılım, eğitim, yansıtıcı işleyiş) çocuğun yansıtıcı işleyişini, sosyal öz algısını, içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerini yordadığı görülmektedir. Ayrıca baba ile ilgili değişkenlerin çocuğun sosyal yeterliliğini de yordaması dikkat çekmektedir.

Cüre-Acer (2020) yaptığı nesiller arası çalışmada ise ebeveyn tutumlarının psikolojik belirtiler ile ilişkisinde zihinselleştirmenin yanı sıra dayanıklılığı ve çocukluk çağı deneyimlerini de ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre annenin zihinselleştirme düzeyi ile gencin zihinselleştirme düzeyi ve psikolojik dayanıklılığı arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca gencin zihinselleştirme düzeyi ile çocukluk çağı tuhsal travma ve psikolojik belirtiler arasında negatif anlamlı ilişkiler dikkat çekmektedir. Yapılan analizlerine göre ise annenin zihinselleştirme düzeyi gencin zihinselleştirme düzeyini ve psikolojik belirtilerini yordamaktadır. Annenin kendi annesinden gördüğü yakınlık/sıcaklık ya da reddedicilik gencin psikolojik sağlamlığını belirlerken psikolojik belirtileri de yordamaktadır. Bu da ebeveyn ve çocuk ilişkisinde olumlu ya da olumsuz algıların nesiller boyu süregelen izlerini göstermektedir.

2.2.7. Zihinselleştirme ve kişilerarası problemler

Ebeveyn ile kurulan sağlıklı ilişki ile çocuğun zihinselleştirme kapasitesi artarak anlama, algılama ve yorumlama gibi yaşamının her döneminde kolaylaştırıcı ve geliştirici rol oynayan beceriler sağlanmaktadır. Zihinselleştirmenin yokluğu, eksikliği ya da aşırı aktive olması durumu ise hem kişisel hem de kişilerarası ilişkilerde güçlükler yol açabilecek pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir (Fonagy, Target, Steele ve Steele, 1998). Yurt dışında yapılan pek çok çalışma sağlıksız ebeveyn-çocuk ilişkisinin kişilik özellikleri ya da bozuklukları ile ilişkisini dolayısıyla kişisel ve kişilerarası sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Ha, Sharp, Ensink, Fonagy ve Cirino (2013) tarafından borderline kişilik bozukluğu olan ve klinik örnekleme 146 ergenin katılımı ile yapılan araştırmada ergenlerin yansıtıcı

işleyiş ile global yansıtıcı işleyiş, sosyal bilişleri arasında pozitif, aşırı zihinselleştirme arasında negatif anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Ergenler ve ebeveynlerinden alınan ölçümler sonucunda ise yansıtıcı işleyiş ile borderline kişilik özellikleri arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Kurt (2021) tarafından klinik olmayan bir örnekleme yapılan çalışmada ise zihinselleştirme ile çocukluk çağında görülen kötü muamele ile sınır kişilik yapılanması incelenmiştir. Dört yüz otuz üç kişinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre çocukluk döneminde görülen kötü muamele arttıkça zihinselleştirmenin azaldığı, sınır kişilik yapılanmasının ve bağlanma kaygısının arttığı görülmektedir. Hayden, Müllauer, Gaugeler, Senft ve Andreas (2019) tarafından modelin test edilmesi ile yapılan araştırmaya 89 yetişkin katılmıştır. Araştırmada bağlanma ve kişilerarası problemler arasında zihinselleştirmenin aracılık ettiği görülmektedir. Yapılan analizler sonucunda zihinselleştirmenin; bağlanma anksiyetesi, bağlanmaktan kaçınma, semptom şiddeti ile negatif ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Gürkan (2020) yaptığı çalışmada ise zihinselleştirme ile beraber narsisizm ve somatizasyonu ele almıştır. Dört yüz doksan beş geç ergenin katıldığı araştırma sonuçlarına göre aşırı zihinselleştirme ile somatizasyon, kırılğan narsisizm ve düşük zihinselleştirme ile negatif, büyüklenmecî narsisizm arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Düşük düzeyde zihinselleştirme ile somatizasyon ve kırılğan narsisizm arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca kırılğan narsisizm ile somatizasyon arasında düşük zihinselleştirmenin kısmi aracılık ettiği de görülmektedir.

Zihinselleştirmenin beraber ele alındığı bir diğer değişken ise yeme bozukluğudur. Innamorati ve diğerleri (2017) 322 yetişkinin katılımı ile yaptığı araştırmada yiyecek bağımlılığı, duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirme arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre yiyecek bağımlılığı ve zihinselleştirme arasında negatif, zihinselleştirme eksikliği ile arasında pozitif ilişki olduğu bulgulanmıştır. Yüksek düzeyde yemek bağımlılığı olan kişiler ben ve diğerlerinin davranışlarını hislerini, inanç, istek ve ihtiyaç temsillerini zihinselleştirmekte güçlük çekmektedir. Stresli yaşam olayları ile baş etmek için problemlî davranışlar gösterebilmektedirler. Duygularını düzenlemek ve stresle baş etmek için çok daha fazla yemek tüketme eğiliminde olabilirler. Zihinselleştirme ile ilgili bir başka araştırmada ise; 51 yeme bozukluğu olan hasta ve 20 sağlıklı kişi bağlanma, zihinselleştirme, yeme bozukluğu semptomları, anksiyete, depresyon, kişilik bozuklukları, kendine zarar verme davranışı, özerklik problemleri ve psiko-nevrotiklik açısından karşılaştırılmıştır. Yeme bozukluğu olan hastalarda sağlıklı kişilere göre zihinselleştirmenin daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Hastalar, eğitim

seviyelerine göre gruplandırıldığında ise bu farklılığın eğitim seviyesinden kaynaklanmadığı bulgulanmıştır (Kuipers, van Loenhout, van der Ark ve Bekker, 2016). Dolayısıyla dürtüselliğin ele alınması ön plana çıkmaktadır.

Ergenlerle yapılan ve kumar oynama, zihinselleştirme, dürtüsellik, zaman kontrolü arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonuçlarına göre zihinselleştirme eksikliğinin kumar oynama şiddeti üzerinde etkisi olduğu ve zihinselleştirmenin, kumar oynama ile dürtüsellik arasındaki ilişkide aracılık ettiği görülmüştür. Yaşları 18 ve 20 arasında değişen 418 ergenin katıldığı araştırmada kendi davranışlarının sonuçlarını öngörmek ve dürtülerin kontrolü ile problemlili kumar oynama arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin önemi dikkat çekmektedir (Cosenza, Ciccarelli ve Nigro, 2019).

Zihinselleştirme ile alınan bir diğer değişken ise travmatik deneyimlerdir. Yüz altmış sekiz anne ve çocuk çiftinin cinsel istismara maruz kalanlar ve kontrol grubu olmak üzere iki ayrı gruba ayrılması ile yapılan araştırmada her iki grup sosyodemografik, yaş, cinsiyet özellikleri bakımından denklik sağlanmıştır. Yansıtıcı işleyiş, cinsel istismara uğramış çocuklar ve annelerinde anlamlı biçimde kontrol grubuna göre düşüktür. Yansıtıcı işleyiş ve cinsiyet açısından bir fark bulunmamıştır. Yansıtıcı işleyişin dissosiyasyon ve cinsel istismar arasında, dissosiyasyon ile çocuk psikopatolojisi arasında aracılık ettiği görülmektedir. Ayrıca yansıtıcı işleyiş, annenin yansıtıcı işleyişi ve eğitimi, depresyon ile de ilişkilendirilmektedir (Ensink, Begin, Normandin, Godbout ve Fonagy, 2017).

Travma geçmişi ve zihinselleştirmenin ele alındığı bir çalışmaya ise özel bir psikiyatri hastanesinde yaşları 12-17 arasında değişen 374 ergen katılmıştır. Araştırmada yapılan analiz sonucunda cinsiyet açısından düşük zihinselleştirmede anlamlı bir farklılık bulunmazken aşırı zihinselleştirmede bu fark anlamlı bulunmuştur. Kızlarda, travma sonrası stres bozukluğu semptomları ile aşırı zihinselleştirme ve proaktif-reaktif saldırganlık arasında dolaylı ve pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Travma sonrası stres bozukluğunun artması ile reaktif-proaktif saldırganlık ve aşırı zihinselleştirmenin arttığı görülmektedir. Araştırma sonucunda yaşanan travmaya bağlı aşırı zihinselleştirme ile beraber saldırgan davranışlarda artış bize aşırı zihinselleştirmenin ve zihinsel durumun önemini göstermektedir. Travma sonrası stres bozukluğu yaşayan ergen hastalarda doğru sosyal bilişlerin geliştirilerek kişilerarası duyarlılığın azaltılması önerilmektedir (Abate, Marshall ve Sharp, 2017).

Zihinselleştirme ve travmaya bağlı değişkenlerin kanser hastalarında incelendiği bir başka çalışmada ise Covid-19 pandemisi bağlamında depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu düzeyleri de ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre zihinselleştirme ile depresyon ve anksiyete arasında negatif, kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, psikolojik dayanıklılık ve problem odaklı başa çıkma arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Aşut, 2020). Bu durum zihinselleştirmenin kişinin hem ruh sağlığında hem de bedensel sağlığında olası güçlüklerle karşı koruyucu ve önleyici bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Duygu Düzenleme Güçlüğü

Duygular anlam yapılarına bir yanıt olarak ortaya çıkan öznel deneyimlerdir. Durumsal anlam yasaları ile ele alınmaktadır. Amaç, endişe, güdü gibi kişi için belirli bir durum sonucunda ortaya çıkan karşılıklı yapılar içermektedir. Kişinin başarılı olunca gururlanması, başarısızlık ile üzülmeye gibi. Kişinin durumları algılama yönü görünen gerçeklik ile bağıntılıdır. Ses tonunun kelimelerden daha fazla anlam ifade etmesi ya da birisi kasıtlı olmadan kişinin ayağına basınca öfkelenmesi gibi. Duygular var olan olumlu ve olumsuz koşullar ile değil bu koşullardaki değişimler ile açığa çıkmaktadır. Hayattayken değer verilmeyen ya da hoşlanılmayan eşin ölümü ya da boşanma ile özlenmeye başlanması, aşk acısının zamanla azalması, sevginin heyecanını kaybetmesi gibi. Kişinin olumsuz duygulara alışması, haz veren olumlu duygulara alışmasından daha fazla zaman almaktadır. Bir mahkumun hapiste acı çekmeye devam ederken çıktuktan sonra özgürlüğe daha çabuk alışması ya da partneri ile ayrı kalan kişinin çektiği üzüntü daha yoğun yaşanırken döndükten sonraki sevincinin daha kısa sürmesi gibi. Zamanın yaraları iyileştirdiği, duyguları yumuşattığı ise yanlış bir varsayımdır. Alışkanlık sağlayan zaman değil tekrardır. Duygular referans çerçevesinde ele alınır ve göreceli, kapalı ve mutlak yapıdadır. Kişinin aşık olunca daha önce hiç böyle hissetmediğini söylemesi ve o olmadan yaşamayacağını iddia etmesi gibi. Her duygusal dürtü ikincil bir tepkiyi doğurmaktadır. Bu mutlak yapının değişimini göstermektedir. Öfkeli bir kişinin aynı zamanda sağduyulu olabilmesi gibi. Duygular arasındaki geçiş kişiyi negatif yüklerden uzaklaşmaya yönlendirmek içindir ve her duygunun farklı bir getirisi olmaktadır. Korkan bir kişiyi çabalamaması ya da suçluluk duygusunun ahlakı yüceltmesi gibi (Frijda, 1988).

Duygunun psikoloji bilimindeki karşılığı uzak, yakın, basit, karmaşık pek çok günlük deneyimden oluşturulmuştur Şaka yapılırken eğlenmek, baskı altında öfkelenmek, yeni bir

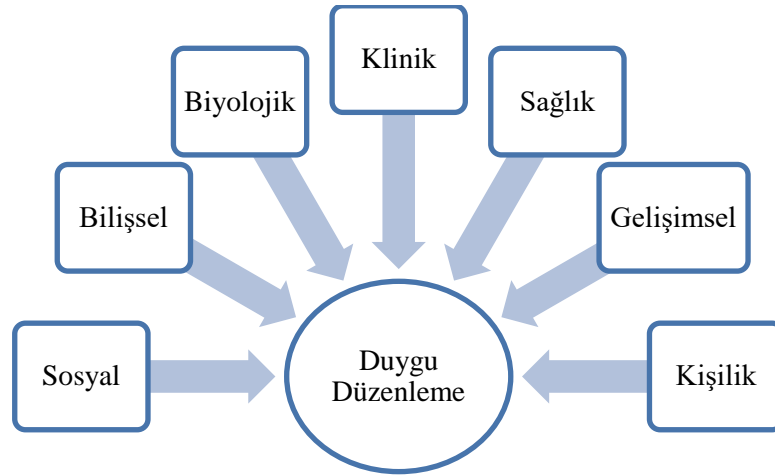
arkadaşa şaşırarak, hata yapınca suçluluk duymak, ebeveynin kaybına üzölmek gibi geniş bir dünya sunmaktadır. Bu çeşitliliğin içinde duygunun tanımlanmasını kolaylaştırmak için üç özellik belirlenmiştir. Birincisi; herhangi bir olayın ya da durumun kişiye özel anlam ifade etmesidir. İkincisi; beyin kimyasallarındaki değişimler ile beraber kişiyi motor aktiviteye ve devinime sevk etmesi ve davranışsal tepkilere kaynaklık etmesidir. Üçüncüsü; duyguların ve kişiye getirileri değiştirilebilir ya da tepkilerin dönüştürülebilir olmasıdır (Gross, 2008).

Duyguların ortaya koyduğu tepki eğilimleri tepki modöülasyonu ile değiştirilmektedir. Kişinin öfkelenğinde kalp atış hızının artması, nefes alış hızının değişimi, saldırmak yerine öfkeyi bastırması/gizlemesi, yeniden değerlendirmesi gibi duygunun doğrudan değiştirilmesini değil fizyolojik, davranışsal ya da bilişsel süreçlerin düzenlenmesini içermektedir (Gross, 1999). Duygu sistemleri ve kontrol mekanizmaları arasında sürekli devinim halinde olan bir ilişki söz konusudur. Duygu düzenlemesi, geliştirilen duygu ile içgüdüsel olarak verilen tepkiler arasında denge kurulması anlamına gelmektedir Duygu ile davranışların uygunluğu ve sonuçları arasında eylem ve etkileşimi ifade etmektedir (Levenson, 1999).

Gratz ve Roemer (2004) ise duygu düzenleme sürecini dört temel noktada toplamaktadır. Bunlar: (1) duyguların farkındalığı ve anlaşılması, (2) duyguların kabulü, (3) negatif duygulara karşı oluşan dürtüleri kontrol ederek amaca uygun davranmak ve (4) duygularda esneklik sağlayarak duruma uygun stratejiler ile hareket etmektir. Kişi bu şekilde durumun beklentilerine cevap vermektedir. Bu alanda yaşadığı zorluklar ya da bu becerilerin eksikliği ise kişinin yaşamında duygu düzenleme güçlüğü ile karakterize olmaktadır.

Duygu düzenleme gelişim dönemlerine göre farklılaşmaktadır. Bebeklerde duygu düzenleme, bebeğin izlenmesi, ihtiyaçlarına cevap verilmesi, olumlu duyguların desteklenmesi ile bebeğin bakımını üstlenen kişi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bilişsel ve fizyolojik gelişim ile beraber çocuklar duygusal uyarılma ile baş etmeye başlamaktadırlar. Gelişen nörofizyoloji ile çocuk, duyguları üzerinde düşünerek ve konuşarak, dikkatini yönlendirerek, yardım isteyerek öz-düzenleme becerisi kazanmaktadır. Bu süreç, hem içsel hem de dışsal bir kapasite gerektirmektedir (Thompson, 1991). Ebeveyne bağlanma biçimleri olumlu ve olumsuz duyguların bütünleştirilmesi ve düzenlemesinde belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

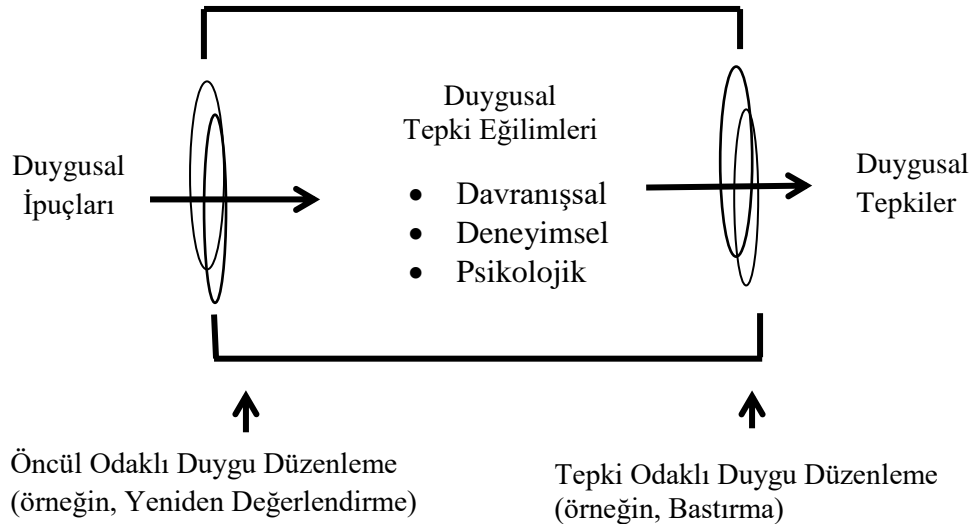
Bebeğin ebeveyni ile kurduğu açık ve esnek ilişki duygularını rahatlıkla deneyimlemesine ve bunları dışavurumunu kolaylaştırmaktadır. Bu da güvenli bağlanmanın bir göstergesidir. Her yeni duygu yeni bir deneyim anlamı taşımakta ve ondan korkmadan yaşanmaktadır. Ebeveyni tarafından reddedildiğini düşünen kaçınan ya da güvensiz bağlanan bebekler ise bu durum ile baş etmek için duygularından uzaklaşmaktadır. Bakımını üstelenen kişiye duygusal anlamda ulaşmak ya da tutarsız, ikircikli tutumun getireceği tepkiyi öngöremediği için ona daha fazla yakınlaşmaktadır. Kaçınan bağlanma biçiminde kısıtlı duygulanım ile beraber sosyal problemleri çözme ve uyum konusunda güçlükler görülmektedir. Ebeveynin tutarsız ya da yetersiz ilgisi ile bebek, çevreyi keşfetmekten uzaklaşarak güvensizlik yaşamakta ve olumsuz duygulanım ile baş edememektedir (Cassidy, 1994). Çocukluk döneminde önemli gelişimsel geçişler ile beraber çocuğun yanıt verme ve başa çıkma yolları gelişmektedir. Zenginleşen davranış örüntüleri ile amaçlarına ulaşma araçları ve tepki sistemleri de değişmektedir (Campos, Frankel ve Camras, 2004). Duygu düzenlemesi kişilik, biyolojik, klinik, gelişimsel, bilişsel, sağlık ve sosyal olmak üzere yedi farklı disipline ait çok boyutlu bir zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle farklı şekillerde ve yaklaşımlarla incelenmektedir (Gross, 1998a).

Şekil 7. Duygu Düzenleme ve Psikolojinin 7 Alt alanı (Gross, 1998a).

Gross (1998b) duygu düzenlemeyi ‘Süreç Modeli’ ile ele almaktadır. Bu süreçte kullanılan duygu düzenleme stratejileri öncül odaklı ve tepki odaklıdır. Öncül odaklı duygu düzenleme, duyguların sisteme girişinin değiştirilmesini temel almaktadır. Öncül odaklı duygu düzenlemeye göre duygu üretme sürecinde dört nokta belirginleşmektedir: (1) durumun seçimi, (2) durumun değiştirilmesi, (3) dikkatin dağıtılması, (4) bilişlerin değişimi. Durumun seçimi; duygusal ipuçlarının izlenerek belli kişilere yaklaşma ya da

uzaklaşma/kaçınma söz konusudur. Kişinin huzursuzluk çıkararak komşusundan kaçınması, iyi hissetmek için çocuğu ile oyuna katılması ya da olumsuz duygularını paylaşmak için arkadaşını araması örnek olarak verilebilir. Durumun değiştirilmesi; duygunun öncüllerinin farkına varılarak duygudan önce durumun ortadan kaldırılmasıdır. Üniversite öğrencilerinin, ebeveynleri ziyarete geldiğinde evdeki dağınıklığı saklmaya çalışması ya da ebeveynin çocuğun matematik problemlerini çözmesi ile uğraşmaktansa onunla oynayarak eğlenmeyi tercih etmesi örnek olarak verilebilir. Dikkatin dağıtılması ise kişinin o anki duygu dışında farklı noktalara dikkatini vererek durumun yönünün değiştirmesi ve duygudan uzaklaşmaya çalışmasıdır. Bilişsel değişim; yaşanan olaya yönelik düşüncelerin anlamının değiştirilmesini temel almaktadır. Kişinin yaptığı görüşmenin şirket hakkında bilgi edinmesine katkı sağlayacağını ya da ortaya koyacağı bir performans karşısında kaygılı olmadığını ve elinden gelenin en iyisini yapacağını düşünmesi buna örnek olarak verilebilir. Tepki odaklı duygu düzenlemede ise; yaşanmakta olan duygusal deneyimin çıktısının uzatılması ya da kısaltılması gibi fizyolojik ve duygusal tepkinin değiştirilmesi söz konusudur. Tepki odaklı duygu düzenlemede deneyimsel, (5) davranışsal veya fizyolojik tepkilerin modülasyonu yer almaktadır. Kişinin yaşadığı olumsuz duygularla yiyecek, sigara ve alkol ile baş etmeye çalışması buna örnek olarak verilebilir (Gross, 2014). Süreç modeli içerisinde iki farklı duygu düzenleme stratejisi kullanılmaktadır. Bunlar yeniden değerlendirme ve bastırma. Yeniden düzenleme ile duygu oluşturan bir olayın bilişsel olarak yeniden değerlendirmesidir. Bilişsel değişim söz konusu olduğu için öncül odaklı duygu düzenleme stratejisidir. Bastırma bireyin devam etmekte olan duygu ifade davranışını engellemesidir. Davranış çıktıları üzerinde durması nedeniyle tepki odaklı duygu düzenleme stratejinde yer almaktadır (Gross, 1998b).

Şekil 8. Duygu Üretme Süreci Modeli (Gross, 1998b).

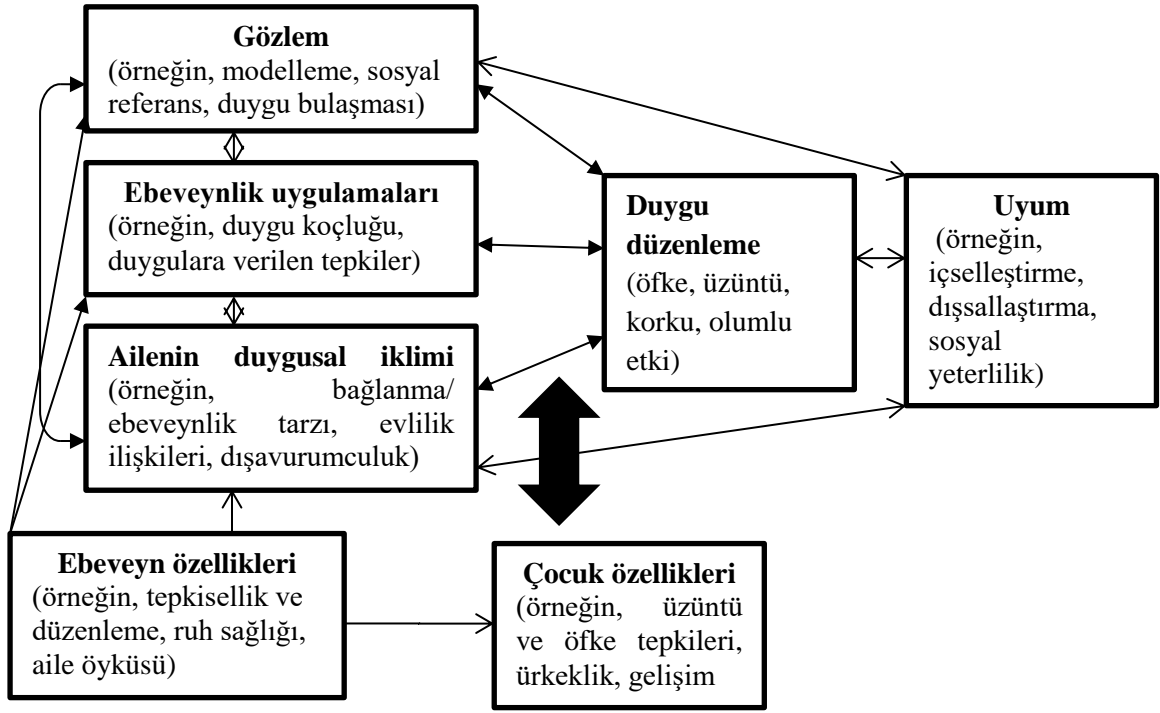
Bir başka yaklaşıma göre ise duygu düzenlemede farkındalığa dayalı stratejiler ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşım bastırma yerine yeniden değerlendirme stratejilerinin kullanımının işlevselliğini vurgulamaktadır. Bilişsel yeniden değerlendirme ile duygusal fenomenlerin (duygu ve düşünce) içsel olarak düzenlenerek yapılandırılması söz konusudur. Bu düzenleme, olayların kişiye hissettirdiği duyguları ve boyutlarını değiştirmektedir. Sonucunda kişinin olayları ve durumları daha kabul edilebilir algılaması sağlanmakta ve işlevselliği etkilenmektedir (Chambers, Gullone ve Allen, 2009).

Duygu düzenleme sosyal hayat içinde var olan kişinin iş yaşamı, ilişkileri ve iç dünyasındaki işlevselliği ve ruh sağlığının temel noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Gross ve Muñoz, 1995). Duygu düzenleme bağlama uygun davranışın başlatılması, organize edilmesi, sürdürülmesini ve duygu ile eylemler arasında bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Mekanizma, fonksiyon ve süreç bileşenleri ile kişinin olumsuz duyguların etkilerinden korunmasını sağlamaktadır (Cicchetti, Ackerman ve Izard, 1995). Bu nedenle bağlamın gerektirdikleri ile duygu kalıpları arasındaki süregelen bir ilişkidir. Belli koşullar altında bu kalıpların bozulması ve bağlam ile kişinin duygu kalıplarının uyuşmaması duygu düzenleme güçlüğü olarak tanımlanmaktadır. Bu güçlük kişinin sosyal işlevselliğinde kesintiye yol açabilir ve sonucunda duyguların deneyimini ve ifadesini zorlaştırarak duygu kalıplarında bozulmalara yol açmaktadır. Kişinin algı ve anlayışındaki bozulma ise patolojik sorunlar ile karakterize olmaktadır (Cole, Michel ve Teti, 1994).

2.3.1. Duygu düzenleme güçlüğü ve ebeveyn kabul-reddi

Duygu düzenleme, çocuğun dünyaya gelmesi ile ilk gözlemlendiği kişiler ve yaşadığı kişilerarası deneyimi oluşturan yapıda, ailede başlamaktadır. Bu yapı içerisinde ebeveyn ve çocuğun özellikleri, gözlem, ebeveynlik pratikleri, ailenin duygusal iklimi yer almaktadır. Çocuğun, ebeveynlerini modellemesi ya da duygusal bulaşma yolu ile sosyal referans alması gözlemlerini oluşturmaktadır. Ebeveynin gösterdiği duygusal tepkiler, duygu koçluğu ise ebeveynlik pratikleri arasında yer almaktadır. Bağlanma/ebeveynlik stilleri, dışavurumculuk, evlilik ilişkileri ise ailenin duygusal iklimini meydana getirmektedir. Ebeveynin aile öyküsü, tepkiselliği ya da düzenlemesi, ruhsal sağlığı ebeveynin özelliklerini oluşturmada ve aile yapısında bulunan tüm dinamikleri dolayısıyla çocuğu da etkileyen ana unsur olarak yer almaktadır. Bunun neticesinde öfke, üzüntü, tepkisellik,

koru gibi geliştirilen duygulanımlar ise çocuğun özelliklerini inşa etmekte ve duygu düzenlenmesinde belirleyici olmaktadır. Tüm bu yapının sonucunda öfke, üzüntü, korku ya da olumlu etkilerin yani duyguların düzenlenmesi yer almaktadır. Duygu düzenleme; içselleştirme, dışsallaştırma ve sosyal yeterlilik alanlarında kişinin uyumunu etkilemekte ve bundan etkilenmektedir (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).

Şekil 9. Ailenin Çocukların Duygularını Düzenleme ve Uyumu Üzerindeki Etkisinin Üçlü Modeli (Morris, Silk, Steinberg, Myers ve Robinson, 2007).

Ebeveynin duyguları ve çocuğun duyguları arasında gerçekleşmekte olan ve birbirini etkileyen bu döngü çocuğun ve ebeveynin davranışları ve sonucunda da çocuğun ve ebeveynin duygu düzenlenmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Nörofizyolojik, amigdala, prefrontal korteks aktivasyonu, hipotalamik-hipofiz-adrenokortikal sistem olmak üzere biyolojik ve ebeveyn sosyalleştirmesi gibi çevresel etmenlerin etkisi ile devinim kazanan bu döngünün sosyal yetkinlik ve içselleştirme/dışsallaştırma bozuklukları gibi psikopatolojik çıktıları olmaktadır. Tedavi yaklaşımlarında ise çocuk katılımı yanı sıra ebeveyn katılımı ve sosyal bağlam değişkenleri ön plana çıkmaktadır (Zeman, Cassano, Perry-Parrish ve Stegall, 2006). Bu durum bize ebeveynin çocuk ile kurduğu ilişki ve ebeveynlik yaklaşımlarının önemini göstermektedir.

Chang, Schwartz, Dodge ve McBride-Chang (2003) yaptığı araştırmada sert ebeveynlik modelinin çocuklarda duygu düzenleme ve saldırganlık ile ilişkisini incelemiştir. Üç yüz yirmi beş çocuğun katıldığı araştırmada hem anne hem de babanın sert ebeveynlik tutumunun çocuklarda saldırganlık düzeyi ile pozitif anlamlı ilişkisi olduğu görölmektedir. Babaların erkek çocuklarına daha sert davrandığı ve erkek çocuklarının saldırganlık ve duygu düzenleme güçlüğü puanlarının da daha yüksek olduğu diğer bulgular arasındadır. Araştırma sonucuna göre ise hem anne hem babanın sert ebeveynliğinin çocuklarda duygu düzenleme güçlüğünü arttırdığı, çocuklarda duygu düzenleme güçlüğünün ise saldırganlığı etkilediği görölmektedir.

Bu konuda başka bir araştırmada ise ailenin dışavurumu ve ebeveynin duygusal koçluğu ile çocuklarda duygu düzenleme ve saldırganlık incelenmiştir. Yüz yirmi çocuğun katıldığı çalışma sonuçlarına göre duygu düzenleme ile negatif aile dışavurumu ve saldırganlık arasında negatif, ebeveyn kabulü arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Yapısal eşitlik modellemesine göre ise duygu düzenlemenin ailenin negatif dışavurumu ve kabulü ile saldırganlık arasında aracılık rolü üstlendiği görölmektedir (Ramsden ve Hubbard, 2002). Bu durum ailenin duygusal yaklaşımlarının çocuğun duygusal dışavurumunda önemli rol oynadığını göstermektedir.

Pektaş (2015) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyi arasında duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü incelemiştir. Üç yüz elli iki kişinin katıldığı bu araştırma sonuçlarına göre ebeveyn reddi ile depresif belirtiler ve sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda ise katılımcılarda hem anne hem baba reddinin depresif belirtiler ve sürekli kaygı düzeyi arasında duygu düzenleme güçlüğünün farklı alt boyutlarında aracılık ve kısmi aracılık rolü üstlendiği görölmektedir. Bu da erken dönemde ebeveyn ile kurulan ilişkinin kişinin duyguları anlama, düzenleme, kontrol etme gibi becerileri gösterme konusunda güçlükler yaşayarak depresyon ve kaygı gibi duygusal güçlükler ile baş başa kalmasına yol açmaktadır.

Ebeveyn kabul-reddi ve duygu düzenleme güçlüğünün birlikte ele alındığı bir başka çalışmada ise İnce (2020) bu yapıya psikolojik belirtiler ve reddedilme duyarlılığını eklemiştir. Dört yüz beş üniversite öğrencisinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme güçlüğü ile anne reddi, baba reddi, psikolojik belirtiler ve reddedilme duyarlılığı arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda hem

anne hem de baba reddinin diğer değişkenleri anlamlı bir biçime yordadığı ve psikolojik belirtiler arasında reddedilme duyarlılığı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün kısmi aracılık ettiği görülmektedir.

2.3.2. Duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler

Duyguların yeri ve önemi kişilerarası ilişkilerde yadsınamaz bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Kişinin kurduğu ilişkilerde gösterdiği duyarlılık, prososyal eğilimler ve sosyal-duygusal yeterliliği duygu düzenleme becerisi ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla kişinin, kişilerarası ilişkilerde uyumluluğu artmaktadır. Duygular üzerinde sağlanan bu beceri aynı zamanda sosyal eğilimler ve kişilik özelliklerinden etkilenmektedir (Lopes, Salovey, Côté, Beers ve Petty, 2005). Bu konuda yapılan pek çok araştırma çocukluk deneyimlerine vurgu yapmaktadır.

Cloitre, Miranda, Stovall-McClough ve Han (2005) tarafından çocukluk döneminde cinsel ya da fiziksel istismara uğramanın kişilerarası problemler ve duygu düzenleme işlevselliğinde yaşanan sorunlar açısından incelenmiştir. Travma sonrası stres bozukluğu yaşayan, yaşları 21 ile 65 arasında değişen 164 kadının katıldığı araştırma sonuçlarına göre negatif duygu düzenlemenin kişilerarası problemler için güçlü bir yordayıcı olduğu görülmektedir. İki yüz yetmiş altı kadın üniversite öğrencisi ile çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilgili yapılan bir başka çalışmada ise duygusal istismar ve depresif semptomlar arasındaki ilişkide kişilerarası problemler ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracılık rolü üstlendiği görülmektedir (Christ ve diğ., 2019). Bu da bize çocukluk dönemi deneyimlerin önemini göstermektedir.

Wei, Vogel, Ku ve Zakalik (2005) tarafından yapılan çalışmada bağlanma (bağlanma kaygısı, bağlanmaktan kaçınma) ile olumsuz duygu durum ve kişilerarası problemler arasında duygu düzenlemenin (duygusal kopma, duygusal tepkisellik) aracı rolü incelenmektedir. İki yüz yirmi dokuz üniversite öğrencisinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre duygusal kopma ve duygusal tepkiselliğin kişilerarası problemlerin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Gruhn ve Compas (2020) tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında çocukluk çağı örselenme yaşantıları ve duygu düzenleme güçlüğü ile baş etme konularını incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen 35 araştırma sonucuna göre çocukluk çağı ihmal ve istismarı ile duygu düzenleme arasında negatif, duygusal bastırma, kaçınma ve duygusal ifade ve

duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çocukluk çağı deneyimleri, duygu düzenleme stratejilerinde belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu konuda yapılan bazı çalışmalar ise duygu düzenleme güçlüğüne psikopatoloji ile beraber ele almıştır. Buna örnek olarak bir araştırmada borderline kişilik bozukluğu belirtili şiddeti ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğüne aracı rolü incelenmiştir. Yüz yirmi dört yetişkinin katıldığı araştırmada duygu düzenleme güçlüğüne bu ilişkide aracılık ettiği görülmektedir. Araştırmada duygu düzenleme güçlüğü ile kişilerarası problemlerin alt boyutları olan tutarsızlık, saldırganlık, hassasiyet, asosyallik ve sosyal onay gereksinimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Her, Rosenthal, Geiger ve Erikson, 2013). Euler ve diğ. (2019) yaptığı çalışmada borderline kişilik bozukluğunda zihinselleştirme, duygu düzenleme ve dürtüsellik aracılığı ile kişilerarası problemleri incelemiştir. İki yüz on kişinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme güçlüğüne kişilerarası problemleri anlamlı bir şekilde yordadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca zihinselleştirme ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkide de aracılık ettiği görülmektedir.

Pollock, McCabe, Southard ve Zeigler-Hill (2016) tarafından patolojik kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmaya 579 üniversitesi öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucuna göre duygu düzenleme güçlüğüne alt boyutları ile olumsuz duygulanım, kopukluk, antagonizm, kontrolsüzlük, psikotizm arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar patolojik kişilik özellikleri ve duygu düzenleme güçlüğü ile yaşanabilecek kişilerarası problemlere dikkat çekmektedir.

Kişilerarası işlev bozuklukları ve duygu düzenleme güçlüğüne yeme bozuklukları açısından incelendiği bir başka çalışmaya ise yaşları 18 ile 29 arasında değişmekte olan 734 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme güçlüğü kadınlarda amaçlar, erkelerde ise dürtüsellik ve farkındalık alt boyutlarında farklılaşmaktadır. Ayrıca duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemlerin yeme bozuklukları ile anlamlı ve pozitif ilişkisi olduğu da görülmektedir (Ambwani, Slane, Thomas, Hopwood ve Grilo, 2014).

2.4. Kişilerarası Problemler

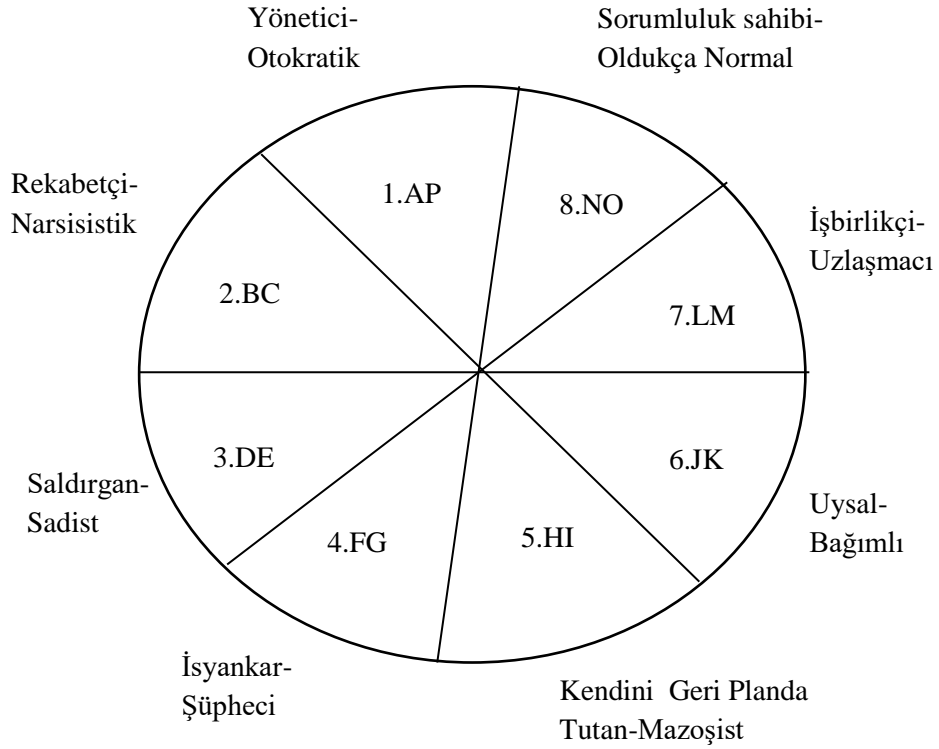
Geçmişten günümüze literatürü incelediğimizde kişiliğin kaynakları farklı temellere dayandırıldığı görülmektedir. Sullivan, kişiliği, kişiyi karakterize eden ve kişilerarası ilişkilerde tekrar eden kalıplaşmış örüntüler olarak tanımlamaktadır. İnsanların yaptığı ya da söylediğin pek çok şey kişilerarasıdır. Sullivan'a göre kişiliğin itici gücü kaygıdan kaçınmaktır. Bir insanı anlamak onun kaygıyı önlemek ya da azaltmak için kullandığı yaklaşımları bilmekten geçmektedir. Çünkü; kişilerarası süreçler, potansiyeller ve kaygı uyandıran duygular farkındalıktan uzak tutulan ve gizli kalan kısımlardır. Horney, Fromm ve Sullivan'a göre kaygı kişilerarası bir fenomendir. Kişinin motivasyonu bu kişilerarası gerilimi azaltmaktır. Bu kaygının azaltılması, daha az kaygı yaşanması ve kaygının önlenmesi ile mümkündür. Kişilik organizasyonu; uyum, esneklik, denge, uygun, doğru ve dengeli kişilerarası ilişkilerin örüntüsünden meydana gelmektedir. Başka bir insanla ilgili bilinçli, açık, etik ya da sembolik tüm davranışlar gerçek ya da hayali fark etmeksizin iki kişi arasındadır. Bir insanın diğerine hakaret etmesi gibi davranışlar kişilerarası olarak ifade edilirken aynı zamanda bir insanın canayakın olduğunun düşünülmesi ya da bir insan ile sarılmayı hayal etmek gibi durumlar da kişilerarasıdır. Kişinin bu davranış yönü kişilik organizasyonunda önemli bir yer tutmaktadır. Özetle; kişilerarası davranışlar, algılar, semboller, istedik ya da istedik olmayan eylemlerin tümünün bir bileşenidir. Kişilerarası problemler teorisi ortaya çıktığı dönemin teorik yaklaşımlarının ortak ürünüdür (Leary, 2004).

2.4.1. Kişilerarası döngüsel modeller

2.4.1.1. Leary'nin kişilerarası döngüsel modeli

Leary (2004) kişilerarası davranışları 1957 yılında döngüsel mekanizma üzerinde 8 bölüm ve 16 başlığa ayırarak incelemiştir. Harflerin döngüsel dizilimi ile isimlendirilen bu yapıyı mekanizma ya da refleksler olarak isimlendirmiştir. Bu yapıdaki başlıkları incelediğimizde Leary'nin döngüsel modelinde tanımlanan sekiz kişilik özelliği; 1.AP yönetici-otokratik, 2.BC rekabetçi-narsistik, 3.DE saldırgan-sadist, 4.FG isyankar-şüpheli, 5.HI kendini geri planda tutan-mazoşist, 6.JK uysal-bağımlı, 7.LM işbirlikçi-uzlaşmacı, 8.NO sorumluluk sahibi-oldukça normal, şeklinde kategorize edilmiştir. Döngü kişinin başkalarına gösterdiği davranışlar yanı sıra başkalarında uyandırdığı davranışları da

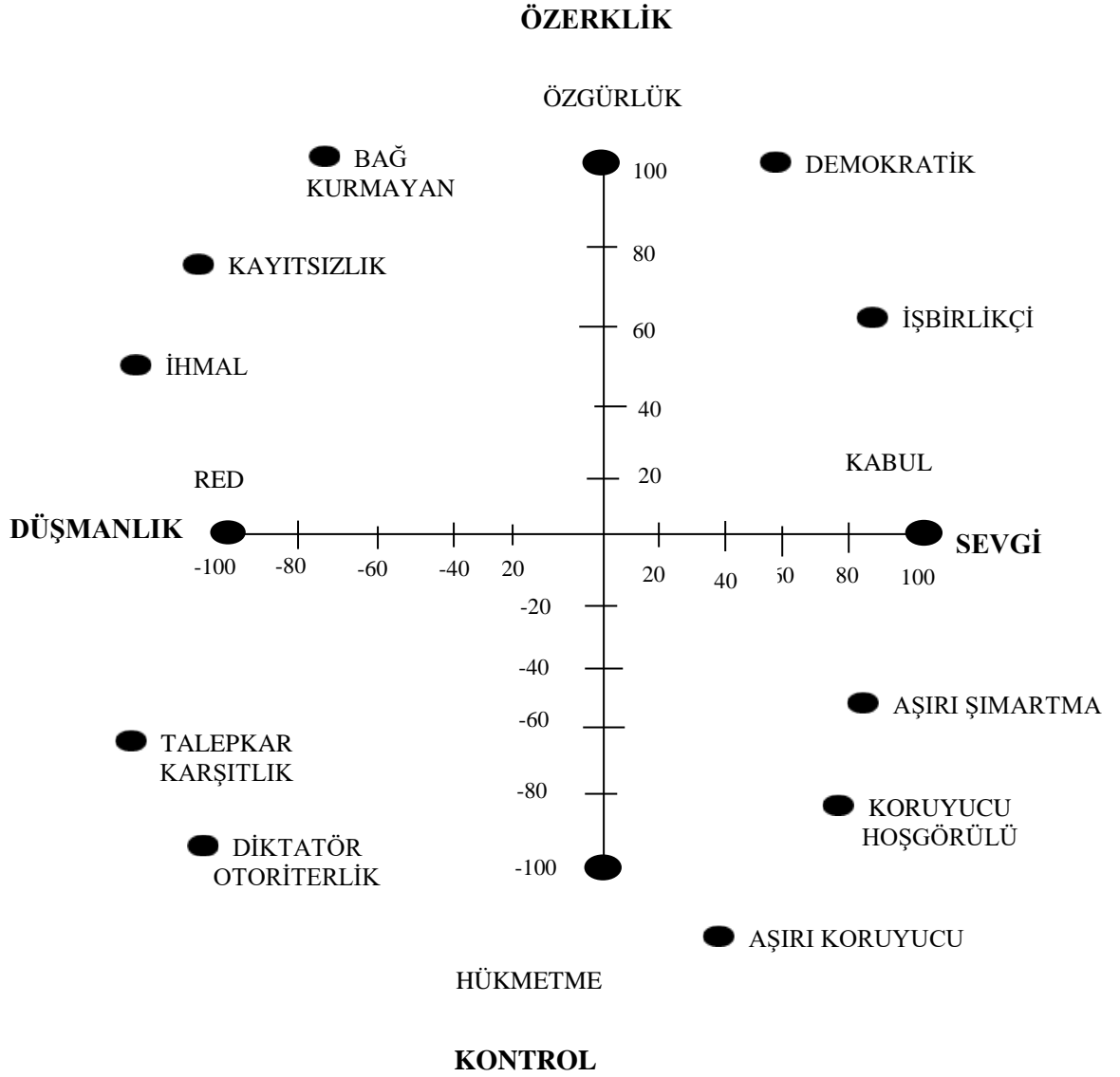
yansıtmaktadır. Örneğin; işbirlikçi birinin güven uyandırması gibi. Bu da bize kişilerarası ilişkilerde çift yönlü etkileşimi göstermektedir.

Şekil 10. Kişilerarası Davranışların Sınıflandırılması (Leary, 2004).

2.4.1.2. Schaefer'in anne davranışları için döngüsel modeli

Schaefer (1959) annenin davranışlarını sistematik bir biçimde ortaya koymak amacıyla Guttman'ın 1954 yılında üzerinde çalıştığı döngüsel modelini temel alarak anne çocuk arasındaki duygusal ve sosyal etkileşimi bir yapı ile ortaya koymuştur. Bu yapı sevgi-düşmanlık ve özerklik-kontrol olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Modelde annenin sevgi göstermesi kabul, düşmanlığı red, özerklik özgürlük, kontrol hükmetme ile tanımlanmaktadır. Bu dört uç nokta arasında kalan bölümler ise arasında kaldığı iki boyuta uygun sıfatlar ile nitelendirilmektedir. Annenin demokratik ve işbirlikçi tutumu özerklik ve kabul arasında, aşırı şımartma, koruyucu hoşgörölü ve aşırı koruyucu sevgi ve kontrol arasında, talepkar karşıtlık ve diktatör otoriterlik düşmanlık ve kontrol arasında, ihmal, kayıtsızlık, bağ kurmayan ise red ve özerklik arasında yer almaktadır.

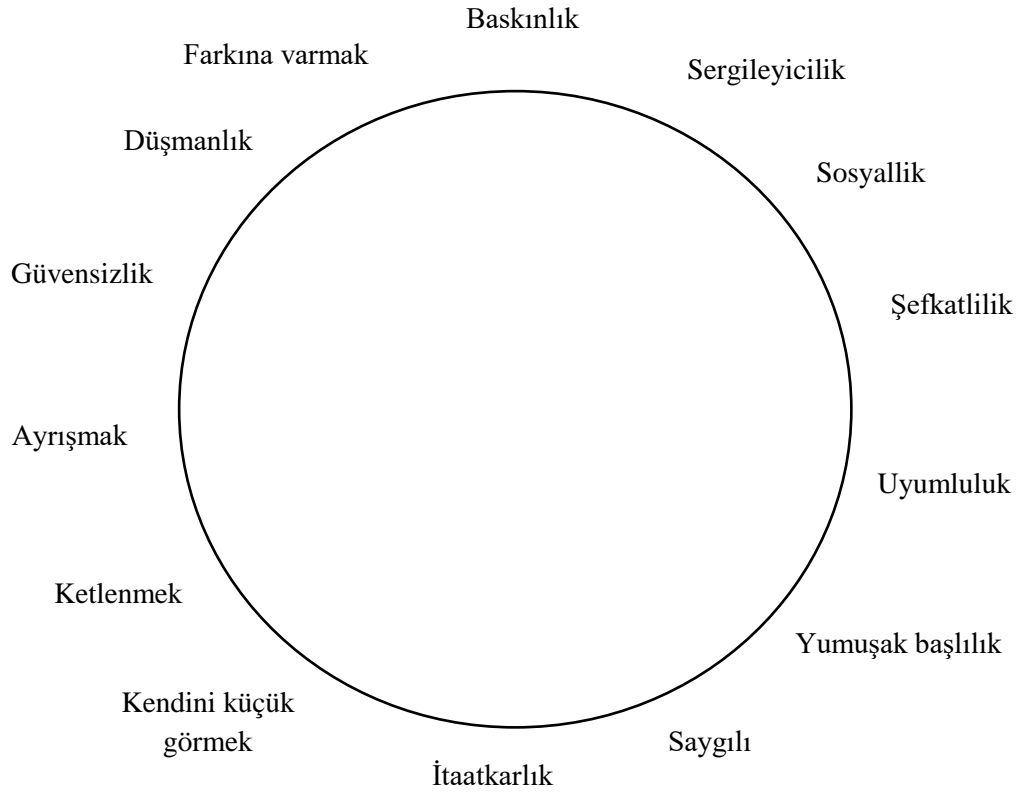

Şekil 11. Annenin Davranışlarının Kavramsal Döngüsü Kuramı (Schaefer, 1959).

2.4.1.3. Lorr ve McNair'in kişilerarası daire modeli

Lorr ve McNair (1963) kişilerarası etkileşimi literatürde yer alan döngüsel modelleri genişletmek ve ilerletmek amacıyla 13 başlık ile ele almıştır. Bu bağlamda psikologlar kişilerarası problemleri, kişiliğin dinamiklerini ortaya koyan duygu, tutum ve davranış kalıplarını içeren 171 maddeden oluşan Kişilerarası Davranış Ölçeği ile ortaya koymuştur. Sonuç olarak 13 başlığın 9'u dairesel düzlemde ele alınmıştır. Ele alınan maddeler klinik ortamda incelenerek test edilmiştir. Gözlemlere 265 terapist ve 523 hasta katılmıştır. Revize edilen ölçeğin ikinci versiyonu oluşturulmuştur. Ölçeğin üçüncü versiyonu için ise 115 terapist ve 525 hastadan oluşan üçüncü örneklem ile çalışılmıştır. Daha sonra bu

model ile ilgili yaptıkları çalışma ile ortaya çıkan döngüsel yapıyı klinik ve klinik olmayan ortamlarda, elde edilen bulguların analizleri sonucunda 160 ifade ve 14 başlık ile güncellenmiştir. Bu kategoriler; baskınlık, farkına varmak, düşmanlık, güvensizlik, ayırışma, ketlenme, kendini küçük görme, itaatkarlık, saygılı, yumuşak başlılık, uyumluluk, şefkatlilik, sosyallik, sergileyiciliktir. (1) Baskınlık; patronluk ve ilişkili durumları temsil eder. Ortamda sorumluluk almak ön plandadır. (2) Farkına varmak; diğerlerinden üstün olma çabası ve rekabet ile karakterize olmaktadır. (3) Düşmanlık; diğerleri ile alay etme, küçümseme ve saldırganca mizahın kullanımınıdır. (4) Güvensiz; diğer insanlara her zaman şüphe ile yaklaşarak kuşku göstermektir (5) Ayırışma; kişisel anlamda iş arkadaşları ile yakınlık kurmaktan uzak durmak, komşuluk ilişkisi gibi sosyal bağlardan kaçınmaktır. (6) Ketlenme; başka insanların onu herhangi bir durum üzerinde çalışırken gördüğünde rahatsızlık ve gerginlik duymaktır. (7) Kendini küçük görme; herhangi bir olayda hemen kendini suçlamak ve yeteneklerine güvenmemektir. (8) İtaatkarlık; hakkını savunmaktan kaçınmak, geri çekilmektir. Başkalarının kötü muamelesine ses çıkarmamaktır. (9) Saygılı; ast-üst ilişkisinden doğan itaate dayalı olarak otoriteyi desteklemektir. (10) Yumuşak başlılık; arkadaş çevresi kolaylıkla edinmek ve hızla uyumkurmaktır. (11) Uyumluluk; çevresi için kendisini geri plana atarak onları duygusal anlamda beslemeye ağırlık vermektir. (12) Şefkatlilik; insanlara yakınlık ve sevgiye dayalı davranışlar göstermektir. (13) Sosyallik; kalabalık bir çevreye sahip olmak ve onlarla etkileşimde olmaktır. (14) Sergileyici; bir topluluk içinde anlatarak, paylaşarak ya da sunarak dikkatleri sürekli üzerinde tutmaya çalışmaktır (Lorr ve McNair, 1965).

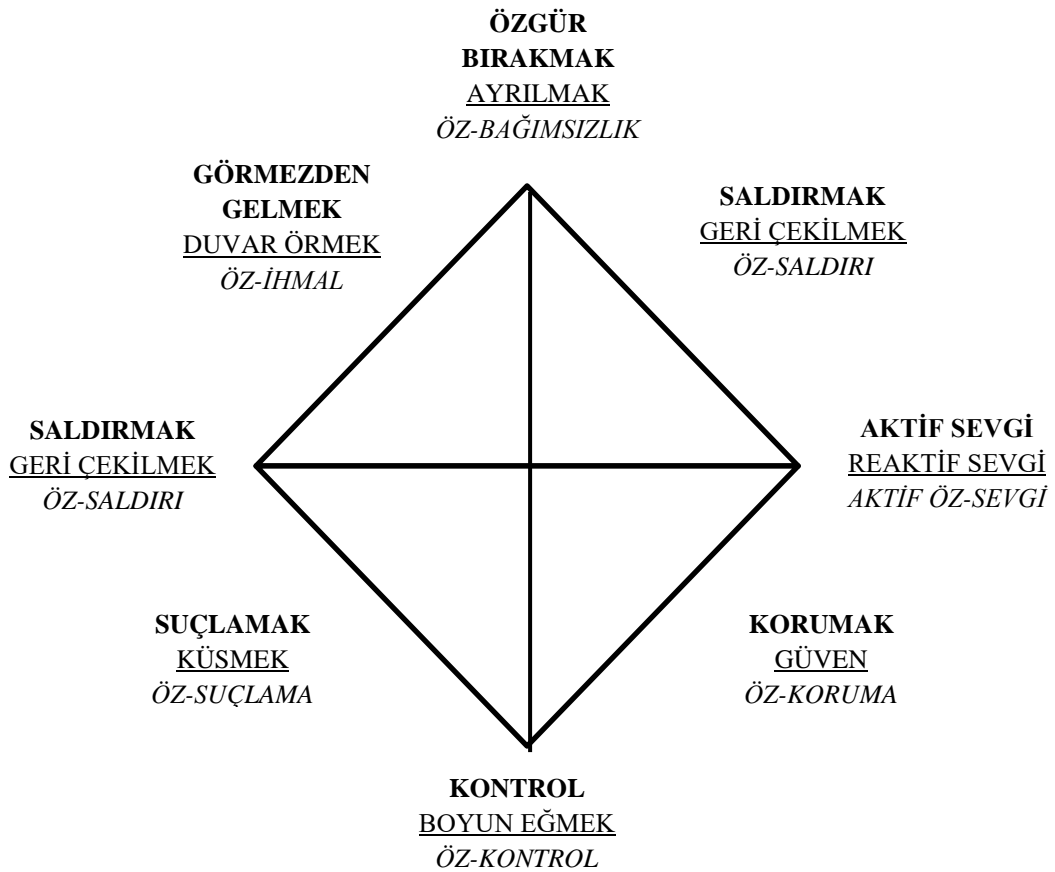

Şekil 12 Kişilerarası Daire Modeli (Lorr ve McNair, 1965).

2.4.1.4. Benjamin'in sosyal davranışların yapısal analizi

Benjamin (1974) klinik bağlamda davranışların alt yapısını kapsamlı bir biçimde ortaya koymak amacıyla özellikle Schaefer ve Leary'nin geliştirdiği modellerden de yararlanarak davranışlar, karşıtları, tamalayıcılar ve panzehirler adını verdiği, ilişki ve karşılıklı bağımlılık olarak iki eksen üzerine sosyal davranışlar yapısını inşa etmiştir. Terapistin adeta bir astronomun gökyüzündeki yıldızları inceleyerek ilişkiler kurması gibi klinik bağlamda gözle görülenin ötesinde kişilerarası yapıları ortaya koyması amacıyla oluşturulmuştur. Terapi sürecinde kişilerarası etkileşim ve intrapsişik yapı hakkında psikanalitik, psikodinamik ve bilişsel davranışçı terapi yaklaşımları ile beraber bireysel pskiterapinin yanı sıra aile, evlilik gibi grup odaklı çalışmalarda da kullanılmıştır. Model sevgi, karışıklık, düşmanlık ve farklılaşma kutuplarından oluşmaktadır. Kutupla arasında kalan bölümler ise en yakın iki kutbun bileşiminden oluşmaktadır. Döngüsel sistem ile gösterilen bu yapıda 180⁰ tanımlar arası zıtlığı ifade eder. Suçlamanın tam tersi onaylamak olması gibi. Modelde yer alan kalın yazılar diğer insanlardan algılanan davranışları, altı çizgili yazılar diğerlerine gösterilen davranışları, italik yazılar ise benliğe yönelik davranışlar hakkında bilgi vermektedir. Her üç tanımdan olan bu yapı kendi içinde birbirini

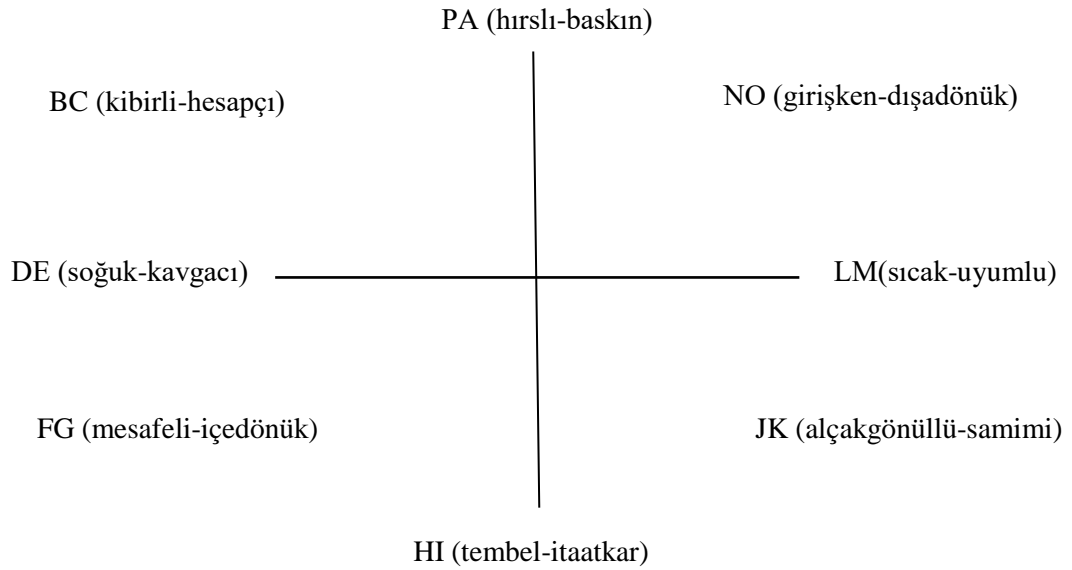
de tamamlamaktadır. Korumak, güven, kendini korumak gibi. Bu bağlamda Mary örneği ele alınmıştır. Mary suçlamak, saldırmak ve görmezden gelmek davranış örüntülerini kullanmaktadır. Yapılan görüşmeler ile annesinin ona karşı suçlamaları ile kendisini suçlaması, annesinin görmezden gelmesi ile kendisini ihmal etmesi, annesinin saldırması ile kendisine saldırganca olan davranış kalıplarının örtüşmesi onun annesinin davranışlarını içselleştirdiği göstermektedir. Ele alınan vakada Mary'nin intihar girişimi ve eşiyle yaşadığı problemler ile değersizlik hissi ile benlik algısının zayıfladığını göstermektedir. Terapistin gösterdiği yetkin ve sıcak tutum koruma davranışını geliştirmiştir. Bu şekilde öz-kontrol ve öz-bakım kazanmıştır. Model genellikle çocukluk döneminde ebeveyn ya da bakımını üstlenen kişinin davranışlarının özdeşleşme, yineleme ve içyansıtımı ile oluşmaktadır. Terapi süreci ile işbirliği kurularak kişinin davranış kalıplarının belirlenmesi, nereden geldiğinin ortaya çıkarılması, ortadan kaldırılması ve yenilerinin öğrenebilmesi amaçlanmaktadır (Benjamin, 2002).

Şekil 13. Kişilerarası Davranışın Yapısal Analizi (Benjamin, 1996, aktaran Benjamin 2002).

2.4.1.5. Wiggins'in kişilerarası döngüsel modeli

Wiggins (1979) öncelikle kişilerarası değişkenleri iki boyutlu düzlem ile 8 başlık altında toplayarak döngüsel bir model üzerinde ele almıştır. Bu başlıklar; (PA) hırslı-baskın, (BC) kibirli-hesapçı, (DE) soğuk-kavgacı, (FG) mesafeli-içedönük, (HI) tembel-itaatkar, (JK) alçakgönüllü-samimi, (LM) sıcak-uyumlu, (NO) girişken-dışadönüktür. Daha sonra yaptığı toplam 640 katılımcı dört örneklemden oluşan çalışma neticesinde kişilerarası sıfatları 128 maddelik 16 başlık altında toplayarak daha kapsamlı bir hale getirmiştir. Her harfin bir sıfatı temsil ettiği bu başlıklar; hırslı, baskın, kibirli, hesapçı, soğuk, kavgacı, mesafeli, içedönük, tembel, itaatkar, alçakgönüllü, samimi, sıcak, uyumlu, girişken ve dışadönüktür. Ayrıca araştırma sonuçlarında ele aldığı cinsiyet farklılıklarına göre; erkekler kendilerini hırslı-baskın, kibirli-hesapçı, soğuk-kavgacı ve mesafeli-içe dönük olarak tanımlarken, kadınların ise tembel-itaatkar, alçakgönüllü-samimi, sıcak-uyumlu ve girişken-dışadönük olarak daha fazla tanımlamaktadırlar. Bu da bize toplumsal cinsiyet rollerinin kişilik ve kişilerarası problemler üzerinde derin izleri olabileceğini düşündürmektedir.

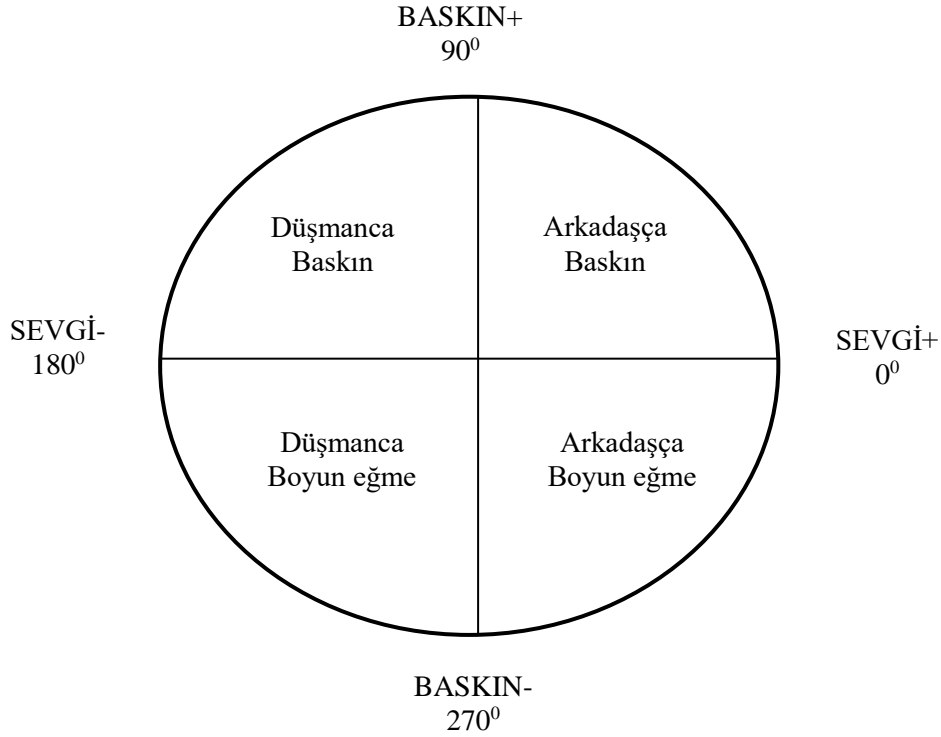
Şekil 14. Wiggins'in Kişilerarası Modeli (1979).

Alden, Wiggins ve Pincus (1990) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde kişilerarası ilişkileri inceleyerek Horowitz, Rosenberg, Baer, Ureño ve Villaseñor (1988) tarafından ortaya konulan Kişilerarası Döngüsel Modeli'ni Wiggins, Trapnell ve Phillips (1988) tarafından meydana getirilen Kişilerarası Sıfatlar Ölçeği ile karşılaştırarak üzerinde değerlendirmiştir. Üç farklı örneklemden toplam 974 kişinin katıldığı araştırma sonuçlarına

göre PA (baskınlık) ile kendine güvenen-dominantlık, BC (kinci) ile kibirli-hesapçı, DE (soğukluk) ile soğuk-sevgisini gösteremeyen, FG (sosyal çekinik) mesafeli-içedönük, HI (girişken olmama) özgüvensiz-itaatkar, JK (kendini feda eden) alçakgönüllü-samimi, LM (aşırı uyumlu) sıcak-uyumlu, NO (müdahaleci) girişken-dışadönük arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Baskınlığa karşı girişken olmama ve soğukluğa karşı aşırı uyumluluk kutupları olmak üzere iki boyutlu bu yapı kişilerarası eğilimlerin ve işlevsel olmayan kişilerarası problemlerin ya da yatkınlıkların belirlenmesinde kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

2.4.1.6. Gurtman'ın kişilerarası döngüsel modeli

Gurtman (1995) Alden, Wiggins ve Pincus'un yaptığı çalışmaların üzerine kişilerarası problemleri genel, sevgi ve baskınlık olmak üzere üç faktör altında toplayarak ele almıştır. Bu konuda çalışmalarını sürdürerek kişilerarası problemler döngüsel modeli dört çeyrek bölümden oluşan geometrik yapı ile ortaya koymuştur. Bu yapı zıt olarak konumlandırılmış arkadaşça ve düşmanca olmak üzere iki kutuptan oluşmaktadır. Bu iki kutba göre toplamda 360⁰'lik dört çeyrek şu şekildedir: arkadaşça-baskınlık (0⁰-90⁰), düşmanca-baskınlık (90⁰-180⁰), düşmanca-boyun eğme (180⁰-270⁰) ve arkadaşça-boyun eğmedir (270⁰-360⁰). (1) Arkadaşça-baskınlık; kişilerarası ilişkilerde fazla sorumluluk alma, beğenilme ve onaylanma gereksinimi ve diğerlerini değiştirmeye çalışmak için fazla çaba harcamak ile tanımlanmaktadır. (2) Düşmanca-baskınlık; başkalarını saldırgan bir biçimde kontrol etmeye çalışmak, eleştirmek, tartışmak, otorite ile problemler yaşamak ve empati kurmak, destek ya da ilgi göstermek ve diğerleri ile bağ kurmakta güçlükler olarak ifade edilmektedir. (3) Düşmanca-boyun eğme; kişisel ilişkiler ve yakınlık kurmak, başkalarının yanında rahat hissetmekte güçlük yaşanmaktadır. Gruplara katılmak, kendini tanıtmak gibi sosyal beceriler ve özgüven gerektiren alanlarda sorunlar görülmektedir. (3) Arkadaşça-boyun eğme; başkalarına hayır demek, öfkelenmek, sınır koymak, rekabet etmek konusunda güçlük yaşanmaktadır. Kişinin, kolay ikna edilmesi ve etkilenmesi ile başkaları bu durumu suistimal edebilmektedir. Kişilerarası ilişkilerde diğerlerinin ihtiyaçları ve memnuniyeti önceliğidir (Gurtman, 1996).

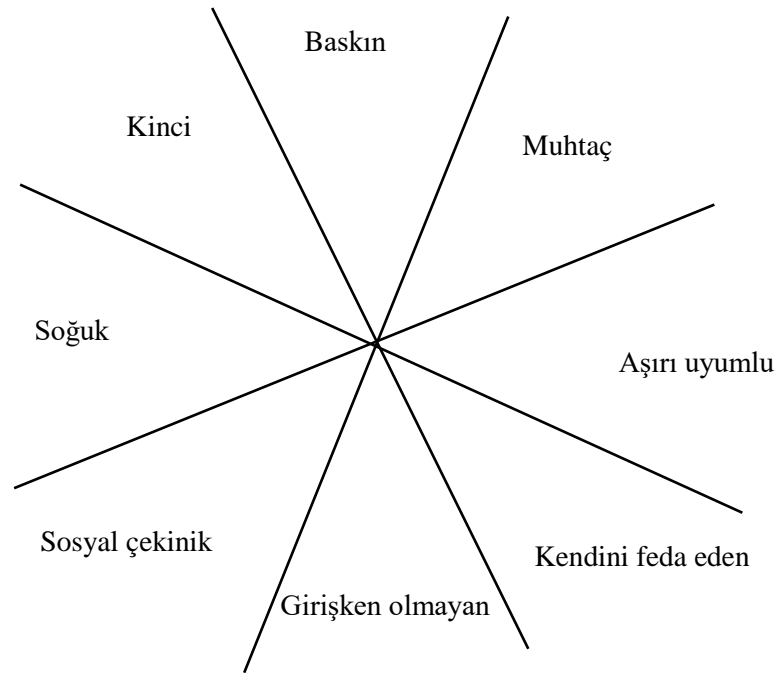
Şekil 15. Kişilerarası Döngüsel Model (Gurtman, 1996).

Bu konuda yapılan, kişilerarası ilişkilerde güven ve güvensizliğin döngüsel model aracılığı ile incelendiği araştırmaya 163 kişi katılmıştır. Kişilerarası ilişkilerde soğukluk, donukluk ve kayıtsızlık anlamına gelen makyavelizmin ve güvenin ele alındığı araştırma sonuçlarına göre kişilerarası problemlerin tüm alt boyutları ile kişilerarası güven arasında negatif ve olumsuz duygulanım arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca yüksek makyavelizm ile özellikle baskınlık, kincilik, soğukluk ve sosyal çekiniklik arasında, düşük kişilerarası güven ile baskınlık, kincilik ve muhtaçlık arasındaki örüntü dikkat çekmektedir (Gurtman, 1992).

2.4.1.7. Horowitz'in kişilerarası döngüsel modeli

Horowitz, Rosenberg, Baer, Ureño ve Villaseñor (1988) Kişilerarası Problemler Ölçeği'nin Belirti Kontrol Listesi ile ilişkisinin ve kişilerarası stres düzeyini klinik bağlamda incelemek amacıyla araştırmalarda bulunmuştur. İlk çalışmada 103 hastadan iki farklı zaman diliminde elde edilen veriler sonucunda sosyallik ile kişilerarası duyarlılık, düşmanlık ile itaatkar, depresyon ile sorumluluk arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İkinci çalışmada ise 51 hasta ile psikoterapiye devam edilerek 10. ve 20.seans sonlarında değerlendirmeler yapılarak veri toplanmıştır. Dinamik psikoterapi

sonucunda kendine güvenmeme/girişken olmama probleminin (%86) yakınlık kurma probleminden (%46) daha fazla çözüme ulaştığı görülmektedir. Daha sonra Horowitz (1996) yaptığı çalışmada kişilerarası problemleri Leary'nin modelini temel alarak terapi bağlamında hastaların yaşadığı güçlükleri tanımlamak amacıyla incelemiştir. Sonuç olarak kişilerarası problemi toplam sekiz temadan oluşan bir döngü ile ifade etmektedir. Bu sekiz tema şu şekildedir: (1) Baskın/ kontrolçülük: Başkalarını değiştirmeye ve kontrol etmeye çalışmak ile beraber manipülatif davranışlara işaret etmektedir. (2) Kinci/ benmerkezcilik: Başkalarına karşı güvensizlik ve şüphe duymaktır. Diğerlerinin ihtiyaçlarını önemsememektir. (3) Soğuk/ mesafelilik: Başka birini sevmekte ya da bu sevgiyi ifade etmekte güçlük çekmektir. Diğerlerine karşı affedici olmak ya da uzun vadeli gelecek planları yapmak gibi duygusal yakınlık kuramamaktır. (4) Sosyal çekiniklik: Sosyal ilişkileri başlatmak, sürdürmek ve duygularını ifade etmek gibi sosyalleşme konusunda yaşanan sorunları kapsamaktadır. (5) Kendine güvenmeme/ girişken olmama: Sosyal rollerde yetki alamamak, kararlı olamamak ya da kendisini ortaya koyamamak olarak tanımlanmaktadır. (6)Aşırı uyumluluk: Başkaları ile ilişkilerde öfke hissetmek ya da bu öfkeyi göstermekten çekinmektir. Başkaları tarafından yönlendirilmeye hazır olmaktır. (7) Kendini feda etme: Başkalarına aşırı cömert olma, yoğun güven duyma, ilgi gösterme ve başkalarının hatalarını görmezden gelmek olarak tanımlanmaktadır. (8) İntusif/ muhtaçlık: Yalnız başına vakit geçirmekte zorlanmak, pasiflik, başkalarının ilgi ve desteği olmadan duramayacağını düşünmektir.

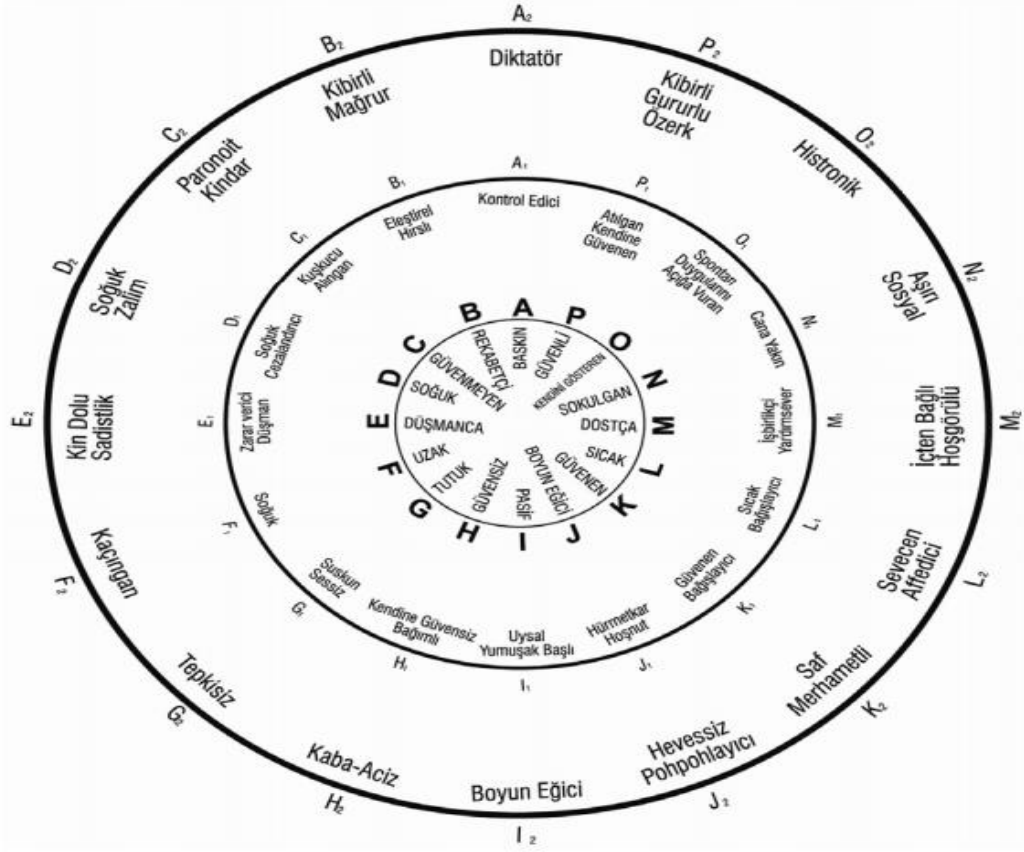

Şekil 16. Horowitz Kişilerarası Döngüsel Modeli (Horowitz, 1996).

Horowitz, Alden, Wiggins ve Pincus (2000) yaptığı çalışmada ise bu döngüsel modeli bu 8 alt boyut sabit kalacak şekilde soğukluk ve kendini feda etme ile baskınlık ve girişken olmama üzere iki eksen üzerinde temsil etmektedir. Bu alt boyutlarda otoriterlik; çok saldırgan olmak, kinici; şüphe ve güvensizlik, soğuk; şefkat ve sempati sorunları, sosyal çekiniklik; sosyal kaygı ve utanma, girişken olmama; zorlayıcı olamamak, kendini feda etme; sürekli başkalarını memnun etmeye çalışmak, intrusif ise uygunsuz biçimde başkalarının ilgisini üzerinde toplamaya çalışmak ile ifade edilmektedir.

2.4.1.8. Kiesler'in kişilerarası daire modeli

Kiesler (1983) kişilerarası davranış alanlarını A-P harfleri ile sıralanan ve 16 alt boyuttan oluşan başı ya da sonu olmayan bir daire ile göstermektedir. Süreklilik taşıyan bu döngüsel dairede her kutup diğer uçtaki davranış ile karşıtlık taşımakta ve negatif ilişki göstermektedir. Daire dikey ve yatay olmak üzere iki temel boyuta dayanmaktadır. Bunlar: kontrol ve yakınlıktır. Kontrol ve yakınlık -4, 0, +4 arasında arkadaşlık ve baskınlık davranış kuvvetleri yayılım göstererek tamamlayıcılık sağlamaktadır. Davranışın hafif ya da aşırı olarak nitelendirilmesi ya da kesin ayırım yapılabilmesi için her segmentin işlemlenmiş ve işlevsel olması gerekmektedir. Bu dairede her kişilerarası davranış tanım ve alt sınıflarında anlamsal belirsizliklere yer verilmeden yeterli detaylandırılma sağlanmıştır. Sonucunda bu iki kutuplu 16 alt boyutlu yapının tek kutbunu ve 8 alt boyutunu detaylandırmak için 350 sıfat ve fiillerden oluşan listeler oluşturulmuştur. Yapı tamamlayıcılık ilkesi ile hareket etmektedir. Örneğin; kontrol boyutunda baskınlık boyutundaki davranışlar karşılığında boyun eğmeyi, boyun eğme davranışı da baskınlık davranışlarını çekmektedir. İlişkisel boyutta ise arkadaşlık arkadaşlığı, düşmanlık da düşmanlığı getirmektedir. Tamamlayıcılık ilkesine göre bir davranışın başlatılma, sürdürülme ya da tepki çekme yoğunluğu karşılığında aynı yoğunlukta davranış ile karşılık bulmaktadır. Aşırı tepkilerin aşırı tepki ile karşılanması gibi.

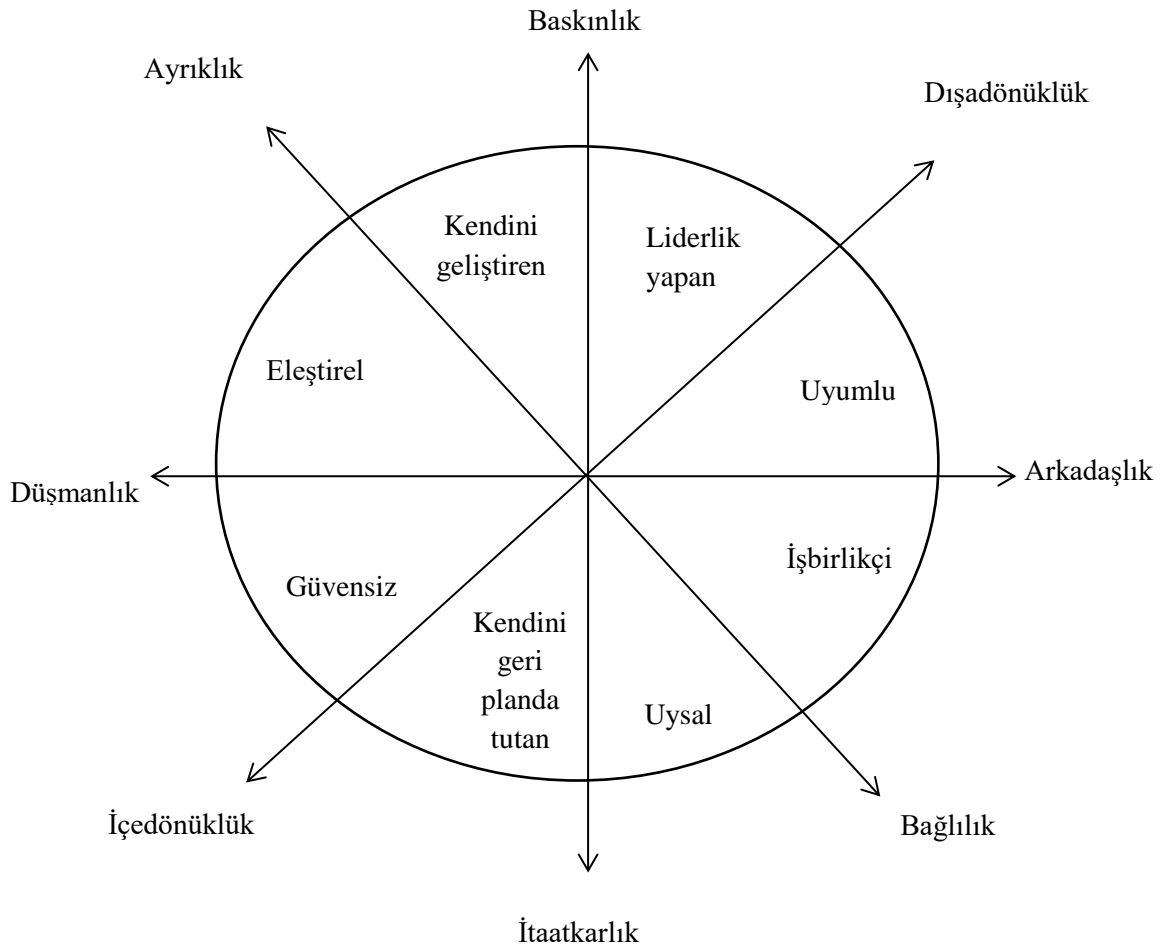

Şekil 17. Kiesler'in 1982 Kişilerarası Daire Modeli (1983).

2.4.1.9. Strong ve Hill'in kişilerarası daire modeli

Strong ve Hill (1986; aktaran Strong ve diğ., 1988) sosyal bağlamadan davranışların altında yatan sebepleri görmek amacıyla davranışları birbirlerini tamamlayan yapılar ve zıtlıklar ile ele almıştır. Baskınlığa karşı itaatkarlık, düşmanlığa karşı arkadaşlık, ayrışmaya karşı bağlılık, dışa dönüklüğe karşı içe dönüklüktür. Kişilerarası ilişkileri iletişimciye dair sözel ya da sözel olmayan 8 farklı senaryoların kategoriler haline getirilmesi ile ele akmaktadır. Bu kategorilerden ilki liderliktir. (1) Liderlik; iletişim yeteneği yüksek, üretken, sorumluluk alan, sosyal ve öncü davranışlar göstermektir. (2) Kendini geliştiren; öz-güven yüksekliği, yeniliğe açıklık ve özerklik olarak nitelendirilmektedir. (3) Eleştirirel; küçümseme, doğrudan ya da dolaylı saldırganlık, sert ve agresif davranışlar ile karakterize olmaktadır. (4) Güvensiz; kırgınlık, kırılmak ile birlikte küserek boyun eğme ile direnç gösterilmesidir. Kişi haksızlığa uğradığını ifade etmektedir. Bu durum suçlama ve isyan ile ortaya çıkmaktadır. (5) Kendini geri planda tutan; kişinin kendisini yetersiz hissederek öz-eleştiri düzeyinin artmasıdır. Çekingenlik ve çaresizlik ile kendisini geri çekme ve ketleme görülmektedir. (6) Uysal; pasiflik ve fazla

uyumlu davranışlar ile kendi görüşlerini sunacak hırsı olmayan ve talepkar bir biçimde saygı sınırlarında iletişimi sürdürmektedir. (7) İşbirlikçi; anlayış, saygı, güvene dayalı, arkadaşça ve uyumlu davranışlar içermektedir. (8) Uyumlu; karşı taraf ile yoğun empati ve destekleyerek besleme davranışları görülmektedir. Bu durum arttıkça bu durum sempatiye dönüşerek cesretlendirme, her şeyi affedecek kadar kendini yüce görme ile hoşgörü, sabır, iltifat durumu da yoğunlaşmaktadır. Bu döngüsel yapıya göre uyumlu ile işbirlikçi, eleştirel ile güvensiz, kendini geliştiren ile kendini geri planda tutan, liderlik ile uysallık birbirini tamamlamakta ve teşvik etmektedir.

Şekil 18. Strong ve Hill'in Kişilerarası Daire Modeli (Strong ve Hill, 1986; aktaran Strong ve diğ., 1988).

2.4.2. Kişilerarası problemler ile ilgili araştırmalar

Kişilerarası problemlerin kişinin sosyal işlevselliğine zarar verdiğini ortaya koyan pek çok araştırma olduğu görülmektedir. Bu konuda kişilerarası problemler ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada değişkenler arasında pozitif anlamlı

ilişki olduğu görülmektedir. Altı yüz yetmiş altı orta okul öğrencisinin katıldığı bu çalışmaya göre kişilerarası problemlerin özellikle kişilerarası duyarlılık, asosyal davranışlar, kendine güvenmeme ile karakterize olduğu belirtilmiştir (Seo, Kang ve Yom, 2009). Bir başka çalışmada ise istifleme bozukluğu olan kişilerde, kişilerarası problemler ve duygusal zekanın incelendiği araştırmada istifleme bozukluğu ile kişilerarası problemler arasında pozitif, duygusal zeka arasında negatif anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Grisham, Steketee ve Frost, 2008).

Hill, Zrull ve Turlington, (1997) tarafından yapılan çalışmada kişilerarası problemler ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Üç yüz elli yedi lisans öğrencisinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre kadınlarda kendisine yönelik mükemmeliyetçilik daha yüksek düzeyde görülürken erkeklerde ise kendisine ve başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik, sosyal öngörülen mükemmeliyetçilik ile kişilerarası problemlerin alt boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca mükemmeliyetçilik ile kadınlarda baskınlık ile beraber, fedakarlık ve kontrolçülük erkeklerde ise kindarlık ve baskınlık arasında pozitif anlamlı ilişkiler görülmüştür.

Kişilerarası problemler ile aleksitimi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmaya 404 klinik hastası ve 157 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre aleksitimi ile soğuk/mesafelilik ve sosyal çekiniklik arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (Vanheule, Desmet, Meganck ve Bogaerts, 2007). Bu bulgu ile paralel nitelikte ve 149 hastanın katılımı ile yapılan bir başka araştırmada da aleksitimi düzeyinin artması ile soğukluk ve sosyal çekiniklik kişilerarası problemlerinin arttığı ortaya konulmuştur (Spitzer, Siebel-Jürges, Barnow, Grabe ve Freyberger, 2005).

Hartmann, Zeeck ve Barrett (2010) kişilerarası problemler ile yeme bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırma sonuçlarına göre; baskınlık dışında kişilerarası işlevlerin tüm alt boyutlar ile yeme bozuklukları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İki yüz sekiz hastanın katıldığı araştırmada anoreksiya ve bulimiya belirtileri olan kişilerde soğukluk ve sosyal çekiniklik kişilerarası problemleri daha sık görülmektedir. Broberg, Hjalms ve Nevonen (2001) tarafından yapılan araştırmada kişilerarası problemler, bağlanma ve yeme bozuklukları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yaşları 18-24 arasında değişen 145 kadın hastanın katıldığı araştırma sonuçlarına göre yeme bozuklukları ile güvensiz bağlanma ve güvensizlik, sosyal belirsizlik, yetişkin hayatı

ile ilgili korkular gibi kişilerarası problemler arasında pozitif anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konulmuştur.

Bağlanma stilleri (kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma) ve intiharla ilişkili davranışlar (intihar girişimi, kendine zarar verme) arasında kişilerarası problemlerin (duyarlılık, çelişki, saldırganlık, sosyal onay gereksinimi, sosyalleşme eksikliği) aracı rolünün incelendiği ve 406 kişinin katıldığı çalışma sonuçlarına göre bağlanma ve intiharla ilişkili davranışlar arasında duyarlılığın aracı rolü üstelendiği görülmektedir. Ayrıca kaygılı bağlanma ile kendine zarar verme arasında saldırganlığın aracı rolü üstelendiği de görülmektedir. Kaygılı bağlanma ile intihar girişimi arasında sosyalleşme eksikliğinin aracı rolü üstlenmesi ise diğer araştırma sonuçları arasındadır (Stepps ve diğ., 2008). Bu konuda klinik popülasyonda yapılan bir başka çalışmaya göre bağlanma stilleri ile kişilerarası problemler incelenmiştir Çalışma sonuçlarına göre kişilerarası problemler ile güvenli bağlanma arasında negatif, korkulu bağlanma arasında pozitif anlamlı ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma ile kişilerarası problemler arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Haggerty, Hilsenroth ve Vala-Stewart, 2009). Bu da bize erken çocukluk deneyimlerinin kişinin yetişkin yaşamındaki önemini göstermektedir.

Huh, Kim, Yu ve Chae (2014) tarafından yapılan çalışmada yoğun anksiyete ve depresyon yaşayan kişilerde çocukluk çağı ruhsal travmaları ve kişilerarası problemler ile ilişkisi incelenmiştir. Yaşları 18 ve 65 arasında değişen 325 hastanın katıldığı araştırma sonuçlarına göre duygusal ihmal ve istismar, cinsel istismar ile kişilerarası problemler arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Özellikle duygusal istismar ile baskın/kontrolcücü, intrusif/muhtaç, duygusal ihmal yaşayanlarda ise baskın/kontrolcü, kendine güvenmeme/girişken olmama, aşırı uyumluluk, kendini feda etme ve intrusif/muhtaç, cinsel istismar ile baskın kontrolcü, aşırı uyumlu, kendini feda etme ve intrusif/muhtaçlık alt boyutları puanları daha yüksek bulunmuştur. Duygusal ve fiziksel travmaların beraber ortaya çıkması ise semptom şiddeti ve kaygı düzeyini yordamaktadır. Bu da bize çocukluk çağı travmalarının kişilerarası ilişkilerde risk faktörü içerisinde yer aldığını göstermektedir.

Kişilerarası problemlerin patolojik nitelikler göstermesi kişilik bozuklukları ile ilişkisini düşündürmektedir (Pincus ve Wiggins, 1990). Bu konuda yapılan bir araştırma narsistik, kaçınan, bağımlı ve obsesif kompulsif kişilik bozuklukları ile kişilerarası

problemler arasında pozitif ilişkiler olduğunu göstermektedir. Özellikle; narsisistik kişilik bozukluğu ile kişilerarası duyarlılık, kişilerarası çelişki, saldırganlık arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Kaçınan kişilik bozukluğu ile kişilerarası duyarlılık ve sosyalleşme eksikliği arasındaki ilişki dikkat çekmektedir. Bağımlı kişilik bozukluğu ile kişilerarası duyarlılık ve sosyal onay gereksinimi arasında pozitif anlamlı ilişki görülürken obsesif kişilik bozukluğunda ise sosyalleşme eksikliği ve kişilerarası çelişki diğer boyutlara oranla daha güçlü bir ilişki ortaya koymaktadır (Pilkonis, Kim, Proietti ve Barkham, 1996). Locke (2000) yaptığı çalışma ile kişilik bozuklukları ve kişilerarası problemleri döngüsel model bağlamında incelemiştir. Araştırma bulgularına göre; bağımlı kişilik bozukluğu ile kendine güvenmeme/girişken olmama, kaçınan kişilik bozukluğu ile sosyal çekiniklik, şizoid ve şizotipal kişilik bozukluğu ile sosyal çekiniklik ve soğukluk, paranoid ve borderline kişilik bozukluğu ile soğukluk ve sosyal çekiniklik ve kinci/benmerkezcilik arasında, antisosyal kişilik bozukluğu ile baskınlık ve soğukluk arasında, narsisistik kişilik bozukluğu ile baskınlık, kinci benmerkezcilik arasında, histriyonik kişilik bozukluğu ile intrusif/muhtaç, kendini feda etme, kompulsif bozukluklar ile sömürülebilirlik arasında pozitif anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Bir başka araştırmaya göre patolojik kişilik özellikleri ile kişilerarası problemler arasındaki ilişki benlik ve akran perspektifinden incelenmiştir. Üç yüz doksan üç lisans öğrencisinin katıldığı araştırmada kendi kendine bildirimlere göre paranoid, şizotipal, borderline, kaçınan, narsisistik, şizoid, obsesif kompulsif, histriyonik, antisosyal ve bağımlı kişilik bozukluğu ile soğukluk, kinci, baskın ve sosyal çekiniklik arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca sosyal çekiniklik, kendine güvenmeme/girişken olmama, baskınlık, aşırı uyumluluk ve kincilik ile kaçınan kişilik bozukluğu arasında pozitif ilişki, narsisizm ve antisosyal kişilik bozuklukları arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. İntrusif/muhtaç, kendini feda etme, aşırı uyumluluk, kendine güvenmeme/girişken olmama ve soğukluk ile histriyonik, bağımlı ve kaçınan kişilik bozuklukları arasında pozitif, şizoid kişilik bozukluğu ile arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Akran bildirimlerine dair bulgulara göre ise; antisosyal ve narsisistik kişilik bozukluğu ile baskınlık, kincilik ve muhtaçlık arasında pozitif, kendine güvenmeme/girişken olmama ve aşırı uyumluluk arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca intrusif/muhtaç, kendini feda etme ve soğukluk sosyal çekiniklik ile şizoid kişilik bozukluğu arasında negatif, histriyonik kişilik bozukluğu arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Obsesif kompulsif kişilik bozukluğu ile kendini feda etme aşırı uyumluluk arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişinin kendisini değerlendirmesi ile akranları tarafından değerlendirilmesi arasındaki bu farklılık kişinin

davranışlarının sosyal bağlamdaki tezahürünün farkında olmamasından kaynaklanmaktadır (Clifton, Turkheimer ve Oltmanns, 2005). Dolayısıyla kendini ve diğerlerini anlama kapasitesi olan zihinselleştirmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Köymen (2019) yaptığı çalışmada narsisizm ile bilişsel duygu düzenleme ve kişilerarası problemlerin ilişkisini psikopatolojik temelde incelemiştir. Yaşları 18-41 arasında değişen 515 genç yetişkinin katılımı ile yapılan araştırma sonuçlarına göre kırılğan narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm ile kişilerarası problemler ve uyumsuz bilişsel duygu düzenleme stratejileri arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca büyüklenmeci narsistlerin ise dominant-kontrolcü ve kinci-benmerkezci alt alanlarında puanlarının kırılğan narsisizm grubuna göre yüksek olduğu da görülmektedir. Akbay (2020) tarafından yapılan çalışmada ise algılanan ebeveyn biçimleri ve kişilerarası problemlerin borderline kişilik bozukluğu inançları üzerindeki yordayıcı rolü incelenmiştir. Yaşları 18-39 arasında değişen 293 genç yetişkinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre algılanan olumsuz ebeveynlik biçimleri (küçümseyici/kusur bulucu ve aşırı koruyucu/ evhamlı, aşırı izin verici/sınırsız, koşullu/başarı odaklı) ve kişilerarası problemler (dominant/kontrolcülük, soğuk/mesafelilik, sosyal çekiniklik ve aşırı uyumluluk) borderline kişilik bozukluğu inançları üzerinde yordayıcı bir rol oynamaktadır. Bu da bize psikopatoloji ve kişilerarası problemlere zemin hazırlayan ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemini göstermektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme gücünün aracı rolünün ele alındığı ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modelleri; değişken ya da değişkenler arasındaki ilişkinin düzeyini neden-sonuç ilişkisi vermeden olduğu şekliyle betimlemeyi ve değişkenlerin ilişkisine dair kuvvet, yön açısından bilgi sağlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk, 2018; Karasar, 2009). Bu şekilde araştırmalarda tek bir gruptan aynı zaman diliminde veri toplanarak iki ya da daha fazla değişkenin değişimlerinin birbirlerine yansımaları incelenmektedir (Creswell, 2017).

Bu araştırmada ebeveyn kabul-reddi (X) bağımsız, kişilerarası problemler (Y) bağımlı, zihinselleştirme (M₁) ve duygu düzenleme gücü (M₂) aracı değişkenler olarak ele alınmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi ile bağımlı (X) değişkenden aracı değişkene ve aracı değişkenden bağımsız (Y) değişkene olmak üzere çoklu bir yapı ile görünen ya da gizli, doğrudan ve dolaylı etkiler incelenmektedir (MacKinnon, Fairchild ve Fritz, 2007). Yol analizinde üç farklı yol ile model ortaya konulmaktadır. İlk c yolu ile sonuç değişkeni olarak görülen bağımlı değişkenin nedenselliğini açıklamak amacıyla bağımsız değişkenin doğrudan etkisinin ortaya konulması gerekmektedir. Bağımsız değişkenin aracı değişken üzerindeki etkisi ise a yolu olarak ifade edilmektedir. Daha sonra aracı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi b yolu ile gösterilmektedir. Bu şekilde bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisi ortaya konulmaktadır (Baron ve Kenny, 1986).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma için pandemi koşulları göz önüne alınarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya katılmak için isteklilik ve genç yetişkin olma (18-35 yaş) kriterlerini karşılayan kişiler araştırma grubuna dahil edilmiştir. Araştırma veri toplama formunun ulaştığı grupları göz önüne aldığımızda, katılımcıların büyük bir kısmının üniversite öğrencileri, öğretmenler ve akademisyenlerden oluştuğu söylenebilir. Araştırmada katılımcılardan hızlı cevap alma, pratik uygulama ve çalışma grubuna kolay ulaşım sağlanması nedeniyle Google form anket yolu ile veriler toplanmıştır. Çalışma, farklı illerde

ikamet etmekte olan 258 kadın ve 105 erkek olmak üzere toplam 363 genç yetişkinin gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kadın	258	%71,1
Erkek	105	%28,9
Yaş		
18-23	175	48,2
24-29	99	27,3
30-35	89	24,5
Medeni Durum		
Evli	90	24,8
Bekar	273	75,2
Eğitim Düzeyi		
İlkokul	3	,8
Ortaokul	4	1,1
Lise	16	4,4
Lisans ve üzeri	340	93,7
İş Durumu		
Çalışmıyor	31	8,5
Çalışıyor	156	43,0
Öğrenci	176	48,5
Ekonomik Durum		
Alt Düzey	61	16,8
Orta Düzey	196	54,0
Üst Düzey	109	29,2
Kardeş Sayısı		
Tek	22	6,1
İki	161	44,4
Üç	103	28,4
Dört	35	9,6
Beş ve üzeri	42	11,6
Doğum Sırası		
İlk	180	49,6
Orta	122	33,6
Son	61	16,8
Kiminle Yaşıyorsunuz		
Aile	185	51,0
Diğer (akraba,yurt,arkadaş vb)	178	49,0
Anne Hayatta/Hayatta değil		
Hayatta	356	98,1
Hayatta değil	7	1,9
Baba Hayatta/Hayatta değil		
Hayatta	327	90,1
Hayatta değil	36	9,9
0-6 yaş döneminde bakım üstlenen kişi		
Anne-Baba(Aile)	319	87,9
Diğer (Aile büyüğü,bakıcı vb.)	44	12,1

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler (Devamı)

Değişken	N	%
Anne-Baba Beraber/Ayrı		
Beraber	265	73,0
Ayrı	98	27,0
Anne-Eğitim Düzeyi		
Okuma-yazma bilmiyor	37	10,2
İlkokul	171	47,1
Ortaokul	32	8,8
Lise	62	17,1
Lisans ve üzeri	61	16,8
Baba-Eğitim Düzeyi		
İlkokul	113	31,1
Ortaokul	55	15,2
Lise	89	24,5
Lisans ve üzeri	106	29,2
Anne-Baba Arasındaki İlişkiyi Nasıl Tanımlarsınız		
İyi	198	54,5
Kötü	165	44,5
Ailenizin Çocukluğunuzdaki Sosyo-Ekonomik Düzeyi		
Alt Düzey	124	34,2
Orta Düzey	166	45,7
Üst Düzey	73	20,1
Ailenizde Psikolojik/Psikiyatrik Rahatsızlığı Olan Biri/Birileri Var mı		
Evet	85	23,4
Hayır	278	76,6
Şu an Herhangi Bir Psikolojik/Psikiyatrik Rahatsızlığınız Var mı?		
Evet	67	18,5
Hayır	296	81,5
Çocukluğunuzda Bir veya Birden Fazla Travmatik Yaşantınız (fiziksel şiddet, cinsel istismar, ebeveyn kaybı vb.) Oldu Mu?		
Evet	190	52,3
Hayır	173	47,7

Tablo 1'e göre katılımcıların 258'i (%71,1) kadın, 105'i (%28,9) erkektir. Yaş değişkenine baktığımızda 18-23 yaş grubu 175 (%48,2), 24-29 yaş grubu 99 (27,3) ve 30-35 yaş grubu 89 kişiden (%24,5) oluşmaktadır. Çalışma grubu medeni durumlarına göre 90 kişi (%24,8) evli, 273 kişi (%75,2) bekarıdır. Çalışma grubundan 3 kişi (%0,8) ilkököl, 4 kişi (%1,1) ortaokul, 16 kişi (%4,4) lise, 340 kişi (%93,7) lisans ve üzeri eğitim durumuna sahiptir. Çalışma grubunda iş durumu değişkenine göre 31 kişi (%8,5) çalışmıyor, 156 kişi (%43,0) çalışıyor, 176 kişi (%48,5) öğrencidir. Çalışma grubunda 61 kişi (%16,8) alt, 196 kişi (%54,0), 109 kişi (%29,2) üst ekonomik düzeydedir. Çalışma grubunda 22 kişi (%6,1) tek çocuk, 161 kişi (%44,4) iki kardeş, 103 kişi (%28,4) üç kardeş, 35 kişi (%9,6) dört kardeş, 42 kişi (%11,6) beş ve üzeri kardeştir. Çalışma grubu doğum sırası değişkenine

göre 180 kişi (%49,6) ilk, 122 kişi (%33,6) orta, 61 kişi (%16,8) son çocuktur. Katılımcılardan 185 kişi (%51,0) ailesi ile 178 kişi (%49,0) diğer (akraba, yurt, arkadaş vb.) ile yaşamaktadır. Katılımcılardan 356 kişinin (%98,1) annesi, 327 kişinin (%90,1) babası hayattayken, 7 kişinin (%1,9) annesi, 36 kişinin (%9,9) babası hayatta değildir. Çalışma grubunda 0-6 yaş bakımı üstlenen kişi değişkenine göre 319 kişinin (%87,9) anne-babası (aile), 44 kişinin (%12,1) diğerdir (aile büyüğü, bakıcı, vb.). Katılımcılardan 265 kişinin (%73) anne-babası birlikte, 98 kişinin (%27) ayrıdır. Çalışma grubunun anne eğitim düzeyi; 37 kişi (%10,2) okuma-yazma bilmiyor, 171 kişi (47,1) ilkokul, 32 kişi (%8,8) ortaokul, 62 kişi (%17,1) lise, 61 kişi (%16,8) lisans ve üzeridir. Çalışma grubunun baba eğitim düzeyi; 113 kişi (31,1) ilkokul, 55 kişi (%15,2) ortaokul, 89 kişi (%24,5) lise, 106 kişi (%29,2) lisans ve üzeridir. Katılımcılardan 198 kişi (%54,5) anne-baba arasındaki ilişkiyi iyi olarak belirtirken 165 kişi (%44,5) kötü olarak belirtmiştir. Katılımcıların çocukluk döneminde ailesinin sosyoekonomik düzeyi değişkenine göre 124 kişinin (%34,2) alt, 166 kişinin (%45,7) orta, 73 kişinin (%20,1) üst düzeydir. Çalışma grubundan 85 kişinin (%23,4) ailesinde psikolojik / psikiyatrik rahatsızlığı varken 278 kişinin (%76,6) yoktur. Katılımcılardan 67 kişinin (%18,5) şuan psikolojik / psikiyatrik rahatsızlığı varken 296 kişinin (%81,5) yoktur. Çalışma grubundan 190 kişi (%52,3) çocukluğunda bir ya da daha fazla travmatik yaşantı (cinsel istismar, fiziksel şiddet, ebeveyn kaybı, doğal afet ve kaza) geçirdiğini belirtirken 173 kişi (%47,7) böyle bir yaşantısı olmadığını belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan form içerisinde katılımcılara ait demografik bilgiler yer almaktadır Bu bilgiler katılımcılara ait; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, ekonomik durum, kardeş sayısı, doğum sırası, kiminle yaşadığı, anne ve babanın hayatta olup olmaması, anne ve babanın eğitim durumları, anne ve babanın birlikte olup olmama durumu, çocuklukta bakımı üstlenen kişi, anne baba arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi, ailenin çocuklukta ekonomik durumu, ailede herhangi bir psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık olup olmaması, kişinin şuan yaşadığı herhangi bir psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık olup olmaması ve çocuklukta yaşanan ebeveyn kaybı, cinsel istismar, fiziksel şiddet, kaza ve doğal afet gibi travmatik deneyimlerin olup olmamasını kapsayan formdur (Ek-1).

3.3.2. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) - Yetişkin Kısa Formu

Kişinin çocukluk dönemine dair ebeveyn/ebeveynleri ile ilgili hatırladıkları ve algıladıkları ebeveyn-çocuk ilişkisinin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek; anne ve baba olmak üzere iki formdan ve sıcaklık/şefkat, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihmal ve ayrışmamış red olarak dört alt boyut ile 24 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların yanıtları 4'lü likert ile derecelendirilmektedir. “Neredeyse her zaman doğru” 4, “bazen doğru” 3, “nadiren doğru” 2 ve “neredeyse hiçbir zaman doğru” 1 puan ile temsil edilmektedir. Sıcaklık/şefkat alt boyutunda puanların yükselmesi kişinin ebeveyn kabul düzeyinin arttığını gösterirken diğer alt boyutlardaki punaların yükselmesi ise algılanan reddedilme düzeyinin arttığını göstermektedir (Rohner, 2005b).

Ölçeğin uyarılama çalışmaları Dedeler, Akün ve Batıgün (2017) tarafından yapılmıştır. Aynı soruların anne ve baba olarak iki formundan oluşan ölçeğin anne formu için 24, baba formu için 24 ve toplam soru sayısı 48'tir. Ölçek; orijinali ile aynı alt boyutlar ile 4 faktörlü bir yapı ortaya koymaktadır. Ölçeğin 1., 3., 9., 12., 13., 17., 19., 22., 24. maddeleri sıcaklık/şefkat alt boyutunda, 4., 6., 10., 14., 18., 20. Maddeler düşmanlık/saldırganlık alt boyutunda, 2., 7., 11., 15., 23. maddeleri kayıtsızlık/ihmal alt boyutunda, 5., 8., 16., 21. maddeler ise ayrışmamış red alt boyutunda yer almaktadır. Ölçekte yer alan sıcaklık alt boyutu ters kodlanarak ölçekten toplam ebeveyn reddi puanı elde edilmektedir. Ölçeğin anne formunun iç tutarlılık katsayısı 0.75 ile 0.92, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0.40 ile 0.83, madde toplam korelasyonu 0.45 ile 0.82 arasında değişmektedir. Baba formunun iç tutarlılık katsayıları 0.85 ile 0.96, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 0.86 ile 0.96 ve madde toplam korelasyonu 0,50 ile 0,92. Arasında değişmektedir. Ayrıca ölçek ile Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (Kapçı ve Küçükler, 2006) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ölçek için yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları anne kabul-red için ,68, sıcaklık/şefkat alt ölçeği için ,67; düşmanlık/saldırganlık alt ölçeği için ise ,67, kayıtsızlık/ihmal alt ölçeği için ,67 ve ayrışmamış red ,67 olarak bulunmuştur. Baba kabul-red ölçeğine baktığımızda ise toplam kabul-red ,69, sıcaklık/şefkat alt ölçeği için ,66; düşmanlık/saldırganlık alt ölçeği için ,67, kayıtsızlık/ihmal alt ölçeği için ,67 ve ayrışmamış red ,68 olarak bulunmuştur. (Ek-2 ve Ek-3).

3.3.3. Zihinselleştirme Ölçeği (ZÖ)

Zihinselleştirme ölçeği; ben, diğerleri ve motivasyon alt boyutları olmak üzere toplam zihinselleştirme düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilerek 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin orijinal formu üniversite öğrencileri ve borderline kişilik bozukluğu olan kişiler olmak üzere iki farklı örneklem incelenerek karşılaştırılmıştır. Analizler sonucunda zihinselleştirme toplam puanı ile beş faktörlü kişilik özelliklerinin nevrotiklik alt boyutu ile negatif, dışadönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk alt boyutları arasında pozitif ilişki olduğu görülürken duygusal zeka, empati ile pozitif ve bağlanma ile arasında negatif anlamlı ilişkiler olduğu da görülmektedir. Ayrıca ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .84, kendilik ve diğerleri alt boyutları .77, motivasyon ise .76'dır. (Dimitrijević, Hanak, Altaras Dimitrijević ve Jolić Marjanović, 2018).

Ölçeğin uyarılma çalışmaları Törenli-Kaya, Alpay, Türkkal-Yenigüç ve Özçürümez-Bilgili (2021) tarafından yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçek formundan üç madde çıkarılarak 25 soruluk son şeklini almıştır. Ölçek; tamamen yanlış, çoğunlukla yanlış, hem doğru hem yanlış, çoğunlukla doğru ve tamamen doğru olmak üzere 5'li Likert tipi ile derecelendirilmektedir. Ölçekte yer alan 4., 24., 13., 1., 7., 16, 27., 9. maddeler zihinselleştirmeye güdülenme alt testi, 12., 10, 5., 3., 20., 2., 6., 23., 25. maddeler ötekiler temelli zihinselleştirme alt testi, 21., 11., 18., 22., 8., 26., 19., 14. maddeler ise kendilik temelli zihinselleştirme alt testi içeriisinde yer almaktadır. Ölçekte 27., 9., 21., 11., 18., 22., 8., 26., 19. ve 14. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplam puanı için 0,84, kendilik alt boyutu için 0,78, ötekiler alt boyutu için 0,80 ve güdülenme alt boyutu için 0,79 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin tüm alt boyutları ile Duygusal Zeka Özelliği Ölçeği-Kısa Formu (Deniz, Özer ve Işık, 2013) arasında pozitif, Borderline Kişilik Envanteri (Aydemir ve diğ., 2006) ile arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için ,70, kendilik alt boyutu ,83 ötekiler ,10 ve güdülenme ,65'tir (Ek-4).

3.3.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ) - Kısa Formu

Ölçek, duygu düzenleme ve buna bağlı değişkenleri ortaya koymak amacıyla 36 maddeden oluşan orijinal formun iki farklı araştırma örnekleminde incelenerek 16 madde olan kısa halini almıştır. İlk çalışma örneklemini psikiyatri hasta kliniğinde terapi gören katılımcılar, ikinci çalışmada ilk örneklemden katılımcılar ile karşılaştırılan dört yüz

seksen iki yetişkinin duygusal ve bilişsel çalışma sistemi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre her iki örneklemin Cronbach alfa katsayısı .92 ile .95 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca her iki grupta duygu düzenleme güçlüğü ile depresyon, anksiyete, stres arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Bjureberg ve diğ., 2016).

Ölçeğin uyarlama çalışmaları Yiğit ve Guzey Yiğit (2017) tarafından yapılmıştır. Toplam 16 maddeden oluşan ölçek; açıklık, amaçlar, dürtü, stratejiler ve kabul etmeme olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte derecelendirmeler; hemen hemen hiç (%0-%10), bazen (% 11- % 35), yaklaşık yarı yarıya (% 36- % 65), çoğu zaman (% 66- % 90), hemen hemen her zaman (% 91- % 100) olmak üzere 5'li Likert tipindedir. Ölçek maddelerinin alt boyutlarına göre dağılımı şu şekildedir: 1. ve 2. madde açıklık, 3., 7. ve 15. madde amaçlar, 4., 8. ve 11. madde dürtü, 5., 6., 12., 14. ve 16. madde stratejiler: 9., 10. ve 13. madde kabul etmemedir. Ölçekte ters kodlanan herhangi bir madde yoktur. Yapılan analizler sonucunda iç tutarlılık katsayısı; genel .94, açıklık .84, amaçlar .84, dürtü .87, stratejiler .87, kabul etmeme .78 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Guttman iki-yarım-test güvenilirliği 0.88 olarak bulunurken, rastgele seçilmiş iki parçası için Cronbach alfa katsayıları ise; .86 ve .88 olarak bulunmuştur. Ayrıca Kısa Semptom Envanteri (Şahin ve Durak, 1994) ile beraber incelendiğinde ise tüm alt boyutlar arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu çalışmada yapılan analizler sonucunda ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı; toplam ,64, açıklık ,68, amaçlar , 67, dürtü .67, stratejiler ,65, kabul etmeme ,66 olarak hesaplanmıştır (Ek-5).

3.3.5. Kişilerarası Problemler Envanteri- Döngüsel Ölçekleri (KPE) Kısa Formu

Ölçek, kişilerarası ilişkilerde sıklıkla kullanılan davranış kalıplarını incelemek amacıyla Alden, Wiggins ve Pincus (1990) tarafından geliştirilmiştir. Kişilerarası eğilimler yakınlık-bakım ve baskınlık-kontrol olmak üzere iki boyutlu döngüsel bir düzlemde ele alınmaktadır. Horowitz, Rosenberg, Baer, Ureño ve Villaseñor (1988) tarafından klinik bağlamda kişilerarası temaları temsil etmek amacıyla oluşturulan 127 soruluk madde havuzu kullanılarak soru sayısı 64'e düşürülmüştür. Yapılan analizler sonucunda elde edilen ölçek ile Wiggins, Trapnell ve Phillips (1988) tarafından geliştirilen Kişilerarası Sıfat Ölçeği'nin alt boyutları arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Horowitz, Alden, Wiggins ve Pincus (2000) ise kişilerarası güçlükleri belirlemek ve klinik görüşmelerde kişilerarası problemleri anlamak, çözmek ve semptomları hafifletebilmek için ölçeğin 32 maddeden oluşan kısa formunu oluşturmuştur.

Akyunus ve Gençöz (2016) tarafından uyarlama çalışmaları yapılan ölçek 32 madde ve 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek kişinin kişilerarası ilişkilerde yapmakta zorlandığı ve çok fazla yaptığı davranışları içermektedir. Ölçek maddelerinin alt boyutlara göre dağılımı şu şekildedir: 22., 25., 28. ve 30. madde baskın/kontrolcülük, 14., 16., 17. ve 18. madde kinci/benmerkezcilik, 10., 11., 13. ve 15. madde soğuk/mesafelilik, 2., 5., 9. ve 19. madde sosyal çekiniklik, 4., 6., 7. ve 12. madde kendine güvenmeme/ girişken olmama, 1., 8., 20. ve 31. madde aşırı uyumluluk, 23., 26., 27. ve 32. madde kendini feda etme, 3., 21., 24. ve 29. madde dalıcı/ talepkarlıktır. Ölçekte ters kodlanan bir madde yoktur. Toplam puan kişinin genel kişilerarası problem düzeyini temsil etmektedir. Ölçeğin 5'li Likert derecelendirilmesinde; hiç değil, biraz, orta derecede, oldukça ve fazlasıyla seçenekleri yer almaktadır. Ölçeğin güvenilirliğine dair yapılan analiz sonucunda; iç tutarlılık katsayısı .86 ve alt ölçekler için Cronbach alfa katsayıları ise 0.66 ve 0.86 arasında değişmektedir. Ayrıca Test-tekrar test tutarlılık katsayısı, toplam .78, Guttman iki-yarım-test güvenilirliği 0.90 ve iki yarım için iç tutarlılık katsayıları 0.74 ve 0.73 olarak bulunmuştur. Ölçek ile Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (Gençöz ve Öncül, 2012), Kısa Semptom Envanteri (Şahin ve Durak, 1994), Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Eker, Arkar ve Yıldız, 2001), Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği (Gençöz, 2000) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu çalışmada yapılan analizler sonucunda ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı toplam ,67'dir. Alt boyutlar ise; baskın/kontrolcülük ,77, kinci/benmerkezcilik ,77, soğuk/mesafelilik ,75, sosyal çekiniklik ,74, kendine güvenmeme/ girişken olmama ,71, aşırı uyumluluk ,73, kendini feda etme ,78, dalıcı/ talepkarlık ,78'tir (Ek-6).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlamadan önce araştırmanın yapılması için Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden Etik Kurul izni alınmıştır. Bu çalışma Marmara Üniversitesi Etik Kurulu'nun 19 Mart 2021 tarih ve 2100082184 sayılı onayı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada analiz edilen veriler, hazırlanan Google Formun 2021 yılı Nisan ve Ekim ayları arasında sosyal medya ve e-mail aracılığı ile duyurulması sonucunda toplanmıştır. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı bilgisi araştırma formunun giriş kısmında yer almaktadır. Katılımcılar bunu onaylayarak soruları yanıtlamaktadır. Ayrıca araştırma formunun giriş kısmında araştırmanın amacı, kime yönelik olduğu, herhangi bir soruları olması durumunda araştırmacıya

ulaşabilecekleri e-mail adresi ve gizlilik ilkesi belirtilmiştir. Gizlilik ilkesi doğrultusunda katılımcıların kimlik bilgileri istenmemiştir (Ek-7).

3.5. Verilerin Analizi

Nicel verilerin çözümlenmesinde SPSS 21 Paket Programı ve MPLUS 6.12 Paket Programı kullanılmıştır. Veri analizine başlamadan önce Yapısal Eşitlik Analizinin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı test edilmiştir. Bunun için, yeterli örneklem büyüklüğü, kayıp değerler, uç değerler, normallik, çok değişkenli normallik ve çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığı incelenmiştir. Veri analizinin gerekli koşulları sağlanmasının ardından yapısal eşitlik modeli analizi Baron ve Kenny (1986)'nin önerdiği adımlar takip edilerek gerçekeştirilmiştir. Değişkenlerin sosyo-demografik özelliklere göre karşılaştırılmasında fark testleri olan bağımsız örneklem t Testi ve ANOVA (tek yönlü varyans analizi) 'dan yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın problem sorularını cevaplamak üzere gerçekleştirilen istatistiksel işlemlere ait bulgular sunulacaktır. Öncelikle ilk aşamada araştırma değişkenlerinin betimsel istatistiklerine ilişkin analiz bulguları paylaşılacaktır. Ardından araştırma değişkenlerinin katılımcıların demografik bilgilerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla bağımsız grup t Testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları tablolar halinde paylaşılacaktır. İkinci aşamada ise araştırmada yer alan temel değişkenlerle ilgili bulgulara yer verilerek son aşamada ise önerilen yapısal modelin test edilmesine ilişkin bulgular paylaşılacaktır.

Tablo 2. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri

Değişkenler	N	Arit.Ortalama	Std.Sapma	Skewness	Kurtosis
Kişilerarası problemler (toplam)	363	81,7493	19,41849	,247	-,203
Zihinselleştirme (toplam)	363	84,0992	5,85705	-,269	,276
Anne kabul/red	363	49,6942	5,25196	,335	1,971
Baba kabul/red	363	48,0964	6,34105	,243	1,242
Duygu Düzenleme Güçlüğü (toplam)	363	46,5399	15,59662	,178	-,815

Tablo 2 incelendiğinde araştırma değişkenlerine ait aritmetik ortalama değerleri, standart sapma ve çarpıklık- basıklık katsayıları görülmektedir. Bachman (2004) çarpıklık ve basıklık katsayılarına ait değerlerin -2 ile +2 arasında yer alması durumunda dağılımın normalliğinden söz edileceğini belirtmektedir. Araştırmadaki değişkenlere ait çarpıklık katsayılarının (Skewness) -,26 ile ,33 arasında yer aldığı, basıklık (Kurtosis) katsayılarının ise -,81 ile 1,97 arasında yer aldığı görülmektedir. Bu durumda tablodaki bulgular dağılımın normallik varsayımını karşıladığını göstermektedir.

4.1. Demografik Değişkenlerle İlgili Bulgular

Tablo 3. Araştırma Değişkenlerinin Medeni Duruma Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	Arit.Ort	Std. Sapma	T	Sd	P
Kişilerarası Problemler	Evli	90	82,8556	20,49805	,62	361	,53
	Bekar	273	81,3846	19,07422			
Zihinselleştirme	Evli	90	84,0333	6,01580	-,12	361	,90
	Bekar	273	84,1209	5,81486			
Anne kabul/red	Evli	90	48,2556	4,50109	-3,03	361	,00
	Bekar	273	50,1685	5,40093			
Baba kabul/red	Evli	90	47,9556	5,84041	-,24	361	,80
	Bekar	273	48,1429	6,50719			
D.D. Güçlüğü	Evli	90	47,8667	16,74542	,93	361	,35
	Bekar	273	46,1026	15,20583			

Tablo 3'te görüldüğü üzere, medeni duruma göre kişilerarası problemler ($t=,62$, $p>.05$), zihinselleştirme ($t=-,12$, $p>.05$), baba kabul/red ($t= -,24$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t =,93$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak anne kabul/red ise medeni duruma göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t= -3,03$, $p<.01$). Bekar katılımcıların anne kabul/red düzeyleri ($\bar{x}=50,16$) evli katılımcılardan ($\bar{x}=48,22$) daha yüksektir.

Tablo 4. Araştırma Değişkenlerinin Mevcut Olan Psikolojik/ Psikiyatrik Rahatsızlığa Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Rahatsızlık	N	Arit.Ort.	Std.Sapma	T	Sd	p
Kişilerarası Problemler	Evet	67	82,8209	17,76780	,50	361	,61
	Hayır	296	81,5068	19,79317			
Zihinselleştirme	Evet	67	83,8277	4,77689	1,86	361	,03
	Hayır	296	85,2985	6,04901			
Anne kabul/red	Evet	67	49,6119	4,68381	-,14	361	,88
	Hayır	296	49,7128	5,37937			
Baba kabul/red	Evet	67	48,1493	5,74787	,07	361	,94
	Hayır	296	48,0845	6,47679			
D.D.Güçlüğü	Evet	67	45,3731	14,51732	-,67	361	,49
	Hayır	296	46,8041	15,84208			

Tablo 4'te görüldüğü üzere, mevcut olan psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığa göre kişilerarası problemler ($t=,50$, $p>.05$), anne kabul/red ($t= -,14$, $p>.05$), baba kabul/red ($t=$

,07, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t= -.67$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir. Zihinselleştirme puan ortalamaları ise psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t=1,86$, $p<.05$). Bu durumda, zihinselleştirme düzeyleri mevcut psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların ($\bar{x}=85,29$) olanlardan ($\bar{x}=83,82$) daha yüksektir.

Tablo 5. Araştırma Değişkenlerinin Çocuklukta Bakım Veren Kişiye Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Bakım Veren	N	Arit.Ort.	Std. Sapma	t	Sd	P
Kişilerarası problemler	anne/baba	319	81,0031	19,49189	1,97	361	,04
	Diğer	44	87,1591	18,18374			
Zihinselleştirme	anne/baba	319	84,1505	6,00178	,44	361	,65
	Diğer	44	83,7273	4,71693			
Anne kabul/red	anne/baba	319	49,5235	5,11551	-1,67	361	,09
	Diğer	44	50,9318	6,07472			
Baba kabul/red	anne/baba	319	48,2038	6,38339	,86	361	,38
	Diğer	44	47,3182	6,03776			
D.D.Güçlüğü	anne/baba	319	46,0752	15,43277	-1,53	361	,12
	Diğer	44	49,9091	16,53160			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, çocuklukta bakım veren kişiye göre, zihinselleştirme ($t=,44$, $p>.05$), anne kabul/red ($t= -1,67$, $p>.05$), baba kabul/red ($t= ,86$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t = -1,53$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir. Öte yandan kişilerarası problemler puan ortalamaları ise çocuklukta bakım veren kişiye göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t= 1,97$, $p<.05$). Bu durumda, katılımcılardan çocuklukta bakımını anne-baba dışındaki diğer kişilerin üstlendiği (büyükanne, bakıcı gibi) katılımcı grubunun kişilerarası problemler puan ortalamaları ($\bar{x}=87,15$) bakımını anne-baba üstlenen katılımcı grubundan ($\bar{x}=81,00$) daha yüksektir.

Tablo 6. Araştırma Değişkenlerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kişilerarası problemler	Gruplar arası	299,609	3	99,870	,263	,852
	Gruplar içi	136202,578	359	379,394		
	Toplam	136502,187	362			
Zihinselleştirme	Gruplar arası	148,665	3	49,555	1,450	,228
	Gruplar içi	12269,765	359	34,178		
	Toplam	12418,430	362			
Anne kabul/red	Gruplar arası	232,399	3	77,466	2,852	,037
	Gruplar içi	9752,658	359	27,166		
	Toplam	9985,058	362			
Baba kabul/red	Gruplar arası	116,453	3	38,818	,965	,409
	Gruplar içi	14439,172	359	40,221		
	Toplam	14555,625	362			
D.D.Güçlüğü	Gruplar arası	630,722	3	210,241	,863	,460
	Gruplar içi	87427,449	359	243,530		
	Toplam	88058,171	362			

Tablo 6'yı incelendiğinde, kişilerarası problemler ($F=,263$, $p>.05$) ,zihinselleştirme ($F=1,450$, $p>.05$),baba kabul/red ($F=,965$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($F=,863$, $p>.05$) katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermemektedir. Diğer değişken olan anne kabul/red ise ($F=2,852$, $p>.05$) katılımcıların baba eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan post hoc testlerinden LSD testi bulguları ise Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşma Kaynağına İlişkin LSD Sonuçları

	N	Arit. Ort.	Standart Sapma		
Anne kabul/red	İlkokul	113	50,54	4,74	Lisans ve üstü İlkokul .00
	Ortaokul	55	49,12	4,91	Lise .04
	Lise	89	50,17	6,40	
	Lisans ve üstü	106	48,66	4,69	

Tablo 7'de görüldüğü üzere, katılımcıların anne kabul/red düzeyleri açısından baba eğitimi lisans ve lisansüstü olanlar ile ilkokul olanlar arasında baba eğitimi ilkokul olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.01$). Bununla birlikte baba eğitimi lisans ve lisansüstü olanlar ile lise olanlar arasında baba eğitimi lise olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Tablo 8. Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların İş Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kişilerarası problemler	Gruplar arası	45,081	2	22,540	,059	,942
	Gruplar içi	136457,106	360	379,048		
	Toplam	136502,187	362			
Zihinselleştirme	Gruplar arası	91,448	2	45,724	1,335	,264
	Gruplar içi	12326,982	360	34,242		
	Toplam	12418,430	362			
Anne kabul/red	Gruplar arası	314,073	2	157,037	5,846	,003
	Gruplar içi	9670,985	360	26,864		
	Toplam	9985,058	362			
Baba kabul/red	Gruplar arası	62,191	2	31,095	,772	,463
	Gruplar içi	14493,434	360	40,260		
	Toplam	14555,625	362			
D.D.Güçlüğü	Gruplar arası	54,602	2	27,301	,112	,894
	Gruplar içi	88003,569	360	244,454		
	Toplam	88058,171	362			

Tablo 8'i incelendiğinde, kişilerarası problemler ($F=,059$, $p>.05$), zihinselleştirme ($F=1,335$, $p>.05$), baba kabul/red ($F=,772$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($F=112$, $p>.05$) katılımcıların iş durumuna göre farklılık göstermemektedir. Ancak anne kabul/red ise ($F=5,846$, $p>.05$) katılımcıların iş durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan post hoc testlerinden LSD testi bulguları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların İş Durumuna Göre Farklılaşma Kaynağına İlişkin LSD Sonuçları

		N	Arit. Ort.	Standart Sapma			
Anne kabul/red	Çalışmıyor	31	47,70	5,59	Öğrenci	Çalışmıyor	.00
	Çalışıyor	156	49,09	4,64		Çalışıyor	.01
	Öğrenci	176	50,57	5,54			

Tablo 9'da görüldüğü üzere, katılımcıların anne kabul/red düzeyleri açısından öğrenci olan katılımcılar ile herhangi bir işte çalışmayan katılımcılar arasında öğrenci olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.01$). Bununla öğrenci olan katılımcılar ile herhangi bir işte çalışanlar arasında da öğrenci olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.01$).

Tablo 10. Araştırma Değişkenlerinin Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kişilerarası problemler	Gruplar arası	1433,142	2	716,571	1,910	,15
	Gruplar içi	135069,045	360	375,192		
	Toplam	136502,187	362			
Zihinselleştirme	Gruplar arası	6,989	2	3,495	,101	,90
	Gruplar içi	12411,441	360	34,476		
	Toplam	12418,430	362			
Anne kabul/red	Gruplar arası	372,152	2	186,076	6,968	,00
	Gruplar içi	9612,906	360	26,703		
	Toplam	9985,058	362			
Baba kabul/red	Gruplar arası	117,115	2	58,557	1,460	,23
	Gruplar içi	14438,510	360	40,107		
	Toplam	14555,625	362			
D.D.Güçlüğü	Gruplar arası	332,690	2	166,345	,683	,50
	Gruplar içi	87725,481	360	243,682		
	Toplam	88058,171	362			

Tablo 10 incelendiğinde, kişilerarası problemler ($F=1,910$, $p>.05$), zihinselleştirme ($F=,101$, $p>.05$), baba kabul/red ($F=1,460$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($F=,683$, $p>.05$) katılımcıların yaş grubuna göre farklılık göstermemektedir. Ancak anne kabul/red ise ($F=6,968$, $p>.05$) katılımcıların yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan post hoc testlerinden LSD testi bulguları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Katılımcıların Yaş Grubuna Göre Farklılaşma Kaynağına İlişkin LSD Sonuçları

	N	Arit. Ort.	Standart Sapma				
Anne kabul/red	18-23	175	50,75	5,65	18-23	24-29	.00
	24-29	99	48,97	4,29		30-35	.00
	30-35	89	48,46	5,05			

Tablo 11’de görüldüğü üzere, katılımcıların anne kabul/red düzeyleri açısından 18 ile 23 yaş grubunda olan katılımcılar ile 24-29 yaş grubunda olanlar arasında 18-23 yaş grubunda olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.01$). Bununla birlikte tabloda görüldüğü üzere 18-23 yaş grubunda olanlar ile 30-35 yaş grubunda olanlar arasında 18-23 yaş grubunda olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.01$).

Tablo 12. Araştırma Değişkenlerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Beraber Ayrı	N	Arit.Ort	Std. Sapma	t	Sd	P
Kişilerarası problemler	Beraber	265	81,7811	19,18010	,05	361	,95
	Ayrı	98	81,6633	20,14941			
Zihinselleştirme	Beraber	265	84,0491	5,90851	-,26	361	,78
	Ayrı	98	49,5585	5,17473			
Anne kabul/red	Beraber	265	48,0792	6,57743	-,80	361	,41
	Ayrı	98	48,1429	5,68413			
Baba kabul/red	Beraber	265	45,6122	15,85022	-,08	361	,93
	Ayrı	98	81,7811	19,18010			
D.D.Güçlüğü	Beraber	265	84,0491	5,90851	,68	361	,49
	Ayrı	98	84,2347	5,74331			

Tablo 12’de görüldüğü üzere, anne baba birliktelik durumuna göre kişilerarası problemler ($t=,05$, $p>.05$), zihinselleştirme ($t=-,26$, $p>.05$), anne kabul/red ($t=-,80$, $p>.05$), baba kabul/red ($t=-,08$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t =,68$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 13. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Arit.Ort	Std. Sapma	t	Sd	P
Kişilerarası Problemler	Kadın	258	82,4302	19,57359	1,04	361	,29
	Erkek	105	80,0762	19,02058			
Zihinselleştirme	Kadın	258	83,9767	5,92228	-,62	361	,53
	Erkek	105	84,4000	5,71031			
Anne kabul/red	Kadın	258	47,7054	6,19954	-,37	361	,70
	Erkek	105	49,0571	6,60831			
Baba kabul/red	Kadın	258	47,4806	15,44016	-1,84	361	,06
	Erkek	105	44,2286	15,81154			
D.D.Güçlüğü	Kadın	258	83,9767	5,92228	1,80	361	,07
	Erkek	105	84,4000	5,71031			

Tablo 13’te görüldüğü üzere, cinsiyete göre kişilerarası problemler ($t=1,04$, $p>.05$), zihinselleştirme ($t=-,62$, $p>.05$), anne kabul/red ($t=-,37$, $p>.05$), baba kabul/red ($t=-1,84$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t =1,80$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 14. Araştırma Değişkenlerinin Anne Baba İlişki Durumunun İyi/ Kötü Olarak Algılanmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	İyi/Kötü	N	Arit.Ort	Std. Sapma	T	Sd	P
Kişilerarası Problemler	İyi	198	81,9697	20,09417	,23	361	,81
	Kötü	165	81,4848	18,63272			
Zihinselleştirme	İyi	198	83,9949	6,03248	-,37	361	,71
	Kötü	165	84,2242	5,65508			
Anne kabul/red	İyi	198	47,9495	6,63382	-,91	361	,36
	Kötü	165	48,2727	5,98613			
Baba kabul/red	İyi	198	46,3394	15,22334	-,48	361	,62
	Kötü	165	81,9697	20,09417			
D.D.Güçlüğü	İyi	198	83,9949	6,03248	,22	361	,82
	Kötü	165	84,2242	5,65508			

Tablo 14’te görüldüğü üzere, anne baba ilişkisini iyi ya da kötü olarak algılamaya göre kişilerarası problemler ($t=,23$, $p>.05$), zihinselleştirme ($t=-,37$, $p>.05$), anne kabul/red ($t=-,91$, $p>.05$), baba kabul/red ($t=-,48$, $p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t =,22$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 15. Araştırma Değişkenlerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kişilerarası problemler	Gruplar arası	1061,147	4	265,287	,701	,59
	Gruplar içi	135441,040	358	378,327		
	Toplam	136502,187	362			
Zihinselleştirme	Gruplar arası	37,313	4	9,328	,270	,89
	Gruplar içi	12381,117	358	34,584		
	Toplam	12418,430	362			
Anne kabul/red	Gruplar arası	11,743	4	2,936	,105	,98
	Gruplar içi	9973,315	358	27,858		
	Toplam	9985,058	362			
Baba kabul/red	Gruplar arası	87,480	4	21,870	,541	,70
	Gruplar içi	14468,145	358	40,414		
	Toplam	14555,625	362			
D.D.Güçlüğü	Gruplar arası	177,553	4	44,388	,181	,94
	Gruplar içi	87880,618	358	245,477		
	Toplam	88058,171	362			

Tablo 15 incelendiğinde, kişilerarası problemler ($F=,701$, $p>.05$), zihinselleştirme ($F=,270$, $p>.05$), anne kabul/red ($F=,98$, $p>.05$), baba kabul/red ($F=,541$, $p>.05$) ve duygu

düzenleme gücölüğü ($F=,181$, $p>.05$) katılımcıların anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 16. Araştırma Değişkenlerinin Ailede Psikolojik /Psikiyatrik Rahatsızlık Olup Olmamasına Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Var Yok	N	Arit.Ort	Std. Sapma	T	Sd	P
Kişilerarası Problemler	Var	85	81,7529	19,12920	,02	361	,99
	Yok	278	81,7482	19,54024			
Zihinselleştirme	Var	85	84,3412	6,04458	,43	361	,66
	Yok	278	84,0252	5,80763			
Anne kabul/red	Var	85	48,0000	6,44574	-,02	361	,98
	Yok	278	48,1259	6,32016			
Baba kabul/red	Var	85	47,3059	15,51038	-,16	361	,87
	Yok	278	46,3058	15,64325			
D.D. Güçölüğü	Var	85	84,3412	6,04458	-,51	361	,60
	Yok	278	84,0252	5,80763			

Tablo 16’da görölüdüğü üzere, ailede psikolojik /psikiyatrik rahatsızlık olup olmamasına göre kişilerarası problemler ($t=,02$, $p>.05$), zihinselleştirme ($t=,43$, $p>.05$), anne kabul/red ($t= -,02$, $p>.05$), baba kabul/red ($t= -,16$, $p>.05$) ve duygu düzenleme gücölüğü ($t= -,51$, $p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tablo 17. Araştırma Değişkenlerinin Çocuklukta Travmatik Yaşam Olayı Yaşayıp Yaşamamaya Göre Farklılaşmasına İlişkin t Testi Sonuçları

	Var Yok	N	Arit.Ort	Std. Sapma	T	Sd	P
Kişilerarası Problemler	Var	190	82,6947	19,43682	,97	361	,33
	Yok	173	80,7110	19,40144			
Zihinselleştirme	Var	190	83,7895	6,03060	-1,05	361	,29
	Yok	173	84,4393	5,65820			
Anne kabul/red	Var	190	48,2000	6,13964	,04	361	,96
	Yok	173	47,9827	6,57114			
Baba kabul/red	Var	190	47,2789	16,34454	,32	361	,74
	Yok	173	45,7283	14,73610			
D.D. Güçölüğü	Var	190	83,7895	6,03060	,94	361	,34
	Yok	173	84,4393	5,65820			

Tablo 17’de görüldüğü üzere, çocuklukta travmatik yaşam olayı olup olmamasına göre kişilerarası problemler ($t=,97, p>.05$), zihinselleştirme ($t=-1,05, p>.05$), anne kabul/red ($t=,04, p>.05$), baba kabul/red ($t=,32, p>.05$) ve duygu düzenleme güçlüğü ($t=,94, p>.05$) anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2. Temel Değişkenlerle İlgili Bulgular

Tablo 18. Değişkenler Arasındaki İlişkilere Ait Korelasyon Katsayıları

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Kişilerarası Problemler	1	-.20**	.62**	.09**	.17**
2.Zihinselleştirme		1	-.04**	-.20**	-.23**
3.Anne Kabul/Red			1	.37**	.13**
4.Baba Kabul/Red				1	.09*
5.Duygu Düzenleme Güçlüğü					1

** $p<.01$, * $p<.05$

4.3.Yapısal Eşitlik Modeli Analizinden Elde Edilen Bulgular

Modelde aracılık etkisinin incelenmesinde Baron ve Kenny’ ye göre (1986) aracı değişkene ait olması gereken koşullar referans alınmıştır. Baron ve Kenny’ ye göre (1986) bir değişkenin aracı değişken şartını yerine getirebilmesi için dört özelliği yerine getirmesi gerekmektedir.

1. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır.
2. Bağımsız değişkenin aracı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır.
3. Aracı değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır.

4. Aracı değişken ile bağımsız değişken beraber analize katıldığında bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişki anlamsızlaşmalı veya bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinde azalma görülmelidir.

Bu koşulların sınanması adına öncelikle anne ve baba kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki yapısal ilişkiler incelenmiş; ardından aracı değişkenler duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirme analize dahil edilerek model test edilmiştir. Aracı değişkenler olan duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirme ilk olarak modele ayrı ayrı dahil edilerek aracılık rolleri incelenmiştir. Ardından ise bu iki değişkenin birlikte çoklu aracılık etkisi test edilmiştir. Modelin hipotezleri şunlardır:

- H1= Anne kabul/red ve baba kabul/red kişilerarası problemleri anlamlı düzeyde yordamaktadır.

- H2= Anne kabul/red duygu düzenleme güçlüğü değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

- H3= Duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası problemler değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

- H4= Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolü bulunmaktadır.

- H5= Anne kabul/red zihinselleştirme değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

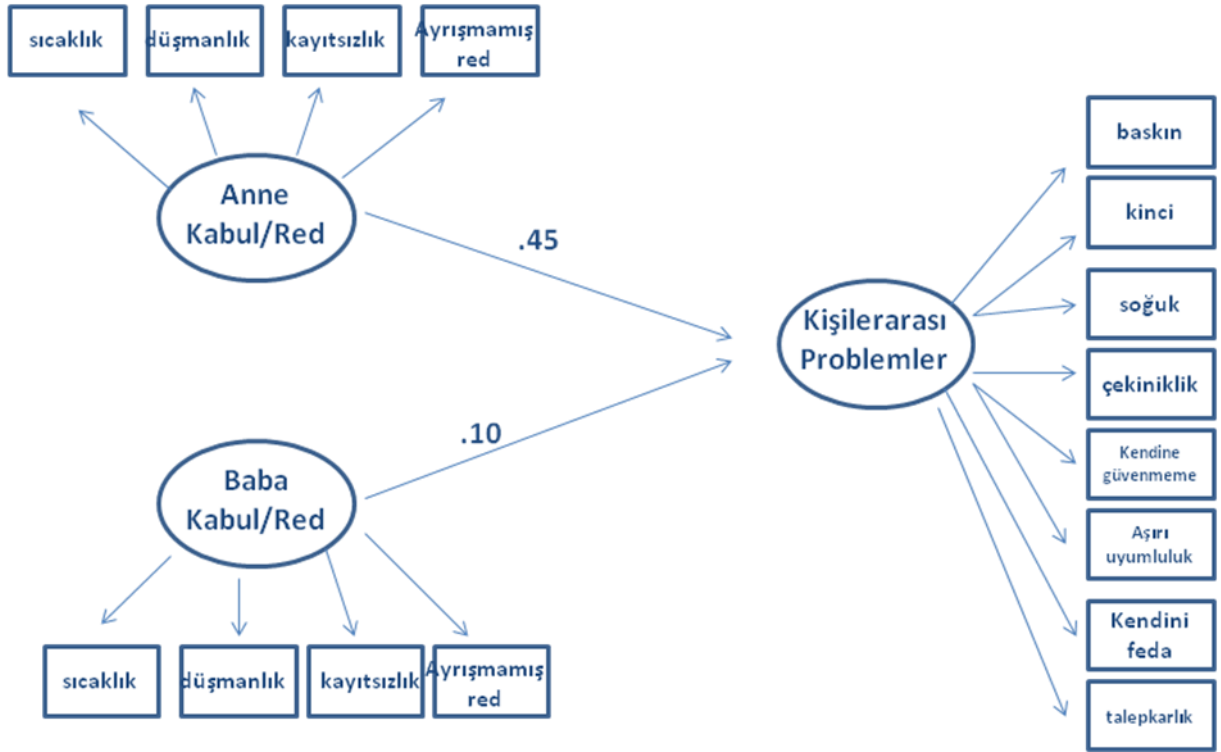
- H6= Zihinselleştirme kişilerarası problemler değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

- H7= Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme değişkeninin aracı rolü bulunmaktadır.

- H8= Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirmenin çoklu aracı rolü bulunmaktadır.

H1= Anne kabul/red ve baba kabul/red kişilerarası problemleri anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Birinci hipotezin bulguları Şekil 19’da gösterilmektedir.

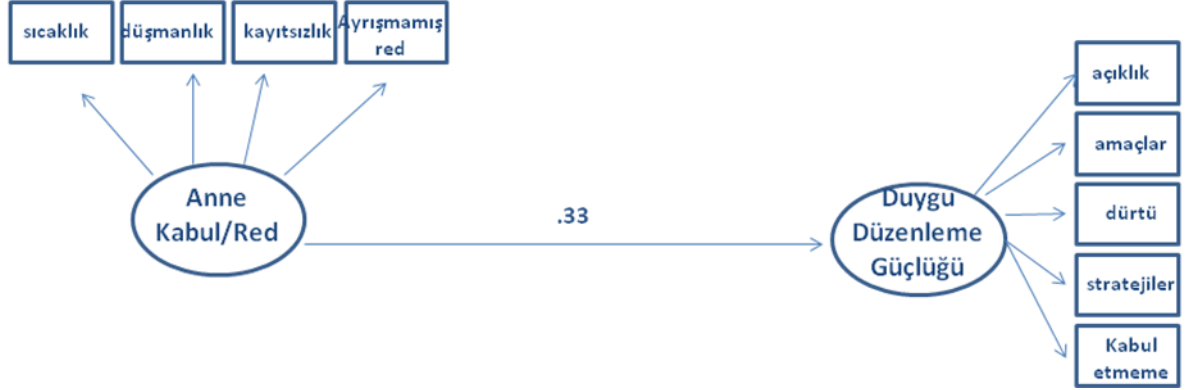

Şekil 19. Anne Kabul/Red ve Baba Kabul/Red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli

Anne kabul/red kişilerarası problemleri ($\beta=.45$; $t=-2,84$; $p<.01$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Baba kabul/red ise kişilerarası problemleri ($\beta=.10$; $t=0,80$; $p>.05$) anlamlı bir şekilde yordamamaktadır. (Şekil 1). Modele ilişkin Ki-kare $\chi^2 = 30.188$, $sd = 91$, $p = .00$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı incelendiğinde ($\chi^2/sd = 3,3$) 5 değerinin altında olması iyi uyuma işaret etmektedir. Yapısal modele ait uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde $RMSEA = .07$ $SRMR = .07$, $TLI = .90$ ve $CFI = .92$ değerlerini aldığı görülmektedir. Bu değerler kurulan modelin uyum iyiliği kriterlerini karşıladığını göstermektedir. Baron ve Kenny (1986)’e göre aracılığın test edilmesi için öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olması gerekmektedir. Bağımsız değişken olan baba kabul/reddin kişilerarası ilişkileri anlamlı bir şekilde yordamaması nedeniyle yapısal modelin sonraki aracılık analizi adımlarında bağımsız değişken olarak sadece anne kabul/red ile istatistiksel işlemler gerçekleştirilmiştir.

H2= Anne kabul/red duygu düzenleme güçlüğü değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

İkinci hipotezin bulguları Şekil 20’de gösterilmektedir.

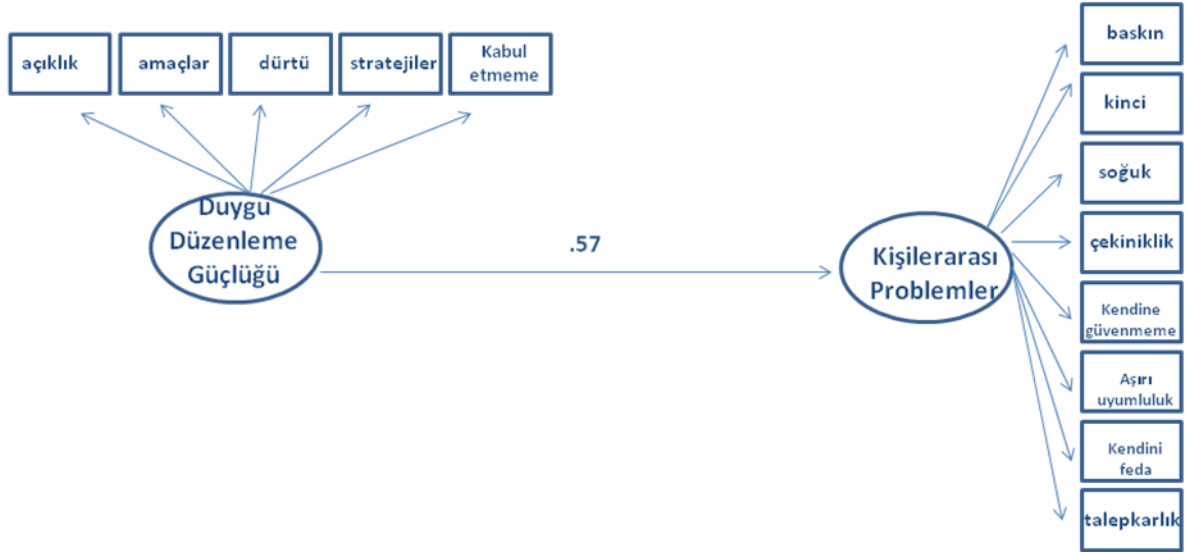

Şekil 20. Anne Kabul/Red ve Duygu Düzenleme Güçlüğü Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli

Anne kabul/red duygu düzenleme güçlüğü ($\beta=.33$; $t=-2,62$; $p<.01$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır (Şekil 20).

H3= Duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası problemler değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Üçüncü hipotezin bulguları Şekil 21’de gösterilmektedir.

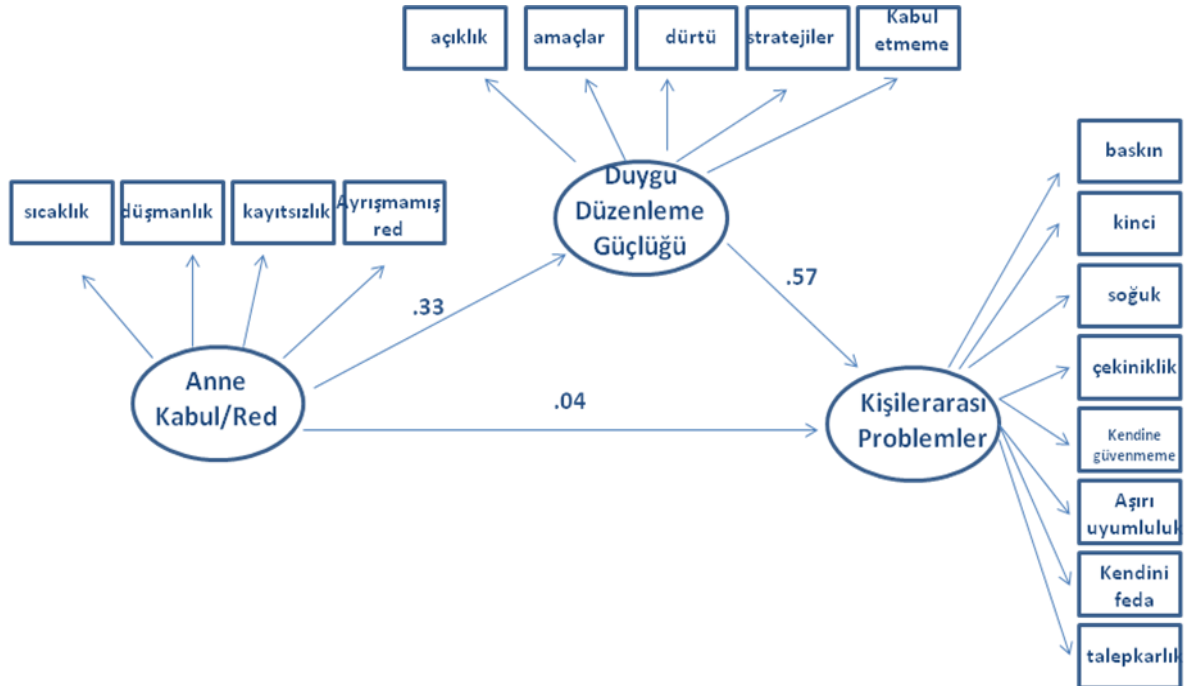

Şekil 21. Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası İlişkiler Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli

Duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası problemleri ($\beta=.57$; $t=12,31$; $p<.01$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır. (Şekil 21).

H4= Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü değişkeninin aracı rolü bulunmaktadır.

Dördüncü hipotezin bulguları Şekil 22’de gösterilmektedir.

Şekil 22. Anne Kabul/Red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü Değişkeninin Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Yapısal Eşitlik Modeli

Modelde görüldüğü üzere anne kabul/reddin kişilerarası problemlere doğrudan etkisi ($\beta=.04$; $t=-.84$; $p>.05$) görülmektedir. Aracı değişkenli modeldeki bu doğrudan etki incelendiğinde; anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkinin anlamsız hale geldiği ($p>.05$) ve anne kabul/red değişkeninin kişilerarası problemleri yordama gücünde de bir düşüşün olduğu görülmektedir. Aracı değişken analize dahil edildiğinde, bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamsızlaşmasından ötürü duygu düzenleme güçlüğüne anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasında tam aracı role sahip olduğu söylenebilmektedir. Tablo 19’da aracı değişkenli modelin uyum iyiliği değerleri verilmiştir.

Tablo 19. Anne Kabul/Red İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Duygu Düzenleme Güçlüğü Değişkeninin Aracı Rolüne İlişkin Modelin Uyumuna Yönelik İstatistiksel Değerler

İncelenen Uyum	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir	Elde Edile Uyum	Sonuç
İndeksleri		İndeksleri	İndeksleri	
χ^2/sd	$\chi^2/sd \leq 3$	$4 \leq \chi^2/sd \leq 5$	4.1	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq .95$	$CFI \geq .90$.90	Kabul Edilebilir Uyum
TLI	$TLI \geq .95$	$TLI \geq .90$.90	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	$.RMSEA \leq .05$	$.00 \leq RMSEA \leq .08$.08	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	$SRMR \leq .08$	$.00 \leq SRMR \leq .10$.08	Mükemmel Uyum

Tablo 19 ’da yer alan uyum iyiliği değerleri incelendiğinde modelin mükemmel ve kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmektedir. Bu durumda kurulan yapısal eşitlik modelinin verilerle uyumlu olduğu ve sınanan modelin doğrulandığı görülmektedir.

H5= Anne kabul/red zihinselleştirme değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Beşinci hipotezin bulguları Şekil 23’de gösterilmektedir.

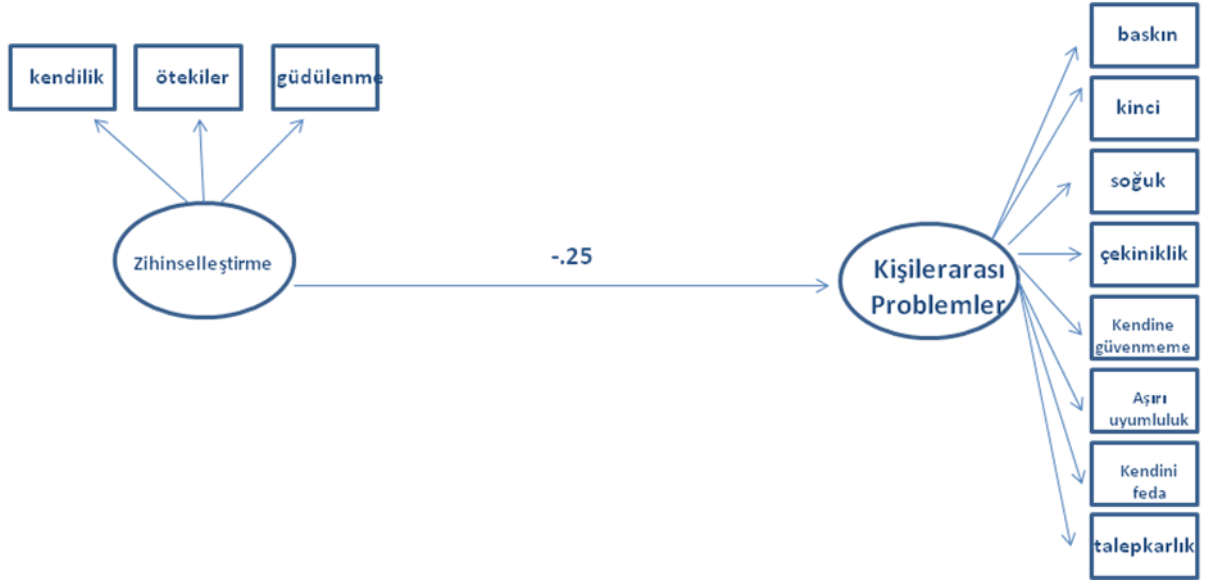

Şekil 23. Anne Kabul/Red ve Zihinselleştirme Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli

Anne kabul/red zihinselleştirmeyi ($\beta=-,14$; $t=-2,58$; $p<.01$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır. (Şekil 23).

H6=Zihinselleştirme kişilerarası problemler değişkenini anlamlı düzeyde yordamaktadır.

Altıncı hipotezin bulguları Şekil 24'te gösterilmektedir.

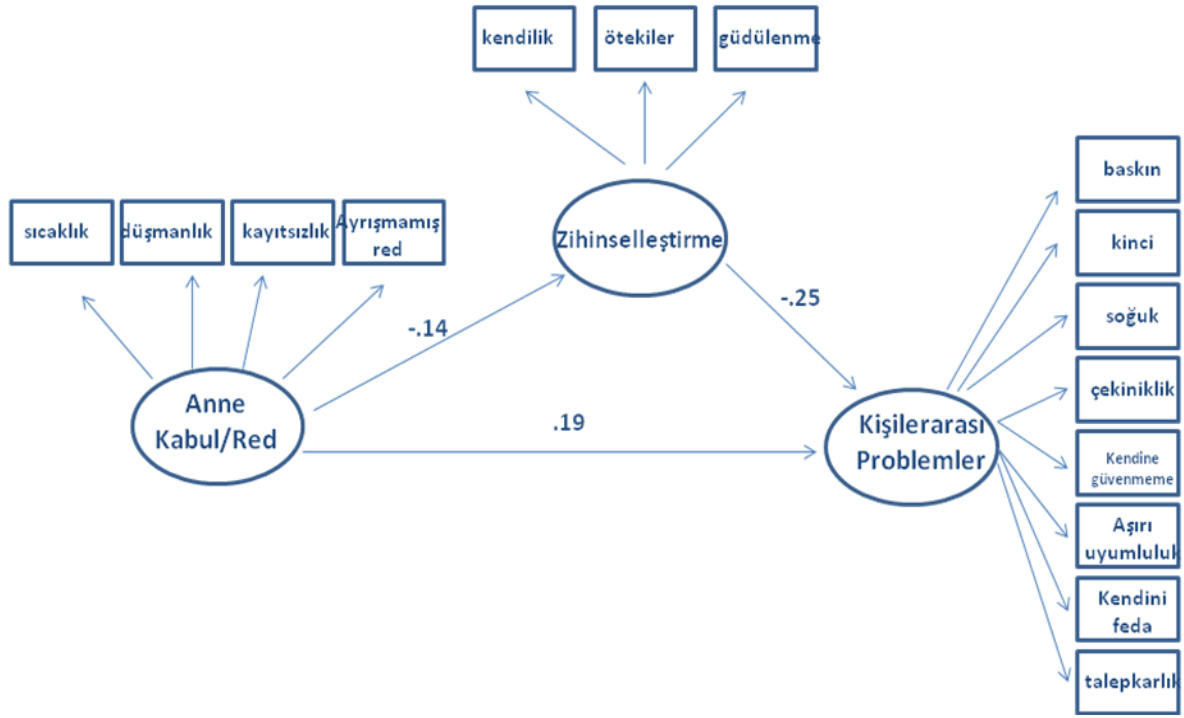

Şekil 24. Zihinselleştirme ve Kişilerarası Problemler Arasındaki Yapısal Eşitlik Modeli

Zihinselleştirme kişilerarası problemleri ($\beta=-,25$; $t=-3,51$; $p<.01$) anlamlı bir şekilde yordamaktadır. (Şekil 24).

H7= Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme değişkeninin aracı rolü bulunmaktadır.

Yedinci hipotezin bulguları Şekil 25'te gösterilmektedir.

Şekil 25. Anne Kabul/Red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişide Zihinselleştirme Değişkeninin Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Yapısal Eşitlik Modeli

Modelde görüldüğü üzere anne kabul/reddin kişilerarası problemlere doğrudan etkisi ($\beta = .19; t = -3,51; p < .01$) olarak görülmektedir. Aracı değişkenli modeldeki bu doğrudan etki incelendiğinde; modelde anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkinin anlamsız hale gelmediği ($p < .01$) ancak anne kabul/red değişkeninin kişilerarası problemleri yordama gücünde bir düşüşün olduğu görülmektedir. Aracı değişken analize dahil edildiğinde, bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığını korurken ilişki gücünün azalmasından dolayı zihinselleştirmenin anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasında kısmi aracı role sahip olduğu söylenebilmektedir. Tablo 20’de aracı değişkenli modelin uyum iyiliği değerleri verilmiştir.

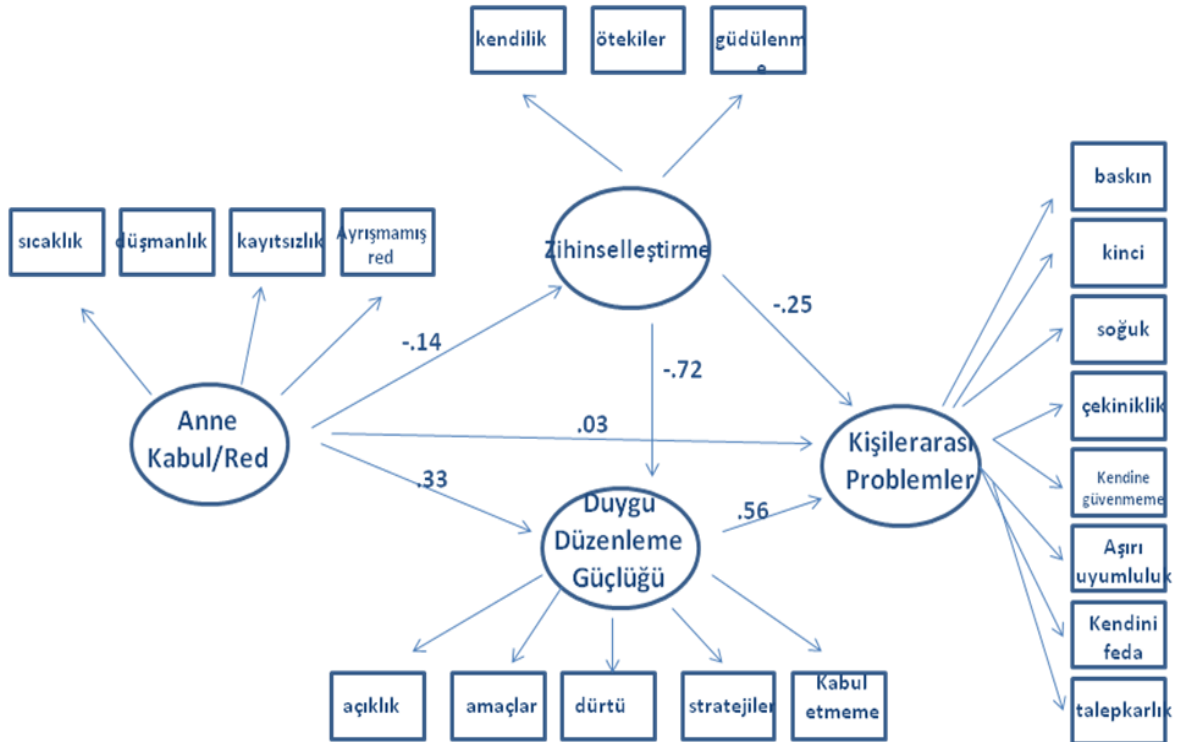
Tablo 20. Anne Kabul/Red İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme Değişkeninin Aracı Rolüne İlişkin Modelin Uyumuna Yönelik İstatistiksel Değerler

İncelenen Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir İndeksleri	Elde Edile Uyum İndeksleri	Sonuç
χ^2/sd	$\chi^2/sd \leq 3$	$4 \leq \chi^2/sd \leq 5$	4.0	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq .95$	$CFI \geq .90$.91	Kabul Edilebilir Uyum
TLI	$TLI \geq .95$	$TLI \geq .90$.90	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	$.RMSEA \leq .05$	$.00 \leq RMSEA \leq .08$.07	Kabul Edilebilir Uyum
SRMR	$SRMR \leq .08$	$.00 \leq SRMR \leq .10$.04	Mükemmel Uyum

Tablo 20 'de yer alan uyum iyiliği değerleri incelendiğinde modelin mükemmel ve kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmektedir. Bu durumda kurulan yapısal eşitlik modelinin verilerle uyumlu olduğu ve sınanan modelin doğrulandığı görülmektedir.

H8= Anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü ve zihinselleştirmenin çoklu aracı rolü bulunmaktadır.

Sekizinci hipotezin bulguları Şekil 26'da gösterilmektedir.

Şekil 26. Anne kabul/red ile Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Çoklu Aracı Rolünün İncelenmesine İlişkin Yapısal Eşitlik Modeli

Modelde görüldüğü üzere anne kabul/reddin kişilerarası problemlere doğrudan etkisi ($\beta = .03; t = -.68; p > .05$) olarak görülmektedir. Aracı değişkenli modeldeki bu doğrudan etki incelendiğinde; modelde anne kabul/red ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkinin anlamsız hale geldiği ($p > .05$) ve anne kabul/red değişkeninin kişilerarası problemleri yordama gücünde de düşüşün olduğu görülmektedir. Aracı değişkenler analize dahil edildiğinde, bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamsızlaşması çoklu aracı değişkenlerin tam aracı role sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca aracı değişkenler arasındaki ilişkide modelde görülmektedir. Bu durumda aracı değişkenlerden zihinselleştirmenin diğer aracı değişken olan duygu düzenleme güçlüğüne doğrudan etkisi ($\beta = -.72; t = -11.79; p < .01$) olarak belirlenmiştir. Tablo 21'de çoklu aracı değişkenli modelin uyum iyiliği değerleri verilmiştir.

Tablo 21. Anne Kabul/Red İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Çoklu Aracı Rolüne İlişkin Modelin Uyumuna Yönelik İstatistiksel Değerler

İncelenen Uyum	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir	Elde Edile Uyum	Sonuç
İndeksleri		İndeksleri	İndeksleri	
χ^2/sd	$\chi^2/sd \leq 3$	$4 \leq \chi^2/sd \leq 5$	3.70	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	$CFI \geq .95$	$CFI \geq .90$.94	Kabul Edilebilir Uyum
TLI	$TLI \geq .95$	$TLI \geq .90$.90	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	$RMSEA \leq .05$	$.00 \leq RMSEA \leq .08$.01	Mükemmel Uyum
SRMR	$SRMR \leq .08$	$.00 \leq SRMR \leq .10$.04	Mükemmel Uyum

Tablo 21 'de yer alan uyum iyiliği değerleri incelendiğinde modelin mükemmel ve kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmektedir. Bu durumda kurulan yapısal eşitlik modelinin verilerle uyumlu olduğu ve sınanan modelin doğrulandığı görülmektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme gücünün aracı rollerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular araştırma hipotezleri doğrultusunda listelenmiştir. Bu bulgular tartışma bölümünde alanyazın ışığında değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel değişkenleri olan ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme gücü ve kişilerarası problemler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Daha sonra bu temel değişkenler, çalışmada yer alan demografik değişkenler açısından ele alınmıştır. Diğer kısımda ise ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme gücünün aracı rolleri değerlendirilmiştir. Son kısımda ise bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sağlamak amacıyla öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu çalışmada genç yetişkinlik döneminde ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme gücü ve kişilerarası problemler değişkenleri ele alınmıştır. Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiye baktığımızda ilk olarak bağımlı değişken olan kişilerarası problemler ile anne kabul-reddi arasında orta düzeyde, baba kabul-reddi, zihinselleştirme ve duygu düzenleme gücü arasında ise düşük düzeyde pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bir diğer bulguya göre anne kabul-reddi ile baba kabul-reddi arasında orta düzeyde ve duygu düzenleme gücü arasında düşük düzeyde pozitif anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Zihinselleştirme değişkeni ile ise anne kabul-reddi, baba kabul-reddi, zihinselleştirme ve duygu düzenleme gücü arasında negatif düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Temel değişkenler ve demografik değişkenler arasındaki ilişkiye dair sonuçlara baktığımızda medeni durum değişkenine göre, bekar katılımcıların anne kabul-red düzeyi evli olanlara göre daha yüksektir. Katılımcıların zihinselleştirme düzeyi, psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Çocukluk döneminde bakımı üstlenen kişi ebeveyn dışında (bakıcı, büyükanne, komşu gibi) olanların kişilerarası problem puan ortalaması ebeveynin üstlendiği gruba göre yüksek bulunmuştur. Ebeveynlerin eğitim düzeylerine baktığımızda anne eğitim düzeyi temel değişkenler ile anlamlı ilişki göstermezken baba eğitim düzeyi ile anne kabul-reddi

arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca anne kabul-reddi ile yaş ve iş durumu değişkenleri arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur. Temel değişkenler ile anne baba birliktelik, cinsiyet, çocukluk dönemi travmatik yaşantı, ailede psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık olması, anne baba arasındaki ilişkinin iyi/kötü olması değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Araştırmada yer alan aracı değişkenlerin analizine dair bulgulara baktığımızda ise anne kabul-reddi kişilerarası problemleri pozitif anlamlı olarak yordarken baba kabul reddi yordamamaktadır. Bağımlı değişkeni yordamaması nedeniyle baba kabul-reddi çıkarılarak yol analizine anne kabul-reddi ile devam edilmiştir. Araştırmada yapılan yol analizine dair hipotezler, baba kabul-reddi ile ilgili olanlar dışında doğrulanmıştır. Anne kabul-reddi duygu düzenleme güçlüğünü pozitif anlamlı olarak yordarken baba kabul-reddi için bu değerlendirme yapılamamıştır. Ayrıca duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası problemleri de pozitif anlamlı olarak yordamaktadır. Anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün tam aracı rolü üstlendiği de görülmektedir. Anne kabul-reddi zihinselleştirme değişkenini negatif anlamlı bir şekilde yordarken baba kabul-reddine dair alt hipotezin değerlendirilmesi yapılamamıştır. Bir diğer bulguya göre zihinselleştirme değişkeni kişilerarası problemleri negatif anlamlı olarak yordamakta ve anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide kısmi aracılık yapmaktadır. Son olarak anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğünün tam çoklu aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Araştırma sonucuna göre kurulan model mükemmel ve kabul edilebilir uyum ile doğrulanmıştır.

5.2. Tartışma

Çalışmada ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olup olmadığı incelenmiştir. Tablo 18’de gösterilmekte olan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonuçlarına göre temel değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının 0.30-0.70 arasında olması orta, 0.00-0.30 arasında olması ise düşük düzeyde ilişki olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasında pozitif ilişki olması değişkenlerden birinin değerlerinin artması durumunda diğer değişkene ait değerlerin artması, negatif olması ise azalması anlamına gelmektedir (Büyüköztürk, 2018). Araştırma sonuçlarına göre değişkenler arasında düşük

ve orta düzeyde pozitif ve negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu kısımda temel değişkenler arasındaki ilişkiler alanyazın ışığında incelenmiştir.

5.2.1. Ebeveyn Kabul-Reddi, Zihinselleştirme, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Araştırmanın bağımlı değişkeni kişilerarası problemler ile bağımsız değişken anne kabul-reddi ile arasında pozitif orta düzeyde, baba reddi ile arasında ise düşük düzeyde pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu durum ebeveyn kabul-reddi ile uyumsuz semptomlar ve davranışlar arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir (Miranda, Affuso, Esposito ve Bacchini, 2016). Tariq ve Kauasr (2015) yaptığı çalışmada anne reddi ile intrusif/muhtaçlık arasında pozitif anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca annenin ihmali alt boyutu ile kendine güvenmeme/girişken olmama ve aşırı uyumluluk ve annenin kontrolü ile sosyal çekiniklik arasında pozitif anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Baba reddinde ise sadece ayrışmamış red ile kişilerarası problemlerden aşırı uyumluluk arasında ve babanın kontrolü ile kendini feda etme arasında pozitif anlamlı ilişki olması bu bulguyu desteklemektedir. Khaleque (2017) ebeveyn düşmanlığı ve saldırganlığının çocuklarda psikolojik uyum ve olumsuz kişilik eğilimleri ile ilişkisi konusunda yaptığı meta-analiz çalışmasında 35 çalışmayı incelemiştir. On altı farklı ülkeden çocukların katıldığı ele alınan araştırmaların sonuçlarına göre; algılanan anne düşmanlık/saldırganlığının baba düşmanlık/saldırganlığından daha fazla çocukların psikolojik uyumsuzluklarını yordadığı görülmektedir. Algılanan anne ve baba düşmanlığı çocuklarda düşmanlık/saldırganlık, bağımlılık, olumsuz öz-saygı, olumsuz öz-yeterlilik, olumsuz dünya görüşü, duygusal tepkisizlik ve duygusal istikrarsızlık gibi olumsuz kişilik özellikleri arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Khaleque (2013) tarafından yapılan çocukların katıldığı 30 farklı araştırmayı içeren meta-analiz çalışmasında ise ebeveyn sıcaklığı ile psikolojik uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada çocuğun kişilik değerlendirmesi sonuçlarına göre anne ve baba sıcaklığı ile düşmanlık/saldırganlık arasında negatif, bağımsızlık, olumlu öz-saygı, olumlu dünya görüşü, pozitif öz-yeterlilik, duygusal tepkisellik, duygusal denge arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Karan (2020) tarafından yapılan ve yaşları 15-18 arasında değişmekte olan 222 erkek çocuk hükümlünün katıldığı çalışmada ebeveyn kabul-reddi, kişilik özellikleri, sosyal destek ve pozitif gelecek algısı incelenmiştir. Ebeveynleri ayrı olanların birlikte olanlara göre hem anne kabul-red hem baba kabul-red düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Anne kabul-reddi

ile baba kabul-reddi arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmada çocukların umut, amaca güdülenme, iyimserlik ve alternatif yollar üretme düzeyi ile ebeveyn kabul-reddi ile arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Kişilik özelliklerinde ise düşmanlık ile umut ve iyimserlik arasında negatif, duygusal tutarsızlık ile amaca güdülenme ve iyimserlik arasında negatif ve olumsuz benlik saygısı, olumsuz öz-yeterlik, olumsuz dünya görüşü, duygusal tepkisizlik ile pozitif gelecek algısı alt boyutları arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre anne ve baba kabul-reddi arttıkça psikolojik uyumun ve sosyal desteğin azaldığı görülmektedir. Anne kabul-reddi ile düşmanlık, olumsuz benlik saygısı, olumsuz öz-yeterlik, duygusal tepkisizlik, olumsuz dünya görüşü arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Baba kabul-reddi arttıkça bağımlılık, düşmanlık, olumsuz benlik saygısı, olumsuz öz-yeterlik, duygusal tepkisizlik, duygusal tutarsızlık ve olumsuz dünya görüşü kişilik özellikleri artmaktadır. Dolayısıyla ebeveyn kabul-reddi arttıkça kişilerarası problemlere yol açabilecek kişilik özellikleri de artmaktadır. Bu da anne ve baba kabul-reddi arttıkça kişilerarası problemlerin artması bulgusunu desteklemektedir.

Ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir araştırmada ise sosyal anksiyetesi olanlar, şizofreni hastaları ve klinik olmayan üç grup incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre klinik olmayan grubun çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından kabul edilme düzeyleri diğer iki gruba oranla daha yüksektir. Şizofreni ve sosyal anksiyetesi olan kişilerin oluşturduğu grupların klinik olmayan gruba göre psikolojik uyum düzeyi daha düşüktür. Ebeveyn kabulü üç grupta da psikolojik uyumu anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Şizofreni grubundan anne ve baba kabulü, sosyal anksiyete grubunda anne kabulü ile psikolojik uyum arasında güçlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Klinik olmayan grupta ise baba reddi ve psikolojik uyum arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Akün, 2017). Ebeveyn kabul-reddi, psikolojik uyum yanı sıra psikopatoloji ile de ilişkilendirilmektedir. Kotancı (2021) yaptığı çalışmada ebeveynlik biçimlerinin kişilik bozukluklarını yordayıcı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre paranoid kişilik bozukluğunun kuralcı/kalıplayıcı anne, şizotipal, şizoid, bağımlı, borderline ve antisosyal kişilik bozukluklarının küçümseyici/kusur bulucu baba, histriyonik kişilik bozukluğunun aşırı koruyucu/evhamlı baba, narsisistik kişilik bozukluğunun koşullu/başarı odaklı anne, çekingen kişilik bozukluğunun aşırı koruyucu/evhamlı baba, obsesif kompulsif kişilik bozukluğunun kuralcı/kalıplayıcı anne ebeveynlik biçimlerinin en güçlü yordayıcıları olduğu görülmektedir. Bu durum bize

kişinin işlevselliği, sosyal hayata uyumu konusunda ebeveyn kabulünün önemini göstermektedir.

Kişilerarası problemler ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelendiği meta-analiz çalışmasında ise kişilerarası problemler ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrılma ve reddedilmeye dayalı erken dönem uyumsuz şemalardan; terk edilme, güvensizlik ve kötüye kullanılmak, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç ve sosyal izolasyon alt boyutları ile kişilerarası problemler arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bozulmuş özerklik ve performans alt boyutunda ise bağımlılık/yetersizlik, zarar görme/hastalıklara karşı duyarlılık, bağlanma ve başarısızlık arasında yine pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Diğerleri yönelim alt boyutlarında yer alan boyun eğcilik ve aşırı ihtiyat/çekingenlik alt boyutunda yer alan duygusal engellenme ile arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bozulmuş sınırlar alt boyutunda yer alan yetki/görkemlilik ve yetersiz öz-denetim arasında da pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu durum bize erken dönem şemaların duygusal davranışların ve kişilik özelliklerinin önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Çocukluk döneminin temel niteliği, yetişkinlik döneminin karakteristik yapısını inşa etmektedir (Janovsky, Rock, Thorsteinsson, Clark ve Murray, 2020). Dolayısıyla ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki pozitif ilişkiyi desteklemektedir.

Araştırmada kişilerarası problemler ile zihinselleştirme değişkeni arasında negatif düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu da zihinselleştirme düzeyinin azalması ile kişilerarası problemlerin artması anlamına gelmektedir (Hayden, Müllauer, Gaugeler, Senft ve Andreas, 2019). Aynı zamanda zihinselleştirme düzeyi kişilerarası problem ile karakterize olan kişilik organizasyonları (Zettl ve diğ., 2020), borderline kişilik bozukluğu (De Meulemeester, Lowyck, Vermote, Verhaest ve Luyten, 2017), kırılğan narsisizm (Yayla, 2020), psikolojik belirtiler (Kaynar, 2021) gibi psikopatolojik yapılar ile de negatif olarak ilişkilendirilmektedir. Bir başka çalışmada ise zihinselleştirmeye dayalı terapi yaklaşımı ile yapılan bir deneysel çalışmanın borderline kişilik bozukluğuna etkisi incelemiştir. On beş erkeğin katıldığı uygulama sonucunda deney ve kontrol grupları arasında benmerkezcilik, güvensiz bağlanma, sosyal yetersizlik, yabancılaşma ve nesne ilişkilerinde deney grubunun lehine anlamlı farklar bulunmuştur. Zihinselleştirmeye dayalı terapi deney grubunda iyileşmeye etki etmektedir (Eyni, 2020). Kişilerarası problemler ile zihinselleştirme arasındaki negatif ilişki psikopatolojik bağlamda ele alınarak

desteklenmektedir. Bu da bize zihinselleştirmenin psikopatolojik çalışmalarda uygulanabilir ve etkili bir yaklaşım olduğunu göstermektedir.

Kişilerarası problemler ile duygu düzenleme güçlüğü arasında ise pozitif düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Herr, Rosenthal, Geiger ve Erikson (2012) borderline kişilik bozukluğu semptomları ile ilgili yaptığı çalışmada kişilerarası problemler ile duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif anlamlı ilişki olduğunu ortaya koyması ile bu bulguyu desteklemektedir. Velotti ve Garofalo (2015) ise yaptığı çalışmada kişilik stilleri (depresif, mazoşistik, sadistik, pasif agresif) ile duygu düzenleme güçlüğü arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu araştırma bulgularını destekler nitelikte duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası şiddet ile de ilişkilendirilmektedir.

Araştırmada ebeveyn kabul reddi, anne reddi ve baba reddi olarak iki ayrı ölçek ile değerlendirilerek ayrı ayrı ele alınmıştır. Elde edilen bulguya göre anne kabul-reddi ve baba kabul-reddi arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu durum anne kabul-reddinin artması ile baba kabul-reddinin artması anlamına gelmektedir. Alanyazında bu bulguyu destekler nitelikte pek çok çalışma mevcuttur (Ünübol, 2011; Giaouzi ve Giovazolias, 2015; Akün, 2017; Ramírez-Uclés, González-Calderón, del Barrio-Gándara ve Carrasco, 2018; Khaleque, Uddin, Hossain, Siddique ve Shirin, 2019; Deveci-Şirin, 2019; Balamir, 2020; Theodoropoulou, Gari ve Mylonas, 2020; Vardil, 2020). Bu durumun anne ve babanın çocuğa yaklaşımlarının birbirini etkilemesi ya da benzer yaklaşımda olan insanların birbirini eş olarak seçmesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveyn kabul-reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Anne reddi ve baba reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasında negatif düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Temel ve Altan-Atalay (2018) yaptığı çalışmada ergenlerde algılanan anne sıcaklığı ile stres, anksiyete ve depresyon arasında negatif anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Bu da araştırma bulgusunun alanyazın ile tutarlı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda literatüre göre algılanan ebeveyn davranışları da yetişkinlikte duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkilendirilmektedir. Üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada anne ve baba kabul-reddi ile duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur (Derincegöz, 2019). Özellikle anne ve babanın aşırı korumacı yaklaşımından ziyade empati, yakınlığı ile soğukluk, ihmal ve kayıtsızlığın tam tersinde yer alan bakımı, duygu düzenleme güçlüğü'nün alt boyutları ile negatif olarak daha fazla ilişkilendirilmektedir. Bu

da ebeveyn kabul-red alt boyutları ile paralel niteliktedir (Tani, Pascuzzi, Raffagnino, 2018).

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre zihinselleştirme ile duygu düzenleme güçlüğü arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Schwarzer, Nolte, Fonagy ve Gingelmaier (2021) yaptıkları çalışmada zihinselleştirme ile uyumsuz duygu düzenleme arasında ilişkiyi ortaya koyması ile bu bulguyu desteklemektedir. Teorik altyapıya baktığımızda da zihinselleştirme ve duygu düzenleme ilişkisi önemli yer tutmaktadır (Allen, 2006; Fonagy ve Allison, 2013; Fonagy, Gergely, Jurist ve Target, 2018). Aynı zamanda annenin zihinselleştirmesi ile çocuğun duygu düzenlemesi arasında da ilişki mevcuttur (Schultheis, Mayes ve Rutherford, 2019). Bu da annenin sadece davranışlarının değil aynı zamanda zihinsel fonksiyonlarının da çocuk üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

5.2.2. Ebeveyn Kabul-Reddi, Zihinselleştirme, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Kişilerarası Problemlerin Demografik Değişkenler İle Arasındaki İlişkilerin Tartışılması

Araştırmada yer alan demografik değişkenlere baktığımızda cinsiyet, anne-baba birlikte/ayrı, anne-baba ilişkisi, anne eğitim düzeyi, ailede psikolojik /psikiyatrik rahatsızlık olup olmaması, çocuklukta travmatik yaşantının olup olmaması değişkenleri bağımlı değişken ya da bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermezken medeni durum, mevcut olan psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık, bakım veren kişi, baba eğitim düzeyi, iş durumu, yaş değişkenleri ise anlamlı farklılık göstermektedir. Bu farklılık ilgilili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Demografik değişkenlerden cinsiyet değişkeni ile araştırma temel değişkenleri arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Literatüre baktığımızda ebeveyn kabul reddi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı ilişki olmadığı bulgusuna paralel nitelikte çalışmalar mevcuttur (Varan, 2005; Najam, Hussain, Kanwal, Malik ve Kausar, 2014; Dilek-Arar, 2019; Haktanır, 2020). Ayrıca kadınlarda anne ve baba kabulünün erkeklere göre daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Bilen, 2014; Ibrahim, Rohner, Smith ve Flannery, 2015; Sultana ve Khaleque, 2016; Geyik, 2018; Kuyumcu, Rohner, 2018; Akman-Direkçi, 2018). Pektaş'ın (2015) yaptığı çalışmada da anne ve baba düşmanlığı, ihmali, ayrışmamış reddi ve kontrolü ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Fakat kadın katılımcılar annelerinden daha az sıcaklık/şefkat gördüklerini

belirtmektedirler. Ebeveyn sıcaklığı ve düşmanlığı ile cinsiyete dayalı farklılıklara yönelik yapılan bir başka araştırmada hem kız hem erkek çocuklarında; anne ve babanın fiziksel cezaları ile dışsallaştırma problemleri arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Gruplar arasında sosyoekonomik duruma göre fark bulunmazken erkek çocuklarında annenin fiziksel cezasının artması baba düşmanlığı ile beraber dışsallaştırma problemlerini kız çocuklarına oranla daha yüksek düzeyde yordamaktadır. Ayrıca dışsallaştırma problemleri ile erkek çocuklarında babanın fiziksel cezası ve anne düşmanlığı, kız çocuklarında ise babanın fiziksel cezası ile babanın düşmanlığı arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Sonuç olarak annenin fiziksel cezası erkek çocuklarında, babanın fiziksel cezası ise kız çocuklarında düşmanlık ve dışsallaştırma problemlerinin önemli yordayıcısı olduğu görülmektedir (Xing ve Wang, 2017). Giotsa, Kyriazos ve Mitrogiorgou (2018) yaptığı araştırmada genç yetişkinlerde ebeveyn kabulü ve kişilerarası anksiyeteyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre hem anne hem baba için ebeveyn kabul-reddi sıcaklık alt boyutu ile kişilerarası anksiyete arasında negatif, ihmal, ayırışmamış red ve düşmanlık/saldırganlık alt boyutları arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Cinsiyet değişkenine göre kadınlar ve erkekler arasında kişilerarası kaygı düzeyleri açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Tüm bu durum göz önüne alındığında ebeveyn kabul-reddi ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmamasının araştırma örneklemeine konu olan ailenin sosyokültürel yapısı ve değer algılarından kaynaklanması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada anne kabul-reddi ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Yaş değişkeni gruplar arasında 18-23 yaş grubunun lehine farklılaşmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada çocuklarda algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide yaş ve cinsiyetin düzenleyici rolü incelenmiştir. Hiyerarşik regresyon analizine göre yaş ve anne reddi negatif öz-saygı ve öz-yeterliliği, cinsiyet ve baba reddi ise öz-yeterliliği anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Bir diğer araştırma bulgusuna göre cinsiyet (kızların lehine) ve baba reddinin duygusal istikrarsızlığı yordadığı, hem anne hem baba reddinin ise duygusal tepkisizliği etkilediği fakat yaşın büyük bir rol oynamadığı bulunmuştur (Ramírez-Uclés, González-Calderón, del Barrio-Gándara ve Carrasco, 2018). Akman-Direkçi (2018) yaptığı çalışmada yaş değişkeni ile anne ve baba kabul-reddi arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu ilişki, anne kabul-reddinde baba kabul-reddinden daha güçlüdür. Sekiz yüz yetmiş altı yetişkinin katıldığı araştırmada katılımcıların yaşı arttıkça anne ve baba kabul-red düzeyleri artmaktadır. Bu durumun

araştırmada birden fazla gelişim dönemini kapsayacak şekilde çalışma grubunun yaşları 18 ve 66 arasında değişmekte olan katılımcılardan oluşturulması ile ilişkili olabileceği düşünölmektedir.

Stevens ve diğerleri (2013) yaptığı çalışmada çocukluk çağı istismarı ve travma sonrası stres bozukluğu semptomları arasında duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme güçlüğünün yaş ve ekonomik duruma göre değişmediği görölmektedir. Dimaggio ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmada duygu düzenleme güçlüğü, psikopatoloji ve kişilerarası problemleri incelemiştir. Dört yüz yetmiş sekiz kişinin katıldığı araştırmada cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcıların duygu düzenleme güçlüğü ve pasif agresif, borderline ve bağımlı kişilik bozukluğu puanları, erkeklerin ise narsisistik kişilik bozuklukları düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Yaş değişkenine göre duygu düzenleme güçlüğünün amaç, strateji, ve açıklık alt boyutları ile borderline, şizotipal ve depresif kişilik bozuklukları arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan analizlere göre yaş, cinsiyet, kişilerarası problemlerin ve kişilik bozukluklarının (paranoid, pasif agresif, depresif, histriyonik, kaçınan, narsisistik ve borderline) duygu düzenleme güçlüğünü küçük etki ile yordadığı görölmektedir. Araştırma sonucunda kişilerarası problemler ile kişilik bozukluklarının tüm alt boyutları ve duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu durumda kişilerarası problemlere kaynaklık eden patolojik kişilik örüntülerinin çalışma grubu ile duygu düzenleme arasındaki ilişkide farklılık gösterebileceği düşünölmektedir.

Yapılan bir başka araştırmada kişilerarası problemler, çocukluk çağı ruhsal travmaları, aleksitimi, duygu düzenleme güçlüğü, travma sonrası stres bozukluğu, dissosiyasyon ile beraber incelenmiştir. Kadınlara yönelik yapılan bu araştırmada kişilerarası problemler ve duygu düzenleme güçlüğünün yaş ve ekonomik durumdan etkilenmediği görölmektedir (Zorzella, Muller, Cribbie, Bambah ve Classen, 2020). Bu bulgu da araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırma bulgularına paralel olarak MacBeth, Gumley, Schwannauer ve Fisher'ın (2011) bağlanma stilleri ve zihinselleştirmeyi psikoz örneklemede incelediği çalışmada katılımcıların zihinselleştirme düzeyleri ile yaş ve cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Zihinselleştirmede yaş, cinsiyet ve psikolojik güçlüklerin rolünün incelendiği çalışmada içedönüklük/depresyon ve dikkat problemleri ile zihinselleştirme arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Zihinselleştirme kapsamında yer alan

niyetlerin yaşa göre dikkat problemlerini yordayıcı gücü, düşüncelerin ise cinsiyete göre içedönüklük/depresyonu yordayıcı gücü değişmektedir. Ergenlerle yapılan bu çalışmada zihinselleştirme düzeyinin yaş ile birlikte kızlarda erkeklere oranla daha yüksek düzeyde arttığı görülmektedir (Poznyak ve diğ., 2019). Bu durumun farklı çalışma grupları ve gelişim dönemlerinde zihinselleştirme becerilerinin değişkenlik göstermesi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada anne kabul-reddi ile medeni durumu bekar olanlar arasında ve iş durumu değişkenine göre öğrenci olan grup arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Bekar katılımcıların anne kabul-reddi düzeyi evli olanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Saral'ın (2018) yaptığı çalışmada ebeveyn kabul-reddi ile medeni durum toplam puanları anlamlı fark göstermemektedir. Anne kabul-reddinin kayıtsızlık/ihtimal alt boyutu bekar katılımcılarda evlilere oranla anlamlı bir biçimde düşük çıktığını da ortaya koymaktadır. Dilek-Arar'ın (2019) yaptığı çalışmada ise ebeveyn kabul-reddi ile medeni durum arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu durum evli olan katılımcıların yeni bir düzen kurmaları ve bu kurdukları düzende eş ya da çocuklarına daha fazla zaman ayırmaları ile annelerinden sadece fiziksel olarak değil duygusal anlamda da uzaklaşmaları ile ilişkili olabileceği ve bu uzaklaşmanın reddedici davranışlardan da uzaklaşma ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Öğrenci olan katılımcıların anneleri ile daha fazla vakit geçirmeleri ya da ekonomik anlamda bağımsızlığını henüz kazanmamış olmaları da ebeveyn kabul-reddinden etkilenme olasılıklarını artırmış olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ailede psikolojik /psikiyatrik rahatsızlık olup olmaması ile ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Burstein, Stanger ve Dumenci (2012) ergenlerle yaptığı çalışmada ebeveynin psikopatolojisi ile ergenin psikolojik uyumunu incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre anne ve babanın psikopatolojik durumu aile fonksiyonlarını belirlemektedir. Babanın aile fonksiyonu ergenin içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerini dolaylı olarak etkilemektedir. Annenin psikopatolojik durumu ise ergenin içselleştirme problemlerini doğrudan etkilemektedir. Bu konuda yapılan bir başka çalışmada anne ve babanın majör depresif bozukluğunun çocuğun majör depresif bozukluğunu anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Ayrıca ebeveynlerin anksiyete ve majör depresif bozuklukları çocuğun anksiyete bozukluğunu da anlamlı olarak yordamaktadır (Clark, Cornelius, Wood ve Vanyukov (2004). Deutz ve diğerleri (2020)

yaptığı araştırmada çocuklarda annenin depresyonu ile çocuğun genel psikopatolojik durumu, anksiyöz/depresyonu ve düzensizlik profili arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Annenin pozitif ebeveynliği ile çocuğun genel psikopatolojik durumu ve düzensizlik profili arasında ise negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu konuda yapılan meta-analiz çalışmasında annenin depresyonu risk faktörü olarak değerlendirilirken ebeveyn sıcaklığı, pozitif aile çevresi ve toplu etkinlikler ise sosyal çevresel koruyucu faktörler olarak görülmektedir (Lynch, Sunderland, Newton ve Chapman, 2021). Bu durumun kişinin genç yetişkinlik döneminde iş sahibi olma, ev ya da aile kurma nedenleri ile aile atmosferinden uzaklaşması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla aileye dair psikopatolojik yatkınlıklardan uzaklaşmasa da sıcaklık/şefkat içeren sosyal çevresi ile kabul görmesinin bu durumda koruyucu ve önleyici bir tampon olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada zihinselleştirme ile psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Zihinselleştirme ile psikopatoloji arasında ilişkileri ortaya koyan pek çok çalışma mevcuttur. Belvederi Murri ve diğerleri (2017) yaptığı çalışmada ergenlerde ve genç yetişkinlerde düşük ve normal zihinselleştirme düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni kadınlar arasında, duygusal ihmal, aşırı içme, şiddet içeren tehdit, yaş ve kendine zarar verme değişkenlerinin anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Düşük zihinselleştirme olan gruptaki risk faktörlerinden ise aşırı içme ve şiddet içeren tehdit anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Rossouw (2015) yaptığı vaka çalışmasında 16 yaşında ergenlik döneminde olan kaçınan ve borderline kişilik bozukluğu ile beraber mükemmeliyetçilik ve kırılğan narsisizme yönelik olarak zihinselleştirmeye dayalı tedavi uygulanmıştır. Yoğun duygusal dalgalanmalar, yeme bozukluğu, olumsuz beden imgesi, intihar girişimi, kendine zarar verme gibi pek çok patolojik problemin iç içe geçtiği vakada ailede kopukluk da dikkat çekmektedir. Terapi ile zihinsel durumların farkına varması ve duyguları ile temas halinde olarak öz-şefkat geliştirmesi desteklenmiştir. Duygu düzenleme ve dürtü kontrolü ile davranış örüntüleri değiştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgusunu destekler nitelikteki bu çalışmalar ile zihinselleştirmenin psikolojik/psikiyatrik rahatsızlıklar ile doğrudan ilintili olabileceği görülmektedir.

Araştırmada çocuklukta bakımı üstlenen kişi ile kişilerarası problemler arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Çocukluk döneminde bakımı üstlenen kişi ebeveyn dışında

(bakıcı, büyükanne gibi) olanların kişilerarası problem puan ortalaması ebeveynin üstlendiği gruba göre yüksek bulunmuştur. Akay (2013) yaptığı çalışmada göçmen çocuk bakıcılarının çocuk bakımında üstlendikleri rolleri ve yaşadıkları güçlükleri ele almıştır. Araştırma sonucunda bakıcıların kendi aile problemleri, çocuklarına duydukları özlem gibi duygusal dalgalanmaları çocuklara yansıttıkları ve çocuklara kural/sınır koyma konusunda güçlükler yaşadıkları ve bastırma, telafi gibi savunma mekanizmaları ile baş etmeye çalıştıkları görülmektedir. İnan ve Doğan-Temur (2010) annelerin bebek bakıcıları ile ilgili değerlendirmelerini 17 anne ile görüşme yaparak ele almıştır. Görüşmeler sonucunda annelerin genellikle temiz, dürüst, sevgi dolu, vicdanlı olma özelliklerini bekleyerek bakıcı seçtikleri ve sıklıkla tavsiye yolu ile bakıcılara ulaştıkları görülmektedir. Annelerin bir kısmı bakıcıyı işe almadan önce ruhsal ve fiziksel araştırma yapmamış ve kalanlar ise kendi gözlemleri ile buna karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Annelerin büyük kısmının bakıcının ilgi eksikliği, sigara kullanması, sağlık sorunları, çalışan işveren ilişkisinin kaybı, izinsiz hareketler, bakım eksikliği ve dayak nedenleri ile bakıcı değiştirme gereği duyduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bakıcı olarak seçilen kişinin ruhsal durumu ve psikolojik uyumu hakkında öznel değerlendirmeler ile işe alınan kişinin çocuğa yaklaşımının öngörülemez olarak çocuğun psikolojik uyumunda da olumsuz etkiler bırakabileceği düşünülmektedir.

Salman-Engin (2014) yaptığı çalışmada anne, baba ve büyükanne olmak üzere geleneksel ailelerde bebeğe yönelik ortak ebeveynlik yaklaşımlarını Türkiye ve ABD örneklemi ile ele almaktadır. Türkiye'den 45 ailenin katıldığı çalışmada anne-baba-bebek ve anne-büyükanne-bebek etkileşimleri incelenmiştir. Araştırmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin hem baba hem de büyükanne ile daha fazla işbirliği kurduğu, uyum gösterdiği, daha az kopukluk yaşadığı ve bebeğe daha fazla aktif ebeveyn davranışları (sevgi/şefkat göstermek, konuşma/ses çıkarmak) gösterdiği görülmektedir. Büyükannelelerin pasif davranışlarında anne ve babaya göre daha az izler/ilgisiz olduğu, flört ve dikkat dağıtma/araya girme davranışlarının ise daha fazla olduğu görülmektedir. Kibar (2008) yaptığı çalışmada büyükanneleleri ile yetişen ve yetişmeyen çocukların sosyal duygusal gelişim düzeyleri ve davranış problemlerini incelemiştir. Büyükanne desteği ile yetişen çocukların sadece anne ve babası ile yetişen çocuklara göre daha fazla endişeli/ağlamaklı olma ve aşırı hareketli/dikkatsiz olma davranış problemleri gösterdiği görülmektedir. Araştırmada büyükanneye dair demografik özelliklerin de çocuğun akranlarla etkileşimini, sosyal durumlara uygun tepki vermesini ve sosyal çevreye pozitif yaklaşımı yordadığı

görülmektedir. Ayrıca çocuğun davranış problemlerinde büyükannenin oğlunun çocuğuna bakması durumunda çocuğun daha fazla kavgacı/saldırganlık, aşırı hareketli/dikkatsizlik gösterdiği görülmektedir. Günümüzde ebeveyn/ebeveynlerin aktif iş durumu ile beraber geleneksel aile modellerinde büyükannelerin çocuğun bakımını üstlenmesinin büyükannenin kendi çocuğu ile kuramadığı ya da sağlayamadığı ebeveyn-çocuk ilişkisini telafi etmeye yönelik olarak çocuğa aşırı hoşgörölü ve tutarsız ebeveyn tutumları ile yaklaşmış olabileceği düşünülmektedir. Bu durumun büyükanneler tarafından ebeveynlerin koyduğu kural/sınırların yok sayılması ya da ebeveynlerin olmadığı ortamlarda tamamen çocuğun merkeze alınarak yaklaşılması ile pekiştirilmiş olabileceği ve çocukların davranış problemlerinin artarak yetişkinlik döneminde bu durumun kişilerarası problemlere yol açabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre baba eğitim düzeyi ile anne kabul-reddi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma, zihinselleştirme kabiliyeti ve duygu düzenleme konusunda yapılan bir araştırmaya göre annenin eğitim seviyesi ile güvenli bağlanma arasında ilişki bulunmazken babanın eğitim seviyesi ile pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Beş yüz otuz ergenin katıldığı araştırmada cinsiyete göre gruplar arası bir fark görülmezken anne ve babaya bağlanma 15-16 ve 17-19 yaş grupları arasında 15-16 yaş grubunun lehine olacak şekilde anlamlı fark bulunmuştur. Modelin test edilmesinde anne ve babaya güvenli bağlanma ile duygu düzenleme güçlüğü arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunurken, sadece babaya güvenli bağlanma ile zihinselleştirme arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur (Gambin, Woźniak-Prus, Konecka ve Sharp, 2021). Bu bulgulara göre sadece anneye bağlanma değil babaya bağlanmanın ve babanın eğitim durumunun da zihinselleştirme kapasitesini geliştirebileceği ve duygu düzenleme konusunda koruyucu ve önleyici rol üstelenebileceği görülmektedir. Azizli (2018) yaptığı çalışmada anne eğitim düzeyinin anne kabul-reddinde anlamlı bir biçimde farklılaştığı ve aynı zamanda baba eğitim düzeyinin ise baba özerklik desteğinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Karasu'nun (2020) yaptığı çalışmada ise baba eğitim düzeyi ile anne kabul-reddi arasında anlamlı ilişki bulunmazken anne ve babanın eğitim düzeyinin artması ile algılanan ebeveyn kabulünün de arttığı görülmektedir. Bu bulgunun aksine anne ve babanın eğitim düzeyi ile anne ve baba kabul-reddi ile arasında anlamlı ilişki olmadığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Dilvin-Abacı, 2018; İnce, 2020). Yakın'ın (2011) yaptığı çalışmada ise ebeveynin eğitim düzeyi toplam anne ve baba reddi ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca babanın eğitim düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre

anne kabul-red toplam puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Bu da araştırma bulgusunu desteklemektedir.

Araştırmada çocukluk döneminde travmatik yaşantının olup olmaması ile temel değişkenler arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Li, Carracher ve Bird (2020) yaptığı çalışmada zihinselleştirme kapasitesi ile çocukluk dönemi travmalarını ele almıştır. Araştırmaya göre aşırı zihinselleştirme ile fiziksel istismar, ihmal, antipati, duygusal istismar arasında negatif, düşük zihinselleştirme ile ihmal, antipati ve duygusal istismar arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Altınsoy (2020) tarafından yapılan araştırmada planlı sorun çözme, sosyal destek arama, yüzleşme, çevreye pozitif tepki vermek, bedeni dinlendirmek, istekleri doyumak, doğrudan mutluluğa yönelik davranışlar sergilemek ve mental kontrol yapmak ile travma sonrası büyümenin tüm alt boyutları (varoluşsal ve dini değişim, yaşam takdiri, kişisel güçlülük, yeni fırsatlar, diğerleri ile ilişkiler) arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu durumun katılımcıların yaşadığı travmatik deneyim sonucunda travmatik büyüme göstererek kendi yaşamında etkin rol üstlenmesi ve olumluya evrilen değişimi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveynlerin birlikte/ayrı olması ve ilişkilerinin iyi ya da kötü olması ile ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Krishnakumar ve Buehler (2000) yaptığı meta-analiz çalışmasında ebeveynler arası çatışma özellikleri ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre eşler arası çatışma evli ailelerde boşanmış/ayrı ailelere göre daha fazladır. Cinsiyet değişkenine göre kız çocuklarında, yaş değişkenine göre ise orta çocukluk ve ergenlik döneminde ebeveynler arası çatışma ile ebeveyn davranışları arasında daha güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki ekonomik durum değişkenine göre orta çocukluk ve ergenlikte, eğitim düzeyi ise kolej eğitimi ve ticaret deneyimi diğer gruplara göre daha güçlüdür. Hayatbakhsh ve diğerlerinin (2013) yaptığı çalışmada anne ve biyolojik babası ile yaşayan çocuklar ile tek ebeveynli ve yeniden kurulmuş ikinci ailelerdeki çocukların psikolojik uyumları 21 yaşına kadar incelenmiştir. Annesi yeni bir aile kuran çocukların anksiyete, somatizasyon düzeyleri, içselleştirme ve dışsallaştırma, saldırganlık ve suçluluk düzeyleri biyolojik babası ile yaşayan ve ebeveynleri iyi uyum gösteren çocuklara göre yüksek bulunmuştur. Ayrıca ebeveynler arası çatışma ebeveynlerin evli ya da boşanmış olması fark etmeksizin çocuklarda psikopatolojiyi yordamaktadır. Tek ebeveynli ailelerde yaşayan çocukların ise

21 yaşında iyi uyumlu birlikte yaşayan ailelerdeki çocuklardan daha fazla psikopatolojik örüntü gösterdiği görülmektedir. Baker ve Verrocchio (2015) yaptığı ve 739 yetişkinin katıldığı çalışmada bozulmuş aileye sahip katılımcıların sağlam aileleri olanlara göre daha fazla ebeveyne yabancılaşma yaşamaktadır. Ebeveyn bakımı ise bozulmuş ailelerde daha düşük çıkmıştır. Araştırmada ebeveynin kötü muamelesinin bozulmuş ailelerde daha fazla olduğu görülmektedir. Öngider (2013) yaptığı çalışmada evli ve boşanmış ebeveynlere sahip çocuklarda ebeveyn kabul-reddi/kontrol ve psikolojik uyumu incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre anne kabul-reddi/kontrol boşanmış ve evli aileler arasında sadece kontrol boyutunda farklılık göstermektedir. Baba kabul-reddi/kontrol ise boşanmış ailelerde ayrışmamış red ve ihmal boyutlarında anlamlı olarak farklılaşmakta ve evli ailelerde çocukların sıcaklık ve kontrol ortalama puanları daha yüksektir. Psikolojik uyumlarına baktığımızda ise boşanmış ailedeki çocukların bağımlılık ve öz-yeterlik puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu durum ebeveynlerin birbirlerine karşı davranışları ile de ilişkilendirilmektedir. Çağlar (2018) çocuk ve ergen psikiyatri kliniğine başvuran çocukları anne-babası boşanmış ve evli olmak üzere karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre anne-babası boşanmış çocuklar, evli olanlardan daha fazla anne ve babasını reddedici olarak algıladığı görülmektedir. Kişinin, çocukluk ve ergenlik döneminde anne ve baba arasındaki ilişkinin ön plana çıktığı ve ailesi ile beraber yaşaması nedeniyle çatışmalara daha fazla maruz kalabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların genç yetişkinlik döneminde ise arkadaş, eş, üniversite, iş vasıtası ile yeni sosyal çevreler içerisinde yer alarak ebeveynleri arasındaki ilişki ve buna bağlı problemlerden uzaklaşması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

5.2.3.Ebeveyn Kabul-Reddi İle Kişilerarası Problemler Arasındaki İlişkide Zihinselleştirme ve Duygu Düzenleme Güçlüğü'nün Aracı Rollerinin Tartışılması

Bu çalışmada ebeveyn kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda anne kabul-reddinin kişilerarası problemler üzerinde doğrudan etkisi olduğu görülürken babanın kişilerarası problemleri yordamadığı bulgulanmıştır. Bu durumda anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkiye zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü girdiğinde, anne kabul-reddinin kişilerarası problemler üzerindeki yordayıcılığı anlamlılığını kaybetmesi ile zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü'nün tam aracılık rolü üstlendiği görülmektedir. Bu da anne kabul-reddinin kişilerarası

problemler üzerindeki etkisinin zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü bağlamında ele alınarak açıklanmasının gerekliliğini göstermektedir.

Araştırmada aracı değişkenleri analize dahil edilmeden önce anne kabul-reddi kişilerarası problemleri anlamlı bir şekilde yordarken baba kabul-reddinin yordamadığı görülmektedir. Alanyazına baktığımızda ilgili değişkenleri ve gelişim dönemini kapsayan yapısal eşitlik modellemesi yapılan bir araştırmanın olmadığı görülmektedir. Bu nedenle araştırma değişkenlerinin farklı şekillerde ele alındığı çalışmalara dair bulgular incelenmiştir. Kim'in (2013) ebeveynin depresif semptomları ile ilgili ortaya koyduğu modelde ebeveyn kabul-reddinin çocuklarda psikososyal problemleri yordadığı görülmektedir. Bu araştırmaya benzer nitelikte annenin antisosyal davranışlarının annenin sıcaklığını ve anne sıcaklığının da çocuklarda davranış problemlerini negatif olarak yordadığı görülmektedir. Ayrıca annenin davranış problemlerinin annenin düşmanlığını pozitif olarak yordarken annenin düşmanlığı da çocuklarda depresif semptomları da pozitif olarak yordamaktadır (Sellers ve diğ., 2014). Gallarin ve Alonso-Arbiol (2012) yaptığı çalışmada ise ebeveyn kabul/katılımı, ebeveyn baskı/cezası ile ergenlerde saldırganlık arasında anne-babaya bağlanmanın aracılık ettiği ve ebeveyn kabul/katılımı, ebeveyn baskı/cezasının ergenlerin saldırganlık düzeyini doğrudan yordamadığı görülmektedir. Bu farklılığın ergenlik dönemi karakteristik özelliği olan duygusal dalgalanmalar ile saldırganlığın artışı ve ergenliğin gelişimsel özellikleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveyn kabul-reddinin kişilerarası problemlere de zemin hazırlayan psikolojik uyumu yordadığını ortaya koyan pek çok çalışma mevcuttur. Türkdoğan (2015) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde çocukluk döneminde algılanan ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikte psikolojik uyumu incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn kabul-reddinin psikolojik uyumu orta düzeyde pozitif anlamlı olarak yordadığı ve ruminasyon, affetme ve algılanan sosyal desteğin tam aracı rol üstlendiği görülmektedir. Ayrıca anne ve baba kabul-reddi ile saldırganlık, duygusal tepsisizlik, olumsuz öz-değerlendirme ve olumsuz dünya görüşü arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu konuda üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada da çocukluk döneminde algılanan hem anne hem baba kabul-reddinin yetişkinlikte psikolojik uyumu yordadığı görülmektedir (Bilen, 2014). Özen (2019) yaptığı çalışmada annenin kendi anne kabulü ile çocuğunun algıladığı anne kabulü arasındaki ilişkide annenin çocuğu kabulünü incelemiştir. Araştırma

sonuçlarına göre annenin çocuğu kabulü, çocuğun anne kabul algısını, annenin kendi annesinden algıladığı kabul ise kendi çocuğunu kabulünü ve çocuğun algıladığı anne kabulünü yordamaktadır. Kız ve erkek çocukları için yapılan analizlerde ise annenin kendi annesinden algıladığı kabul, hem kız hem erkek çocuğunun algıladığı anne kabulü ile arasında annenin çocuğu kabulü aracı rol üstlenmektedir. Ayrıca algılanan anne kabulünün olumlu sosyal davranış bağlamında güçlerini ve yaşadığı güçlükleri de yordadığı görülmektedir. Anne kabulü ve kişinin yaşamındaki güçlüklerin ilişkisi göz önüne alındığında bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Rohner (2019a) EKAR kuramında sosyokültürel alt sistemler boyutunda ebeveynlik biçimlerinin kültürel yapı, değer ve sistemlerden etkilenerek aynı zamanda bu sistemleri oluşturduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla Türk toplumunda anne ile çocuk daha fazla meşgul olurken babanın çocuğun duygusal dünyasından uzaklaşarak daha çok maddi gereksinimlerine odaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Çelik (2013) yaptığı çalışmada babanın aile sistemi içerisinde fiziksel olarak var olması ama duygusal anlamda çocuktan uzaklığını babanın belirsiz kaybı ile açıklamaktadır. Baba kabul-reddinin kişilerarası problemleri yordamadığı bulgusuna göre annenin uzak, soğuk ve mesafeli davranışları reddetme olarak algılanırken babanın bu tutumu sosyokültürel bağlamda reddetme olarak algılanmayarak beklendik bir durum olarak karşılanması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveyn kabul-reddi ile çocuğun psikopatolojisi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan pek çok çalışma mevcuttur. Zahra ve Saleem (2021) ergenlerle yaptığı çalışmada ebeveyn yetiştirme stilleri ile içselleştirme-dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide görgü eksikliği, sosyal izolasyon ve benmerkezciliği kapsayan kişilerarası problemlerin aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre hem anneden hem babadan algılanan sıcaklığın kişilerarası problemleri negatif olarak yordadığı görülmektedir. Anne sıcaklığı içselleştirme-dışsallaştırma problemlerini doğrudan yordarken baba sıcaklığının dolaylı etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca anneden ve babadan algılanan red kişilerarası problemleri pozitif olarak yordamaktadır. Kişilerarası psikopatolojik teorik altyapıya baktığımızda biyolojik, sosyal-bilişsel ve duygusal yollardan oluştuğu görülmektedir. Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü büyüktür. Aile; çocuğun düşünce, his ve hareketleri ile gözlem yapması ve öğrenmesi için sosyalleşme olanakları ile doğrudan etkiler sunarken aynı zamanda çocuğun kabul edilmesi, değer görmesi, dünyanın güvenilir bir yer olup

olmadığı gibi kişilerarası ilişkilerin doğası hakkında bilgiler sunmaktadır (Rudolph, Lansford ve Rodkin, 2016). Bu da kişinin yetişkinlik döneminde psikopatoloji düzeyinde belirleyici olmaktadır. Bayat (2015) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji düzeyi arasındaki ilişkide davranışların iç ve dış nedensel temelleri olan kontrol odağının aracı rolü incelenmiştir. Toplam 319 kişinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre hem anne hem baba kabul-reddinin psikopatoloji düzeyini doğrudan yordadığı ve bu ilişkiye kontrol odağının da aracılık ettiği görülmektedir. Masaracı (2020) tarafından yapılan çalışmada algılanan ebeveynlik, utanç ve ayrışma-bireyleşmenin ilişkisel mazoşizmi yordayıcı rolü incelenmiştir. Araştırma sonucunda baba reddinin kendini engelleyen kişilerarası tarzı ve içselleştirilmiş utancı doğrudan yordadığı görülmektedir. Ayrıca anne ve babanın kontrolü, anne ve babanın çatışması ile kendini engelleyen kişilerarası tarz arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Baker ve Hoerger (2012) tarafından 286 genç yetişkinin katılımı ile yapılan çalışmada ebeveyn-çocuk yetiştirme tutumlarının (sıcaklık, red, kontrol) sosyal-duygusal uyum ve psikopatolojiyi doğrudan ve dolaylı yordadığı, öz-düzenlemenin ise aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn sıcaklığı ile kişilerarası problemlerin soğukluk, sosyal çekiniklik, kendine güvenmeme/girişken olmama alt boyutları arasında problemler arasında negatif anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca ebeveyn reddi ile kişilerarası problemlerin tüm alt boyutları arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Tüm bu çalışmalar ebeveyn kabul-reddinin kişinin psikopatolojik durumundaki önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada anne kabul-reddi kişilerarası problemleri anlamlı olarak yordamasının nesne ilişkileri ve psikopatolojik bağlamda kendilik gelişimi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla anne ve çocuk arasındaki ilişki ön plana çıkmaktadır.

Annenin çocuğa yönelik tutumu çocuğun davranış problemlerinde önemli rol oynamaktadır. Sözügeçer'in (2011) 281 çocuk ve annesinin katılımı ile yaptığı çalışmada problem çözme ve içselleştirilmiş davranış problemleri arasında annenin sıcaklık/şefkatinin kısmi aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Duygusal tepki verebilme ile dışsallaştırılmış davranış problemleri arasında annenin ayrışmamış reddi de kısmi aracılık yapmaktadır. Ayrıca davranış kontrolü ile dışsallaştırılmış davranış problemleri arasında anneden algılanan sıcaklık/şefkat kısmi aracılık rolü üstlenmektedir. Schiff, Pat-Horenczyk, Ziv ve Brom (2017) yaptığı çalışmaya göre annenin reddi arttıkça çocuğun davranış problemleri de artmaktadır. Ayrıca annenin depresyon düzeyi ile çocuğun davranış problemleri

arasındaki ilişkide annenin kabul-reddi aracı rol üstlenmektedir Dolayısıyla anneye ilişkin faktörler ön plana çıkmaktadır. Bu konuda yapılan bir araştırmada pozitif semptomlar ile ebeveyn kabul-reddi arasında sosyoekonomik düzey ve cinsiyetin düzenleyici rolü incelenmiştir. Elli üç şizofreni hastasının katıldığı araştırma bulgularına göre pozitif belirtiler ile anne ihmali arasında pozitif anlamlı ilişki bulunurken baba ihmali ile arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Hatırlanan anne ihmali ve pozitif belirtiler arasında cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin düzenleyici rolü test edildiğinde ise; erkek hastalarda anlamlı ilişki bulunamazken, sosyoekonomik düzeyi düşük ve orta olan kadın hastalarda hatırlanan anne ihmali ile pozitif belirtiler arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Model varyansın %36'sını açıklamaktadır (Akün, Durak-Batıgün, Devrimci-Özgüven ve Baskak, 2018). Bu da bize ebeveyn kabul-reddi ve sosyoekonomik düzeyin kişinin psikolojik uyumunda önemini göstermektedir. Özellikle çocukluk döneminde annenin ihmalinin patolojik varyasyonları araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Sarıtaş-Atalar ve Gençöz (2015) anne reddi ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolünü ele almıştır. İki yüz altmış altı üniversite öğrencisinin katıldığı araştırmada anne reddinin kaygı ve depresyonu doğrudan yordadığı görülmektedir. Ayrıca anne reddi ile kaygı arasında özerklik-öteki yönelimlilik ve ayrılma-reddedilme şema alanlarının, depresyon ile arasında zedelenmiş özerklik/öteki yönelimlilik şema alanının aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Yapılan tüm bu çalışmalar anne kabul-reddinin kişilerarası problemleri anlamlı olarak yordaması bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırmada anne kabul-reddi duygu düzenleme güçlüğüne anlamlı şekilde yordamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ele alınırken anneye bağlanmanın duygu düzenlemede önemli bir yordayıcısı olduğu görülmektedir (Waters ve diğ., 2010). Pascuzzo, Moss ve Cyr (2015) katılımcıların 14 ve 24 yaşlarında boylamsal olarak ele aldığı ebeveyne bağlanma ile psikopatoloji arasındaki ilişkide duygu düzenleme stratejileri aracılık etmektedir. Ayrıca ergenlik döneminde ebeveyne bağlanma ve duygu düzenleme genç yetişkinlik döneminde psikopatolojinin önemli yordayıcıları olarak görülmektedir. Marganska, Gallagher ve Miranda'ya göre (2013) güvensiz bağlanma yetişkinlik döneminde duygu düzenlemede güçlükler ile karakterize olurken aracı rol üstlenerek depresyon ve anksiyeteyi de yordamaktadır. Akkese (2019) yaptığı çalışmada ise üniversite öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi ile sosyal kaygı arasında pozitif ve negatif duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü incelenmiştir. Toplam 311 kişinin katıldığı araştırma sonuçlarına göre hem anne hem baba kabul-reddinin pozitif ve negatif

duyguları indirim ve artırma stratejilerini ile sosyal kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Soysal (2019) tarafından yapılan araştırmada ise 11. ve 12. sınıf lise öğrencilerinde ebeveyn kabul-reddi ile test anksiyetesi arasında duygu düzenleme güçlükleri incelenmiştir. Toplam 284 ergenin katıldığı araştırma sonuçlarına göre anne ve baba kabul-reddinin duygu düzenleme güçlüğünün açıklık, kabul etmeme, amaçlar, stratejiler ve dürtüsellik alt boyutlarını doğrudan yordadığı görülmektedir. Klein (2014) nesne ilişkilerinde anne ile bebek arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır. İçsel nesne olan annenin duygusal durumu, bebeğin sevgi ve nefret gibi şiddetli duyguların yumuşatılmasında, gerginliğinin azaltılmasında, üstben geliştirilmesinde, depresif belirtiler, içsel ve dışsal anlamda güvensizliklere karşı koruyucu ve önleyici önemli bir rol üstlenmektedir. Green (2018) annenin çocuğun zihnindeki duygusal yokluğunu, annenin hayattayken çocuğun zihnindeki nesne kaybını ölü anne sendromu ile ifade etmektedir. Annenin depresif durumunun çocuk tarafından içselleştirilmesi ile bu süreci açıklamaktadır. Bu süreçte yaşanan kaygı yıkım içermesine rağmen nesnenin oluşturduğu boşluk başlı başına bir yıkımdır. Bu yıkım, siyah ve beyaz renklerini sembolize etmektedir. Siyah yoğun ve karanlık depresif durumu, beyaz ise nesnenin açtığı kocaman bir delik olan boşluğu anlatmaktadır. Bu sorunun çıkmazı ise çocuğun ölü anne ile özdeşim kurarak onu kendi benliğinde yaşatması ya da duygusal etkileşimin olmadığı ilişkiler içerisine girmesidir. Sorce, Emde, Campos ve Klinnert (1985) yaptığı çalışmada annenin duygusal sinyallerine bebeklerin verdikleri tepkileri incelemiştir. Araştırmada derinlik algısı oluşmaya başlayan 12 aylık bebeklerin annenin yüz ifadeleri ile gösterdikleri duygu durumuna dair derin tarafa geçme deneyinde verdikleri davranış kalıpları bebekler ve anneleri gruplara ayrılarak dört farklı çalışma ile incelenmiştir. İlk çalışmada bebeklerin, annesinin sevinç ve korku içeren yüz ifadelerine tepkileri incelenmiştir. On yedi bebekten hiçbiri annesi korkulu yüz ifadesinde karşıya geçmezken 19 bebekten 14'ünün sevinçli yüz ifadesinde uçurum olmasına rağmen derin tarafa geçtiği görülmektedir. İkinci çalışmada annenin ilgili ve öfkeli yüz ifadeleri karşılaştırılmıştır. On sekiz bebekten sadece 2'sinin öfkeli yüz ifadesinde geçtiği, 15 bebekten 11'i ise annesi ilgili yüz ifadesi gösterdiğinde geçmiştir. Üçüncü çalışmada ise annenin üzgün yüz ifadesinde 18 bebekten 6'sı geçmiştir. Son çalışmada ise annelerin bebelere karşı belirsiz yüz ifadeleri sunması istenmiştir. Bu durumda annelerin yüz ifadeleri ile bebeğin davranışlarında tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla annenin ilgi ve sevinci, annesi ile arasında uçurum bulunsa bile bebeği harekete geçirmektedir. Annenin duygularının bebeğe geçişi içselleştirme sürecini düşündürmektedir. Bu araştırmada anne kabul-reddinin duygu düzenleme güçlüğünü

yordaması nesne ilişkilerine göre kişilik gelişiminde önemli yer tutan ve anne ve çocuk arasında erken gelişim dönemlerinde oluşan içselleştirme süreci ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Annenin yaşamın ilk yıllarında çocuğun zihninde oluşturduğu sevgi/şefkat ve dolayısıyla güven veren nesne imgesini, kişinin yetişkin hayatında benliğinin bir parçası olarak sürdürebileceği düşünülmektedir.

Araştırmada duygu düzenleme güçlüğü kişilerarası problemleri pozitif anlamlı bir şekilde yordamakta ve anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide tam aracı rol üstlendiği görülmektedir. Casselman ve McKenzie (2015) yaptığı çalışmada ebeveyn kabul-reddi, duygu düzenleme güçlüğü ve saldırganlık arasında güvensiz bağlanma ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre algılanan anne ve baba reddi güvensiz bağlanmayı, güvensiz bağlanma duygu düzenleme güçlüğü'nü ve duygu düzenleme güçlüğü ise saldırganlığı pozitif olarak yordamaktadır. Ayrıca duygu düzenleme güçlüğü anne reddi, baba reddi ve saldırganlık ile arasında pozitif anlamlı ilişkiler olması da bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmada anne kabul-reddi zihinselleştirmeyi negatif anlamlı şekilde yordamaktadır. Teorik altyapıya baktığımızda bağlanma ve zihinselleştirme ilişkisi önemli yer tutmaktadır (Arnott ve Meins, 2007; Fonagy ve Bateman, 2016; Fonagy, Gergely, Jurist ve Target, 2018). Bizzi, Ensink, Borelli, Mora ve Cavanna (2019) çocuklarla yaptığı araştırmada güvenli bağlanmayı yüksek düzeyde zihinselleştirme ile ilişkilendirmektedir. Araştırma sonuçlarına göre klinik grupta klinik olmayan gruba göre zihinselleştirme düzeyi daha düşük çıkmıştır. Ayrıca somatizasyon ve yıkıcı davranış bozukluklarının ise dağınık ve güvensiz bağlanma ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu konuda Arıkan ve Kumru (2021) tarafından annenin semptomlarının çocuklarda davranış problemleri ile ilişkisinin incelendiği araştırma sonucunda, annenin depresyon, anksiyete ve düşmanlık semptomları çocuğun zihinselleştirme düzeyini yordamaktadır. Nesne ilişkilerinde yer alan içeatma kavramına göre nesnenin özellikleri anne ile kurulan erken çocukluk deneyimleri ile şekillenmektedir. Çocuğun beklediği sıcaklık/şefkat anne tarafından karşılanmazsa bu durum nevrotik ve patolojik sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle bu dönemde travmaya maruz kalma yetişkinlik döneminde kendini ve çevreyi algılama süreçlerinde bozulmalara yol açan içeatım ve özdeşleşme süreçleri ile ifade edilmektedir. Bu süreç kişinin hoşnutsuz, kaygılı, zayıf ve gelişmemiş kişilik yapısı ortaya koyması ile

ilişkilendirilmektedir (Ferenczi, 1949). Dolayısıyla bu durumun anne ve çocuk arasındaki ilişkide zihinsel temsillerin geçişi ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada zihinselleştirme, kişilerarası problemleri negatif anlamlı bir şekilde yordamakta ve aynı zamanda anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü üstlenmektedir. Bu durum zihinselleştirmenin kişinin sosyal işlevselliğinde ve uyumunda önemli bir belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte De Coninck, Matthijs ve Luyten (2021) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinde depresyon düzeyini, kişilerarası ilişkiler, zihinselleştirme, sosyal ve akademik uyum ile beraber ele almıştır. Üç yüz yetmiş yedi üniversite 1.sınıf öğrencisinin katıldığı araştırmada dönem başında Eylül ayında ve dönem sonunda Aralık ayında olmak üzere iki ayrı zaman diliminde veri toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre dönem başında öğrencinin depresyon, öz-eleştiri ve bağımlılık düzeyi dönem sonundaki zihinselleştirmenin belirsizlik alt boyutunu pozitif anlamlı olarak yordamaktadır. Dönem başında bağımlılık ve öz-eleştiri düzeyi ise yine dönem sonunda zihinselleştirmenin kesinlik alt boyutunu negatif olarak yordamaktadır. Dönem sonunda zihinselleştirmenin belirsizlik boyutu ise dönem sonu depresyon düzeyini anlamlı olarak yordamaktadır. Zihinselleştirmenin kişinin duygu dünyasını olumsuz etkilemesi yanı sıra patolojik yapılar, çocukluk travmaları ve davranış örüntüleri ile ilişkilendirildiği pek çok çalışma mevcuttur.

Berthelot, Lemieux, Garon-Bissonnette, Lacharité ve Muzik (2019) yaptığı çalışmada ihmal ve istismar ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin aracı rolü üstlenmektedir. Ayrıca zihinselleştirmenin doğum öncesi bağlanma, ebeveyn güveni ve travma sonrası stres bozukluğu ile depresyon semptomlarını da yordamaktadır. Huang ve diğerleri (2020) tarafından yapılan çalışmada çocukluk çağı ruhsal travma ve travma sonrası stres bozukluğu ile dissosiyatif yaşantılar arasında zihinselleştirme ve yakın ilişkilerde yaşantıların (kaygılı ve kaçınan bağlanma) aracı rolü incelenmiştir. Araştırmaya 295 kişi (184 borderline ve antisosyal kişilik bozukluğu olan kişi ve 111 kişiden oluşan kontrol grubu) katılmıştır. Zihinselleştirmenin kesinlik alt boyutu ile duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal, kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma arasında negatif, zihinselleştirmenin belirsizlik alt boyutu ile çocukluk çağı ruhsal travmalarının tüm alt boyutları ve yakın ilişkilerde yaşantılar arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Modelin test edildiği araştırmada güvensiz bağlanma ve düşük zihinselleştirmenin aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Bu da bize zihinselleştirmenin,

travmatik deneyimler ve bunun yol açabileceği patolojik örüntülerde önemli bir koruyucu faktör olabileceğini göstermektedir.

Zetl ve diğerleri (2020) tarafından ruhsal bozukluğu olan grup ile sağlıklı grubu karşılaştırdığı araştırmada zihinselleştirme ve kişilik bozuklukları incelenmiştir. Klinik olmayan grupta zihinselleştirme düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Zihinselleştirme ile empati, samimiyet, kişilik fonksiyonları (kimlik ve benlik yönetimi) arasında negatif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Modelin test edildiği bu çalışmada zihinselleştirmenin kimlik ile samimiyet ve benlik yönetimi ile empati arasında aracı rolü üstlendiği görülmektedir. Zihinselleştirmenin diğer değişkenler ile arasındaki negatif ilişki zihinselleştirmede sadece düşük düzeyin değil aynı zamanda zihinselleştirmenin artmasının da psikopatoloji ile ilişkilendirebileceğini düşündürmektedir. Urş'un (2021) yaptığı çalışmada kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasında zihinselleştirmenin belirsizlik ve kesinlik alt boyutlarının aracı rolü incelenmiştir. Korku ile anksiyete arasında zihinselleştirmenin belirsizlik alt boyutunda, öfke ve üzüntü ile anksiyete arasında belirsizlik ve kesinlik alt boyutlarının kısmi aracı rol oynadığı görülmektedir. Korku ve depresyon arasında belirsizlik alt boyutu, öfke ve üzüntü ile depresyon arasında belirsizlik ve kesinlik alt boyutları kısmi aracılık yapmaktadır. Ayrıca korku ve olumsuz benlik arasında belirsizlik, öfke ve üzüntü ile olumsuz benlik arasında belirsizlik ve kesinlik alt boyutları kısmi aracılık yapmaktadır. Öfke ile somatizasyon arasında ise belirsizlik ve kesinlik, üzüntü ve somatizasyon arasında belirsizlik kısmi aracılık yapmaktadır. Öfke ve üzüntü ile hostilite arasında belirsizlik ve kesinlik yine kısmi aracı rolü üstlenmektedir.

Duval, Ensink, Normandin ve Fonagy (2018) yaptığı araştırmada çocukluk çağı travmaları ile patolojik narsisizm ve borderline kişilik bozukluğu arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin (belirsizlik/bilinç bulanıklığı, ilgi/merak, aşırı kesinlik) aracı rolü ergenlik ve genç yetişkinlik döneminde ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre duygusal istismar, belirsizlik/bilinç bulanıklığı pozitif, ilgi/merakı negatif olarak yordamaktadır. Duygusal istismar ve belirsizlik borderline kişilik bozukluğunu pozitif olarak yordarken fiziksel/cinsel istismar, belirsizlik de kırılabilir narsisizmi yordamaktadır. Ayrıca belirsizlik ve aşırı kesinlik ise büyülenmeci narsisizmi pozitif anlamlı olarak yordamaktadır. Salaminios ve diğerlerinin (2021) yaptığı çalışmada ise şizotipal kişilik özellikleri ile düşünce problemleri arasında zihinselleştirmenin aracı rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre şizotipal kişilik özelliklerinin garip konuşma ve sosyal anksiyete alt

boyutları ile düşünce problemleri arasında zihinselleştirme aracı rol oynamaktadır. Ayrıca zihinselleştirmenin belirsizlik alt boyutu ile şizotipal kişilik özellikleri olan referans fikirleri, şüphecilik, sosyal anksiyete, sınırlı duygulanım ve garip konuşma arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırma bulgularını destekler nitelikteki tüm bu bulgular bize kişilerarası problemlere yol açabilecek yapılar ile zihinselleştirmenin ilişkisini olumsuz duygulanım çerçevesinde ortaya koymaktadır.

Araştırmada zihinselleştirme duygu düzenleme güçlüğü yordamaktadır. Yu ve Song (2020) yaptığı çalışmada yetişkinlik döneminde zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü bağlanma çerçevesinde incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme güçlüğü ile zihinselleştirme arasında negatif, kaygılı bağlanma, kaçınmacı bağlanma ve depresyon ile arasında pozitif anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bağlanma (kaygılı ve kaçınmacı) ve depresyon arasındaki ilişkide zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğü birliktedir. Çocukluk döneminde kazanılan sembolik oyun duygulanım ile beraber ele alınmaktadır. Yüksek düzeyde zihinselleştirme becerisi yüksek düzeyde duygu düzenleme becerisi ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla psikodinamik yaklaşım aracı olarak oyun terapisi ile duygu düzenleme becerileri ve zihinselleştirmenin gelişimi desteklenmektedir. (Halfon, Yılmaz, Çavdar, 2019). Duygu düzenleme ve zihinselleştirme arasındaki bu güçlü ilişki terapi sürecinin de daha işlevsel hale getirilmesine konu olmuştur. Zihinselleştirmeye dayalı terapi yaklaşımları korku ve belirsizliğin arttığı Covid-19 pandemi sürecinde de kullanılmıştır. Duygu düzenlemekte güçlük yaşayan çocuk ve ebeveynlere de çevrimiçi ortamlarda destek sunulmuştur. Zihinselleştirme modları duyguların yoğunlaştığı evrelerle ilişkilendirilmektedir. Teleolojik modda fiziksel gerçekler dış gerçeklerdir. Duygusal anlamda acı çeken ergenin kendisine fiziksel olarak zarar vermesi gibi. Psişik eşdeğerlik modunda ise hislerinin, düşünce ve duyguların dış gerçekler olduğuna yönelik algı baskındır. Kaza ile düşen çocuğun arkadaşının onu bilerek ittiğini düşünmesi gibi. Taklit modunda çocuğun rol oynaması ya da ebeveynin duygulanımdan uzak entelektüel savunmalar göstermesi ile ayırt edilmektedir. Katılımcıların duygu dünyalarına dair öznel deneyimleri işaretli aynalama ve empatik yansıtma zihinselleştirme terapi yöntemleri ile duygu düzenlemenin optimal seviyede tutularak bu beceriler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Duygu yoğunluğunun arttığı zorlayıcı durumlara ve uyaranlara maruz kalma, ev ortamına ilişkin düzenlemeler, duyguların sesini açma ya da azaltma da bu süreçte diğer kullanılan tekniklerdir (Bate ve Malberg (2020).

Duygu yoğunluğunun arttığı kişilerarası ilişkilerde duygu düzenleme becerileri gereksinimleri ile beraber bilişsel yeniden değerlendirme becerileri de önem kazanmaktadır. Zihinselleştirme bu noktada diğerleri hakkında bilgilere ulaşılmasını ve ikincil yeniden değerlendirme yapılmasını sağlamaktadır. Kişinin kendisi ve diğerlerine yönelik inançları duygusal uyarılma ve tepki sürecini belirlemektedir. Zihinselleştirme, kişinin kişilerarası ilişkiler bağlamında sergileyeceği duygusal tepkilerinin nedensel değerlendirmelerini yapmasına katkı sağlamaktadır. Bu aşamada kişinin çocukluk deneyimleri, mizaç özellikleri, kişilik eğilimleri, karşısındaki kişi ile ilişkinin kalitesi de ikincil zihinselleştirme becerilerinde devreye girmektedir (Gergely ve Unoka, 2008).

Araştırmada zihinselleştirme ve duygu düzenleme gücü anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasındaki ilişkide çoklu tam aracı rolü üstlenmektedir. Panfile ve Laible (2012) yaptığı çalışmada anneye bağlanmanın duygu düzenlemeyi yordadığı, duygu düzenlemenin zihinselleştirmenin bir parçası olan empatiyi yordadığı ve aynı zamanda çocuğun prososyal davranışlarını pozitif anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Araştırmada sıralı bir biçimde ele alınan değişkenler temel yapı itibariyle araştırma bulgularını desteklemektedir. Masterson (2008) kendilik gelişiminde annenin rolünü teorik alt yapı ile sunmaktadır. Kendilik gelişiminin temel kaynağı anne olarak görülürken anne ile çocuğun kurduğu ilişkinin psikopatolojik çıktıları kuramsal temelde ilişkilendirmektedir. Anne-çocuk ilişkisi, kişinin duygulanımını ve zihinsel gelişiminde bağlanma ile karakterize edilmektedir. Stern' e göre (Stern, 1985; aktaran Masterson, 2008) kişilerarası deneyim zihinsel durumların paylaşımı ile sağlanmaktadır. Çocuk doğduğu andan duygularını düzenlemekte aktif rol almaktadır. Kişilerarası ilişkilerin inşası ise kendiliğin temelini oluşturan ötekilerle etkileşimi ile sağlanmakta ve kendiliğin gelişiminde belirleyici olmaktadır. Kendilik bozuklukları ise DSM-IV'e göre borderline, narsisistik ve şizoid örüntüler olmak üzere nesne ilişkileri ve psikodinamik yaklaşım ile incelenmiştir. Schore'un kuramına göre annenin çocuk ile kurduğu sıcak, etkileşim ve güvene dayalı temas çocuğun nörokimyasal yapısına etki ederek nöroendokrin sisteminde değişimlere katkı sağlamaktadır. İlk çevresel uyaran olan anne, çocuğun nörobiyolojik olgunlaşmasının en büyük geliştiricisi ya da engelleyicisi olarak görülmektedir. Bu durum hem sosyal hem de duygusal düzenlemede önemli rol oynamaktadır (Schore, 1994; aktaran Masterson, 2008). Çocuk ve anne arasındaki ilişki annenin kendi annesi ile kurduğu ilişkinin derinliklerinde anlam kazanmaktadır. Kendi annesi ile ilişkisinde duygusal anlamda doyum sağlayamamak kişinin kendi annelik deneyiminde harekete geçmektedir.

Çocuğun anne ve babası kendisinde eksik gördüğü duygulanımı çocukta aramaya başlamakta ve onun kabulü ile tamamlamaktadır. Bu durum çocuklarda duygusal anlamda bağımlılık örüntüleri ile karakterize olmaktadır. Ebeveyn artık fiziksel anlamda var olmasa da çocuk kendi benliğine bu örüntüyü içselleştirmektedir. İçselleştirme süreci ise çocukluğun ilk yıllarına dayanmaktadır. Anne ve çocuk arasında sıcaklığa, güvene dayalı bir biçimde kurulan ilişki sağlıklı benlik duygusunu desteklemektedir. Bu da kişinin hem kendi duygularını anlaması, ifade etmesi hem de karşısındaki insanda uyandıracak etkileri görmesine olanak vermektedir. Benlik yitiminde ise her an kırılmaya hazır büyüklük tutkusu oluşmaktadır. Bu tutku kişinin benliği dışında yüklediği anlamların yok olması ile psikolojik uyumsuzluklar, manipülatif ilişkiler, bunalım, utanç-suçluluk, depresif belirtiler ile kişinin çocukluğunda kırıldığı noktaya dönmesine yol açmaktadır. Çocukluğunda anne ve babası tarafından yıkıcı davranışlara maruz kalan çocuk, yetişkin olduğunda bu yıkıcı davranışları bir ayna gibi kişilerarası ilişkilerde yansıtarak diğerlerinde de bu hisleri uyandırmak ve buna benzer örüntüde ilişkiler kurmaya çalışmaktadır (Miller, 2021). Çocuk ve anne arasındaki ilişkinin niteliği kişinin psikolojik uyumunda, beden ve zihinsel yapısında oldukça etkin rol oynamaktadır. Çocukluk döneminde ebeveyni ile reddedilmeye dayalı ilişki kuran ya da ihmal ve istismara uğrayan kişiler dissosiyasyon, korku, hissizlik, suçluluk ve depresif duyguları ile kendi dünyalarının merkezi olan içsel haritasına dönmektedir. Bu haritalar zihinsel becerilerde kendisi ve diğerleri hakkında düşüncelerinde devreye girmektedir. Ebeveyni ile güvenli bağ kuramamış çocuk için reddedilme, öfke gibi duyguların yoğunlaştığı durumlarda koruyucu bir tampon da yoktur. Akılcı beyin yerine duygusal beyin devreye girmektedir. Bu da kişinin bildiği yollara; çocukluk dönemindeki içsel haritasına dönmesine yol açmaktadır. Beyni yeniden yapılandırmak için odaklanma, öğrenme, bağımlılık ve travma sonrası stres bozukluğunda nöroterapi/neurofeedback yaklaşımı kullanılmaktadır. Ayrıca rol oynama, canlandırma, ortak hareket, ritim ve drama ile tiyatro duyguların düzenlenmesine katkı sağlamaktadır. Sağlıklı ve güvene dayalı kişilerarası ilişkilerin kurulması ile kişinin içsel haritalarına yeni yollar eklenmektedir (Van der Kolk, 2021).

Kişinin çocukluk döneminde ebeveyni ile kurduğu ilişki, yetişkin hayatında yaşadığı güçlükler bağlamında önem taşımakta ve çocuğun kurduğu ilk bağ olan anne-çocuk ilişkisi ön plana çıkmaktadır. Annenin fiziksel ve sözel davranışları, çocuğun bu ilişkiyi kabul ya da red olarak algılamasını belirlemektedir. Anne ve çocuk arasındaki ilişkinin sıcaklık/şefkat ile kabul edilme yerine soğukluk/şefkat göstermemek,

düşmanlık/saldırganlık, ilgisizlik/ihmal ve ayrışmamış red ile temelde reddedilme taşıması kişinin yetişkinlik döneminde kişilerarası problemler ile karakterize olan bir döngüye girmesine yol açabilmektedir. Kişinin zihinselleşirme ve duygu düzenleme güçlüğü düzeyi de bu problemleri artırıcı ya da önleyici rol üstlenmektedir. Baba kabul-reddi ise anne kabul-reddi ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla anne ve çocuk arasındaki ilişkinin sıcaklık/şefkate dayalı olarak kurulmasının ve babanın da bu ilişkiyi destekleyici bir yaklaşım göstermesinin kişinin hayatında tampon görevi görerek pek çok kişilerarası problemin önüne geçebileceği ve zihinselleştirme düzeyini artırarak duygu düzenleme güçlüğü azaltabileceği düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve literatürü temel alarak yapılan tartışma ışığında bundan sonra yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.3.1. Araştırmacılara yönelik öneriler

1. Bu çalışmada ebeveyn kabul-reddi, zihinselleştirme, duygu düzenleme güçlüğü ve kişilerarası problemler genç yetişkinlik döneminde incelenmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda katılımcıların çocukluk, ergenlik dönemlerini de kapsayan farklı gelişimsel özelliklerinde gösterdikleri değişimin boylamsal olarak incelenmesi önerilmektedir.

2. Bu araştırmada pandemi koşulları nedeniyle çalışma grubuna yer verilmiştir. Bu durum çoğunlukla üniversite öğrencileri, öğretmenler ya da akademisyenler gibi sınırlı bir grubu temsil etmektedir. Ebeveyn kabul-reddinin sosyokültürel alt sistemler boyutu göz önüne alındığında bundan sonra yapılacak araştırmalarda farklı sosyokültürel yapılara sahip gruplarda ulusal (taşra-merkez gibi), uluslararası (göçmen-yerli gibi) ve kıtalararası (Avrupa-Asya gibi) karşılaştırmalar yapılarak araştırma sonuçlarının evrene genellenebilmesi için araştırmanın kümeleme örneklem gibi daha kapsamlı bir inceleme ile yapılması gerekli görülmektedir.

3. Bu çalışmada katılımcıların spesifik bir durumu incelenmemiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda ebeveynin çocuğu kabul etmekte zorlanabileceği ya da ebeveyn ve çocuk ile kurulan ilişkinin güçlükler taşıyabileceği (yaygın gelişimsel bozukluk gibi) durumların da incelenebileceği düşünülmektedir.

4. Araştırmada genç yetişkinlerin çocukluk dönemine dair algılamalarına yer verilmiştir. Bu da anılarla ilgili bellek yanılsamaları ve değişimleri gibi çocukluk döneminden sonraki deneyimlerin bu süreci etkileyebileceği düşünölmektedir. Bundan sonra özellikle ebeveyn-çocuk ilişkisini ele alacak araştırmacıların katılımcıların otobiyografik bellek işlevlerini de incelemesi önerilmektedir.

5. Araştırma sonuçlarına göre anne kabul-reddi duygu düzenleme güçlüğü, zihinselleştirme ve kişilerarası problemlerin önemli bir yordayıcısıdır. Bu araştırma ailede genç yetişkinlik döneminde tek bir kuşağın değerlendirilmesini içermektedir. Bu nedenle anne-çocuk ilişkisinde annenin zihin durumları, duygu düzenleme becerileri ön plana çıkmaktadır. Annenin kendi annesi ile olan ilişkisinin de incelenmesi amacıyla kuşaklararası çalışmanın yapılması gerekli görölmektedir.

6. Araştırma sonuçlarına göre baba kabul-reddinin kişilerarası problemleri anlamlı olarak yordamaması nedeniyle araştırmaya dahil edilememiştir. Ailede babanın çocuk ile ilgili konulara yaklaşımın, annenin çocuğa yönelik yaklaşımını da belirleyeceği düşünölmektedir. Dolayısıyla baba katılımı bu modele dahil edilebilir.

7. Araştırmada yapısal eşitlik modellemesi kapsamında ölçeklerin toplam puanları ile değerlendirme yapıldığı göz önüne alındığında bir başka çalışmada sadece korelasyon analizi yapacak araştırmacıların zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğüne alt boyutları ve kişilerarası psikopatolojik örüntülerin belirlenmesi amacıyla kişilerarası problemler ölçek alt boyutlarına da yer vermesi önerilmektedir.

8. Araştırma grubu klinik olmayan katılımcıları içermektedir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmak ve temel değişkenlerden zihinselleştirme ile arasında anlamlı ilişki olduğu görölmektedir. Kişilerarası problemler ölçeğinin psikopatolojik yatkınlıklar ile ilişkisi göz önüne alındığında klinik olan ve klinik olmayan katılımcılara dair grupların yeme bozuklukları, bağımlılıkları ve kişilik bozuklukları karşılaştırılarak ele alınması önerilmektedir.

9. Araştırmada ele alınan Ebeveyn Kabul-Red Kuramı Kişilerarası Kabul-Red Kuramı olarak genişletilmiştir. Dolayısıyla ebeveyn reddi yaşıyan kişilerin sosyal ilişkilerinde akran kabulü ve partner kabulü ile kişilerarası ilişkilerinde gelişim gösterebileceği ve psikolojik/psikopatolojik problemlerin şiddetinin azaltılabileceği düşünölmektedir.

Dolayısıyla bundan sonra yapılacak araştırmalara kişilerarası problemler ile beraber akran ve partner kabulü de bu modele dahil edilebilir.

5.3.2. Uygulayıcılara yönelik öneriler

1. Bu araştırmada anne kabul-reddi, zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğünün kişilerarası problemleri yordadığı görülmektedir. Bu durum anne-çocuk ilişkisinde zihinselleştirme ve duygu düzenleme etkileşiminin ön plana çıktığı yaşamın ilk yıllarında bağlanma deneyimi ile ilgili bilgiler vermektedir. Dolayısıyla hamilelik sürecinde annelere çocuğu ile sıcaklık/şefkate dayalı bir iletişim kurmaları için psikoeğitim çalışmalarının uygulanması gerekli görülmektedir. Anne kabul-reddinin, baba kabul reddi ile pozitif anlamlı ilişkisi göz önüne alındığında bu psikoeğitime anne ile beraber babaların da dahil edilmesi önerilmektedir.

2. Kişilerarası problemler, psikopatolojik kişilik örüntüleri hakkında bilgi vermektedir. Bu nedenle klinik bağlamda kişilik bozuklukları için zihinselleştirme kapasitesini geliştirmeyi hedefleyen Zihinselleştirmeye Dayalı Terapi yaklaşımlarına ve kendilik gelişimi ile ilişkilendirilen Nesne İlişkileri Kuramı'na odaklanılması önerilmektedir. Ayrıca duygu düzenleme becerileri ve farkındalık gelişimini destekleyerek olası kişilerarası problemleri de önleyebileceği düşünölen Diyalektik Davranış Terapisi uygulanabilir.

3. Bu araştırmada anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasında zihinselleştirmenin aracı role sahip olduğu görülmektedir. Annenin zihinselleştirme düzeyinin çocuğun duygu düzenleme becerileri ile ilişkisi göz önüne alındığında bu konuda yapılacak uygulamalarda annenin zihinselleştirme düzeyinin artırılmasının çocuğun duygu düzenleme becerilerini geliştireceği düşünölmektedir.

4. Araştırmada zihinselleştirme ve duygu düzenleme güçlüğünün kişilerarası problemleri yordadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum kişinin, kendisini engelleyici nitelikte ilişki motifleri içeirine girmesi ile karakterize olmaktadır. Bu konuda özellikle kişilerarası problemler düzeyinin arttığı durumlarda anlık destek sağlanması amacıyla mobil uygulamalarda, aşırı ya da düşük zihinselleştirmenin sağlıklı bir düzeyde işlemesine destek olan ve kişinin anda kalmasına olanak sağlayan mindfulness uygulamaları geliştirilebilir.

5. Bu çalışmada duygu düzenleme güçlüğü'nün anne kabul-reddi ile kişilerarası problemler arasında aracı role sahip olduğu görülmektedir. Ebeveyn kabul-reddi öfke, üzüntü gibi olumsuz duygulanım ile ilişkilendirilmektedir. Kişilerarası problemlerde yer alan sosyal anlamda işlevsel olmayan davranış kalıpları göz önüne alındığında kişinin duygularını rahat ifade etmesi ve düzenlemesi için öfke kontrolü ve atılganlık/girişkenlik becerileri geliştirmeye dayalı grupla psikolojik danışma çalışmaları düzenlenebilir. Okul Psikolojik Danışmanları okullarda pek çok çok koruyucu ve önleyici çalışmalarda bulunmaktadır. Okullarda erken dönemlerde çocuklara sağlıklı akran ilişkileri geliştirmeye, annelerine ise çocuklarının duygu sosyalleştirmesini sağlamaya yönelik çalışmalar yapılması ve annelerin çocuklara yönelik sıcaklık/şefkat göstermelerini destekleyen seminerler, bilgilendirici yayınlar ile pek çok psikopatolojik örüntünün ve kişilerarası problemin önüne geçilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abate, A., Marshall, K., Sharp, C., & Venta, A. (2017). Trauma and aggression: Investigating the mediating role of mentalizing in female and male inpatient adolescents. *Child Psychiatry & Human Development*, 48(6), 881-890.

Akkese, M. N. (2019). *Ebeveyn kabul-reddi ile sosyal kaygı belirtileri arasında pozitif ve negatif duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 560565).

Akün, E. (2017). Relations among adults' remembrances of parental acceptance–rejection in childhood, self-reported psychological adjustment, and adult psychopathology. *Comprehensive psychiatry*, 77, 27-37.

Akün, E., Durak-Batıgün, A., Devrimci-Özgüven, H., & Baskak, B. (2018). Positive Symptoms and Perceived Parental Acceptance-Rejection in Childhood: The Moderating Roles of Socioeconomic Status and Gender. *Turkish Journal of Psychiatry*, 29(2).

Alden, L. E., Wiggins, J. S., & Pincus, A. L. (1990). Construction of circumplex scales for the Inventory of Interpersonal Problems. *Journal of personality assessment*, 55(3-4), 521-536.

Ali, S., Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2015). Influence of perceived teacher acceptance and parental acceptance on youth's psychological adjustment and school conduct: A cross-cultural meta-analysis. *Cross-Cultural Research*, 49(2), 204-224.

Ali, S., Khatun, N., Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2019). They love me not: A meta-analysis of relations between parental undifferentiated rejection and offspring's psychological maladjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(2), 185-199.

Akay, N. (2013). *Mothering a child that is not mine: The perceptions about mothering and babysitting of immigrant babysitters who had left their children behind* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 350905).

Akbay, S. (2020). *Genç yetişkinlerde algılanan ebeveyn biçimleri ve kişilerarası problemlerin borderline kişilik bozukluğu inançları üzerindeki yordayıcı rolü* (Yüksek

lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 646351).

Akman-Direkçi, E. (2018). *Yetişkinlikte çocukluğa ilişkin hatırlanan ebeveyn kabul-reddi ile yalnızlık arasındaki ilişkide duygu dışavurum tarzlarının ve arkadaşlık kalitesinin aracı rolleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 516601).

Akyunus, M. ve Gençöz, T. (2016). Kişilerarası Problemler Envanteri Döngüsel Ölçekleri kısa formu psikometrik özellikleri: Bir güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 29(1), 36-48.

Akyüz-Yılmaz, C. (2020). *Ebeveyn reddi ve yetişkin hayatındaki güçlükler: Kendi kendini engelleyen yapıların aracı bileşenlerinin incelenmesi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 639652).

Allen, J. G. (2006). Mentalizing in practice. *Handbook of mentalization-based treatment*, 3-30.

Allen, J. G., & Fonagy, P. (Eds.). (2006). *The handbook of mentalization-based treatment*. England: John Wiley & Sons.

Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. London: American Psychiatric Publishing.

Altınsoy, F. (2020). *Travmatik deneyimi olan bireyler için bir travma sonrası büyüme modeli* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 641930).

Ambwani, S., Slane, J. D., Thomas, K. M., Hopwood, C. J., & Grilo, C. M. (2014). Interpersonal dysfunction and affect-regulation difficulties in disordered eating among men and women. *Eating behaviors*, 15(4), 550-554.

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. Arlington, VA.

Ardil, V. (2020). *Parental rejection, best-friend rejection, and self-compassion as predictors of internet addiction during the Covid-19 pandemic* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 643230).

Arnott, B., & Meins, E. (2007). Links among antenatal attachment representations, postnatal mind-mindedness, and infant attachment security: A preliminary study of mothers and fathers. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 71(2), 132-149.

Arikan, G., & Kumru, A. (2021). Patterns of associations between maternal symptoms and child problem behaviors: the mediating role of mentalization, negative intentionality, and unsupportive emotion socialization. *Child Psychiatry & Human Development*, 52(4), 640-653.

Aşut, G. (2020). *Covid-19 pandemisi sırasında tedavi almakta olan kanser hastalarında psikolojik dayanıklılık ve ilişkili faktörler* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 646803).

Aydemir, Ö., Demet, M. M., Danacı, A. E., Deveci, A., Taşkın, E. O., Mızrak, S., ... & İçelli, İ. (2006). Borderline kişilik envanterinin Türkçe'ye uyarlanması, güvenilirlik ve geçerliliği. *Türkiye'de Psikiyatri*, 8(1), 6-10.

Azizli, M.E. (2018). *Algılanan ebeveyn kabul-red düzeyi ile kendini belirleme arasındaki ilişkide özerklik desteğinin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 529711).

Bachman, L. F. (2004). *Statistical analyses for language assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bağçivan, M. S. R. (2020). *Baba katılımının duygu düzenleme ve kişilerarası problemlerle olan ilişkisinde erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 646649).

Baker, C. N., & Hoerger, M. (2012). Parental child-rearing strategies influence self-regulation, socio-emotional adjustment, and psychopathology in early adulthood: Evidence from a retrospective cohort study. *Personality and individual differences*, 52(7), 800-805.

Baker, A. J., & Verrocchio, M. C. (2015). Parental bonding and parental alienation as correlates of psychological maltreatment in adults in intact and non-intact families. *Journal of child and family studies*, 24(10), 3047-3057.

Balamir, F. (2020). *Farklı fakülte öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-reddi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide öz yeterliğin aracı rolünün incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 645231).

Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.

Baron-Cohen, S. (1997). *Mindblindness: An essay on autism and theory of mind*. MIT press.

Bate, J., & Malberg, N. (2020). Containing the anxieties of children, parents and families from a distance during the coronavirus pandemic. *Journal of contemporary psychotherapy*, 50(4), 285-294.

Bateman, A. W., & Fonagy, P. (2004). Mentalization-based treatment of BPD. *Journal of personality disorders*, 18(1), 36-51.

Bateman, A., & Fonagy, P. (2010). Mentalization based treatment for borderline personality disorder. *World psychiatry*, 9(1), 11.

Bateman, A., & Fonagy, P. (2013). Mentalization-based treatment. *Psychoanalytic Inquiry*, 33(6), 595-613.

Bayat, B. (2015). *Algılanan ebeveyn kabul reddinin yetişkinlik dönemindeki psikopatoloji ile ilişkisi: Kontrol odağının ve benlik kurgularının aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 414540).

Beitel, M., Ferrer, E., & Cecero, J. J. (2005). Psychological mindedness and awareness of self and others. *Journal of clinical psychology*, 61(6), 739-750.

Belvederi Murri, M., Ferrigno, G., Penati, S., Muzio, C., Piccinini, G., Innamorati, M., ... & Amore, M. (2017). Mentalization and depressive symptoms in a clinical sample of adolescents and young adults. *Child and Adolescent Mental Health*, 22(2), 69-76.

Benbassat, N., & Priel, B. (2012). Parenting and adolescent adjustment: The role of parental reflective function. *Journal of adolescence*, 35(1), 163-174.

Benjamin, L. S. (1974). *Structural analysis of social behavior*. *Psychological Review*, 81(5), 392–425.

Benjamin, L. S. (2002). Structural analysis of social behavior. *Encyclopedia of Psychotherapy*, 2, 707-713.

Berthelot, N., Lemieux, R., Garon-Bissonnette, J., Lacharité, C., & Muzik, M. (2019). The protective role of mentalizing: Reflective functioning as a mediator between child maltreatment, psychopathology and parental attitude in expecting parents. *Child abuse & neglect*, 95, 104065.

Bilen, J. (2014). *Anne-baba kabul-reddinin psikolojik uyum üzerindeki etkisinin kimlik duygusu açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 376840).

Bizzi, F., Ensink, K., Borelli, J. L., Mora, S. C., & Cavanna, D. (2019). Attachment and reflective functioning in children with somatic symptom disorders and disruptive behavior disorders. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 28(5), 705-717.

Bjureberg, J., Ljótsson, B., Tull, M. T., Hedman, E., Sahlin, H., Lundh, L. G., ... & Gratz, K. L. (2016). Development and validation of a brief version of the difficulties in emotion regulation scale: the DERS-16. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 38(2), 284-296.

Blair, R. J. R. (2005). Responding to the emotions of others: Dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and cognition*, 14(4), 698-718.

Bouchard, M. A., Target, M., Lecours, S., Fonagy, P., Tremblay, L. M., Schachter, A., & Stein, H. (2008). Mentalization in adult attachment narratives: Reflective functioning, mental states, and affect elaboration compared. *Psychoanalytic Psychology*, 25(1), 47.

Broberg, A. G., Hjalms, I., & Nevenon, L. (2001). Eating disorders, attachment and interpersonal difficulties: a comparison between 18-to 24-year-old patients and normal controls. *European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association*, 9(6), 381-396.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. London: Harvard University Press.

Burstein, M., Stanger, C., & Dumenci, L. (2012). Relations between parent psychopathology, family functioning, and adolescent problems in substance-abusing families: disaggregating the effects of parent gender. *Child psychiatry & human development*, 43(4), 631-647.

Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Campos, J. J., Frankel, C. B., & Camras, L. (2004). On the nature of emotion regulation. *Child development*, 75(2), 377-394.

Carson, R. C. (2017). *Interaction concepts of personality*. New York: Routledge.

Casselman, R. B., & McKenzie, M. D. (2015). Young adults' recollections of parental rejection and self-reported aggression: The mediating roles of insecure adult attachment and emotional dysregulation. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 8(1), 61-71.

Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the society for research in child development*, 59(2-3), 228-249.

Chambers, R., Gullone, E., & Allen, N. B. (2009). Mindful emotion regulation: An integrative review. *Clinical psychology review*, 29(6), 560-572.

Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of family psychology*, 17(4), 598.

Cicchetti, D., Ackerman, B. P., & Izard, C. E. (1995). Emotions and emotion regulation in developmental psychopathology. *Development and psychopathology*, 7(1), 1-10.

Choi-Kain, L. W (2011, Kasım 13). *Mentalization*. National Education Alliance for Borderline Personality Disorder. <https://www.borderlinepersonalitydisorder.org/wp-content/uploads/2011/10/11-13-11-kain.pdf>

Choi-Kain, L. W., & Gunderson, J. G. (2008). Mentalization: Ontogeny, assessment, and application in the treatment of borderline personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, *165*(9), 1127-1135.

Christ, C., De Waal, M. M., Dekker, J. J., van Kuijk, I., Van Schaik, D. J., Kikkert, M. J., ... & Messman-Moore, T. L. (2019). Linking childhood emotional abuse and depressive symptoms: The role of emotion dysregulation and interpersonal problems. *PLoS One*, *14*(2), e0211882.

Clark, D. B., Cornelius, J., Wood, D. S., & Vanyukov, M. (2004). Psychopathology risk transmission in children of parents with substance use disorders. *American Journal of Psychiatry*, *161*(4), 685-691.

Clifton, A., Turkheimer, E., & Oltmanns, T. F. (2005). Self-and peer perspectives on pathological personality traits and interpersonal problems. *Psychological assessment*, *17*(2), 123.

Cloitre, M., Miranda, R., Stovall-McClough, K. C., & Han, H. (2005). Beyond PTSD: Emotion regulation and interpersonal problems as predictors of functional impairment in survivors of childhood abuse. *Behavior therapy*, *36*(2), 119-124.

Cole, P. M., Michel, M. K., & Teti, L. O. D. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of the society for research in child development*, *59*(2-3), 73-102.

Cosenza, M., Ciccarelli, M., & Nigro, G. (2019). The steamy mirror of adolescent gamblers: Mentalization, impulsivity, and time horizon. *Addictive Behaviors*, *89*, 156-162.

Creswell, J. W. (2017). Eğitim Araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi (Ekşi, H. Ed.). İstanbul: Edam Yayıncılık.

Cüre-Acer, S. (2020). *Ebeveynlik tutumunun psikolojik belirtilere etkisinde zihinselleştirmenin, dayanıklılığın ve çocukluk çağı deneyimlerinin rolü: Nesiller arası bir çalışma* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 630551).

Çabuk, O. C. (2015). *The roles of childhood trauma, personality characteristics, and interpersonal problems on psychological well-being* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 417908).

Çağlar, E. (2018). *Çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine başvuran, ebeveynleri boşanmış olan ve olmayan çocukların ruhsal sorunlar, psikolojik sağlamlık, öz-kavramı ve ebeveyn kabul/reddi açısından ve annelerinin benlik saygısı ve algılanan sosyal destek açısından karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 524184).

Çelik, H. (2013). *Genç yetişkinlerde babanın belirsiz kaybının aile sistemi ve bireysel psikolojik örüntüler bağlamında incelenmesi: Danışmanlık psikolojisi perspektifinden karma bir araştırma* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 349937).

Çelikkaleli, Ö., Çekici, F., Çolakkadıoğlu, O., Fidan, Ö., Çeçen-Eroğul, R., Çelik, M., Cenkseven-Önder, F., Sanberk, İ., Yurtal, F., Avcı, R., Kırdök, O., Taylı, A., Doğanay, A., Akbulut-Taş, M. (2014). *Eğitim psikolojisi el kitabı* (Çeçen-Eroğul, A.R. ve Yurtal, F. Ed.). Ankara: Mentis Yayıncılık.

De Coninck, D., Matthijs, K., & Luyten, P. (2021). Depression in Belgian first-year university students: A longitudinal study of self-definition, interpersonal relatedness, mentalizing, and integration. *Journal of Clinical Psychology, 77*(7), 1715–1731. doi:10.1002/jclp.23149.

De Meulemeester, C., Lowyck, B., Vermote, R., Verhaest, Y., & Luyten, P. (2017). Mentalizing and interpersonal problems in borderline personality disorder: The mediating role of identity diffusion. *Psychiatry Research, 258*, 141-144.

Dedeler, M., Akun, E., & Durak Batigun, A. (2017). Turkish adaptation of adult parental acceptance-rejection questionnaire short form. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences, 30*(3), 181.

Decety, J., & Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioral and cognitive neuroscience reviews, 3*(2), 71-100.

Deniz, M. E., Özer, E., & Işık, E. (2013). Duygusal zekâ özelliği ölçeği–kısa formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim, 38*(169).

Deniz, P. (2014). *The effects of parental acceptance - rejection/control on personality and psychopathology: Mediator role of proneness to shame and guilt* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 379876).

Derincegöz, N. (2019). *Üniversite öğrencilerinin ebeveyn kabul-red algısı, benlik saygısı ve duygu düzenleme güçlüklerinin affetme düzeylerini yordamadaki rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No.564226).

Deutz, M. H., Geeraerts, S. B., Belsky, J., Deković, M., van Baar, A. L., Prinzie, P., & Patalay, P. (2020). General psychopathology and dysregulation profile in a longitudinal community sample: Stability, antecedents and outcomes. *Child Psychiatry & Human Development*, 51(1), 114-126.

Deveci-Şirin, H. (2019). Parental acceptance–rejection and adult separation anxiety: The mediation of adult attachment insecurity. *SAGE Open*, 9(4), 2158244019885138.

Dilek- Arar, H. (2019). *Ruminasyonun gelişimsel zemini; Ruminatif düşünme biçiminin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 586964).

Dilvin-Abacı, F. (2018). *Ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme ile kişilerarası problemlerin rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 510888).

Dimaggio, G., Popolo, R., Montano, A., Velotti, P., Perrini, F., Buonocore, L., ... & Salvatore, G. (2017). Emotion dysregulation, symptoms, and interpersonal problems as independent predictors of a broad range of personality disorders in an outpatient sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 90(4), 586-599.

Dimitrijević, A., Hanak, N., Altaras Dimitrijević, A. ve Jolić Marjanović, Z. (2018). The Mentalization Scale (MentS): A self-report measure for the assessment of mentalizing capacity. *Journal of Personality Assessment*, 100(3), 268–280.

Drozek, R. P., & Unruh, B. T. (2020). Mentalization-Based Treatment for Pathological Narcissism. *Journal of personality disorders*, 34(Supplement), 177-203.

Duval, J., Ensink, K., Normandin, L., & Fonagy, P. (2018). Mentalizing Mediates the Association Between Childhood Maltreatment and Adolescent Borderline and Narcissistic Personality Traits. *Adolescent Psychiatry*, 8(3), 156-173.

Eisenberger, N. I., Lieberman, M. D., & Williams, K. D. (2003). Does rejection hurt? An fMRI study of social exclusion. *Science*, 302(5643), 290-292.

Eker, D., Arkar, H. ve Yaldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.

Ensink, K., Bégin, M., Normandin, L., Godbout, N., & Fonagy, P. (2017). Mentalization and dissociation in the context of trauma: Implications for child psychopathology. *Journal of trauma & Dissociation*, 18(1), 11-30.

Euler, S., Nolte, T., Constantinou, M., Griem, J., Montague, P. R., Fonagy, P., & Personality and Mood Disorders Research Network. (2019). Interpersonal problems in borderline personality disorder: associations with mentalizing, emotion regulation, and impulsiveness. *Journal of personality disorders*, 35(2), 177-193.

Eyni, S. (2020). The effectiveness of mentalization-based therapy on improving object relations of people with borderline personality disorder. *Journal of Research in Psychopathology*, 1(1), 16-23.

Falkenström, F., Solbakken, O. A., Möller, C., Lech, B., Sandell, R., & Holmqvist, R. (2014). Reflective functioning, affect consciousness, and mindfulness: Are these different functions?. *Psychoanalytic psychology*, 31(1), 26.

Ferenczi, S. (1949). Confusion of the tongues between the adults and the child—(The language of tenderness and of passion). *International Journal of Psycho-Analysis*, 30, 225-230.

Fonagy, P., & Allison, E. (2013). What is mentalization? The concept and its foundations in developmental research. *Minding the child*. Londra: Routledge.

Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2006). Mechanisms of change in mentalization-based treatment of BPD. *Journal of clinical psychology*, 62(4), 411-430.

Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2016). Adversity, attachment, and mentalizing. *Comprehensive psychiatry*, *64*, 59-66.

Fonagy, P., Fearon, P., Steele, M., & Steele, H. (1998). Mentalization as a core component of parental sensitivity. *Infant Behavior and Development*, *21*(66), 91281-4.

Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E. L. & Target, M. (2018). Affect regulation, mentalization, and the development of the self. New York: Routledge.

Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S., & Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant mental health journal*, *12*(3), 201-218.

Fonagy, P., & Target, M. (1996). Playing with reality: I. Theory of mind and the normal development of psychic reality. *International journal of psycho-analysis*, *77*, 217-233.

Fonagy, P., & Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and psychopathology*, *9*(4), 679-700.

Fonagy, P., & Target, M. (2007). Playing with reality. *The International Journal of Psychoanalysis*, *88*(4), 917-937.

Fonagy, P., Target, M., Steele, H., & Steele, M. (1998). *Reflective-functioning manual, version 5.0, for application to adult attachment interviews*. London: University College London.

Frijda, N. H. (1988). The laws of emotion. *American psychologist*, *43*(5), 349.

Gallarin, M., & Alonso-Arbiol, I. (2012). Parenting practices, parental attachment and aggressiveness in adolescence: A predictive model. *Journal of adolescence*, *35*(6), 1601-1610.

Gambin, M., Woźniak-Prus, M., Konecka, A., & Sharp, C. (2021). Relations between attachment to mother and father, mentalizing abilities and emotion regulation in adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, *18*(1), 18-37.

Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, *15*(46), 19-26.

Gençöz, T., & Öncül, Ö. (2012). Examination of personality characteristics in a Turkish sample: Development of basic personality traits inventory. *The Journal of general psychology*, 139(3), 194-216.

Gergely, G., & Unoka, Z. (2008). Attachment, affect-regulation, and mentalization: The developmental origins of the representational affective self.

Geyik, G. (2018). *Ebeveyn kabul/reddinin yetişkinlikteki psikolojik uyum üzerindeki etkisinin cinsiyet açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 495612).

Giaouzi, A., & Giovazolias, T. (2015). Remembered parental rejection and social anxiety: The mediating role of partner acceptance-rejection. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3170-3179.

Gilbert, P., Allan, S., & Goss, K. (1996). Parental representations, shame, interpersonal problems, and vulnerability to psychopathology. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory and Practice*, 3(1), 23-34.

Giotsa, A., Kyriazos, T. A., & Mitrogiorgou, E. (2018). Parental acceptance-rejection and interpersonal anxiety in young adults. *Hellenic Journal of Psychology*, 15(2), 138-150.

Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 26(1), 41-54.

Grisham, J. R., Steketee, G., & Frost, R. O. (2008). Interpersonal problems and emotional intelligence in compulsive hoarding. *Depression and Anxiety*, 25(9), E63-E71.

Görgü-Akçay, N. M. (2021). *Utanca yatkinlık, uyumsuz başa çıkma stratejileri, kişiler arası sorunlar ve psikopatoloji arasındaki ilişkilere yönelik bir model önerisi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 699837).

Green, A. (2018). *On private madness*. Londra: Routledge.

Gross, J. J., & Muñoz, R. F. (1995). Emotion regulation and mental health. *Clinical psychology: Science and practice*, 2(2), 151-164.

Gross, J. J. (1998a). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3), 271-299.

Gross, J. J. (1998b). Antecedent-and response-focused emotion regulation: divergent consequences for experience, expression, and physiology. *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 224.

Gross, J. J. (1999). Emotion regulation: Past, present, future. *Cognition and Emotion*, 13, 551-573.

Gross, J. J. (2008). Emotion regulation. *Handbook of emotions*, 3(3), 497-513.

Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: conceptual and empirical foundations.

Gruhn, M. A., & Compas, B. E. (2020). Effects of maltreatment on coping and emotion regulation in childhood and adolescence: A meta-analytic review. *Child abuse & neglect*, 103, 104446.

Gurtman, M. B. (1992). Trust, distrust, and interpersonal problems: a circumplex analysis. *Journal of personality and social psychology*, 62(6), 989.

Gurtman, M. B. (1995). Personality structure and interpersonal problems: a theoretically-guided item analysis of the inventory of interpersonal problems. *Assessment*, 2(4), 343-361.

Gurtman, M. B. (1996). Interpersonal problems and the psychotherapy context: The construct validity of the Inventory of Interpersonal Problems. *Psychological Assessment*, 8(3), 241.

Gürkan, Y. (2020). *The exploration of the role of mentalization on the relationship between narcissistic traits and psychosomatic complaints in late adolescence* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 651525).

Ha, C., Sharp, C., Ensink, K., Fonagy, P., & Cirino, P. (2013). The measurement of reflective function in adolescents with and without borderline traits. *Journal of adolescence*, 36(6), 1215-1223.

Haggerty, G., Hilsenroth, M. J., & Vala-Stewart, R. (2009). Attachment and interpersonal distress: examining the relationship between attachment styles and interpersonal problems in a clinical population. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 16(1), 1-9.

Haktanır, Z. (2020). *Algılanan ebeveyn kabul ve reddi ile somatik belirtiler arasındaki ilişkinin psikolojik uyum ve aleksitimi temelinde incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 641094).

Halfon, S., Yılmaz, M., & Çavdar, A. (2019). Mentalization, session-to-session negative emotion expression, symbolic play, and affect regulation in psychodynamic child psychotherapy. *Psychotherapy*, 56(4), 555.

Hartmann, A., Zeeck, A., & Barrett, M. S. (2010). Interpersonal problems in eating disorders. *International journal of eating disorders*, 43(7), 619-627.

Hayatbakhsh, R., Clavarino, A. M., Williams, G. M., Bor, W., O'Callaghan, M. J., & Najman, J. M. (2013). Family structure, marital discord and offspring's psychopathology in early adulthood: a prospective study. *European child & adolescent psychiatry*, 22(11), 693-700.

Hayden, M. C., Müllauer, P. K., Gaugeler, R., Senft, B., & Andreas, S. (2019). Mentalization as mediator between adult attachment and interpersonal distress. *Psychopathology*, 52(1), 10-17.

Herr, N. R., Rosenthal, M. Z., Geiger, P. J., & Erikson, K. (2012). Difficulties with emotion regulation mediate the relationship between borderline personality disorder symptom severity and interpersonal problems. *Personality and mental health*, 7(3), 191-202.

Hızır, E. (2019). *The relationship between the mentalization capacity of the children and affect regulation over the course of treatment* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 577611).

Hill, R. W., Zrull, M. C., & Turlington, S. (1997). Perfectionism and interpersonal problems. *Journal of personality assessment*, 69(1), 81-103.

Horowitz, L. M. (1996). The study of interpersonal problems: A Leary legacy. *Journal of Personality Assessment*, 66(2), 283-300.

Horowitz, L. M., Alden, L. E., Wiggins, J. S., & Pincus, A. L. (2000). *IIP-64/IIP-32 professional manual*. San Antonio, TX: The Psychological Corporation.

Horowitz, L. M., Rosenberg, S. E., Baer, B. A., Ureño, G., & Villaseñor, V. S. (1988). Inventory of interpersonal problems: psychometric properties and clinical applications. *Journal of consulting and clinical psychology*, 56(6), 885.

Huang, Y. L., Fonagy, P., Feigenbaum, J., Montague, P. R., Nolte, T., & Mood Disorder Research Consortium. (2020). Multidirectional pathways between attachment, mentalizing, and posttraumatic stress symptomatology in the context of childhood trauma. *Psychopathology*, 53(1), 48-58.

Huh, H. J., Kim, S. Y., Yu, J. J., & Chae, J. H. (2014). Childhood trauma and adult interpersonal relationship problems in patients with depression and anxiety disorders. *Annals of general psychiatry*, 13(1), 1-13.

Ibrahim, D. M., Rohner, R. P., Smith, R. L., & Flannery, K. M. (2015). Adults' remembrances of parental acceptance–rejection in childhood predict current rejection sensitivity in adulthood. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 44(1), 51-62.

İnan, H. Z., & Doğan-Temur, Ö. (2010). Babysitters in Early Childhood: A Research on Parents' Experiences and Perspectives on Babysitters. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 11(2).

İnce, Ş. İ. (2020). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 628930).

Innamorati, M., Imperatori, C., Harnic, D., Erbuto, D., Patitucci, E., Janiri, L., ... & Fabbriatore, M. (2017). Emotion regulation and mentalization in people at risk for food addiction. *Behavioral Medicine*, 43(1), 21-30.

Janovsky, T., Rock, A. J., Thorsteinsson, E. B., Clark, G. I., & Murray, C. V. (2020). The relationship between early maladaptive schemas and interpersonal problems: A meta-analytic review. *Clinical psychology & psychotherapy*, 27(3), 408-447.

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: past, present, and future.

Kapçı, E. G., & Küçüker, S. (2006). Ana babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 286-295.

Karan, A. (2020). *Erkek çocuk hükümlülerde pozitif gelecek algısının ebeveyn kabul/reddi, kişilik özellikleri ve sosyal destek ile ilişkisi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 667898).

Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karasu, Ö. (2020). *Ebeveyn kabul reddi ve kişilerarası duygu düzenleme stratejileri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 630130).

Kaynar, G. (2021). *Bağlanmadan psikolojik belirtilere giden yollar: Zihinselleştirme açısından bir değerlendirme* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 692896).

Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of child and Family studies*, 22(2), 297-306.

Khaleque, A. (2017). Perceived parental hostility and aggression, and children's psychological maladjustment, and negative personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of child and family studies*, 26(4), 977-988.

Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.

Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012a). Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16(2), 103-115.

Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012b). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of cross-cultural Psychology*, 43(5), 784-800.

Khaleque, A., Uddin, M. K., Hossain, K. N., Siddique, M. N. E. A., & Shirin, A. (2019). Perceived parental acceptance–rejection in childhood predict psychological adjustment and rejection sensitivity in adulthood. *Psychological Studies*, 64(4), 447-454.

Kibar, B. (2008). *Büyükanneleriyle yetişen ve yetişmeyen 5-6 yaş çocuklarının sosyoduygusal gelişim düzeyleri, davranış sorunları ile aile işlevlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 231865).

Kiesler, D. J. (1979). An interpersonal communication analysis of relationship in psychotherapy. *Psychiatry*, 42(4), 299-311.

Kiesler, D. J. (1983). The 1982 interpersonal circle: A taxonomy for complementarity in human transactions. *Psychological review*, 90(3), 185.

Kim, E. (2013). Korean American parental depressive symptoms and children's mental health: The mediating role of parental acceptance–rejection. *Journal of Pediatric Nursing*, 28(1), 37-47.

Kim, J., & Cicchetti, D. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of child psychology and psychiatry*, 51(6), 706-716.

Klein, M. (2014). *Haset ve şükran* (Koçak, O. ve Erten, Y. Çev.). İstanbul: Metis/Ötekini Dinlemek.

Kotancı, A. (2021). *Ebeveynlik biçimlerinin kişilik bozukluklarını yordayıcı etkisinin cinsiyet açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 662434).

Köymen, E. (2019). *Büyüklenmeci narsisizm ve kırılğan narsisizm ile bilişsel duygu düzenleme ve kişilerarası problemlerin ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 569976).

Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family relations*, 49(1), 25-44.

Kuipers, G. S., van Loenhout, Z., van der Ark, L. A., & Bekker, M. H. (2016). Attachment insecurity, mentalization and their relation to symptoms in eating disorder patients. *Attachment & Human Development*, 18(3), 250-272.

Kurt, Y. (2021). *Klinik olmayan bir örnekleme çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalma ile sınır kişilik yapılanması arasındaki ilişkide yetişkin bağlanma boyutlarının ve zihinselleştirmenin aracı rolleri* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 675082).

Kuyumcu, B., & Rohner, R. P. (2018). The relation between remembered parental acceptance in childhood and self-acceptance among young Turkish adults. *International Journal of Psychology*, 53(2), 126-132.

Langdon, R., & Brock, J. (2008). Hypo-or hyper-mentalizing: It all depends upon what one means by “mentalizing”. *Behavioral and Brain Sciences*, 31(3), 274-275.

Leary, T. (2004). *Interpersonal diagnosis of personality: A functional theory and methodology for personality evaluation*. ABD: Wipf and Stock Publishers.

Levenson, R. W. (1999). The intrapersonal functions of emotion. *Cognition & Emotion*, 13(5), 481-504.

Levy, K. N., Meehan, K. B., Kelly, K. M., Reynoso, J. S., Weber, M., Clarkin, J. F., & Kernberg, O. F. (2006). Change in attachment patterns and reflective function in a randomized control trial of transference-focused psychotherapy for borderline personality disorder. *Journal of consulting and clinical psychology*, 74(6), 1027.

Li, E. T., Carracher, E., & Bird, T. (2020). Linking childhood emotional abuse and adult depressive symptoms: the role of mentalizing incapacity. *Child abuse & neglect*, 99, 104253.

Lieberman, M. D. (2007). Social cognitive neuroscience: a review of core processes. *Annu. Rev. Psychol.*, *58*, 259-289.

Locke, K. D. (2000). Circumplex scales of interpersonal values: Reliability, validity, and applicability to interpersonal problems and personality disorders. *Journal of personality assessment*, *75*(2), 249-267.

Lopes, P. N., Salovey, P., Côté, S., Beers, M., & Petty, R. E. (2005). Emotion regulation abilities and the quality of social interaction. *Emotion*, *5*(1), 113.

Lorr, M., & McNair, D. M. (1963). An interpersonal behavior circle. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, *67*(1), 68.

Lorr, M., & McNair, D. M. (1965). Expansion of the interpersonal behavior circle. *Journal of personality and Social Psychology*, *2*(6), 823.

Luyten, P., Campbell, C., Allison, E., & Fonagy, P. (2020). The mentalizing approach to psychopathology: State of the art and future directions. *Annual Review of Clinical Psychology*, *16*, 297-325.

Luyten, P., Van Houdenhove, B., Lemma, A., Target, M., & Fonagy, P. (2012). A mentalization-based approach to the understanding and treatment of functional somatic disorders. *Psychoanalytic Psychotherapy*, *26*(2), 121-140.

Lynch, S. J., Sunderland, M., Newton, N. C., & Chapman, C. (2021). A systematic review of transdiagnostic risk and protective factors for general and specific psychopathology in young people. *Clinical Psychology Review*, 102036.

MacBeth, A., Gumley, A., Schwannauer, M., & Fisher, R. (2011). Attachment states of mind, mentalization, and their correlates in a first-episode psychosis sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, *84*(1), 42-57.

MacKinnon, D. P., Fairchild, A. J., & Fritz, M. S. (2007). Mediation analysis. *Annu. Rev. Psychol.*, *58*, 593-614.

Marganska, A., Gallagher, M., & Miranda, R. (2013). Adult attachment, emotion dysregulation, and symptoms of depression and generalized anxiety disorder. *American Journal of Orthopsychiatry*, *83*(1), 131.

Masaracı, O. (2020). *Separation-individuation, internalized shame, and perceived parenting as predictors of relational masochism* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 651533).

Masterson, J. F. (2008). Kişilik bozuklukları (Özakkaş, T. Ed.). İstanbul: Litera Yayıncılık.

Miller, A. (2021). Yetenekli çocuğun dramı (Özcan, Z. T. Ed.). İstanbul: Profil Kitap.

Miranda, M. C., Affuso, G., Esposito, C., & Bacchini, D. (2016). Parental acceptance–rejection and adolescent maladjustment: Mothers’ and fathers’ combined roles. *Journal of Child and Family Studies*, 25(4), 1352-1362.

Mohaupt, H., Holgersen, H., Binder, P. E., & Nielsen, G. H. (2006). Affect consciousness or mentalization? A comparison of two concepts with regard to affect development and affect regulation. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47(4), 237-244.

Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social development*, 16(2), 361-388.

Najam, N., Hussain, S., Kanwal, R. H., Malik, F., & Kausar, R. (2014). Parental power, prestige, and acceptance as predictors of young adults’ psychological adjustment in Gilgit-Baltistan, Pakistan. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 270-277.

Onur, B. (1995). Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik-yaşlılık-ölüm. Ankara: İmge Kitabevi.

Öngider, N. (2013). Boşanmış ve evli ailelerden gelen çocukların algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile psikolojik uyum düzeylerinin karşılaştırılması. *Klinik Psikiyatri*, 16, 164-174.

Özen, S. (2019). *Intergenerational transmission of perceived maternal acceptance and psychological adjustment in children* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 553533).

Özer, Ö. & Öz, B. (2018). Sürücü davranışlarının kişiler arası döngüsel model üzerindeki temsilleri. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 5(1), 32-49.

Panfile, T. M., & Laible, D. J. (2012). Attachment security and child's empathy: The mediating role of emotion regulation. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-)*, 1-21.

Pears, K. C., & Moses, L. J. (2003). Demographics, parenting, and theory of mind in preschool children. *Social development*, 12(1), 1-20.

Pektaş, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 399627).

Petrowski, K., Berth, H., Schmidt, S., Schumacher, J., Hinz, A., & Brähler, E. (2009). The assessment of recalled parental rearing behavior and its relationship to life satisfaction and interpersonal problems: a general population study. *BMC medical research methodology*, 9(1), 1-9.

Pincus, A. L., & Wiggins, J. S. (1990). Interpersonal problems and conceptions of personality disorders. *Journal of personality disorders*, 4(4), 342-352.

Pilkonis, P. A., Kim, Y., Proietti, J. M., & Barkham, M. (1996). Scales for personality disorders developed from the Inventory of Interpersonal Problems. *Journal of Personality Disorders*, 10(4), 355-369.

Pollock, N. C., McCabe, G. A., Southard, A. C., & Zeigler-Hill, V. (2016). Pathological personality traits and emotion regulation difficulties. *Personality and Individual Differences*, 95, 168-177.

Poznyak, E., Morosan, L., Perroud, N., Speranza, M., Badoud, D., & Debbané, M. (2019). Roles of age, gender and psychological difficulties in adolescent mentalizing. *Journal of adolescence*, 74, 120-129.

Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Lansford, J. E., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., ... & Bombi, A. S. (2018). Parental acceptance–rejection and child prosocial behavior: Developmental transactions across the transition to adolescence in nine countries, mothers and fathers, and girls and boys. *Developmental psychology*, 54(10), 1881.

Ramírez-Uclés, I., González-Calderón, M. J., del Barrio-Gándara, V., & Carrasco, M. Á. (2018). Perceived parental acceptance-rejection and children's psychological adjustment: The moderating effects of sex and age. *Journal of Child and Family Studies*, 27(4), 1336-1348.

Ramsden, S. R., & Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of abnormal child psychology*, 30(6), 657-667.

Pascuzzo, K., Moss, E., & Cyr, C. (2015). Attachment and emotion regulation strategies in predicting adult psychopathology. *Sage Open*, 5(3), 1-15.

Rostad, W. L., & Whitaker, D. J. (2016). The association between reflective functioning and parent-child relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, 25(7), 2164-2177.

Rohner, R. P. (1980). Worldwide tests of parental acceptance-rejection theory: An overview. *Behavior Science Research*, 15(1), 1-21.

Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": universal correlates of perceived rejection. *American psychologist*, 59(8), 830.

Rohner, R. P. (2005a). Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory. In R. P. Rohner & A. Khaleque (Eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (4th ed., 379-397). Storrs, CT: Rohner Research Publications

Rohner, R. P. (2005b). Parental Acceptance-Rejection Questionnaire: Test Manual. In R. P. Rohner & A. Khaleque, *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection*, 4th edition (pp. 43-106). Storrs, CT: Rohner Research Publications.

Rohner, R. P. (2019a). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (ipartheory), methods, evidence, and implications. University of Connecticut Center for the Study of Interpersonal Acceptance & Rejection. <https://csiar.uconn.edu/introduction-to-partheory/>

Rohner, R. P. (2021, Haziran). Glossary of significant concepts in interpersonal acceptance rejection theory (IPARTheory). University of Connecticut Center for the Study of Interpersonal Acceptance & Rejection. <https://csiar.uconn.edu/glossary/>

Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research, 36*(1), 16-47.

Rohner, R. P., & Brothers, S. A. (1999). Perceived parental rejection, psychological maladjustment, and borderline personality disorder. *Journal of Emotional Abuse, 1*(4), 81-95.

Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos, 33*(3), 299-334.

Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review, 2*(1), 73-87.

Rossouw, T. I. (2015). The use of mentalization-based treatment for adolescents (MBT-A) with a young woman with mixed personality disorder and tendencies to self-harm. *Journal of clinical psychology, 71*(2), 178-187.

Rudolph, K. D., Lansford, J. E., & Rodkin, P. C. (2016). Interpersonal theories of developmental psychopathology.

Rutherford, H. J., Wallace, N. S., Laurent, H. K., & Mayes, L. C. (2015). Emotion regulation in parenthood. *Developmental Review, 36*, 1-14.

Safran, J. D. (1984). Assessing the cognitive-interpersonal cycle. *Cognitive Therapy and Research, 8*(4), 333-347.

Salaminius, G., Morosan, L., Toffel, E., Tanzer, M., Eliez, S., Badoud, D., ... & Debbané, M. (2021). Associations between schizotypal personality features, mentalizing difficulties and thought problems in a sample of community adolescents. *Early Intervention in Psychiatry, 15*(3), 705-715.

Saleem, S., Asghar, A., Subhan, S., & Mahmood, Z. (2019). Parental rejection and mental health problems in college students: Mediating role of interpersonal difficulties. *Pakistan Journal of Psychological Research, 639-653*.

Salman-Engin, S. (2014). *Coparenting processes in the US and Turkey: Triadic Interactions among mothers, fathers, and grandmothers with 3-month-old infants* (Doktora

tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 381657).

Saral, E. (2018). *Yetişkinlerde cinsiyet algısı ile algılanan ebeveyn ilişkisinin ve çocukluk çağı ebeveyn tutumu ilişkilerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 514288).

Sarıtaş-Atalar, D., & Gençöz, T. (2015). Anne ret algısı ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1), 40-47.

Sart, Z. H., Börkan, B., Erkman, F., & Serbest, S. (2016). Resilience as a mediator between parental acceptance–rejection and depressive symptoms among university students in Turkey. *Journal of Counseling & Development*, 94(2), 195-209.

Satpute, A. B., & Lieberman, M. D. (2006). Integrating automatic and controlled processes into neurocognitive models of social cognition. *Brain research*, 1079(1), 86-97.

Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59(2), 226.

Schultheis, A. M., Mayes, L. C., & Rutherford, H. J. (2019). Associations between emotion regulation and parental reflective functioning. *Journal of child and family studies*, 28(4), 1094-1104.

Schwarzer, N. H., Nolte, T., Fonagy, P., & Gingelmaier, S. (2021). Mentalizing and emotion regulation: Evidence from a nonclinical sample. *International forum of psychoanalysis*, 30(1), 34-45.

Schiff, M., Pat-Horenczyk, R., Ziv, Y., & Brom, D. (2017). Multiple traumas, maternal depression, mother–child relationship, social support, and young children’s behavioral problems. *Journal of interpersonal violence*, 36(1-2), 892-914.

Sellers, R., Harold, G. T., Elam, K., Rhoades, K. A., Potter, R., Mars, B., ... & Collishaw, S. (2014). Maternal depression and co-occurring antisocial behaviour: Testing maternal hostility and warmth as mediators of risk for offspring psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(2), 112-120.

Seo, M., Kang, H. S., & Yom, Y. H. (2009). Internet addiction and interpersonal problems in Korean adolescents. *CIN: Computers, Informatics, Nursing*, 27(4), 226-233.

Shapiro, S. L., Carlson, L. E., Astin, J. A., & Freedman, B. (2006). Mechanisms of mindfulness. *Journal of clinical psychology*, 62(3), 373-386.

Sharp, C., & Venta, A. (2013). Mentalizing problems in children and adolescents. In *Minding the child* (pp. 49-67). Routledge.

Sorce, J. F., Emde, R. N., Campos, J. J., & Klinnert, M. D. (1985). Maternal emotional signaling: its effect on the visual cliff behavior of 1-year-olds. *Developmental psychology*, 21(1), 195.

Soysal, N. (2019). *The mediator role of emotion regulation difficulties in the relationship between parental acceptance-rejection and test anxiety* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 552524).

Sözüğeçer, Z. (2011). *Çocuklardaki davranış problemlerinin, bağlanma stilleri, aile işlevleri ve anne kabul alguları açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 291633).

Spitzer, C., Siebel-Jürges, U., Barnow, S., Grabe, H. J., & Freyberger, H. J. (2005). Alexithymia and interpersonal problems. *Psychotherapy and psychosomatics*, 74(4), 240-246.

Stepp, S. D., Morse, J. Q., Yaggi, K. E., Reynolds, S. K., Reed, L. I., & Pilkonis, P. A. (2008). The role of attachment styles and interpersonal problems in suicide-related behaviors. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 38(5), 592-607.

Stevens, N. R., Gerhart, J., Goldsmith, R. E., Heath, N. M., Chesney, S. A., & Hobfoll, S. E. (2013). Emotion regulation difficulties, low social support, and interpersonal violence mediate the link between childhood abuse and posttraumatic stress symptoms. *Behavior therapy*, 44(1), 152-161.

Strong, S. R., Hills, H. I., Kilmartin, C. T., DeVries, H., Lanier, K., Nelson, B. N., ... & Meyer III, C. W. (1988). The dynamic relations among interpersonal behaviors: A test of complementarity and anticomplementarity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 798.

- Sullivan, H. S. (2013). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Routledge.
- Sultana, S., & Khaleque, A. (2016). Differential effects of perceived maternal and paternal acceptance on male and female adult offspring's psychological adjustment. *Gender Issues*, 33(1), 42-52.
- Şahin, N. H., & Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory-BSI): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Tani, F., Pascuzzi, D., & Raffagnino, R. (2018). The relationship between perceived parenting style and emotion regulation abilities in adulthood. *Journal of adult development*, 25(1), 1-12.
- Tariq, O., & Kauasr, R. (2015). Parental Acceptance-Rejection and Interpersonal Problems in. *Journal of Behavioural Sciences*, 25(1).
- Temel, M., & Altan-Atalay, A. (2018). The relationship between perceived maternal parenting and psychological distress: Mediator role of self-compassion. *Current Psychology*, 39(6), 2203-2210.
- Theodoropoulou, I. M., Gari, A., & Mylonas, K. (2020). Young Adults' Assertiveness in Relation to Parental Acceptance-Rejection in Greece and in Bosnia and Herzegovina. *Psychological Reports*, 0033294120980967.
- Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3(4), 269-307.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the society for research in child development*, 59(2-3), 25-52.
- Törenli-Kaya, Alpay, Türkkal-Yenigüç ve Özçürümez-Bilgili, G. (2021). Zihinselleştirme Ölçeği'nin Türkçe'ye çevirisinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. Çevirimiçi ön yayın. doi: 10.5080/u25692
- Türkdoğan, T. (2015). *Üniversite öğrencilerinin çocukluklarına dönük olarak algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikteki psikolojik uyumları arasındaki ilişki* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 407744).

Urş, Z. (2021). *Kişilik özellikleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide zihinselleştirmenin rolü* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 683745).

Ünüböl, M. (2011). *Üç farklı yaş grubunda ebeveyn kabul-reddi ve genel psikolojik uyumun incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 308400).

Van der Kolk, B. A. (2021). *Beden kayıt tutar: Travmanın iyileşmesinde beyin, beden ve zihin* (Kavakçı, Ö. ve Demirci, H. Ed.). Ankara: Nobel Yaşam.

Varan, A. (2005). Relation between perceived parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself?. *Ethos*, 33(3), 414-426.

Velotti, P., & Garofalo, C. (2015). Personality styles in a non-clinical sample: The role of emotion dysregulation and impulsivity. *Personality and Individual Differences*, 79, 44-49.

Waters, S. F., Virmani, E. A., Thompson, R. A., Meyer, S., Raikes, H. A., & Jochem, R. (2010). Emotion regulation and attachment: Unpacking two constructs and their association. *Journal of psychopathology and behavioral assessment*, 32(1), 37-47.

Wei, M., Vogel, D. L., Ku, T. Y., & Zakalik, R. A. (2005). Adult attachment, affect regulation, negative mood, and interpersonal problems: The mediating roles of emotional reactivity and emotional cutoff. *Journal of counseling psychology*, 52(1), 14.

Wiggins, J. S. (1979). A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of personality and social psychology*, 37(3), 395.

Wiggins, J. S., Trapnell, P., & Phillips, N. (1988). Psychometric and geometric characteristics of the revised Interpersonal Adjective Scales (IAS-R). *Multivariate Behavioral Research*, 23, 517-530.

Winnicott, D. W. (1960). The theory of the parent-infant relationship. *International Journal of Psycho-Analysis*, 41, 585-595.

Xing, X., & Wang, M. (2017). Gender differences in the moderating effects of parental warmth and hostility on the association between corporal punishment and child externalizing behaviors in China. *Journal of child and family studies*, 26(3), 928-938.

Vanheule, S., Desmet, M., Meganck, R., & Bogaerts, S. (2007). Alexithymia and interpersonal problems. *Journal of clinical psychology, 63*(1), 109-117.

Varan, A., Rohner, R. P., & Eryuksel, G. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research, 42*(1), 46-56.

Yakın, D. (2011). *Parental acceptance-rejection/control and symptoms of psychopathology: Mediator roles of personality characteristics* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 300544).

Yayla, E. (2020). *The relationship of narcissism with emotional childhood trauma and separation-individuation and the mediating role of mentalization* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Erişim No. 651518).

Yiğit, İ., & Guzey Yiğit, M. (2017). Psychometric Properties of Turkish Version of Difficulties in Emotion Regulation Scale-Brief Form (DERS-16). *Current Psychology, 1-9*. DOI: 10.1007/s12144-017-9712-7.

Yu, J. G., & Song, W. (2020). The Mediating Effect of Mentalization and Emotion Dysregulation in the Relationship between Adult Attachment and Depression. *Journal of Convergence for Information Technology, 10*(10), 203-217.

Yüksek Öğretim Kurulu (2019). Gençlik ruh sağlığı çalıştay raporu (Kocak-Tufan, Z., Atagün, M. İ., Çandarlı, D., Özer, M. Ed.). Ankara: YÖK.

Zahra, S. T., & Saleem, S. (2021). Interpersonal problems as mediator between parental rearing styles and internalizing-externalizing problems in adolescents. *Pakistan journal of psychological research, 36*(3), 375-395.

Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C., & Stegall, S. (2006). Emotion regulation in children and adolescents. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics, 27*(2), 155-168.

Zetl, M., Volkert, J., Vögele, C., Herpertz, S. C., Kubera, K. M., & Taubner, S. (2020). Mentalization and criterion a of the alternative model for personality disorders: Results from a clinical and nonclinical sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment, 11*(3), 191.

Zorzella, K. P., Muller, R. T., Cribbie, R. A., Bambah, V., & Classen, C. C. (2020). The role of alexithymia in trauma therapy outcomes: Examining improvements in PTSD, dissociation, and interpersonal problems. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 12(1), 20.

EKLER

Ek-1: Kişisel Bilgi Formu

- 1.Cinsiyet: Kadın Erkek
- 2.Yaş: 18-23 24-29 30-35
- 3.Medeni durum: Bekar Evli
- 4.Eğitim Durumu: İlköğretim Ortaokul Lise Lisans ve üstü
- 5.İş durumu: Çalışmıyor Çalışıyor Öğrenci
- 6.Ekonomik durum: Alt düzey Orta düzey Üst düzey
- 7.Kardeş Sayısı: Tek 2 3 4 5 ve üstü
- 8.Doğum sırası: İlk Orta Son
- 9.Kiminle yaşıyorsunuz: Aile Diğer (akraba, yurt, arkadaş vb.)
- 10.0-6 yaş bakım: Anne-baba (Aile) Diğer (Aile büyüğü, bakıcı vb.)
- 11.Anne-Baba: Beraber Ayrı
- 12.Anne: Hayatta Hayatta değil
- 13: Baba: Hayatta Hayatta değil
- 14.Anne eğitim durumu: İlkokul Ortaokul Lise Lisans ve üstü
- 15.Baba eğitim durumu: İlkokul Ortaokul Lise Lisans ve üstü
- 16.Anne baba ilişkisi: İyi Kötü
- 17.Aile çocukluk ekonomik durum: Alt düzey Orta düzey Üst düzey
- 18.Aile psikolojik rahatsızlık: Evet Hayır
- 19.Kendi psikolojik rahatsızlık: Evet Hayır
- 20.Çocukluk dönemi travmatik yaşantılar: Evet Hayır

Ek-2: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Anne Formu (Örnek Maddeler)

Bu sayfada anne-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve annenizin siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen hemen her zaman doğru“, “Bazen doğru“, “Nadiren doğru“ veya “Hiçbir zaman doğru değil“ şıklarından birini işaretleyiniz.

ANNEM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1.Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
6.Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
12.Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
16. Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
20. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
24. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi	☐	☐	☐	☐

Ek-3: Yetişkin Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Kısa Baba Formu (Örnek Maddeler)

Bu sayfada baba-çocuk ilişkisini içeren ifadeler bulunmaktadır. Her ifadeyi dikkatlice okuyun ve babanızın siz çocukken, size olan davranışlarını ne derece tanımladığını düşünün.

Her ifadeyi okuduktan sonra, o ifadenin annenizin size karşı davranışları konusunda ne kadar uygun olduğunu düşünerek, “Hemen hemen her zaman doğru“, “Bazen doğru“, “Nadiren doğru“ veya “Hiçbir zaman doğru değil“ şıklarından birini işaretleyiniz.

BABAM	DOĞRU		DOĞRU DEĞİL	
	<i>Hemen Her Zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
6. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
12. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
16. Eğer kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
20. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
24. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi	☐	☐	☐	☐

Ek 4: Zihinselleştirme Ölçeği (Örnek Maddeler)

Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve size en uygun seçeneği 1 ile 5 arasında işaretleyiniz.

1	2	3	4	5
Tamamen yanlış	Çoğunlukla yanlış	Hem doğru hem yanlış	Çoğunlukla doğru	Tamamen doğru
1.Davranışlarıma yol açan nedenleri anlamayı önemserim.			(1) (2) (3) (4) (5)	
4.Çoğunlukla başkaları ve onların davranışları üzerine düşünürüm.			(1) (2) (3) (4) (5)	
9.Başkalarının davranışlarını anlamaya çalışarak vaktimi harcamayı sevmem.			(1) (2) (3) (4) (5)	
14.Kendimle ilgili hoşuma gitmeyecek bir şeyi keşfetmek istemem.			(1) (2) (3) (4) (5)	
17.Sorunlarım hakkında düşünmekten hoşlanmam.			(1) (2) (3) (4) (5)	
24.İnsanlar kendi duyguları ve ihtiyaçları hakkında konuşurlarken aklım başka şeylere kayar.			(1) (2) (3) (4) (5)	
25.Hepimiz hayat şartlarına tabi olduğumuz için başkalarının niyetlerini veya isteklerini düşünmek anlamsızdır.			(1) (2) (3) (4) (5)	

Ek-5: Duygu Dzenleme Gçlçüğü Ölçęi Kısa Formu (Örnek Maddeler)

Aşğıdaki ifadelerin size ne sıklıkla uyduğunu, her ifadenin yanında yer alan 5 dereceli ölçek üzerinden değerlendiriniz. Her bir ifadenin altındaki 5 noktalı ölçekten, size uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca bir tek rakamı yuvarlak içine alarak işaretleiniz.

	Hemen hemen hiç (% 0- % 10)	Bazen (% 11- % 35)	Yaklaşık Yarı yarıya (% 36- % 65)	Çoğu zaman (% 66- % 90)	Hemen hemen her zaman (% 91- % 100)
1. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.					
5. Kendimi kötü hissettiğimde uzun süre böyle kalacağına inanırım.					
8. Kendimi kötü hissederken kontrolden çıktığım korkusu yaşarım.					
10. Kendimi kötü hissettiğimde zayıf biri olduğum duygusuna kapılırım.					
13. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum.					
15. Kendimi kötü hissettiğimde başka bir şey düşünmekte zorlanırım.					
16. Kendimi kötü hissettiğimde duygularım dayanılmaz olur.					

Ek-6: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekleri Kısa Formu (Örnek Maddeler)

İnsanlar başkalarıyla ilişkilerinde aşağıda belirtilen problemleri yaşadıklarını ifade etmektedirler. Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyun ve her maddeyi hayatınızdaki **HERHANGİ BİR ÖNEMLİ KİŞİYLE** (aile bireyleri, dostlar, iş arkadaşları gibi) **İLİŞKİNİZDE** sizin için problem olup olmadığına göre değerlendirin. Problemin **SİZİN İÇİN NE KADAR RAHATSIZ EDİCİ OLDUĞUNU** numaralandırılmış daireleri yuvarlak içine alarak belirtiniz.

Aşağıdaki ifadeler başkalarıyla ilişkilerinizde yapmakta ZORLANDIĞINIZ şeylerdir.	Hiç değil	Biraz	Orta derecede	Oldukça	Fazlasıyla
Benim için,					
1. Başkalarına “hayır” demek zordur.	1	2	3	4	5
5. Kendimi yeni insanlara tanıtmak zordur.	1	2	3	4	5
9. Başkalarıyla sosyalleşmek zordur.	1	2	3	4	5
13. Başka birisi için sevgi/ aşk hissetmek zordur.	1	2	3	4	5
16. Başkalarının problemlerini gerçekten umursamak zordur.	1	2	3	4	5
18. Başka birinin mutluluğundan memnun olmak zordur.	1	2	3	4	5
20. Başkalarının duygularını incitmekten endişe etmeksizin kendimi rahatlıkla ifade etmek zordur.	1	2	3	4	5
Aşağıdaki ifadeler ÇOK FAZLA yaptığımız şeylerdir.	Hiç değil	Biraz	Orta derecede	Oldukça	Fazlasıyla
21. İnsanlara fazlasıyla açılırım/ içimi dökerim.	1	2	3	4	5
24. Fark edilmeyi fazlasıyla isterim.	1	2	3	4	5
28. Kendi istediğimi elde edebilmek için başkalarını fazlasıyla yönlendiririm.	1	2	3	4	5
29. Başkalarına kişisel bilgilerimi fazla anlatırım.	1	2	3	4	5
32. Başkalarının ızdırıpından/ mağduriyetinden fazlasıyla etkilenirim.	1	2	3	4	5

Ek-7: Araştırmaya Katılım Gönüllülük Formu

Değerli Katılımcı;

Bu alışma Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü Yüksek Lisans tezi kapsamında yürütölmektedir. Araştırmaya katılmak gönüllölük esasına dayanmaktadır. Araştırmanın amacı; ebeveyn-ocuk ilişkisinin kişinin yetişkinlik döneminde yaşanan güçlükler açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda 18-35 yaş arası yetişkinlere yönelik olarak hazırlanan ve doldurulması yaklaşık 10 dk. süren bu form aracılığı ile veri toplanacaktır. Araştırmanın amacına ulaşması için tüm soruları içtenlikle cevaplamanız gerekmektedir. Çalışmadan elde edilecek bilgiler bilimsel araştırma amacı ile kullanılacaktır. Herhangi bir sorunuz olması durumunda lütfen **** e-posta adresine mail gönderiniz.

İlgi ve desteğiniz için teşekkürler.

Psikolojik Danışman Ayşe ÇİNİ